

**TÜRK VERGİ HUKUKU KAPSAMINDA HACİZ VE ELEKTRONİK HACİZ
UYGULAMASI VE DEĞERLENDİRİLMESİ**

Kadir VURAL

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Maliye Anabilim Dalı

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Mustafa TAYTAK

UŞAK

Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Temmuz / 2018

YÜKSEK LİSANS TEZ ÖZETİ

TÜRK VERGİ HUKUKU KAPSAMINDA HACİZ VE ELEKTRONİK HACİZ UYGULAMASI VE DEĞERLENDİRİLMESİ

Kadir VURAL

Maliye Anabilim Dalı

Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temmuz 2018

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Mustafa TAYTAK

Elektronik Devlet anlayışının gereği olarak kamu hizmetleri alanının genişlemesi, vatandaş memnuniyetinin sağlanması yanında daha kolay ve tasarruflu vergi tahsilâtı yapılabilmesi için Elektronik Devlet uygulamalarından yararlanarak kamu gelirlerinin artırılması amaçlanmaktadır. Türk vergi sisteminde kamu alacakları 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun çerçevesinde izlenmektedir. Kamu alacaklarının vadesinde ödenmemesinden dolayı alacaklı olan kamu idaresi cebren tahsil yöntemleriyle kamu borçlusunu takibe almaktadır. Bu takip yöntemleri arasında önemli bir yere sahip olan haciz uygulaması ile kamu borçlusunun mal, alacak ve haklarına el konularak kamu alacağının tahsil edilmesi yoluna gidilmektedir. Bahsi geçen el koyma işlemi fiilen yapılabildiği gibi elektronik ortamda da yapılabilmektedir. Bu uygulama ile amaçlanan; tahsilatın en kısa sürede yapılması ve kamu borçlusu ile alacaklı kamu idaresi arasında menfaat dengesinin sağlanmasıdır. Ancak bu uygulamayı kullanırken mevzuat hükümlerine ve mülkiyet hakkına azami dikkat edilmesi gerekmektedir.

Bu çalışmada kamu alacağı ve vergi alacağı kavramları ve bu alacakların temerrüde düşmüş olanlarının haciz uygulamaları ile takibinin ve tahsilâtının yapılması konusu üzerinde durulmuştur. Ayrıca haciz işlemlerinin uygulama süreçleri, bu süreç içerisinde taraflar arasında yaşanan ve yaşanması muhtemel olan sorunların tespiti ve çözümü noktasında getirilen çözüm önerileri çerçevesinde haciz ve elektronik haciz uygulanmasıyla ilgili etkinliği arttıracak önerilere de yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kamu Alacakları, Haciz, Elektronik Haciz.

ABSTRACT

THE LEVY AND ELECTRONIC LEVY APPLICATION AND EVALUATION IN TURKISH TAX LAW

Kadir VURAL

Department of Finance

Usak University Institute of Social Sciences, July 2018

Advisor: Assist. Prof. Dr. Mustafa TAYTAK

It is aimed to increase the public revenues by using E-Government applications so that the area of public services can be expanded as well as citizen satisfaction and easier and safer tax collection can be done as a requirement of the e-government approach. The public receivables in the Turkish tax system are monitored under the Law No. 6183 on Procedures for the Collection of Public Receivables. The public administration, which is the creditor because it is not paid at the time of the public receivables, follows the public debt with the methods of forced collection. Among these follow-up methods, with the application of levy, which has an important place, the goods, receivables and rights of the public debts are confiscated and the public sector is collected. The levy process can be done in electronic environment as well as in fact. With this application; the collection should be made as soon as possible and a balance of interest should be provided between the public sector debtors and the creditor public administration. However, when using this application, it is necessary to pay utmost attention to the provisions of the legislation and the right of ownership.

In this study concepts the public and the tax receivables and the application of the levy and the follow up and collection of the defaulters of these receivables are emphasized. In addition, the implementation processes of the foreclosure proceedings include the proposals to increase the efficiency of the application of levy and electronic levy in the framework of the solution proposal, which is the solution and detection of the problems experienced between the parties during this process.

Key Words: Public Claims, Levy, Electronic - Levy.

T.C.
UŞAK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
Tezli Yüksek Lisans Jüri ve Enstitü Onayı

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Maliye Ana Bilim/Ana Sanat Dalı Yüksek Lisans Programı 164012023 No.lu öğrencisi Kadir VURAL'ın "*Türk Vergi Hukuku Kapsamında Haciz ve Elektronik Haciz Uygulaması ve Değerlendirilmesi*" adlı tezi 31/07/2018 tarihinde, aşağıdaki jüri tarafından Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca, Yüksek Lisans Tezi olarak değerlendirilerek kabul edilmiştir.

Jüri	Adı Soyadı	İmza
Üye (Danışmanı)	: Dr. Öğr. Üyesi Mustafa TAYTAK	
Üye	: Doç. Dr. İhsan Cemil DEMİR	
Üye	: Doç. Dr. Hüseyin Güçlü ÇİÇEK	
Üye	: Doç. Dr. Mehmet Hilmi ÖZKAYA	
Üye	: Dr. Öğr. Üyesi Mahmut Ünsal ŞAŞMAZ	

Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Bu tezin konusunda ve alanında çalışma yapan araştırmacı arkadaşlara faydalı olmasını temenni ederim. Tez çalışmam sürecinde emeğini ve kıymetli vaktini esirgemeyen, destekleyici, yapıcı ve yönlendirici tavırlarıyla süreç boyunca yanımda olan tez danışmanım saygıdeğer hocam Dr. Öğr. Üyesi Mustafa TAYTAK'a teşekkür ederim.

Tez çalışmam süresince her türlü fedakârlığı gösteren, kendi mesleği olan İngilizce Öğretmenliğinin yanında bana desteğini hiç esirgemeyen ve özet bölümün çevirisinde yardımcı olan değerli eşim Saide Nur VURAL'a teşekkür ederim.

Yüksek lisans eğitimi noktasında şahsımı cesaretlendiren ve destek veren Prof. Dr. Hakkı ODABAŞ hocama teşekkürü bir borç bilirim. Ayrıca tez çalışmalarımnda şahsıma yol ve yöntem gösteren Öğr. Gör. Tülay BARAN'a teşekkür ederim.

Tez çalışmalarım esnasında, akademik camiadaki değerli hocalarla iletişim kurup fikir almamda etkili olan konferanslara katılmam noktasında bana yardımcı olan değerli hocalarım Doç. Dr. Yılmaz BAYAR ve Dr. Öğr. Üyesi Mahmut Ünsal ŞAŞMAZ'a teşekkür ederim.

İki yıllık yüksek lisans eğitimim süresince idari işlerimiz ve sorunlarımızla içtenlikle ilgilenen başta SBE Sekreteri Semra USLUER ve Halil ÇOHADAR olmak üzere bütün Enstitü çalışanlarına teşekkür ederim.

Son olarak tez çalışmamda kitaplarından, makalelerinden ve yayınlanmış tezlerinden yararlandığım, alıntı ve atıf yaptığım kaynakçada isimleri bulunan akademik camianın değerli hocalarına, öğrencilerine, Maliye Bakanlığı ve diğer kurumların değerli çalışanlarına teşekkür ederim.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Kadir VURAL

Doğum Yeri ve Tarihi : Sivaslı - 26.06.1984

Lisans Öğretimi : 1- İstanbul Üniversitesi, İktisat Fakültesi, Maliye
2- Anadolu Üniversitesi, İktisat Fak. Kamu Yönetimi

Yüksek Lisans Öğrenimi : Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
İşletme (Tezsiz Yüksek Lisans) – Mezun

Bildiği Yabancı Diller : İngilizce

Bilimsel Faaliyetler :

Taytak, Mustafa ve Vural, Kadir –“Türkiye’de Vergi Tahsilatında Yaşanan Sorunlar ve Bilişim Sistemlerindeki Gelişmelerin Vergi Tahsilat Oranlarına Yansımalarının Değerlendirilmesi”, 4th SCF International Conference on “Economics and Social Impacts of Globalization” and “Future Turkey-European Union Relations” 26-28 Nisan 2018, Nevşehir – Türkiye.

Şaşmaz, M. Ünsal ve Vural, Kadir – “Türkiye’de Stratejik Yatırımlara Yönelik Uygulanan Mali Teşvikler ve Değerlendirilmesi”, 4th SCF International Conference on “Economics and Social Impacts of Globalization” and “Future Turkey-European Union Relations” 26-28 Nisan 2018, Nevşehir – Türkiye.

Vural, Kadir – “İtalya KDV Sistemi Analizi”, 3rd SCF International Conference on Economics and Social Impacts of Globalization 5-7 Ekim 2017, Antalya-Türkiye.

Elektronik Posta : kdrvrl6445@gmail.com

İÇİNDEKİLER

YÜKSEK LİSANS TEZ ÖZETİ.....	II
ABSTRACT	III
JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI.....	IV
ÖNSÖZ.....	V
ÖZGEÇMİŞ.....	VI
İÇİNDEKİLER.....	VII
TABLolar LİSTESİ.....	XIII
EKLER LİSTESİ	XIV
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KAMU ALACAĞI – VERGİ ALACAĞI

1.1. KAMU ALACAĞI- VERGİ ALACAĞI KAVRAMI.....	3
1.1.1. Kamu Alacağı Kavramı.....	3
1.1.2. Vergi Alacağı Kavramı	4
1.1.3. Kamu Alacağı – Vergi Alacağı İlişkisi	5
1.1.4. Kamu Alacaklarının Kapsamı	6
1.1.5. Kamu Alacağında Taraflar	8
1.2. KAMU ALACAKLARININ KORUNMASI.....	8
1.2.1. Teminat İsteme.....	8
1.2.1.1. Teminat İstenecek Haller.....	9
1.2.1.2. Teminat Olarak Kabul Edilebilecek Değerler	11
1.2.2. İhtiyati Tahakkuk	12
1.2.3. İhtiyati Haciz.....	14
1.2.4. Diğer Korunma Hükümleri	18
1.2.4.1. Rüçhan Hakkı	19
1.2.4.2. Limited Şirketlerin Kamu Borçları.....	19
1.2.4.3. Kanuni Temsilcilerin Sorumluluğu	21
1.2.4.4. Birleşme, Devir, Bölünme ve Şekil Değiştirme	23

1.2.4.5. Kamu Alacaklarını Kesip Ödemek Zorunda Olanlar	24
1.2.4.6. İptal Davası.....	24
1.2.4.7. Kamu Alacağı Ödenmeden Yapılmayacak İşlemler ile İşlem Yapanların Sorumlulukları	26
1.2.4.8. Tasfiye Memurlarının Sorumluluğu	29
1.3. KAMU ALACAKLARININ CEBREN TAHSİLİ.....	29
1.3.1. Cebren Tahsile Gidilmesinin Şartları.....	30
1.3.1.1. Kamu Alacağının Vadesinde Ödenmemiş Olması.....	30
1.3.1.2. Ödeme Emrinin Borçluya Tebliğ Edilmesi ve E-Tebliğat	30
1.3.1.3. Ödeme Emrinde Belirtilen On Beş Günlük Sürede Borcun Ödenmemesi veya Borca Karşı Dava Yoluna Gidilmesi	32
1.3.2. Cebren Tahsil Yolları.....	34
1.3.2.1. Teminatlı Alacaklarda Takip.....	34
1.3.2.2. Haciz Yolu ile Takip	35
1.3.2.3. İflas Yolu ile Takip.....	36

İKİNCİ BÖLÜM

HACİZ UYGULAMASI

2.1. GENEL BİLGİLER.....	40
2.1.1. Haciz Kavramı	40
2.1.2. Haciz Uygulaması ve Aşamaları	42
2.1.2.1. Kamu Alacağının Tahakkuku ve Vade Tarihinin Oluşması .	42
2.1.2.2. Ödeme Emri Tebliği.....	43
2.1.2.3. Mal Bildiriminde Bulunulması.....	43
2.1.2.4. Mal Varlığı Araştırması.....	45
2.1.2.5. Haciz Varakası	46
2.2. HACİZ UYGULAMASI.....	47
2.2.1. Menkul Malların Haczi	47
2.2.1.1. Borçluda Bulunan Menkul Malların Haczi	48
2.2.1.2. Üçüncü Kişilerdeki Menkul Malların, Alacak ve Hakların Haczi.....	49
2.2.1.3. Zor Kullanma	53
2.2.1.4. Hacedilen Menkul Malların Değerlemesi ve Korunması	53
2.2.2. Gayrimenkul Malların ve Gemilerin Haczi.....	54

2.2.3.	Yetişmemiş Malların Haczi	57
2.2.4.	Hacedilemeyen Mal ve Haklar	57
2.2.5.	Kısmi Hacedilebilen Gelirler.....	59
2.2.6.	Özel Kanunlarında Haciz Yasaklanan Mallar	60
2.2.7.	Haczin Sonuçları	61
2.3.	HACZEDİLEN MALLARIN SATIŞ USULLERİ	61
2.3.1.	Hacedilen Menkul Malların Satışı.....	61
2.3.2.	Hacedilen Gayrimenkul Malların Satışı.....	64
2.3.2.1.	Satışa Yetkili Mercii ve Değer Tespiti	64
2.3.2.2.	Gayrimenkul Satış Şartnamesi ve Satış İlanı	65
2.3.2.3.	İhale Süreci.....	67
2.3.2.4.	Gayrimenkul Teferruğu.....	70
2.3.2.5.	İhalenin neticesi fesih ve tescil.....	71
2.4.	HACZE İŞTİRAK VE RÜÇHAN HAKKI	71
2.4.1.	Üçüncü Kişiler Tarafından Yapılan Hacze Kamu Alacağının İştiraki	72
2.4.2.	Rehinli Alacaklar Yanında Kamu Alacağının Önceliği.....	74
2.4.3.	Borçlunun İflası, Mirasın Reddi ve Terekenin Resmi Tasfiyeye Tabi Tutulması Halinde Kamu Alacağının Önceliği	77
2.5.	HACİZ UYGULAMASINDA İSTİHKAK İDDİASI.....	78
2.5.1.	Borçlu Elinde Hacedilen Mallara Karşı İstihkak İddiaları.....	78
2.5.2.	Üçüncü Kişi Elinde Hacedilen Mallara Karşı İstihkak İddiaları..	80
2.5.3.	İstihkak iddiaları ile ilgili diğer hükümler	81
2.6.	ACİZ HALİ	81
2.7.	KAMU ALACAKLARININ TAHSİLİNDE BAZI ÜLKELERDEKİ HACİZ UYGULAMALARI	83
2.7.1.	GENEL BİLGİ.....	83
2.7.2.	AVRUPA BİRLİĞİ ÜLKELERİ.....	84
2.7.2.1.	Avrupa Birliği Ülkelerinde Vergilendirme Sistemi	84
2.7.2.2.	Avrupa Birliği Ülkelerinde Haciz Uygulaması	85
2.7.3.	AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ.....	93

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

E – DEVLET VE E- MALİYE UYGULAMALARI

3.1.	E-DEVLET UYGULAMALARI HAKKINDA LİTERATÜR.....	97
3.2.	E-DEVLET UYGULAMASI HAKKINDA GENEL BİLGİ.....	101
3.2.1.	E-Devlet Tanımı.....	101
3.2.2.	E-Devlet Sisteminin Amacı	102
3.2.3.	Geleneksel Devlet ve E-Devlet Sistemi Arasındaki Farklılıklar	103
3.3.	TÜRKİYE’DE ELEKTRONİK DEVLET UYGULAMALARI..	104
3.3.1.	Türkiye’de E-Devlet Sisteminin Doğuşu ve Gelişim Süreci ...	104
3.4.	MALİYE BAKANLIĞI BÜNYESİNDEKİ E-DEVLET (E-MALİYE) ÇALIŞMALARI.....	107
3.4.1.	Vergi Daireleri Otomasyon Projesi (VEDOP).....	107
3.4.1.1.	VEDOP-1	108
3.4.1.2.	VEDOP-2	108
3.4.1.3.	VEDOP-3	110
3.4.2.	Elektronik Beyanname (E-Beyanname) Sistemi.....	111
3.4.3.	Elektronik Haciz (E-Haciz) Sistemi.....	114
3.4.4.	Elektronik Fatura (E-Fatura) Sistemi.....	114
3.4.5.	Elektronik Defter (E- Defter) Sistemi	117
3.4.6.	Elektronik Tebligat (E-Tebligat) Sistemi.....	119
3.4.7.	Elektronik Yoklama (E-Yoklama) Sistemi	120
3.4.8.	Defter Beyan Sistemi	123

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ELEKTRONİK HACİZ UYGULAMASI

4.1.	GENEL BİLGİLER	125
4.2.	E-HACİZ UYGULAMALARI HAKKINDA YAPILAN LİTERATÜR ÇALIŞMALARI.....	127
4.3.	Kanuni Dayanak	128
4.4.	Elektronik Haciz Kapsamı.....	129
4.4.1.	Bankalar ve PTT Nezdinde E-Haciz Uygulaması.....	129

4.4.2. Trafik Şubelerinde Kayıtlı Araçlar Üzerine Uygulanacak E-Haciz.....	130
4.5. Elektronik Haciz Uygulanmayan Mal ve Haklar	130
4.6. Elektronik Haciz Süreci.....	132
4.7. Elektronik Haciz Bildirisine İtiraz.....	134
4.8. Elektronik Haciz Miktarının Tecili ve Kaldırılması.....	134
4.9. Elektronik Haciz Uygulamasında Yaşanan Bazı Problemler ve Hukuki Sorunlar	135
4.9.1. Borçtan Daha Fazla Tutarda Mevduata Bloke Uygulanması...	136
4.9.2. Borç Ödendiği Halde Hacizlerin Kaldırılmaması	137
4.9.3. Vergi İadesi Olan ve Mahsup Talebinde Bulunan Mükellefe E-Haciz Uygulaması	137
4.9.4. Ücret ve Aylık Hacizlerinde Kanunda Belirtilen Oranlara Uyulmaması	138
4.9.5. Hesaplara Konan E-Haciz Blokesinin Süreklilik Arz Etmesi..	138
4.9.6. Sosyal Güvenlik Kurumu emeklilerinin banka hesaplarına uygulanan E-Haciz işlemleri	138
4.9.7. Ödeme Emrinin Yanlış Usulde Tebliğinden Kaynaklanan E-Haciz	142
4.10. AVRUPA İNSAN HAKLARI SÖZLEŞMESİ KAPSAMINDA MÜLKİYET HAKKININ E-HACİZ UYGULAMASI KAPSAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ.....	142
4.10.1. Genel Bilgiler	142
4.10.2. Mülkiyet Hakkına Müdahalenin Sınırları ve E-Haciz Uygulamasının Bu Sınırlar Çerçevesinde İncelenmesi.....	144
4.10.3. E-Haciz 'in Mülkiyet Hakkı Kapsamında Genel Değerlendirmesi	147
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	149
KAYNAKÇA	158
EKLER.....	172

KISALTMALAR

AATUHK	: Amme Alacakları Tahsili Hakkında Kanun
AİHS	: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
AO.	: Almanya Vergi Usul Kanunu
BGK.	: Belediye Gelirleri Kanunu
BTYK.	: Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu
E.	: Esas
GİB	: Gelir İdaresi Başkanlığı
HK.	: Harçlar Kanunu
HMRC.	: İngiliz Gelir İdaresi
HUMK.	: Hukuk Muhakemeleri Kanunu
IRS.	: Amerikan Gelir İdaresi
İİK.	: İcra İflas Kanunu
İYUK.	: İdari Yargılama Usulü Kanunu
K.	: Karar
KİK.	: Kamu İhale Kanunu
KMYKK.	: Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu
md.	: Madde
MK.	: Medeni Kanun
Mük.	: Mükerrer
SMS	: Kısa Mesaj
TCK.	: Türk Ceza Kanunu
TDK.	: Türk Dil Kurumu
TGT.	: Tahsilât Genel Tebliği
TTK.	: Türk Ticaret Kanunu
TUENA.	: Ulusal Enformasyon Altyapısı
ULAKBİM.	: Ulusal akademik ağ ve bilgi merkezi
VEDOP	: Vergi Dairesi Tam Otomasyon Projesi
vd.	: ve devamı
VUK.	: Vergi Usul Kanunu

TABLÖLÄR LİSTESİ

Tablo-1: AATUHK Kapsamındaki Kamu Alacakları	s. 7
Tablo-2: İhtiyati Haciz ile Kesin Haciz Uygulamasının Farklılıkları	s. 15
Tablo-3: Yıllar İtibariyle Takibe Konu Olan Vergi Alacakları Oranları	s.41
Tablo-4: ABD’de Vergi Tahsil Yöntemi	s. 96
Tablo-5: Geleneksel Devlet ile E-Devlet Anlayışı Arasındaki Farklılıklar	s. 104
Tablo-6: Yıllar İtibariyle Elektronik Ortamda Alınan E-Beyanname Sayıları	s. 114
Tablo-7: Yıllar İtibariyle Elektronik Fatura Uygulamasına İlişkin Bilgiler	s. 116
Tablo-8: E-Defter Uygulamasından Yararlanan Mükellef Sayısı.....	s. 118
Tablo-9: E-Tebliğat İle Gönderilen Tebliğat Sayısı ve Sağlanan Tasarruf Tutarı	s. 120
Tablo-10: E-Yoklama Sistemiyle Gerçekleştirilen Yoklama Sayıları	s. 121
Tablo-11: Bankalara e-haciz bildirisi gönderilen mükellef sayısının hakkında haciz varakası düzenlenmiş olan toplam mükellef sayısına oranı	s. 133

EKLER LİSTESİ

EK-1: Ödeme Emri	ek s.1
EK-2: Mal Bildirimi Kağıdı	ek s.2
EK-3: Haciz Varakası	ek s.3
EK-4: Haciz Tutanağı	ek s.4
EK-5: Haciz Bildirisi HB 1	ek s.5
EK-6: Haciz Bildirisi HB 2	ek s.6
EK-7: Gayrimenkul Mal Satış Şartnamesi	ek s.7-8

GİRİŞ

Kamusal hizmetlerin finansmanı, vergiler ve diğer kamu alacakları ile sağlanmaktadır. Kamusal hizmetlerin hem topluma fayda sağlamasından, hem de devamlılık göstermesinden dolayı kamu alacaklarının süresi içerisinde tahsil edilmesi büyük bir önem taşımaktadır. Bu yüzden kamusal nitelikli alacakların özel alacaklara göre daha hızlı tahsil edilebilmesinin önemi büyüktür.

Kamu alacaklarının tahsilâtını düzenleyen kanunlar ile özel alacakların tahsilâtını düzenleyen kanunlar, kamu yararı gereği kamu alacaklarının öncelikte olmalarından dolayı birbirlerinden ayrılmıştır. Ülkemizde kamu alacakları 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun'a (AATUHK) göre tahsil edilmektedir. 6183 sayılı AATUHK temel olarak, kamu alacağının tahsilini güvence altına alan tedbirler ile kesinleşmiş kamu alacaklarının normal yollarla ödenmemesi dolayısıyla cebren tahsil yöntemlerini içermektedir. Özel hukuktan kaynaklanan alacakların tahsil işlemleri ise 2004 sayılı İcra ve İflas Kanununda yer alan usul ve esaslara göre yapılmaktadır. Diğer taraftan Devletin de özel hukuktan doğan alacakları olabilmekte olup bu tip alacakları için İcra ve İflas Kanunu hükümleri uygulanmaktadır.

Uygulamada en çok kullanılan ve en etkili olan cebren tahsil şekli hacizdir. Kamu alacakları açısından haciz, kamu borçlusunun mal bildiriminde gösterdiği veya tahsil dairesince belirlenen borçlu veya üçüncü kişilerin elinde bulunan menkul ve gayrimenkul mallarından, alacak ve haklarından kamu alacağına karşılık gelecek miktarının tahsil dairesince el konulmasıdır (6183 sayılı AATUHK 62. md.).

Bunun yanında kamu alacaklarının hızlı bir şekilde tahsili, borçlunun takibi için yapılan masrafların (kırtasiye, posta v.b. giderler) azaltılması, idareyle ilgili diğer kurum ve kuruluşların iş yüklerinin azaltılması, zaman tasarrufu sağlanması ve haciz uygulamalarının elektronik ortamda yapılması amacıyla Gelir İdaresi Başkanlığı (GİB) tarafından 2008 yılından itibaren elektronik haciz (E-Haciz) projesi geliştirilmiştir. 5479 sayılı Kanunla 6183 sayılı AATUHK'un 79'uncu maddesinde yapılan değişiklik ile üçüncü kişiler nezdindeki varlıkların elektronik ortamda hacize imkân veren yasal düzenleme yapılmıştır.

Çalışmanın ana konusu kamu alacaklarının cebren tahsil yöntemlerinden biri olan haciz uygulaması ile E-Haciz sisteminin hukuki incelemesi ve uygulama kapsamında oluşan olumsuz durumlara ilişkin tespitler ve sunulan çözüm önerileridir. Vadesinde ödenmeyen kamu alacağının cebren tahsilinde yapılan takip işlemleri sonucunda haciz işlemiyle mükelleflerin mal, alacak ve haklarına el koyulmaktadır. Haciz işlemi sürecinde kurumların kendi menfaatlerini gözettikleri kadar mükelleflerin menfaatlerini gözetmeleri gerekmektedir. Aksi halde kamu kurumu ve mükellef arasındaki çıkar dengesinin bozulması, vatandaşların devlete olan güvenini zedeleyebilmektedir. Bu konuda E-Haciz sisteminin uygulanması sırasında yaşanan bazı sorunlar mükellefler açısından önemli mağduriyetlere yol açmaktadır. Ayrıca kanunda yer verilmesine rağmen aciz durumda olma halinin göz önünde bulundurulmaması da haciz uygulamasının eksikliğini yansıtmaktadır. Bunların yanı sıra haczi mümkün olan malların değerlendirme ve satış işlemleri konusunda da birtakım sıkıntılar yaşanabilmektedir.

Çalışmanın birinci bölümünde, genel olarak kamu alacağı, vergi alacağı, kamu alacağının korunması ve kamu alacaklarının cebren tahsili konuları ana başlıklar halinde ele alınmıştır. Özellikle kamu alacağının korunması usulleri üzerinde detaylı bir şekilde durulmuştur. İkinci bölümde; haciz uygulaması için gereken aşamalar, uygulamanın usulü, haczin konusu olan menkul ve gayrimenkul mallar, kısmen veya tamamen haczedilemeyecek değerler ile haczedilen malların satış usulleri ele alınmıştır. Sonrasında ise hacze iştirak için gerekli olan haller, istihkak iddialarının taraflarca ileri sürülmesi, aciz hali müessesesinin işlerliği incelenmiş olup ayrıca ABD ve AB ülkelerindeki kamu alacaklarının haczi işlemlerine genel olarak yer verilmiştir. Üçüncü bölümde, öncelikle E-Devlet uygulaması konusunda ayrıntılı bilgi verilmiş ve sonrasında başlıca E-Maliye uygulamalarına değinilmiştir. Dördüncü bölümde ise haciz uygulamasının önemli bir parçasını oluşturan elektronik haciz sistemi ayrıntılı bir biçimde ele alınmıştır. Elektronik haciz uygulamaları sonucunda meydana gelen sorunlar ele alınmış sistemin etkinliğiyle ilgili değerlendirmeler yapılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAMU ALACAĞI – VERGİ ALACAĞI

1.1. KAMU ALACAĞI- VERGİ ALACAĞI KAVRAMI

1.1.1. Kamu Alacağı Kavramı

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın amir hükmüne göre; *“Egemenlik, kayıtsız şartsız Milletindir. Türk Milleti, egemenliğini, Anayasanın koyduğu esaslara göre, yetkili organları eliyle kullanır. Egemenliğin kullanılması, hiçbir surette hiçbir kişiye, zümreye veya sınıfa bırakılamaz. Hiçbir kimse veya organ kaynağını Anayasadan almayan bir Devlet yetkisi kullanamaz”* (md. 6) denilmek suretiyle egemenlik gücünü elinde bulunduran otorite olan Devlet kurumunun bu gücüne dayanarak topluma çeşitli ödevler yükleyebilmektedir.

Toplum halinde yaşamının vazgeçilmez ve kaçınılmaz bir neticesi olarak ortaya çıkan ve kamu tüzel kişisi olan devlet; bireylerin ve bireylerin oluşturduğu çeşitli kuruluşlar aracılığıyla karşılama imkânı olmayan kamusal ihtiyaçlar şeklinde adlandırılan ihtiyaçları karşılayan bir mekanizmadır. Kamusal ihtiyaçları devlet kendi organları ve elemanlarıyla karşılamakla görevlidir. Devletin ve diğer kamu tüzel kişilerin devamlı yaptıkları işlere ise kamu hizmeti adı verilir (Ay, 2013: 3). Özetle kamu hizmetini, toplumun müşterek nitelikteki ihtiyaçlarının karşılanması bakımından, devlet tarafından kamu yararı amacına yönelik yapılan faaliyetlerdir şeklinde de ifade edebiliriz (Taytak, 2013: 8). Kamu hizmetlerinin gerçekleştirilmesi için ise belli bazı harcamaların yapılması gerekmekte olup bu eylemin yerine getirilmesi için de hizmet birimlerinin gelir elde etmesi zorunlu bir durum olmaktadır (Tosuner ve Arıkan, 2011: 1). İşte, bu noktada “kamu alacağı” kavramı karşımıza çıkmaktadır.

Kamu alacağı ile ilgili genel bir tanım yapacak olursak, devletin yükümü ya da borç ilişkisi sonucu idari işlemlerle sağladığı kamu gelirleri olarak ifade edebiliriz. Başka bir ifade ile kamu alacakları, devletin kamu tüzel kişiliğinden ve egemenlik hakkından doğan, ayrıcalıklı ve özellik taşıyan alacaklardır (Öncel vd., 2005: 159). “Kamu alacağı” kavramı, Türk mali literatürüne Amme Alacakları Tahsil Usulü

Hakkında Kanun ile girmiş olup vergi alacağından daha geniş kapsamlıdır. Ayrıca, “kamu alacağı” Türk Vergi Hukukunun kendine özgü bir kavramı olduğundan batı dillerinde bunun tam bir karşılığı da yoktur (Gerçek, 2003: 4). Kamu alacaklarının tüm unsurlarını da içine alacak geniş bir tanım yapmak gerekirse 6183 sayılı Kanunun 1’inci maddesindeki düzenlemeyi göz önünde bulundurmak gerekecektir. Buna göre Kamu alacağı, “Devlete, il özel idarelerine ve belediyelere ait vergi, resim, harç, ceza tahkik ve takiplerine ait mahkeme masrafları, vergi cezası, para cezası gibi asli, gecikme zammı, gecikme faizi gibi fer’i kamu alacakları ve aynı idarelerin sözleşmeden, haksız fiil ve haksız iktisaptan doğanlar dışında kalan ve kamu hizmetlerinin yerine getirilmesinden mütevellit olan diğer alacaklar ile bunların takip masrafları” olarak ifade edilebilecektir.

Ayrıca bu düzenlemede, Türk Ceza Kanunu’nun (TCK) para cezalarının tahsil şekli ve hapse tahvili hakkındaki hükümleri saklı tutulmuştur. AATUHK’un söz konusu düzenlemesi ile kamu alacağı kavramı belirlenmekte, diğer yandan da kamu icra hukukunun kapsamı ortaya konulmaktadır (Karakoç, 2012: 601).

1.1.2. Vergi Alacağı Kavramı

Verginin ilk ve en eski sebebi, toplum halinde yaşayan insanların ortak kamusal ihtiyaçlarının karşılanması için gereken mali kaynakların sağlanmasıdır. Ortak kamusal ihtiyaçların karşılanması için üretilip topluma sunulan hizmetlerin niteliği bunların vergi ile finansmanını zorunlu kılmaktadır. Bu hizmetlerin, fayda bölünmezliği özelliği ve bu özelliğin türevi olan tüketimde rekabetin olmaması, finansmana katılmayanların hizmetten yararlanmaktan mahrum bırakılmaması gibi diğer özellikleri, kamusal finansmanın, başka bir deyişle vergi ile finansmanın temel gerekçesini oluşturur (Oktar, 2016: 6).

1982 Anayasası’nın “Vergi Ödevi” başlıklı düzenlemesine göre; “Herkes, kamu giderlerini karşılamak üzere, malî gücüne göre, vergi ödemekle yükümlüdür. Vergi yükünün adaletli ve dengeli dağılımı, maliye politikasının sosyal amacıdır. Vergi, resim, harç ve benzeri malî yükümlülükler kanunla konulur, değiştirilir veya kaldırılır. Vergi, resim, harç ve benzeri malî yükümlülüklerin muaflık, istisnalar ve indirimleriyle oranlarına ilişkin hükümlerinde kanunun belirttiği yukarı ve aşağı sınırlar içinde değişiklik yapmak yetkisi Bakanlar Kuruluna verilebilir” (md. 73)

denilmektedir. Buna göre verginin tanımını yapmaktansa verginin özelliklerini sayarak verginin ne olduğunun net olarak ortaya konulması sağlanmış olacaktır. Buna göre:

- Vergi alacağı, kamu hizmetlerinin finansmanında kullanılmak amacıyla alınmaktadır. Diğer kamu alacaklarından her biri farklı amaçlarda alınmaktadır. Örneğin; vergi cezalarının uslandırma ve caydırma amacıyla alındığı gibi,
- Kanunidir,
- Gerçek ve tüzel kişiliklerden alınır,
- Mali güce göre alınır,
- Cebridir,
- Karşılıksızdır,
- Kamu hizmetlerinin finansmanı için alınır,
- Para ile ifade edilir.

Ancak yine de kısa bir şekilde verginin tanımını yapmak gerekirse şu şekilde ifade edilebilir. Buna göre vergi; kamu giderlerini karşılamak üzere, gerçek ve tüzel kişilerden zora dayanarak, ancak mali gücüne göre alınan parasal yükümlülükler şeklinde tanımlayabiliriz (Bilici, 2014: 126).

1.1.3. Kamu Alacağı – Vergi Alacağı İlişkisi

Bayraklı (2017: 14)'ya göre kamu alacağı - vergi alacağı ilişkisinde, kamu alacağı vergi alacağını da içine alan daha geniş bir kavramdır. Buna göre kamu alacağı geniş, vergi alacağı ise dar bir anlama sahiptir. Her ne kadar vergi alacağı, kamu alacağını kapsamında yer alsada vergi alacağı kamu alacağını oluşturan unsurlardan farklılıklar göstermektedir. Şöyle ki;

- Vergi alacağı, kamu hizmetlerinin finansmanında kullanılmak amacıyla alınmaktadır. Diğer kamu alacaklarından her biri farklı amaçlarda alınmaktadır.

- Köylerin “salma” gelirleri de mali yükümlülük kapsamında bir kamu alacağı olmasına karşılık, tahsili diğer kamu alacaklarından farklıdır.
- Vergiler kanunlardan doğarken, kamu alacaklarından biri olan idari sözleşmelerden doğan alacaklar, idari sözleşmelerden doğar.

Kamu alacağı ile vergi alacağının örtüştüğü noktalar ise şöyledir;

- Vergi gibi diğer kamu alacakları da devletin otorite-egemenlik gücünün birer sonucudur.
- Vergiler gibi diğer bazı mali yükümlülük kapsamındaki kamu alacakları da karşılıksızdır.

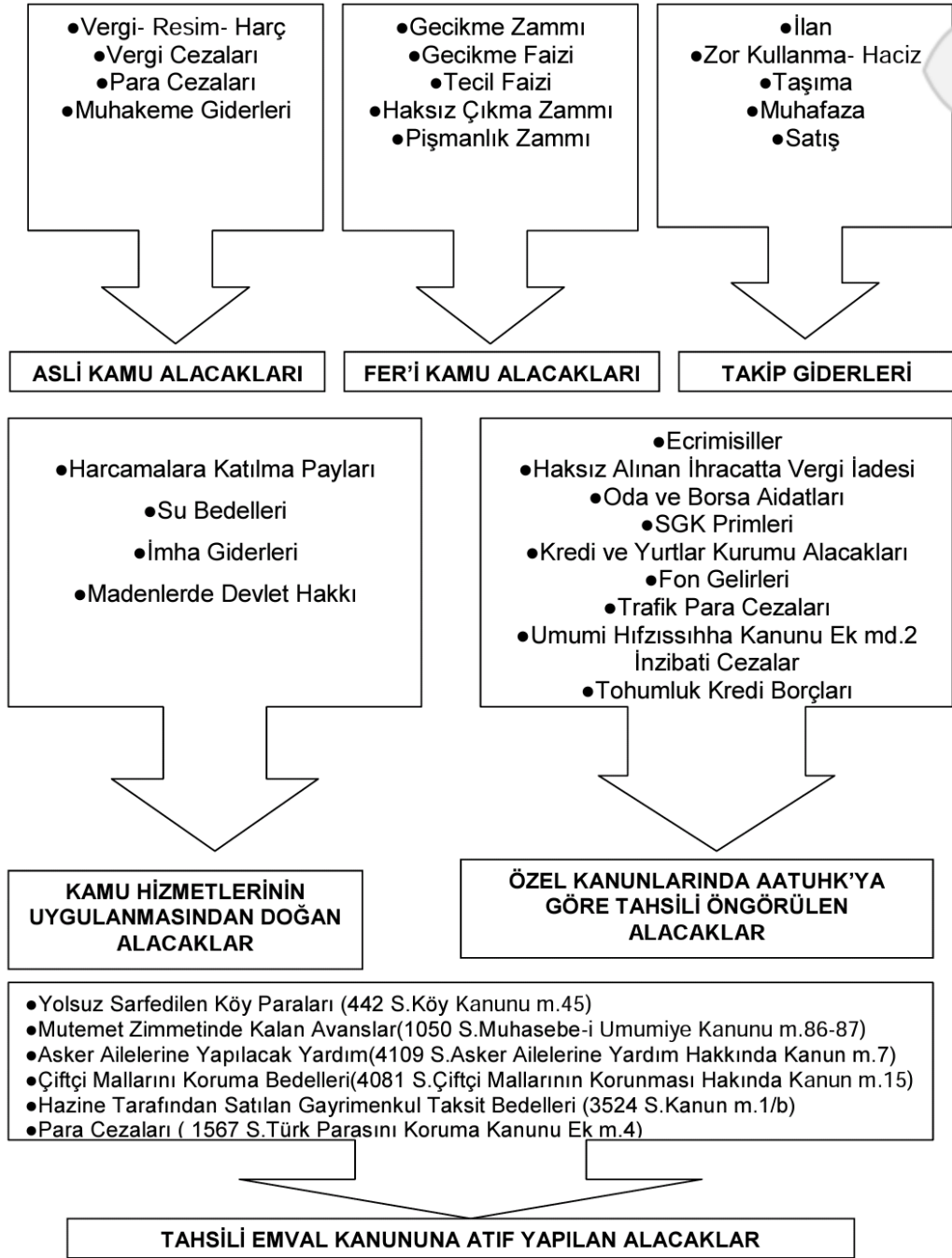
1.1.4. Kamu Alacaklarının Kapsamı

6183 sayılı Kanunun yukarıda da ifade edilen 1’inci maddesi hükmüne göre kamu alacakların neler olduğu tek tek sayılarak ifade edilmiştir. Buna göre kamu alacaklarının kapsamı;

- Devlete, il özel idarelerine ve belediyelere ait vergi, resim, harç ve benzeri mali yükümlülükler,
- Ceza tahkik ve takiplerine ait mahkeme masrafları,
- Vergi cezası, para cezası gibi asli, gecikme zammı, gecikme faizi gibi fer’i kamu alacakları,
- Kamu idarelerinin sözleşmeden, haksız fiil ve haksız iktisaptan doğanlar dışında kalan ve kamu hizmetlerinin yerine getirilmesinden mütevellit olan diğer alacaklar ile bunların takip masraflarından oluşmaktadır.

Bu düzenlemeye göre, kamunun cebri icra konusu olabilecek alacaklarının çerçevesi de çizilmiş olmaktadır.

Tablo 1: AATUHK Kapsamındaki Kamu Alacakları

Kaynak: Tablo, Adnan Gerçek, **Kamu Alacaklarının Takip ve Tahsil Hukuku**, Ekin Yayınevi, Bursa, 2010,s.5; Mustafa Lütfi Tombaloğlu, **Amme Alacaklarının Takip ve Tahsil Usulü**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2011, ss.22-23, kaynaklarından yararlanılarak tarafımızca hazırlanmıştır

1.1.5. Kamu Alacağında Taraflar

Kamu alacağının var olabilmesi için ya da bir kamu alacağından bahsedilebilmesi için karşılıklı iki tarafın varlığı gerekmektedir. Bu bağlamda kamu alacağı açısından taraflardan biri alacaklı kamu idaresini ifade ederken; borçlu tarafını ise kamu alacağını ödemek zorunda olan gerçek veya tüzel kişileri ifade etmektedir (Budak ve Benk, 2011: 61).

6183 sayılı Kanun, kamu borçlusu kavramı ile, “*amme alacağını ödemek zorunda olan gerçek ve tüzel kişileri ve bunların kanuni temsilci veya mirasçılarını ve aynı zamanda vergi mükelleflerini, vergi sorumlusunu, kefil ve yabancı şahıs ve kurum temsilcilerini*” ifade etmektedir. Alacaklı taraf olarak ifade edilen kamu idaresi kavramı ile de “*Devleti, il özel idarelerini ve belediyeleri*” ifade etmektedir (md. 3).

1.2. KAMU ALACAKLARININ KORUNMASI

Kamu alacaklarının korunması konusu 6183 Sayılı Amme Alacakları Tahsil Usulü Hakkında Kanunun ikinci bölümünde ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Şimdi bu koruma tedbirlerini ele alalım.

1.2.1. Teminat İsteme

Teminat, kelime olarak “güvence” anlamına gelmektedir (TDK). Hukuk yazınında ise, “elde edilememe riski taşıyan bir alacak için alınan güvencedir” (Özcan, 1975: 639).

Teminat vergi icra hukukunda alacaklıyı rahatlatan ve alacağa kavuşma konusunda güvence sağlayan bir husustur. Çünkü teminat istenilmesini gerektirecek nedenler, aynı zamanda diğer güvence önlemlerinin de başlangıcını oluşturur ve paraya çevirmede alacaklıya farklı bir ayrıcalık kazandırır. Diğer güvence önlemlerinin meydana gelmesi halinde gidilebilecek son aşama hacizdir. Haciz yolu, alacağı tahsil etmede uzun ve masraflı bir yoldur. Oysa teminat, kendine özgü bir yöntemle paraya çevrilebildiği için, alacaklının daha çabuk alacağa ulaşmasını sağlar. Ayrıca haciz yoluyla takibe göre daha az masraflıdır (Bayraklı, 2017: 35).

1.2.1.1. Teminat İstenecek Haller

Teminat istenebilecek haller 6183 sayılı Kanunda belirtilmiştir. Buna göre 213 sayılı VUK'nun 344'üncü maddesine göre vergi ziyayı cezası kesilmesini gerektiren haller ile 359'uncu maddesinde sayılan kaçakçılık suçunu gerektiren hallerle temas eden bir amme alacağının salınması için gerekli işlemlere başlanması hali teminat istenilmesi için gerekli olan haller olarak ifade edilmektedir (md. 9). Teminat istenilmesinde dikkate alınacak olan miktar ise vergi incelemesine yetkili memurlarca yapılan ilk hesaplamalara göre tespit edilen tutar üzerinden tahsil dairesince teminat isteneceği hükme bağlanmıştır. Bu bağlamda 213 sayılı VUK'un 135'inci maddesiyle kendilerine inceleme yetkisi verilmiş bulunanlar tarafından mükelleflerin veya sorumluların kayıt ve işlemlerinin incelenmesi sırasında yukarıda belirtilen hallerin tespit edilmesi nedeniyle bir kamu alacağı salınması için gereken işlemlere tutar üzerinden derhal teminat istenecektir (Seri: A, Sıra No: 1 Tahsilat Genel Tebliği).

Buna göre teminat istenebilmesi için (Yıldız, 2013: 102):

- Vergi Usul Kanunu'nun 344'üncü maddesi uyarınca vergi ziyayı cezası kesilmesini gerektiren haller,
- Vergi Usul Kanunu'nun kaçakçılık suçları ve cezaları başlıklı 359'uncu maddesinde sayılan hallerle temas eden bir amme alacağının salınması için gerekli muamelelere başlanmış olduğu durumda, vergi incelemesine yetkili memurlarca yapılan ilk hesaplamalara göre belirlenen tutar üzerinden tahsil dairesince teminat istenebilir. Yine;
- Borçlunun Türkiye'de ikametgâhının bulunmaması, borçlunun durumu amme alacağının tahsilinin tehlikede olduğunu gösteriyorsa, tahsil dairesi bu gerekçeyle borçludan teminat isteyebilecektir.

Teminat istenebilmesi için bir sebep unsunun olması ve bunun da açıkça belirtilmesi gerekmektedir. İdare sebep göstermeden keyfi bir şekilde mükelleflerden teminat isteyemez. Nitekim yargı kararları da bu yöndedir.¹

¹ **Danıştay 9. Dairesinin 28.06.2009 tarih ve E: 2008/669, K: 2009/2781 sayılı kararında;** "...ancak , gerek dava konusu işlemde, gerek davalı idare savunmalarında amme alacağının hangi sebeple tehlikeye girdiği ve korunması gerektiği hususunda hiçbir bilgi ve belgeye yer verilmemiştir.....dava konusu işlem sebep unsunu yönünden hukuka aykırıdır." denilmektedir.

Vergi ziyayı ve vergi kaçakçılığı durumunun varlığı halinde tahsil dairesi tarafından teminat istenmesi, ancak vergi incelemesine başlanması halinde mümkündür. Bu nedenle vergi incelemesi yapılmadan tahsil dairesi tarafından takdire gidilmesi ve burada yapılan hesaplamalara göre mükelleften “vergi ziyayı cezası var” ya da “kaçakçılık suçu cezası var” gerekçeleriyle teminat istenmesi mümkün değildir (Gerçek, 2010: 130).

Vergi inceleme elemanları tarafından gerçekleştirilen ilk hesaplamalara göre belirtilen miktar üzerinden teminat istenebilecek ve teminat miktarı vergi aslı, gecikme faizi ile ceza tutarlarını karşılayacak derece bir değere sahip olması gerekmektedir. Vergi inceleme aşamasında vergi alacağı tahakkuk etmediğinden gecikme faizinin hesabında teminat isteme yazısının düzenlendiği tarih esas alınacaktır. Ayrıca, gerek teminat isteme yazılarında gerekse teminat gösterme yazıları veya belgelerinde, vergi alacağının tahakkuk etmesi üzerine hesaplanacak gecikme faizi ve zammının dikkate alınacağı belirtilmesi gerekmektedir (Seri: A, Sıra No: 1 Tahsilât Genel Tebliği). İnceleme tamamlanıp tarhiyatlar yapıldıktan sonra teminat isteme işlemi yapılamaz. Nitekim konuyla ilgili yargı kararları da bu yöndedir².

Teminat istenmesini gerektirecek bir diğer husus da ikametgâhı Türkiye’de bulunmayan kamu borçlusunun durumudur. Eğer kamu borçlusunun Türkiye’de ikametgâhının bulunmaması kamu alacağının tahsilinin tehlikede olduğunu gösteriyorsa, tahsil dairesi borçludan teminat isteyebilecektir (Seri: A, Sıra No: 1 Tahsilât Genel Tebliği). Kamu borçlusunun durumunun kamu alacaklarının tahsilinin tehlikede olduğunu gösterip göstermediği, olayın özelliğine göre anlaşılır. Örneğin, kamu borçlusunun Türkiye’de bulunan mallarının tamamını satışa çıkardığının veya işyerini tasfiye ederek ülkeden ayrılma hazırlıklarına başladığının tespit edilmesi halinde, böyle bir tehlikenin varlığından söz edilebilecektir (Candan, 2007: 82).

² **Danıştay 3. Dairesinin 09.02.2015 tarih ve E: 2011/3698, K: 2015/547 sayılı kararında;** “...vergi incelemesinin devam ettiği durumlarda yapılan ilk hesaplamalara göre istenebilecek teminatlara hazırlayıcı mahiyette ve alacağın korunmasına yönelik bir tedbir olduğunu, incelemenin sonuçlanıp tarhiyatlar yapıldıktan sonra teminat istenmesine olanak bulunmadığını, öte yandan Türkiye’de ikametgâhı bulunan mükelleflerden vergi inceleme elemanının talebi olmadan re’sen teminat istenmeyeceği...” belirtilmektedir

1.2.1.2. Teminat Olarak Kabul Edilebilecek Değerler

6183 sayılı Kanunda teminat olarak kabul edilecek değerler sayılmıştır (md. 10). Söz konusu madde hükmüne göre teminat olarak kabul edilebilecek değerler şunlardır:

- Para,
- Bankalar tarafından verilen süresiz teminat mektupları,
- Hazine Müsteşarlığınca ihraç edilen Devlet iç borçlanma senetleri (Hazine bonusu ve Devlet tahvilleri) veya bu senetler yerine düzenlenen belgeler (nominal bedele faiz dahil edilerek ihraç edilmişse bu işlemlerde ana paraya tekabül eden satış değerleri esas alınır),
- Bakanlar Kurulu tarafından tespit edilecek milli şirketlerin hisse senetleri ve tahvilleri (Bu hisse senetleri ve tahviller, teminatın kabul edilmesine en yakın borsa cetvelleri üzerinden % 15 noksanıyla değerlendirilir),
- Kamu borçlusunu veya borçlular lehine üçüncü kişiler tarafından gösterilen ve alacaklı amme idarelerince haciz varakalarına istinaden haczedilen menkul ve gayrimenkul mallar, teminat olarak kabul edilecektir.

6183 sayılı Kanuna göre, üçüncü kişiler tarafından borçlu lehine teminat olarak gösterilen menkul veya gayrimenkul malların da teminat olarak alınması mümkündür (md. 10). Bu kapsamda, üçüncü kişiler eğer kendilerine ait mallardan başkasının borcuna karşılık teminat olarak vermek istemesi durumunda, bu iradesini açık bir şekilde gösteren imzalı muvafakat yazısını tahsil dairesine bizzat getirmesi gerekmektedir (Seri: A, Sıra No: 1 Tahsilât Genel Tebliği).

6183 sayılı Kanunda, teminat hükmünde olan eşyalar içinde bir düzenlemeye gitmiştir. Buna göre, bar, otel, han, pansiyon, çalgılı yerler, sinemalar, oyun ve dans yerleri, birahane, meyhane, genel evler içerisinde bulunan eşya ve malzemeler (2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu'nun 270, 271. maddeleri hükümleri mahfuz kalmak şartıyla) bu müesseselerin işletilmesinden doğan kamu borçlarına karşı teminat olarak gösterilebilecektir. Ancak noterden tasdikli icar mukavelesinde gayrimenkul sahibinin demirbaşı olarak kayıtlı eşya ve malzemesi ile otel, han ve pansiyonlardaki misafir ve kiracıların kendilerine ait eşyaları bu hükmün dışındadır (md. 12).

6183 sayılı Kanunda, teminat çeşitlerini belirttikten sonra, bu hükme göre teminat sağlayamayanlara, yine aynı kanunla (kabulü tahsil dairesinin takdirine bırakılmak suretiyle) muteber bir şahsı müteselsil kefil ve müşterek müteselsil borçlu olarak gösterebilme imkânı tanınmıştır (Seri: A, Sıra No: 1 Tahsilat Genel Tebliği). Şahsi kefalet, tespit edilecek şartlara uygun olarak noterden tasdikli sözleşme ile gerçekleşir. Şahsi kefaleti ve/veya şahsi kefil olarak gösterilen kişiyi kabul edip etmeme yetkisi alacaklı tahsil dairesine aittir. Ancak bu hususta idareye geniş takdir yetkisi verilmiş olması, onun tamamen keyfi davranacağı anlamına gelmemektedir. Yetkiyi kullanırken teminat isteme kurumunun amacı ile kişinin şahsi kefalet göstermesi ile ilgili koşulları değerlendirmek durumundadır (Gerçek, 2006: 162). Teminat istenmesinin sonucu olarak ihtiyati haciz ve ihtiyati tahakkuk hükümleri, şahsi kefil gösterilmiş olsa bile kamu borçlusu hakkında uygulanması gerekecektir (Güzel, 2007: 50).

1.2.2. İhtiyati Tahakkuk

Vergilendirme işlemlerinden olan tahakkuk aşaması, 213 Sayılı Vergi Usul Kanunu'na göre tarh ve tebliğ edilen bir verginin ödenmesi gereken safhaya gelmesidir (md. 22).

İhtiyati tahakkuk, vergilendirme işlemlerinden olan tahakkuk aşamasından farklı durumu ifade etmektedir. Tahakkuk, idarenin herhangi bir şekilde işleme karışmadığı bir aşama olması nedeniyle idari bir işlem değildir. İhtiyati tahakkuk ise idarenin yapmış olduğu bir işlem olması nedeniyle idari bir işlemdir. Normal tahakkuk dava konusu yapılamazken, ihtiyati tahakkuk dava konusu yapılabilir. İhtiyati tahakkuk, kanunda sayılan nedenlere dayalı olarak yapılırken, normal tahakkuk kendiliğinden gerçekleşmektedir (Bayraklı, 2017: 57).

İhtiyati tahakkuk, kamu alacakları içerisinde sadece vergi ve benzeri mali yükümlülükler için öngörülen bir koruma önlemidir. Bazı hallerde borçlunun kuşku veren durumu ve tutumu nedeniyle, vergi alacağının ödenmemesi tehlikesine karşı bir güvence tedbiri olarak ihtiyati tahakkuk uygulaması kabul edilmiştir (Gerçek, 2010: 159).

Vergi alacağının güvencesi açısından ihtiyati tahakkuk idari bir işlem olmasına rağmen tek başına herhangi bir anlam ifade etmemektedir. Dolayısıyla ihtiyati tahakkuk işlemi ancak ihtiyati haciz kararının alınmasıyla bir anlam ifade etmektedir. Kısacası ihtiyati tahakkuk işlemi tek başına kamu borçlusunun çıkarına dokunan bir uygulama olmaması nedeniyle icrai bir işlem haline gelebilmesi ancak ihtiyati hacizle birlikte mümkün olmaktadır (Karadağ, 2012: 241).

İhtiyati tahakkuk işlemi vergi dairesi müdürünün yazılı istemine dayanılarak defterdarın veya vergi dairesi başkanlığı kurulan yerlerde vergi dairesi başkanının kararıyla uygulanabilecektir (Seri: A, Sıra No: 1 Tahsilât Genel Tebliği). Hangi hallerde ihtiyati tahakkuka gidileceği 6183 sayılı Kanunda belirtilmiştir (md. 17). Buna göre:

- Teminat istenmesini gerektiren hallerin varlığı halinde, *(VUK m. 344’de düzenlenen vergi ziyâ kabahatine konu bir fiil vardır ve re’sen veya ikmalen vergi tarhına gitmek için işlemlere başlanması, VUK m. 359’da düzenlenen kaçakçılık hallerine giren bir eylem vardır ve bu konuyla ilgili re’sen veya ikmalen vergi tarhına başvurmak için işlemlere başlanması, 9. maddenin ikinci fıkrasında da borçlunun Türkiye’de ikametgâhının bulunmaması “amme alacağının tahsilinin tehlikede olduğunu gösteriyorsa” vergi idaresinin “teminat isteyebileceği” hükmüne yer verilmiştir.)*
- Kamu borçlusunun bilinen herhangi bir ikametgâh adresinin bulunmaması halinde,
- Kamu borçlusu kaçmışsa veya kaçması, hileli yollara başvurması ihtimali varsa,
- Mal bildirimine davet edilen kamu borçlusunun, belirli bir süre içinde mal bildiriminde bulunmamış veya eksik mal bildirimde bulunmuşsa,
- Kamu borçlusunun haczi sonuçsuz bırakmak için mallarını kaçırmaya yönelik bazı davranışlar içine girmesi halinde,
- Teşebbüsün muvazaalı olduğu ve gerçekte başkasına ait olduğu hakkında deliller elde edilmişse,

Maddede belirtilen hallerin bulunması durumunda ihtiyati tahakkuk derhal uygulanır. İhtiyati tahakkuk uygulaması sonucu kesin bir borç ortaya çıkmaz, bu

uygulamanın işlerliği ve etkinliği ihtiyati hacizle birlikte uygulanmasıyla gerçekleşir (Çelik, 2002: 76).

6183 sayılı Kanunun amir hükmü gereği ihtiyati tahakkuk, kamu borçlusunun henüz tahakkuk etmemiş vergi ve resimleri için ve bunların zam ve cezaları hakkında uygulanabilecektir (md. 17). Söz konusu Kanunda belirtilen yazılı hallerden birinin bulunması halinde, mükellefin henüz tahakkuk etmemiş olan Gelir Vergisi (geçici vergi dâhil), Kurumlar Vergisi (geçici vergi dâhil), Katma Değer Vergisi, Damga Vergisi, Özel Tüketim Vergisi, Özel İletişim Vergisi, Şans Oyunları Vergisi, Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi, Veraset ve İntikal Vergisi ile bu vergilerin gecikme faizi ve vergi aslına bağlı vergi cezaları hakkında ihtiyati tahakkuk uygulanabilecektir (Seri: A, Sıra No: 1 Tahsilât Genel Tebliği).

6183 sayılı Kanuna göre; haklarında ihtiyati tahakkuk üzerine ihtiyati haciz tatbik olunanlar ihtiyati tahakkuk sebeplerine ve miktarına karşı dava açabilirler (md. 20). Kanun ihtiyati tahakkuka karşı dava açılabilmesini ihtiyati haciz uygulanması koşuluna bağlamaktadır. Dolayısıyla mükelleflerin henüz ihtiyati hacizle sonuçlanmamış ihtiyati tahakkuk işlemlerine itiraz hakları bulunmamaktadır. Bunun nedeni ise; mükellefin ihtiyati tahakkuku, hakkında uygulanan ihtiyati hacizle birlikte öğrenmesi ve ihtiyati haciz uygulanmaksızın ihtiyati tahakkukun tek başına mükellefin menfaatini ihlal eden bir işlem olmamasıdır (Batun, 2010: 92). Dava açma hakkının doğması için, ihtiyati tahakkuka dayalı ihtiyati haciz tutanağının tebliğinin beklenmesi gerekir. Tebliğin yapılmasından itibaren 15 gün içinde, mükellefin hazır bulunduğu hallerde haczin uygulanmasından itibaren 15 gün içinde işlemi uygulayan ilgili tahsil idaresine ait vergi davasına bakan vergi mahkemesinde dava açılır (Yerlikaya, Barlas, 2007: 160).

1.2.3. İhtiyati Haciz

Kamu alacaklarının koruma altına alınmasında yararlanılan bir diğer müessese de ihtiyati haciz uygulamasıdır. İhtiyati haciz, kamu alacağının vadesinin beklenilmesi kamu alacağının tahsilini tehlikeye düşürecek boyutta ise o zaman kamu alacağının vadesinin dolması beklenmeden vadesinden önce uygulanan bir güvenlik müessesesidir (Karadağ, 2012: 241). Diğer bir ifade ile ihtiyati haciz, daha tahakkuk etmemiş veya henüz vadesi gelmemiş olan ya da vadesi geçmiş olmasına

rağmen henüz ödeme emri tebliğ edilmemiş bulunan kamu alacaklarının tahsil edilebilirliğini sağlamak amacıyla yapılan idari bir işlemdir. Bu bağlamda vadesi dolmuş alacaklar için ödeme emri düzenlenmiş ve tebliğ edilmiş ise ihtiyati haciz müessesesi uygulanamayacaktır (Toktaş, 2009: 32-33). Dolayısıyla herhangi bir kamu alacağı için ihtiyati haczin belirleyicisi, alacağın tahakkuk edip etmediğinden ziyade kamu alacağının takibine yönelik kamu borçlusuna tebliğ edilen ödeme emrinin kesinleşmesidir. Kesinleşen ödeme emri çerçevesinde takip, ihtiyati haciz olarak değil kati haciz uygulaması olarak yapılacaktır (Netek, 2012: 128).

Yapılan açıklamalar doğrultusunda kati haciz ile ihtiyati haciz arasındaki farklılıkları Tablo 2’de açık bir şekilde ifade etmeye çalıştık.

Tablo 2: İhtiyati Haciz ile Kati Haciz Uygulamasının Farklılıkları

KATI HACİZ	İHTİYATİ HACİZ
Ödeme emri çıkartılmış ve tebliğ edilmiş olması gerekir.	Ödeme emri tebliğ edilmeyen alacaklarda uygulanır.
Hacedilen mallar paraya çevrilir.	Hacedilen mallar paraya çevrilemez.
Tahakkuk etmiş alacaklar olması gerekir.	İleride tahakkuk edecek alacaklar için uygulanabilir.
Süre belli edilmediğinden dava açma süresi 30 gündür.	Dava açma süresi 15 gündür.
Kesin hacze yetkili makam Vergi Dairesi Başkanı ve tevkil edeceği memurdur.	İhtiyati hacze yetkili makam Vergi Dairesi Başkanındır.
6183 sayılı Kanunun 62’nci maddesine göre haciz konulur.	6183 sayılı Kanunun 13’üncü maddesine göre haciz konulur.

Kaynak: İhtiyati Tahakkuk ve İhtiyati Haciz Uygulama Rehberi, İstanbul Vergi Dairesi Başkanlığı, Mükellef Hizmetleri Tahsilât Grup Müdürlüğü.

Ayrıca kamu hukukunda uygulanan ihtiyati haciz, icra-i bir kararla ve idarece re’sen uygulanırken özel hukukta ihtiyati haciz ancak mahkeme kararıyla ve icra dairelerince uygulanabilecektir (Özbalcı, 2012: 202).

İhtiyati haciz uygulamasında bir diğer önemli hususta tahakkuk etmemiş kamu alacakları için ihtiyati haciz kararı söz konusu olduğunda önce mutlaka ihtiyati tahakkuk kararı alınması gerekmektedir, aksi takdirde ihtiyati haciz kararı uygulanamayacaktır. Diğer bir bakış açısıyla ihtiyati haciz, tahakkuku kesinleşmiş kamu alacaklarıyla ilgili olduğunda ayrıca ihtiyati tahakkuk kararı alınmasına gerek duyulmadan uygulanabilecektir (Gerçek, 2006: 159).

6183 sayılı Kanunda ihtiyati haciz, aşağıda belirtilen hallerden herhangi birisinin bulunması durumunda, belli bir süreyle bağlı kalmaksızın kamu idaresinin mahalli en büyük memurunun (ilde vali, ilçede kaymakam) kararıyla derhal uygulanabileceğini hüküm altına almıştır (md. 13). Buna göre (Arslan, 2012: 116);

- Teminat istenmesini gerektirecek herhangi bir durum varsa,
- Borçlunun bilinen bir ikametgâhı yok ise,
- Borçlu kaçmışsa veya kaçması, mallarını kaçırmaması ve hileli yollara başvurma ihtimali varsa,
- Borçludan teminat gösterilmesi istendiği halde belli müddette teminat veya kefil göstermemiş yahut şahsi kefalet teklifi veya gösterdiği kefil kabul edilmemişse,
- Mal bildirimine davet edilen borçlunun belirli bir süre içerisinde mal bildiriminde bulunmamış veya eksik mal bildiriminde bulunmuş ise,
- Hüküm verilmiş olsun olmasın, para cezasını gerektiren bir fiil dolayısıyla kamu davası açılmışsa,
- İptali istenen işlem ve tasarrufun konusunu oluşturan mallar hakkında; bu mallar elden çıkarılmışsa, elden çıkarmanın diğer malları hakkında uygulanmak üzere 6183 sayılı Kanunun, ivazsız tasarruflar ve hükümsüz sayılan diğer tasarruflarla kamu alacağının tahsiline imkân bırakmamak maksadıyla yapılan tasarruflara ilişkin hükümleri (AATUHK, md. 27, 29, 30) kapsamına giren hallerin varlığı halinde ihtiyati haciz kararı alınabilir (AATUHK md. 13/1-7).

6183 sayılı Kanununa göre (md. 13) ihtiyati haciz kararı verme yetkisi alacaklı kamu idaresinin mahalli en büyük memuruna aittir. 5345 sayılı Kanunla kurulan Gelir İdaresi Başkanlığına doğrudan bağlı vergi dairesi başkanlıklarının kurulduğu yerlerde ise söz konusu Kanunun 33'üncü maddesi gereğince Gelir İdaresine bağlı tahsil daireleri (bağlı vergi daireleri dâhil) tarafından takip ve tahsil edilen amme alacakları için ihtiyati hacze karar verme yetkisi vergi dairesi başkanlarına aittir. Alacaklı kamu idaresinin il özel idaresi olması halinde, ihtiyati hacze karar verme yetkisi valiye; belediye olması halinde ise belediye başkanına aittir (Seri: A, Sıra No: 1 Tahsilât Genel Tebliği).

Bir güvence önlemi olarak uygulanan ihtiyati haczin amacı, kamu alacağını teminat altına almak olup, tahsile yetkili idare tarafından mükellefin menkul ve gayrimenkul malları ile diğer hak ve alacaklarının kaçırılmasına engel olunması ve ihtiyati haciz müessesesinden beklenen faydanın elde edilebilmesi için, ihtiyati haciz kararının acil bir şekilde uygulanması gerekmektedir. Dolayısıyla, ihtiyati haciz kararlarına ilişkin işlemlerin elden takip edilerek gecikmeye yer vermeyecek şekilde tamamlanması gerekmektedir. Ayrıca haciz kararlarının gerek hazırlanması ve gerekse uygulanması aşamalarında tüm aşamaların gizlilik içerisinde yürütülerek borçlunun mallarını kaçırmasına da engel olunması gerekmektedir. 6183 sayılı Kanunun amir hükmü gereği “ihtiyati haczin hiçbir müddetle mukayyet olmaksızın” uygulanacağı hükme bağlanmıştır. Buna göre, ihtiyati haciz uygulaması belli bir süre için konulmadığından haciz kararı kaldırılıncaya kadar ya da sonuca bağlanılıncaya kadar devam edecektir (Seri: A, Sıra No: 1 Tahsilât Genel Tebliği).

İhtiyati haciz uygulamasında, ihtiyati haciz, kat’i hacze dönüşmeden, ihtiyaten haczedilen malların satılarak paraya çevrilmesi mümkün değildir. Ancak, malların bozulması, çürümesi gibi nedenlerle korunmasının mümkün olmadığı veya bekletildiği zaman önemli bir değer düşüklüğüne uğrayacağı anlaşılmaları hallerinde, bu mallar derhal paraya çevrilerek, elde edilen tutarlar teminat olarak muhafaza edilecektir (Seri: A, Sıra No: 1 Tahsilât Genel Tebliği).

Haklarında ihtiyati haciz işlemi yapılanlar, haczin uygulanması tarihinden itibaren, gıyabında yapılan haciz işlemlerinde ise haczin tebliği tarihinden itibaren 15 gün içinde alacaklı tahsil dairesinin yargılama alanı içerisinde bulunan mahkeme (vergi mahkemesi) nezdinde ihtiyati haciz nedenlerine yönelik dava açmak suretiyle yapılan işleme itiraz edebilirler. İtiraz incelemeleri diğer işlemlere göre öncelik taşır (Seviğ, 2009: 21).

İhtiyati haciz işlemlerine karşı açılan davalarda, mahkemeler vergi incelemesine istinaden ihtiyati haciz istenebileceği yönünde kararlar vermektedirler.³ Mahkemeler tarafından ihtiyati haczin kaldırılmasına yönelik bir karar verilmesi durumunda, söz konusu kararın kesinleşmesi beklenilmeksizin, kararın neticesine göre işlem tesis edilmesi gerekmektedir.

³ Danıştay 4. Dairesinin 22.12.2005 tarih ve E: 2005/1452, K: 2005/2538 sayılı kararında; “...ancak vergi incelemesinin devam ettiği durumlarda yapılan ilk hesaplamalara göre teminat istenebilecek ve ihtiyati haciz kararı uygulanabilecektir” denilmektedir.

İhtiyati haciz uygulamasına karşı açılacak davalarda iki iddia ileri sürülebilmektedir. İlki, ihtiyati haciz uygulamasının usulüne uygun olarak yapılmadığı iddiasıdır. İkincisi ise, 6183 sayılı Kanunda belirtilen ihtiyati haciz halleri olmaksızın ihtiyati haciz işleminin uygulandığı iddiasıdır. Bu durumlardan herhangi birinin varlığı halinde ihtiyati haczin kaldırılması gerekmektedir (Gerçek, 2010: 148).

6183 sayılı Kanuna göre (md. 16), hakkında ihtiyati haciz uygulanan borçlu tarafından, aynı Kanununun 10'uncu maddesinde sayılan değerlerden (maddenin (5) numaralı bendinde sayılan menkul mallar hariç) birinin teminat olarak gösterilmesi halinde, uygulanan ihtiyati haczin tahsil dairesi tarafından kaldırılacağı hüküm altına alınmıştır. Yani, kamu borçlusu veya kamu borçlusu lehine üçüncü kişiler tarafından gösterilen ve alacaklı kamu idaresince haciz varakasına dayanılarak haczedilen menkul ve gayrimenkul mallar dışında kalan teminatların gösterilmesi durumunda ihtiyati haciz kaldırılabilir.

1.2.4. Diğer Korunma Hükümleri

6183 sayılı Kanununun "Diğer Korunma Hükümleri" bölümü altında bulunan 21-36'ncı maddeleri arasında, kamu alacaklarının cebren tahsilinde, teminat, ihtiyati haciz, ihtiyati tahakkuk yollarından ayrı olarak başkaca koruma hükümleri de bulunmaktadır. Bu maddeye göre diğer koruma hükümleri:

- Rüçhan hakkı,
- Kamu alacaklarını kesip ödemek zorunda olanlar,
- Limited şirketlerin kamu borçları,
- Kanuni Temsilcilerin Sorumluluğu,
- Birleşme, devir, bölünme ve şekil değiştirme,
- Tahsil edilen kamu alacaklarından yapılacak reddiyat sebebiyle mahsuplar,
- Kamu alacağı ödenmeden yapılamayacak işlemler,
- İptal davası açılması,
- Karşılıksız tasarrufların hükümsüz sayılması,
- Bazı tasarrufların bağış sayılması,
- Hükümsüz sayılan diğer tasarruflar,

- Kamu alacağının tahsiline imkân bırakmamak amacıyla yapılan tasarruflar,
- Tasfiye halinde görev alanlar,
- Ortaklığın feshini isteme, olarak sayılmıştır.

Bu bölümde; rüçhan hakkı, limitet şirketlerin kamu borçları, kanuni temsilcilerin sorumluluğu, birleşme, devir, bölünme ve şekil değiştirme halleri, kamu alacağını kesip ödemek mecburiyetinde olanlar, iptal davası, kamu alacağı ödenmeden yapılamayacak işlemler ve tasfiye halinde vazifeliler hakkında bilgiler verilecektir.

1.2.4.1. Rüçhan Hakkı

Özel hukukta ve kamu hukukunda bir alacağın diğerlerine göre öncelikli olmasına rüçhan hakkı adı verilmektedir. Buna göre bir borç ilişkisinde birden fazla alacaklı varsa ve borçlunun malvarlığı tüm borçlarını karşılamaya yetmiyorsa, bazı alacakları diğerlerine göre öncelikle temin etmek söz konusu olacaktır (Gerçek, 2010: 157). Kamu alacaklarına öncelik hakkı veren 6183 sayılı Kanunun amir hükmüne (md. 21) göre, üçüncü kişiler tarafından haczedilen mallar paraya çevrilmeden önce söz konusu mal üzerine kamu alacağı için de haciz konulduğunda satış bedelinin nasıl taksim edileceğine yönelik düzenlemeler yapılmış, kamu borçlusunun iflası, mirasın reddi ve terekenin resmi tasfiyeye tabi tutulması hallerinde kamu alacağının sırası belirlenmiştir. Bu konu ikinci bölümde ayrıntılı bir şekilde ele alınacağı için burada daha fazla detaya girilmeyecektir.

1.2.4.2. Limited Şirketlerin Kamu Borçları

6183 sayılı Kanuna göre; *“Limited şirket ortakları şirketten tamamen veya kısmen tahsil edilemeyen⁴ veya tahsil edilemeyeceği anlaşılan kamu alacağından⁵ sermaye hisseleri oranında doğrudan doğruya sorumludurlar ve söz konusu Kanun*

⁴**Tahsil edilemeyen kamu alacağı terimi;** *“Amme borçlusunun bu Kanun hükümlerine göre yapılan mal varlığı araştırması sonucunda haczi kabil herhangi bir mal varlığının bulunmaması, haczedilen mal varlığının satılarak paraya çevrilmesine rağmen satış bedelinin amme alacağını karşılamaması gibi nedenlerle tahsil edilemeyen amme alacaklarını,”* (AATUHK, M:3)

⁵**Tahsil edilemeyeceği anlaşılan kamu alacağı terimi;** *“Amme borçlusunun haczedilen mal varlığına bu Kanun hükümlerine göre biçilen değerlerin amme alacağını karşılamayacağını veya hakkında iflas kararı verilen amme borçlusundan aranan amme alacağının iflas masasından tahsil edilemeyeceğinin anlaşılması gibi nedenlerle tahsil dairelerince yürütülen takip muamelelerinin herhangi bir aşamasında amme borçlusundan tahsil edilemeyeceği ortaya çıkan amme alacaklarını,”* (AATUHK, M:3)

hükümlerine göre takibe konu olurlar. Eğer şirket ortağı, şirketteki sermaye payını devretmiş ise payı devreden ve devralan kişiler devir öncesine ait kamu alacaklarının ödenmesinden müteselsilen sorumlu tutulurlar. Kamu alacağının doğduğu ve ödenmesi gerektiği zamanlarda pay sahiplerinin farklı kişilerden oluşması halinde bu kişiler, kamu alacağının ödenmesinden müteselsilen sorumlu tutulurlar.” (md. 35) denilmektedir.

Bu bölümde yapılan açıklamalar kapsamında limitet şirket ortakları hakkında yapılacak takipte aşağıdaki hususlara dikkat edilecektir (Seri: A, Sıra No: 1 Tahsilât Genel Tebliği):

- Öncelikle şirketten tamamen veya kısmen tahsil edilemeyen veya tahsil edilemeyeceği anlaşılan kamu alacağının doğduğu ve ödenmesi gerektiği zamanlarda şirket ortaklarının kimler olduğu ve bu ortakların sermaye hisseleri; şirket ana sözleşmesi, ana sözleşme değişikliği veya pay defterindeki kayıtlardan tespit edilecektir.
- Her bir ortağın sermaye hissesine göre takip konusu olan kamu alacağından sorumlu olduğu tutar belirlenecektir.
- Şirketten tamamen veya kısmen tahsil edilemeyen veya tahsil edilemeyeceği anlaşılan kamu alacağının ödenmesinden sermaye hissesi oranında sorumlu tutulması gereken ortağın, hissesini devredip devretmediği araştırılacak, hisse devrinin söz konusu olduğu hallerde, devralan şahsın devir tarihi itibarıyla vadesi geldiği halde ödenmemiş şirket borçlarından sorumlu tutulacağı tutar tespit edilecektir.
- Ortaklar hakkında takip muamelesine 6183 sayılı Kanunun 55’inci maddesine göre tanzim edilecek ödeme emrinin tebliği suretiyle başlanılacaktır.

6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu’na (TTK) göre, limited şirketin kanuni temsilcisi, şirket sözleşmesi ile tayin edilmiş müdür sıfatını taşıyan bir veya birden fazla ortak veya tüm ortaklar ya da üçüncü kişiler olabilecektir. Ancak üçüncü kişilere şirketin yönetim ve temsilinin verilebilmesi için ortaklardan en az birinin şirketi yönetim hakkının ve temsil yetkisinin bulunması gerekmektedir. Buna göre, limited şirket ortakları hakkında 6183 sayılı Kanun uyarınca yapılacak takip; 35’inci madde hükümlerine göre sermaye hisseleri oranında, 6102 sayılı Kanun hükümlerine göre tespit edilen kanuni temsilcileri hakkındaki takip ise 6183 sayılı Kanunun

mükerrer 35'inci maddesine göre kamu alacağının tamamından, müşterek ve müteselsil sorumluluk esasına göre yürütülecektir (Seri: A, Sıra No: 1 Tahsilat Genel Tebliği).

Limited şirketlerde kanuni temsilcilerin sorumluluğu sınırsız şahsi sorumluluktur. Limited şirket ortakları ise vergi sorumlusu değil sermaye hisseleri oranında tahsil muhatabıdır. Yapılacak takipte Tahsilât Genel Tebliğine göre öncelik sıralamasının bulunmadığı takiplere aynı zamanda başlanması gerektiği bildirilmiştir. Buna rağmen çeşitli yargı kararlarında kanuni temsilcilerin sınırsız sorumluluklarından dolayı öncelikle takibe alınması, tahsil edilemediği durumda ortaklara müracaat edileceğine dair hükümler bulunmaktadır (Çetin, 2012: 199, 202). Konuyu bir örnek ile açıklayalım; ortak sayısı iki ve sermayesi 100 lira (her ortağın 50'şer liralık hissesi var) olan bir limitet şirketin 200 liralık vergi borcu bulunmaktadır. Vergi dairesi öncelikle bu alacağını şirketin malvarlığından almaya çalışacak, bu şekilde alınamaması durumunda ise önce kanuni temsilciye, buradan alınamaması durumunda ise ortaklara yönelecektir. Ortaklar 200 liralık borçtan sermaye hisseleri oranında yani sermaye hisseleri %50'şer olduğuna göre her bir ortak 100'er liradan tüm şahsi malvarlıkları ile sorumlu olacaktır (Bilici, 2013: 66).

1.2.4.3. Kanuni Temsilcilerin Sorumluluğu

6183 sayılı Kanuna göre; *“Tüzel kişilerle küçüklerin ve kısıtlıların, vakıflar ve cemaatler gibi tüzel kişiliği olmayan kuruluşların mal varlığından tamamen veya kısmen tahsil edilemeyen veya tahsil edilemeyeceği anlaşılan kamu alacakları, kanuni temsilcilerin ve tüzel kişiliği olmayan kuruluşu idare edenlerin şahsi mal varlıklarından tahsil edilecektir. Bu hüküm, yabancı şahıs veya kurumların Türkiye'deki mümessilleri hakkında da aynen uygulanacaktır. Tüzel kişilerin tasfiye haline girmiş veya tasfiye edilmiş olmaları, kanuni temsilcilerin tasfiyeye giriş tarihinden önceki zamanlara ait sorumluluklarını kaldırmaz. Temsilciler, teşekkülü idare edenler veya mümessiller, bu madde gereğince ödedikleri tutarlar için asıl kamu borçlusuna rücu edebileceklerdir”* (Mük. md. 37) denilmektedir.

213 sayılı VUK'un “temsilcilerin ödevi” başlıklı (md. 10) düzenlemesinde ise; *“Tüzel kişilerle küçüklerin ve kısıtlıların, vakıflar ve cemaatler gibi tüzel kişiliği olmayan teşekküllerin mükellef veya vergi sorumlusu olmaları halinde bunlara düşen*

ödevler kanuni temsilcileri, tüzel kişiliği olmayan teşekkülleri idare edenler ve varsa bunların temsilcileri tarafından yerine getirileceği belirtilmektedir. Söz konusu kişilerin bu ödevleri yerine getirmemeleri nedeniyle mükelleflerin veya vergi sorumlularının varlığından tamamen veya kısmen alınmayan vergi ve buna bağlı alacaklar, kanuni ödevleri yerine getirmeyenlerin varlıklarından alınacaktır. Bu hüküm Türkiye'de bulunmayan mükelleflerin Türkiye'deki temsilcileri hakkında da uygulanacaktır. Temsilciler veya teşekkülü idare edenler bu suretle ödedikleri vergiler için asıl mükelleflere rücu edebileceklerdir. Tüzel kişilerin tasfiye haline girmiş veya tasfiye edilmiş olmaları, kanuni temsilcilerin tasfiyeye giriş tarihinden önceki zamanlara ait sorumluluklarını da kaldırmayacaktır” denilmektedir. Burada konuyu gerçek kişiler ve tüzel kişiler açısından temsil olarak iki ayrı şekilde incelemek daha doğru olacaktır.

Gerçek kişilerde küçükler (henüz dünyaya gelmemiş cenin dâhil 18 yaşını doldurmamış kişilerde dâhil), akıl hastaları ve kısıtlılar da (hapis cezası çeken kişi) Vergi Usul Kanununun 9'uncu maddesine göre vergi mükellefi olabilmekte olup ayrıca bu kişilerin Medeni Kanun'a (MK) göre hak sahibi olma ehliyetleri vardır. Filli ehliyet olmayan bu kişilerin vergi mükellefiyeti ve vergi sorumluluğu ile ilgili ödevlerini ise kanuni temsilcileri yerine getirecektir. Bu temsilcilik görevi küçükler için veli, akıl hastaları için vasi, kısıtlılar açısından ise kayyım tarafından yerine getirilecektir. Sözümlü ettiğimiz kanuni temsilciler sorumluluklarını yerine getirmezlerse ödenmeyen vergi önce temsil edilen gerçek kişiden istenecek, eğer ondan alınamazsa bu vergi borçlarından kanuni temsilci sorumlu tutulacaktır (Bilici, 2013: 64).

Tüzel kişilerde ise, gerek kendi mükellefiyetleri gerekse vergi sorumluluklarının yerine getirilmesinden kanuni temsilcileri sorumludur. Bu temsilciler anonim şirketlerde 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 365'inci maddesine göre esas olarak yönetim kurullarıdır. Ancak aynı kanunun 367'nci maddesine göre yönetim kurulu üyeleri dışında yetkili müdür ve yönetim kurulu üyelerinden bir tanesi de kanuni temsilci tayin edilebilecektir. Limited şirketlerde kanuni temsilci yetkisi aksi kararlaştırılmadıkça müdür sıfatıyla ortakların hepsine aittir. Bu yetki yine müdür sıfatıyla ortaklardan birine veya birkaçına bırakılabilecektir (Bilici, 2013: 64, 65).

Tüzel kişilerde, kamu alacaklarının şirketin malvarlığından tahsil edilemeyeceğinin anlaşılması halinde, yani şirketin menkul ve gayrimenkul malvarlığının araştırıldıktan sonra haczedilip satıldıktan, şirketin aciz halinde bulunup bulunmadığı hakkında tespit yapıldıktan, borçlu şirket hakkında kanuni yollara başvurulduktan ve benzeri yollar tüketildikten sonra ödenmeyen vergi borçlarından dolayı kanuni temsilcilere gidilebilecektir. Takip işlemlerine ise 6183 sayılı Kanununun 55'inci madde hükmü gereğince tahsil edilemeyen kamu alacaklarının tamamı için her bir kanuni temsilci adına ayrı ayrı ödeme emri tebliği ile başlanılacaktır (Serim, 2007: 102).

Kanuni temsilcinin malvarlığından alınan vergi alacağı için, kendisine bir ödeme makbuzu verilir. Kanuni temsilci bu makbuz ile asıl vergi mükellefine başvurabilir. Kanuni temsilcinin ödediği vergi alacağı için mükellefe rücu eder. Borcun ödenmemesi halinde kanuni temsilci genel hükümler çerçevesi içinde adli yargıya dava açabilecektir (Bayraklı, 2017: 94).

1.2.4.4. Birleşme, Devir, Bölünme ve Şekil Değiştirme

6183 sayılı Kanununun birleşme, devir, bölünme ve şekil değiştirme halleri başlıklı 36'ncı maddesine göre:

- İki veya daha ziyade hükmî şahsın birleşmesi halinde yeni kurulan hükmî şahıs,
- Devir halinde devir alan hükmî şahıs,
- Bölünme halinde bölünen hükmî şahsın varlıklarını devralan hükmî şahıslar,
- Şekil değiştirme halinde yeni hükmî şahıs,

Birleşen, devir alınan, bölünen veya eski şekildeki hükmî şahıs ve şahısların yerine geçer.

Bunun vergi güvencesi açısından önemi ise, bu yeni kişilik eski kişiliğin yerine geçmesi nedeniyle vergi borçlarına karşı bir güvence oluşturmasıdır. Birleşme ve şekil değiştirmede tasfiye söz konusu olması nedeniyle, tasfiye karından vergi borcu da bir yerde ödenmiş olacaktır. Ancak devir durumunda tasfiye söz konusu değildir. Devir alan kurum da devir edenin vergi borçlarına karşı bir taahhüt vermesi nedeniyle, gerçek anlamda bir güvence önlemi olacaktır (Bayraklı, 2017: 97).

1.2.4.5. Kamu Alacaklarını Kesip Ödemek Zorunda Olanlar

6183 sayılı Kanuna göre; *“Kamu alacağını borçlusundan kesip tahsil dairesine ödemek zorunda olan gerçek ve tüzel kişiler, bu ödevlerini kanunlarında veya bu kanunda belli edilen zamanlarda yerine getirmedikleri takdirde, ödenmeyen alacak bu gerçek ve tüzel kişilerden bu kanun hükümlerine göre tahsil olunur.”* (md. 22) denilmektedir.

213 Sayılı Vergi Usul Kanunu'nun vergi kesenlerin sorumluluğu başlıklı düzenlemesine göre; *“Yaptıkları veya yapacakları ödemelerden vergi kesmeye mecbur olanlar, verginin tam olarak kesilip ödenmesinden ve bununla ilgili diğer ödevleri yerine getirmekten sorumludurlar.”* (md. 11) denilmektedir.

Bu yöntem kaynakta kesinti veya stopaj yoluyla verginin alınması şeklinde de isimlendirilmektedir. Kolay ve emin bir tahsil yöntemidir; çünkü bu uygulamada vergi kesintisi, gelir mükellefin eline geçmeden yapılmaktadır. Mesela, gelir vergisi kanununun 94'üncü maddesinde belirtilen kuruluş ve mükellefler, aynı maddede yazılı ödemeleri yaptıkları vakit vergi kesmek zorundadırlar. İşverenin işçi ücretlerinde yaptığı gelir vergisi kesintisi buna verilecek en güzel örnektir (Bilici, 2013: 63).

Borçlunun istihkakından kesilerek tahsil dairesine ödeme yapılması genel olarak vergi, resim ve harç şeklindeki kamu alacaklarına işlerlik kazandırmaktadır. Vergi kesintisi yapılması, hem bir tahsilât yöntemi hem de kamu alacağının korunması açısından güvenlik önlemidir (Serim, 2007: 76). Vergi sorumlularının vergi tevkifatına yönelik görevlerini yerine getirmemeleri veya eksik yerine getirmeleri nedeniyle kayba uğratılan vergi, sorumlular adına re'sen veya ikmalen tarh edilir (Çelik, 2002: 116).

1.2.4.6. İptal Davası

İptal davası ile ilgili hükümler 6183 sayılı Kanununun 24'üncü ve 31'inci maddeleri arasında açıklanmış, davaya konu edilecek tasarruf ve işlemler ise 27'nci ve 31'inci maddeleri arasında belirlenmiştir. 6183 sayılı Kanununun 27'nci maddesinde ivazsız tasarrufların hükümsüzlüğü, 28'nci maddesinde bağışlanma sayılan tasarruflar, 29'uncu maddesinde borçlunun kamu borcunu ödeme güçlüğü içindeyken diğer borçları için yaptığı ödemeler veya bunlar için gösterdiği teminatlar ve 30'uncu

maddesinde ise kamu alacağının tamamen veya kısmen tahsiline imkan bırakmamak amacı ile kamu borçlusu tarafından yapılan tek taraflı işlemlerle borçlunun maksadını bilen veya bilmesi gereken kimselerle yapılan işlemler belirtilmektedir (Baran, 2014: 29-30).

Yapılan bu düzenleme ile amaç; kamu alacağını ödemeyen kamu borçlusunun malı bulunmadığı ya da borcuna yetmediği takdirde, kamu alacağının tamamının veya bir kısmının tahsiline imkân bırakmamak amacıyla borçlu tarafından yapılan tek taraflı hukuki işlemlerle, borçlunun amacını bilen veya bilmesi lazım gelen kimselerle yapılan bütün işlemleri hükümsüz saymak ve bu yolla kamu alacağının tahsilini gerçekleştirmektir. 6183 sayılı Kanuna göre, davaların genel mahkemelerce bakılacağı belirtilmektedir (md. 24). Bu bağlamda iptal davalarının, iptali istenen işlemlerin değerine göre sulh hukuk veya asliye hukuk mahkemelerinde açılması gerekmektedir⁶. Yine söz konusu Kanunun amir hükmüne göre iptal davalarının tarafları ve husumetin kimlere yönelik olacağı belirtilmiştir. Buna göre, alacaklı kamu idareleri ya da alacağın tahsili ile yetkilendirilmiş bulunan tahsil daireleri tarafından davacı sıfatıyla açılacak iptal davalarının davalısı; kamu borçlusu, borçlu ile hukuki ilişkide bulunanlar veya kendilerine borçlu tarafından ödeme yapılan kimselerle, bunların mirasçıları ve kötü niyetli üçüncü kişilerden oluşmaktadır. İptal davasının açılabilme şartı, takip konusu kamu alacağının vadesinin gelmiş olması ve yapılan takip işlemlerine rağmen kamu borçlusunun mal varlığından bu alacağın tahsil edilememiş olması gerekmektedir. 6183 sayılı Kanunda belirtilen işlemlerin (27-28-29 ve 30. maddelerde sözü edilen işlemler) vukuu tarihinden itibaren 5 yıl geçmesinden sonra bu maddelere dayanılarak dava açılmayacaktır (Seri: A, Sıra No: 1 Tahsilât Genel Tebliği).

İptal davalarında İcra İflas Kanunu'nda (İİK) olduğu gibi dava kazanıldığında tasarruf tamamen iptal edilmeyip, sadece dava konusu mal borçlunun malvarlığından hiç çıkmamış gibi kabul edilir. Mal üçüncü kişiye devredilmiş ise de tekrar borçlunun malvarlığına iade edilmemekte, mülkiyet alacaklıya geçmeksizin malın bedelinden kamu alacağı tahsil edilebilmektedir. 6183 sayılı Kanuna göre; tasarruf ve işleminden faydalanan üçüncü kişilerin alacaklı kamu idaresinden hiçbir talepte bulunmaksızın elde ettiklerini veya elden çıkarmışlarsa takdir edilecek bedelini

⁶6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununda (HUMK) iptal davalarının asliye hukuk mahkemelerinde görülmesi hükme bağlanmıştır.

ödemek zorunda oldukları, buna karşılık alacaklı kamu idaresinden bir talepte bulunamayacakları hükmü düzenlenmiştir (md. 31). İptal davası bu yönüyle üçüncü kişiler açısından son derece ağır sonuçlar doğuran bir koruma yöntemi olduğundan kararın dayandığı delillerin kanuna uygunluğunun ve dava koşullarının varlığının titizlikle incelenerek karar verilmesi gerekmektedir (Bozdoğan, 2007: 98-107).

1.2.4.7. Kamu Alacağı Ödenmeden Yapılmayacak İşlemler ile İşlem Yapanların Sorumlulukları

6183 sayılı Kanunda yapılan yeni bir düzenleme⁷ ile Maliye Bakanı:

- 5018 sayılı Kamu Malî Yönetimi ve Kontrol Kanununa (KMYKK) tabi kamu kurumları ile bu kurumlara bağlı döner sermaye işletmelerinin yapacağı her türlü ödemelerde,
- 4734 sayılı Kamu İhale Kanunu (KİK) kapsamına giren kurumlar ile kamu tüzel kişiliğini haiz kurum ve kuruluşların (meslekî kuruluşlar ve vakıf yükseköğretim kurumları hariç) mal veya hizmet alımları ile yapım işleri nedeniyle hak sahiplerine yapacakları ödemelerde,
- Mevzuatlar kapsamında nakdi olarak sağlanan Devlet yardımları, teşvikler ve destekler nedeniyle yapılacak ödemelerde,
- 492 Sayılı Harçlar Kanununa ekli tarifelerde yer alan ticaret sicil harçlarından kayıt ve tescil harçları, noter harçlarından senet, mukavelename ve kâğıtlardan alınan harçlar, tapu ve kadastro harçlarından tapu işlemlerine ilişkin alınan harçlar, gemi ve liman harçları ile (8) sayılı tarifeye konu harçlar (diploma harçları hariç) ve trafik harçlarına mevzu işlemlerde,
- 2464 sayılı Belediye Gelirleri Kanunu'nda yer alan bina inşaat harcı ve yapı kullanma izin harcına mevzu işlemlerde,

vadesi geçmiş borcun bulunmadığına ilişkin belge aranılması ve yapılacak ödemelerden istihkak sahiplerinin kamu borçlarının kesilerek ilgili tahsil dairesine aktarılması zorunluluğu ile kesintilere asgari tutar ve oran getirmeye Maliye Bakanlığı'na bağlı tahsil dairelerini yetkili kılmıştır.

⁷6183 sayılı Kanunun 28/11/2017 tarihli ve 7061 sayılı Bazı Vergi Kanunları ile Diğer Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunun 7'nci maddesiyle değişen ve 01/01/2018 tarihi itibarıyla yürürlüğe giren 22/A maddesi.

Tahsil daireleri bu kapsamda değerlendirilecek kamu alacaklarını tür, tutar, ödeme ve işlemler itibarıyla topluca veya ayrı ayrı tespit etmeye, zorunluluk getirilen ödeme ve işlemlerde hangi hallerde bu zorunluluğun aranılmayacağını ve uygulamaya ilişkin usul ve esasları belirlemeye de yetkilidir (m. 22/A).

Söz konusu bu düzenleme kapsamında zorunluluk getirilen ödemelere ilişkin olarak (işçi ücreti alacakları hariç olmak üzere) yapılacak her türlü devir, temlik ve el değiştirme, Maliye Bakanlığı'na bağlı tahsil dairelerince vadesi geçmiş borcu karşılayacak miktarda tutar ayrıldıktan sonra kalan kısım üzerinde hüküm ifade edecektir. Ayrıca belirtilen bu hükmün uygulanmasında diğer kamu kuruluşlarının alacaklarına karşılık kesinti yapılması gereken hallerde de kesinti tutarı garameten paylaşılacaktır (m. 22/A).

Bu düzenleme ile getirilmiş zorunluluğa rağmen, borcun olmadığını gösteren belgeyi aramaksızın ödeme gerçekleştiren ve işlem tesis eden kurum ve kuruluşlara yetkili tahsil dairesince dört bin Türk lirası⁸ idari para cezası uygulanacaktır. İdari para cezası, ilgisine tebliğ tarihinden itibaren bir ay içinde ödenecektir. İdari para cezasına karşı tebliğ tarihini takip eden otuz gün içinde idare mahkemesinde dava açılabilir (m. 22/A).

Ancak;

- Eğitim ve öğretime yönelik burs ve diğer adlarla yapılan ödemelerde,
- 6183 sayılı Kanuna göre hacz edilemeyecek olan ödemelerde,
- 6183 sayılı Kanunda sayılan tabii afetlere maruz kalanlara yapılan Devlet yardımı, teşvik ve destek ödemelerinde,
- Bütçelerine mahalli idarelerin katkıda bulunduğu kuruluşların proje ve faaliyetleri karşılığında mahalli idarelere sağladığı destek ödemelerinde,
- Spor Toto Teşkilat Başkanlığı tarafından, her çeşit gençlik ve spor tesisi ile eğitim ve öğretim kurumlarının yapılması, yaptırılması, kiralanması, onarım ve bakımlarının yapılması, yarım kalan tesislerin tamamlanması ve tefrişatı için mahalli idarelere (il özel idareleri, belediyeler ve köyler) verilen mali katkı kapsamında nakdi olarak yapılacak ödemelerde,
- Su alımı ödemelerinde,

⁸ 2018 yılı için geçerli olan ceza tutarıdır.

- Abonelik ücretleri, posta ve telgraf giderleri, ihale usulü dışında yapılan haberleşme alımı ödemelerinde,
- İhale usulü dışında yapılan enerji (yakacak ve elektrik) alımı ödemelerinde, 6183 Sayılı kanunun 22/A maddesindeki belirtilen zorunluluk aranmayacaktır (Seri: A, Sıra No: 1 Tahsilât Genel Tebliği).

Yukarıda da ifade edildiği gibi bu düzenleme kapsamında değerlendirilecek kamu alacaklarının tür, tutar ve işlemler çerçevesinde topluca veya ayrı ayrı tespitin yapılması, zorunluluk getirilen işlemlerde hangi hallerde bu zorunluluğun aranılmayacağı belirlenmesi Maliye Bakanlığı tarafından yapılacaktır.

Seri: A, Sıra No: 1 Tahsilat Genel Tebliği'ne göre, Maliye Bakanlığı bu yetki çerçevesinde “vadesi geçmiş borç” kapsamına giren kamu alacaklarını:

- Tür olarak; Gelir Vergisi, Kurumlar Vergisi, Katma Değer Vergisi, Özel Tüketim Vergisi, Özel İletişim Vergisi, Motorlu Taşıtlar Vergisi, Şans Oyunları Vergisi, Damga Vergisi, Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi ile Gelir ve Kurumlar Vergisine ilişkin kesintiler ve geçici vergiler ile harçlar ve bu alacaklara ilişkin vergi zıya cezaları, gecikme zam ve faizleri,
- Tutar olarak ise kapsama giren kamu alacaklarının toplam 2.000 Türk Lirasını aşan tutarı, olarak tespit etmiştir.

Tahsil daireleri, borcun vadesinde ödenmediğini gösteren belgeyi düzenlerken kamu borçlusunun belirlenmiş alacak türlerinden vadesi geçtiği halde ödenmeyen bir borcu olup olmadığını araştırılacak ve vadesi geçtiği halde ödenmemiş borçların miktarı ile birlikte talep edilen belgede gösterilecektir. Vadesi geçmiş olan kamu borçlarının durumunu gösteren belgeyi tespit etme zorunluluğu bulunan kurum ve kuruluşlarca yapılacak ödeme/işlemler sırasında, tahsil idaresinin verdiği bilgilere dayanılarak kapsama giren alacak türlerinin toplam tutarının 2.000 Türk Lirası aşmaması halinde, borcun olmadığı kabul edilecek ve gerekli ödeme/işlemler yapılacaktır (Seri: A, Sıra No: 1 Tahsilât Genel Tebliği).

Hak sahiplerine ödenmesi gereken tutarlar, tahsil idarelerince düzenlenmiş olan vadesi geçmiş borçların miktarından fazla olması durumunda, kamu borçlusunun da talebi alınmak şartıyla, borç tutarı kadar olan kısım ilgili tahsil idaresine, kalan bakiyesi ise kamu borçlusuna ödenecektir. Ayrıca kamu alacak

miktarının yapılacak ödemeden yüksek veya buna eşit olduğu durumlarda da yine borçlunun talebi üzerine ödenecek tutar ilgili tahsil idaresine ödenebilecektir (Özbalcı, 2012: 295).

1.2.4.8. Tasfiye Memurlarının Sorumluluğu

Şirketlerin tasfiyesi sonucunda, tasfiyeye tabi şirketlerin vergi borçlarından tasfiye memurları sorumlu tutulmaktadır. Böyle bir durumda tasfiye işlemlerini yapmakla görevli tasfiye memuru öncelikle şirketin vergi borçlarını ödemekle yükümlüdür. Tasfiye memuru vergi borçlarını ödemeden şirket alacaklılarına veya şirket ortaklarına şirketin parasını dağıtırsa, alınamayan kamu alacağı tasfiye memurundan ve kendisine para ödenen kişilerden istenecektir (Bilici, 2013: 68).

1.3. KAMU ALACAKLARININ CEBREN TAHSİLİ

Kamu alacaklarının cebren tahsili kavramı, kamu borçlusu tarafından vadesinde ödenmeyen kamu alacağının kamu organlarının kullanılması suretiyle zorla alınmasını ifade etmektedir. Diğer bir ifadeyle, cebren tahsil, kamu borçlusu tarafından kanunlara ve usule uygun olarak ödenmeyen kamu alacağının, devlet ile borçlunun menfaatleri korunacak şekilde zor kullanılmak suretiyle alınmasıdır (Gerçek, 2010: 179).

Kızılot (2006: 299)'a göre kamu alacaklarının cebren tahsil usulü ile ilgili özellikler şunlardır:

- Cebren tahsil, kamu borcunun usulüne uygun olarak ödenmemesi halinde başvurulacak bir yöntemdir. Kamu borcunun sona ermesinde asıl olan borçlu tarafından ödenmesidir. Ancak borçlu borcunu ödemezse cebren tahsil yoluna başvurulur ve kamu alacağının alınmasına çalışılmaktadır.
- Cebren tahsile başvurabilmek için kanunda öngörülen şartların gerçekleşmiş olması gerekmektedir. Kanunda belirtilen şartlar eksiksiz bir şekilde tamamlanmadan cebren tahsile girişilmesi mümkün değildir.
- Cebren tahsil kanunda belirtilen sınırlara ve usullere uygun olarak, kamu gücü kullanılmak suretiyle uygulanmaktadır.
- Kamu alacaklarının cebren tahsili açısından tahsil dairesi aynı zamanda icra dairesi olarak görev yapmaktadır. Yani tahsil dairesi re'sen yürütme yetkisine

sahip olduğu için, başka kamu idarelerinin aracılığına ihtiyaç duymadan kendisi cebren tahsil sürecini yürütebilmektedir.

- Cebren tahsilin amacı, devletin kamu alacağına kavuşmasıdır. Ancak bu amaç gerçekleştirilirken devlet ile borçlunun menfaatlerinin telif edilmesi gerekmektedir.

1.3.1. Cebren Tahsile Gidilmesinin Şartları

Kamu Alacaklarının cebren alınabilmesi için bir kısım şartların oluşması gerekmektedir. Bunlar:

- Kamu alacağının vadesinde ödenmemiş olması,
- Ödeme emri düzenlenmiş ve borçluya tebliğ edilmiş olması,
- Ödeme emrinde verilen 15 günlük süre içerisinde borcun ödenmemiş veya borca itiraz edilmemiş olması.

1.3.1.1. Kamu Alacağının Vadesinde Ödenmemiş Olması

Kamu alacağını vadesinde ödemeyen borçlular hakkında, 6183 sayılı Kanunda belirtilen usul ve esaslara göre takip işlemleri başlatılarak alacağın cebren tahsiline başvurulmaktadır. Söz konusu Kanunun amir hükmüne göre, “...*ödeme müddeti içinde ödenmeyen kamu alacağı tahsil dairesince cebren tahsil olunur.*” denilmektedir (md. 54). Bu bağlamda tarh, tebliğ ve tahakkuk etmiş kamu alacağının vadesi gelmiş ancak ödenmemişse, vergi dairesi bu yükümlülüğü yerine getirmeyen kamu borçlusuna nezdinde cebren takip ve tahsil işlemlerini yürütme yetkisini kazanmaktadır (Gerçek, 2010: 192).

1.3.1.2. Ödeme Emrinin Borçluya Tebliğ Edilmesi ve E-Tbligat

Cebri icra işlemlerine başlanması için öncelikle vadesinde borcunu ödemeyen kamu borçlusuna ödeme emrinin tebliğ edilmesi gerekmektedir.

Ödeme emirleri, 6183 sayılı Kanunun, VUK’a yaptığı atıf uyarınca (md. 8), VUK’nun düzenlediği tebliğ hükümleri çerçevesinde borçlulara tebliğ edilmesi gerekmektedir. Yapılan tebliğ, eğer usulüne uygun olarak yapılmazsa ödeme emri geçersiz sayılacaktır (Özbalcı, 2003: 564). Yapılacak olan tebliğ, adresleri bilinen gerçek ve tüzel kişilere posta yoluyla ilmühaberle taahhütlü olarak, adresleri bilinmeyenlere ise ilan yoluyla yapılacaktır. Ancak şunu belirtmek gerekir ki ödeme

emrinin tebliğinde temel kural posta yoluyla tebliğdir (Çelik, 2002: 185). Ancak gerekli görülmesi halinde, posta hizmetinden doğabilecek gecikme ve tebliğ imkânsızlıklarının önüne geçilmesi, icra takip işlemlerinin geciktirilmemesi için yapılacak tebliğlerde, VUK'nun amir hükmü gereği, posta yoluna başvurmadan memur eliyle de tebliğ yapılabilecektir.

213 sayılı VUK'nun 107/A maddesiyle yapılmış olan düzenlemeye göre; yapılacak olan tebliğ usullerinden birisi de elektronik ortamda tebliğ yapılmasıdır. Bu düzenleme ile tebliğ yapılacak kimselere elektronik bir adres aracılığıyla E-Tebliğat yapılabilecektir. E-Tebliğat, kamu borçlusunun elektronik adresine ulaştığı tarihi izleyen beşinci günün sonunda yapılmış sayılacaktır. Maliye Bakanlığı, elektronik ortamda yapılacak tebliğle ilgili her türlü teknik altyapıyı kurmaya veya kurulmuş olanları kullanmaya, tebliğe elverişli elektronik adres kullanma zorunluluğu getirmeye ve kendisine elektronik ortamda tebliğ yapılacakları ve elektronik tebliğe ilişkin diğer usul ve esasları belirlemeye yetkili kılınmıştır.

Yukarıda belirtilen kanun maddesinin verdiği yetkiye istinaden Maliye Bakanlığı tarafından çıkarılan 456 sıra no.lu Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği ile E-Tebliğatla ilgili usul ve esaslar belirlenmiştir. Buna göre; E-Tebliğat uygulaması 1 Nisan 2016 tarihinden itibaren başlamıştır. Ancak, bu tarihten önce E-Tebliğat sistemini kullanmak için bildirimde bulunanlara 1 Ekim 2015 tarihinden itibaren elektronik tebliğat yapılabilmektedir. E-Tebliğat başvurusu yapıldığında ve E-Tebliğat gönderildiğinde Elektronik Tebliğat Talep Bildiriminde belirtilen telefon numarasına kısa mesaj (SMS) yoluyla ve/veya bildirilen e-posta adresine mail yolu ile bilgilendirme yapılır.

Elektronik Tebliğat Sistemine, gelir vergisi mükelleflerinden ticari, zirai ve mesleki yönden kazanç elde edenler ile kurumlar vergisi mükellefleri, 01.04.2016 tarihinden itibaren elektronik tebliğat sistemini kullanmaya başlamaları gerekmektedir. Fakat kazançları basit usulde tespit edilenler, gerçek usulde vergiye tabii olmayan çiftçiler ile diğer vergisel yükümlülükleri bulunan mükellefler ile kurumlar vergisi mükellefleri dışında kalan tüzel kişiler ile tüzel kişiliği olmayan teşekküller ise sisteme gönüllü olarak başvurabileceklerdir.

E-Tebligat sistemine dâhil olmak zorunda olan mükellefler, süresinde bildirimde bulunmaz ise VUK hükümleri uyarınca özel usulsüzlük cezası ile cezalandırılacaklar (Mük. md. 355). Zorunlu veya ihtiyari olarak elektronik tebligat sistemine dâhil olan mükelleflerin zorunlu olmadıkça sistemden çıkmaları mümkün değildir. Bu zorunluluk halleri; ölüm, gaiplik veya tüzel kişilerde ticaret sicil kaydının (nevi değişikliği ve birleşme halleri dâhil) silinmesi gibi hallerdir (456 sıra no.lu Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği).

1.3.1.3. Ödeme Emrinde Belirtilen On Beş Günlük Sürede Borcun Ödenmemesi veya Borca Karşı Dava Yoluna Gidilmesi

Ödeme emri gönderilen kamu borçlusuna ödeme emri tebliğ tarihinden itibaren 15 gün içinde borcunu ödemek veya mal bildiriminde bulunmak zorundadır. Mal bildirimi, kamu borçlusunun mutlaka bir mal bildiriminde bulunması gerektiğini ifade etmez. Hacze konu edilebilecek malı olmayan kamu borçlusunun herhangi bir malının olmadığını bildirmeleri de mal bildirimi hükmündedir. Kendisine ödeme emri tebliğ edilen kamu borçlusuna 15 gün içinde borcunu ödemezse ya da mal bildiriminde bulunmazsa haklarında hapisle tazyik talebinde bulunulacaktır (AATUHK. md. 60). Borçlunun hapisle tazyiki için, tahsil dairesi tarafından icra mahkemesine yazılı bir başvurunun yapılması gerekmektedir (Seri: A, Sıra No: 1 Tahsilât Genel Tebliği).

6183 sayılı Kanuna göre (md. 58); vade tarihi içinde ödenmeyen bir kamu alacağının takibi için düzenlenerek kamu borçlusuna tebliğ edilmiş olan ödeme emirlerine karşı muhatapları tarafından 15 gün içinde ilgili vergi itiraz komisyonuna ancak;

- Böyle bir borcun olmadığına,
- Borcun kısmen ödendiğine,
- Borcun zamanaşımına uğradığına,

Yönelik gerekçelerle dava açılması mümkündür.

Ancak, 20.01.1982 tarihinde yürürlüğe giden 2576 Sayılı Bölge İdare Mahkemeleri, İdare Mahkemeleri ve Vergi Mahkemelerinin Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanuna göre; yukarıdaki madde metninde geçen “vergi itiraz komisyonu”

terimi, “vergi mahkemeleri”; “itiraz” terimi ise “vergi mahkemesinde dava açılması” anlamına gelmektedir (md. 13).

Ödeme emirlerine karşı açılacak olan davalarda sınırlı sayıda gerekçenin olması, tahsil edilmesi gereken aşamaya gelmiş olan kamu alacaklarının sürüncemede bırakılmadan en kısa sürede alacaklı kamu idaresi tarafından tahsil ettirilmesini sağlamaya yöneliktir (Seri: A, Sıra No: 1 Tahsilât Genel Tebliği). Ayrıca, 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu’na göre, ödeme emrine karşı açılacak davalarda, yargı organlarınca yürütmenin durdurulması kararı verilmediği sürece takibatın devam ettirilmesi gerekecektir (İYUK, md. 27/3). Yargı organının yürütmeyi durdurulma kararı verilebilmesi için de davacıdan teminat alınacaktır. Ancak yargı organı kimi zaman teminat istemeksizin de yürütmenin durdurulmasına karar verebilmektedir (Doğan, 2015: 84). Dolayısıyla vergi davası açılmış olsa bile cebri icra vasıtalarına başvurulabilir. Eğer açılan davada mükellefin talebi üzerine hâkim tarafından yürütmenin durdurulmasına karar verilmiş ise, bu takdirde zor alım uygulamasına geçilemeyecektir. O halde, bu şarta bağlı olarak cebren tahsile devam edilebilmesi için, mahkemenin yürütmenin durdurulması kararı da vermemiş olması gerekir (Bayraklı, 2017: 150).

6183 sayılı Kanuna göre, kamu borçlusu eğer yapmış olduğu itirazda tamamen veya kısmen haksız çıkarsa, hakkındaki itirazın reddedildiği miktardaki kamu alacağı %10 zamlı olarak tahsil edilecektir (md. 58). Bu hüküm, ödeme emrine karşı dayanaksız dava açılmasını önlemeye yönelik bir düzenlemedir. Bunun için ödeme emrine karşı açılan davalar reddedildiği zaman kesinleşecek kararlar üzerine %10 oranında zammın uygulanması gerekecektir (Seri: A, Sıra No: 1 Tahsilât Genel Tebliği).

2017 yılında vergi daireleri tarafından düzenlenmesi gereken ödeme emirlerini düzenleme oranı % 82.73, düzenlenen ödeme emirlerinin tebliğ edilme oranı ise % 41.93 olarak gerçekleşmiştir (GPP, 2018: 29). Bu oranlardan anlaşılacağı üzere düzenlemiş olan ödeme emirlerinin yarısı mükelleflere tebliğ edilememiştir.

1.3.2. Cebren Tahsil Yolları

Ödeme süresi içinde ödenmeyen kamu alacağının tahsil dairesince belirlenen yöntemlerle cebren tahsil edileceği 6183 sayılı Kanunda belirtilmiştir. Bu düzenlemeye göre kamu borçlusu teminat göstermişse teminat paraya çevrilerek ya da kefil göstermişse kefil takibi yapılarak tahsil sağlanmaya çalışılır. Diğer bir yöntem, borçlunun borcuna karşılık gelecek miktardaki mallarının haczedilerek paraya çevrilmesi gerekecektir. Bir başka yöntem ise gerekli şartlar sağlandığı takdirde borçlunun iflasının istenmesidir. 6183 sayılı Kanunda teminatın paraya çevrilmesi ve haciz yolu ile takip hakkında ayrıntılı düzenlemeler bulunmaktadır. Buna karşılık iflas yolu ile takip İİK'nın hükümleri çerçevesinde uygulanmaktadır (Baran, 2014: 32-33). Şimdi söz konusu cebren tahsil yollarını inceleyelim.

1.3.2.1. Teminatlı Alacaklarda Takip

Kamu alacaklarının cebren tahsil yollarından biri borçlu tarafından verilmiş olan teminatların paraya çevrilmesi yoluyla yapılan takiptir. Burada teminat kavramı maddi ve kişisel her türlü güvenceyi içine almaktadır. Teminatlı alacaklar; tahsil dairesinin talebi üzerine, tahsil dairesince konulan ihtiyati haczin kaldırılması, vergi borcunun tecil edilmesi ve idari yargı organlarınca yürütmenin durdurulması kararı verilmesi için teminat gösterilmesi halinde doğmuş olabilmektedir (Buran, 2013: 39). Teminatlı alacaklarda takip yöntemini, teminatın paraya çevrilmesi ve kefilin takibi olmak üzere iki aşamada ele alacağız.

a) Maddi Teminatın Paraya Çevrilmesi

Karşılığında bir teminat gösterilmiş olan kamu alacağının vadesinde ödenmemesi durumunda borcun 15 gün içinde ödenmesi, aksi takdirde teminatın paraya çevrileceği veya diğer şekillerle cebren tahsile devam olunacağı hususlarının borçluya bir yazıyla bildirilmesi gerekmektedir. Teminatlı alacaklar için kanun hükümlerine göre takip yapılacağından ayrıca ödeme emri tebliğ edilmesine gerek yoktur. Kamu borçlusu, kamuya olan borcunu 15 gün içinde ödenmemesi durumunda borcuna karşılık göstermiş olduğu teminat, 6183 sayılı Kanun hükümlerine göre paraya çevrilerek kamu alacağı tahsil edilecektir (Seri: A, Sıra No: 1 Tahsilât Genel Tebliği).

Teminatın paraya çevrilmesinde bir sınırlama öngörülmemiş olmasına karşın öncelikle kamu alacağına yetecek kadar likit varlık olduğu sürece bunların paraya çevrilmesi, likit varlıklarla karşılanamayan kamu alacağında ise likit olmayan bina, arsa ve arazi, gemi ve benzeri varlıklara gidilmesi gerekir. Teminatın paraya çevrilmesi sonucunda artan bir tutar olduğu takdirde bu kamu borçlusuna iade edilir (Erol, 2010: 245).

b) Kefilin Takip Edilmesi

Asıl kamu borçlusundan takip ve tahsili gereken kamu alacağının şahsi kefilden müştereken ve müteselsilen aranılması gerektiğinden, bu alacağın takibine asıl borçlu ile birlikte eş zamanlı olarak kefil hakkında da başlanılacaktır. Bu takibe, 6183 sayılı Kanununun 56'ncı maddesine dayanılarak hazırlanan bir yazının kefile, alma haberli tebliği suretiyle başlanılacak, yazı ile verilen 15 günlük süre içerisinde ödeme yapılmaması halinde, söz konusu Kanuna göre işlem yapılacaktır (Seri: A, Sıra No: 1 Tahsilât Genel Tebliği).

Borcun ödenmesi için alınan teminatlar paraya çevrilebilir ve kefilin malları haczedilebilir. Asıl borçlu gibi takibata maruz kalan kefil ile yabancı şahıs ve kurumların temsilcileri, kanun çerçevesinde asıl borçlunun sahip olduğu tüm haklara ve tüm yargısal itiraz haklarına da sahiptirler. Ayrıca kefilin borçluya karşı ileri sürebileceği bir hakkı da rücu hakkıdır, dolayısıyla kefil ödemediği borcun kendisine ödenmesini asıl kamu borçlusundan isteyebilecektir (Erol, 2011: 94/21). 6183 sayılı Kanuna göre (md. 14); müteselsil kefaletin konusu da ihtiyaten haciz edilen malın veya bedelin verilmesi olduğundan, mal verilmediği takdirde, bedeli tutarınca para üzerinden müteselsil kefil aynı usullerle takip edilebilecektir. Benzer şekilde aynı kanununun 82'nci maddesi uyarınca borçluya veya zilyede bırakılan hacizli mallara kefalet eden şahıs da bu maddeye göre aynen borçlulara uygulanan usullerle takip edilebilecektir.

1.3.2.2. Haciz Yolu ile Takip

Haciz yolu ile takip bu çalışmanın ana konusu olması sebebiyle, haciz uygulaması hakkında ayrıntılı bilgilere ikinci bölümde yer verilecektir.

1.3.2.3. İflas Yolu ile Takip

İflas: “borçlarını ödeyemediği mahkeme kararı ile tespit ve ilan olunan iş adamının durumu, batkı, batıklık, müflislik” anlamına gelmektedir (TDK, 2018).

İflas yoluyla takip, ancak Türk Ticaret Kanunu’na (TTK) göre tacir sayılan veya tacirler hakkındaki hükümlere tabii olanlar ile özel kanunlarına göre tacir olmadıkları halde iflasa tabi oldukları bildirilen gerçek veya tüzel kişiler hakkında yapılabilmektedir (Çelik, 2002: 225).

6183 sayılı Kanuna göre; kamu alacaklarının tahsili için İİK hükümleri kapsamında kamu borçlusunun iflası istenebilecektir. İflas dairelerinin de kamu alacaklarının iflas masasına geçirilmesini temin için, hakkında iflas açılan kimseleri ve tasfiye şekillerinden hangisinin uygulanacağını bulunduğu yerdeki kamu idarelerine zamanında bildirmeye mecbur oldukları düzenlenmiştir (md. 100).

İflas işlemleri, İİK hükümleri kapsamında yürütüldüğünden, alacaklı tahsil idareleri iflas yolu ile takip taleplerini yetkili birimleri aracılığıyla dava açarak gerçekleştirebileceklerdir. Kamu borçlusunun iflasına karar verilmesi halinde, iflasın açıldığı andan itibaren tahsil idarelerince takip ve tahsilât işlemlerine başlanması mümkün değildir. Bu yüzden, iflas yolu ile takip işlemlerine başvurulması sırasında bu hususun göz önünde bulundurulması gerekmektedir (Seri: A, Sıra No: 1 Tahsilât Genel Tebliği).

Borçlunun iflasının istenmesi için diğer tüm takip ve tahsil yollarının tüketilmesine rağmen sonuç alınamamış olmalıdır. Bu durum kanundan kaynaklı olmamakla birlikte, tahsilatın devamlılığı ve kamu borçlusu açısından zararlı sonuçlar doğurabileceği için, borcun iflas yoluyla tahsiline mümkün olduğunca girişilmemesi veya en son yol olarak tercih edilmesi gerekmektedir (Bozdoğan, 2010: 61-143).

İİK’ya göre, iflas yolu ile takipte yetkili mercii, borçlunun iş merkezinin bulunduğu yerdeki icra dairesidir. İflas davası ise borçlunun iş merkezinin bulunduğu yer ticaret mahkemesinde açılır (md. 154). Türk Ticaret Kanunu’na (TTK) göre ticaret mahkemesinin bulunmadığı yerlerde ise iflas davası asliye hukuk mahkemesinde açılacaktır (md. 5).

İflas yollarını takipli iflas ve takipsiz (doğrudan doğruya) iflas olmak üzere ikiye ayırmak mümkündür.

Takipli iflas yolunda alacaklı, iflas istediğini açıkça belirterek takip talebi doldurmakta ve icra dairesine vermektedir. Takip talebini alan icra dairesi, borçluya bir iflas ödeme emri göndermektedir. Borçlu buna itiraz etmiş veya itiraz etmeden kesinleşmiş ancak borç ödenmemişse, alacaklı ticaret mahkemesine dava açmaktadır. İflas davası açılması üzerine ticaret mahkemesi icra dairesinden iflas takip dosyasını getirir. Yargılama sonucunda iflas takibinin kesinleşmesi ilan edilmektedir. 15 gün içinde diğer alacaklılar itiraz ederek iflası gerektiren bir durum olmadığını ileri sürebilmektedirler. Bunlar yerinde görülmezse, ticaret mahkemesi depo kararı vermektedir. Bu karar ile borçluya, 7 gün içinde borcu, faiz ve giderlerini ödemesine imkân tanır. Depo kararı süresinde yerine getirilmezse borçlunun iflasına karar verilir (Gerçek, 2010: 204).

İİK’da doğrudan doğruya iflas yoluyla takip yapılabilecek haller belirtilmiştir (md. 177 vd.). Bunlar:

- Borçlunun ikametgâhının bulunmaması,
- Taahhütlerinden kurtulmak amacıyla kaçması,
- Alacaklıların (kamu idaresinin) haklarını ihlal eder nitelikte işlemlerde bulunması,
- Haciz yoluyla yapılan takip sırasında mallarını saklaması,
- Ödemelerini tatil ettiğini açıklamış olması,
- Konkordato talebinin tasdik edilmemesi veya sürenin kaldırılması
- İlama dayalı alacağın icra emriyle istenmesine rağmen ödenmemiş olmasıdır.

Ayrıca İflasa tabi bir borçlu, aciz halinde bulunduğunu bildirerek yetkili mahkemeden iflasını isteyebilir. Borçlu, bu halde bütün aktif ve pasifi ile alacaklılarının isim ve adreslerini gösteren mal beyanını iflas talebine eklemek zorundadır. Borçlunun iflasına karar verildiği an iflas açılmış olur ve kararda iflasın açılma anı, gün, saat ve dakika olarak gösterilir. Borçlunun haczedilebilen bütün mal varlığı iflas masasını teşkil eder. Ticaret mahkemesince verilen iflas kararının iflas dairesine gönderilmesiyle iflas dairesi bu kararı hemen ilan eder ve gerekli yerlere

bildirir. Aynı zamanda müflisin mallarının defterini tutmaya ve iflas masasına giren malların muhafazası için gerekli önlemleri almaya başlar. Masaya ait hiçbir mal yoksa iflas dairesi tasfiyenin tatiline karar verir ve ilan eder. Defteri tutulan malların bedeli adi tasfiye masraflarını karşılayacak durumdaysa adi tasfiye usulüne, değilse basit tasfiye usulüne gidilir (Gerçek, 2010: 205).

İflas kararının verilmesi, gerek müflis gerekse alacaklılar açısından bazı hukuki sonuçlar doğurmaktadır. Öncelikle iflasın açıldığı anda müflisin haczedilen bütün mal, alacak ve hakları iflas masasını teşkil etmekte ve özel statü kazanmış mamelek haline gelmektedir. Müflis, masa malları satılincaya kadar onların maliki olmaya devam etmekte, ancak bu malları azaltıcı nitelikte bir tasarrufta bulunamamaktadır. İflasın açılmasıyla birlikte müflise karşı yapılan bütün icra takipleri durmakta ve düşmektedir. Artık bütün alacaklılar iflas masasına alacaklarını yazdırmakta ve iflas masasının tasfiyesi sonucunda elde edilecek para ile tatmin edilmektedir. Ayrıca, iflas kararı ile birlikte müflisin bütün vadeli ve vadesiz borçları muaccel hale gelmektedir (Gerçek, 2010: 145).

İİK'nın 206'ncı maddesinde bazı alacakların diğerlerinden önce ödenmesini sağlamak için alacakların sırasına ilişkin düzenleme yapılmıştır. İdarenin buna göre yaptığı paylaşımdan sonra alacağının tamamını alamamış olan her alacaklıya ödenmemiş miktar için aciz vesikası verir ve vesika borç ikrarını içeren senet mahiyetinde olur. İflas idaresi paraları dağıttıktan sonra iflasa karar veren mahkemeye son raporu gönderir. Mahkeme yapacağı inceleme sonucuna göre tasfiyenin bittiğine kanaat getirirse kapanma kararı verir ve karar iflas dairesince ilan edilir (Candan, 2007: 535).

6183 sayılı Kanun belirtildiği hususlar üzerine (md. 52), iflasın açılması ile birlikte gecikme zammı uygulaması da son bulacaktır.

1.3.2.3.1. İflas Erteleme

İflasın ertelenmesi müessesesi mevzuatımızda İcra İflas Kanununun 179'uncu maddesinde yer almakta iken, 28.02.2018-7101/64 kanun ile yürürlükten kaldırılmıştır.

1.3.2.3.2. Konkordato Uygulaması

İİK'nın 285'inci ve 309'uncu maddeleri arasında düzenlenen konkordato; herhangi bir dürüst borçlunun borçlarının vade, miktar ve faiz bakımından daha uygun şartlarda ödenmesine imkan sağlayan, alacaklıların eşit olarak tatminine yönelik olan ödeme teklifinin konkordatoya tabi alacaklıların belirli bir çoğunluğu tarafından kabulü ve mahkemenin onayı ile gerçekleşen ve borçlunun sağlanan yasal koruma sayesinde haciz ve iflas takiplerinden korunmasına yönelik olan bir cebri icra kurumudur (Oy, 2009: 3).

6183 sayılı Kanununun 101'inci maddesi ile kamu idaresi tarafından iflas talebinde bulunulsa dahi tasdik edilen konkordatonun kamu alacakları için mecbur olmadığı hükme bağlanmıştır. Konkordato müessesesi 2004 sayılı Kanununun 285 ve devamı maddelerinde düzenlenmiştir. 2004 sayılı Kanununun 303'üncü maddesinde; *“Tasdik edilen konkordato alacakları mühlet kararından önce veya komiserin onayı olmaksızın konkordatonun tasdikine kadar doğmuş bütün alacaklar için mecburidir. Rehinli alacaklıların rehinin kıymetini karşılayan miktardaki alacakları ile bu Kanununun 206'ncı maddesinin birinci fıkrasında sayılan Devlet alacakları müstesnadır.”* hükmüne yer verilme suretiyle Devletin kamu hukukundan doğan belli alacakları için konkordatonun mecburi olmadığı hususu belirtilmiştir. Ancak, 6183 sayılı Kanununun 101'inci maddesi tür ayrımına ya da alacaklı amme idaresi ayrımına gitmeden Kanun hükümlerine göre takip edilen tüm amme alacakları için tasdik edilen konkordatonun mecburi olmadığını açıkça hükme bağladığından bu hususta herhangi bir tereddüde yer olmadığı tabiidir. 2004 sayılı İİK'da, 4949 sayılı Kanunla yapılan değişiklikle, 289'uncu madde; *“Mühlet içinde borçlu aleyhine 6183 sayılı Kanuna göre yapılan takipler de dahil olmak üzere hiçbir takip yapılamaz ve evvelce yapılmış takipler durur, ihtiyati haciz kararları uygulanmaz, bir takip muamelesi ile kesilebilen zamanaşımı ve hak düşüren müddetler işlemez.”* şeklini aldığından, konkordato kararı tasdik edilen amme borçlusu hakkında, aynı Kanununun 287'nci maddesine göre icra mahkemesince tayin edilen mühlet içerisinde, takip yapılmasına imkan bulunmamaktadır (Seri: A, Sıra No: 1 Tahsilat Genel Tebliği).

İKİNCİ BÖLÜM

HACİZ UYGULAMASI

Kamu alacağını tahsil etmek amacıyla uygulanan cebren tahsil yöntemlerinden biri de haciz yoluyla takip ve tahsilin yapılmasıdır. Haciz uygulamaları, 6183 sayılı Kanunda belirlenen hükümlere uygun bir şekilde yapılmalıdır. Böylece uygulamanın taraflarının hak ihlallerine uğramaması sağlanarak amaçlanan sonuca ulaşılacaktır.

Çalışmanın bu bölümünde öncelikle cebren tahsil için gerekli olan veya bir başka deyişle haciz uygulamasını gerektiren aşamalar hakkında açıklamalar yapılacak, sonrasında ise haczin hukuki niteliği, genel çerçevesi ve uygulanma usulünden bahsedilecek, devamında da haciz uygulamasının konusuna giren mal, hak ve alacaklar ve bu malların paraya çevrilme usulleri incelenecektir. Bunların yanı sıra, haciz uygulamasında yeri olan hacze iştirak, hacizden doğan istihkak iddiaları, aciz hali ve ABD ve bazı Avrupa ülkelerindeki haciz uygulamaları ele alınacaktır.

2.1. GENEL BİLGİLER

2.1.1. Haciz Kavramı

Haciz, bir alacağın ödenmesi için borçlunun parasına, aylığına veya malına icra dairesi tarafından el konulmasıdır (TDK, 2018). Kamu alacaklarında ise haciz, kamu borçlularının kendilerinde veya üçüncü kişilerde bulunan menkul veya gayrimenkul malları ile alacak ve haklarından alacağın asıl ve fer'ileri ile takip masraflarına yetecek miktarının tahsil dairesi tarafından 6183 sayılı Kanunda belirtilen şekil ve esaslar dairesinde elinden alınması işlemidir (Yerlikaya, 2006: 21-14). Sonuç olarak haciz (Gerçek, 2010: 196):

- Para alacaklarının tahsilin sağlamaya yöneliktir,
- Sadece borçlunun ve üçüncü kişilerdeki mallarının üzerine konulabilir,
- Sadece haczedilebilir mal ve haklar üzerine konulabilir,
- Haciz işlemi yetkili tahsil daireleri tarafından yapılabilir,
- Haciz uygulaması, borçlunun mal varlığına hukuken veya fiilen el koyma şeklinde yapılmaktadır.

Tablo 3: Yıllar İtibariyle Takibe Konu Olan Vergi Alacakları Oranları (%)

YIL	Kanuni süresinde yapılan vergi ödemelerinin tahakkuka oranı (Yüzde)* (1)	Cari dönem toplam tahsilâtın toplam tahakkuka oranı (Yüzde)** (2)	Kanuni süresinden sonra yapılan ödemeler ile takip yoluyla yapılan ödemelerin toplam tahsilâta oranı (Yüzde) (2-1)	Cebri İcra Yoluyla Takibe Konu Olan Kalan Tahakkuk Oranı (Yüzde) (3)
2011	86,83	91,10	4,27	9,90
2012	78,24	83,67	5,43	16,33
2013	87,43	93,19	5,76	6,81
2014	87,02	88,98	1,96	11,02
2015	88,59	89,48	0,89	10,52
2016	77,92	86,19	8,27	13,81
2017	79,93	90,50	10,57	9,50

Kaynak: Gelir İdaresi Başkanlığı tarafından yıllar itibariyle yayımlanan faaliyet raporlarından derlenmiştir.

* Maliye Bakanlığına bağlı vergi daireleri ile mal müdürlükleri (gümrük ve diğer muhasebe birimleri hariç) tarafından ilgili yılı içinde verilen vergi ve vergi dışı alacak tahakkuklarına karşılık, ilgili yılı içinde sadece vadesinde yapılan toplam tahsilât oranını göstermektedir.

** Maliye Bakanlığına bağlı vergi daireleri ile mal müdürlükleri (gümrük ve diğer muhasebe birimleri hariç) tarafından ilgili yılı içinde verilen vergi ve vergi dışı alacak tahakkuklarına karşılık, ilgili yılı içinde vadesinde ve vadesinden sonra yapılan toplam tahsilât oranını göstermektedir.

Yukarıda Tablo 3'te görüldüğü üzere, bütçe gelirlerindeki vergi tahsilâtlarından, vadesinde yapılan, vadesinden sonra veya takip yoluyla yapılan ödemeler ile bunun sonucunda cebri icra yoluyla takibe konu olan tahakkuk oranı göz önüne alındığında, özellikle 2016 ve 2017 yıllarında kanuni süresinden sonra yapılan ödemeler ile takip yoluyla yapılan ödemelerin toplam tahsilâta oranında (2-1) önemli bir artış göstermiş, aynı zamanda takibe konu olan tahakkuk oranında ise (3) ciddi bir azalış görülmekte olup söz konusu durumun ilgili yıllarda çıkarılan vergi aflarından dolayı yapılan taksitlendirmelerden kaynaklı tahsilatlar olduğu tahmin edilmektedir.

2.1.2. Haciz Uygulaması ve Aşamaları

6183 sayılı Kanunun amir hükmü gereği; *“Borçlunun mal bildiriminde gösterilen veya tahsil dairesince tespit edilen borçlu veya üçüncü kişiler elindeki menkul malları ile gayrimenkullerinden, alacak ve haklarından kamu alacağına yetecek miktarda tahsil dairesince haciz olunur.”* (md. 62/1) denilmektedir. Bu hükme göre, kamu alacağının takibinde haciz uygulaması için borçlunun mal bildiriminde bulunma şartı yoktur. Kendisine ödeme emri tebliğ edilen borçlunun Kanunda belirtilen süre içerisinde mal bildiriminde bulunmaması halinde, tahsil dairesince tespit edilen borçlu veya üçüncü kişiler elindeki menkul ve gayrimenkul malları ile alacak ve haklarından kamu alacağına karşılık gelecek tutarın derhal haczi gerekmektedir. Ödeme emri tebliği üzerine mal bildiriminde bulunmayan borçlunun, 6183 sayılı Kanuna göre hapis cezası verilmesi, kamu borçlusuna ait malların tahsil idaresince haciz edilmesine mani değildir (md. 60). Bu bağlamda, kamu borçlusunun kamu alacağını süresi içerisinde ödememesi durumunda 6183 sayılı Kanunun amir hükmü gereği kendisine ödeme emri tebliğ edilen kamu borçlusunun 15 gün içinde (md. 55) vergi borcunu ödememesi veya mal bildiriminde bulunmaması halinde hapis cezasının yerine getirilmesi gerekecektir (md. 60). Ayrıca bunun yanında tahsil dairesince tespit edilecek olan malların söz konusu Kanuna göre, haciz işlemi yapılarak haczedilen malların paraya çevrilmesi ve bu suretle kamu alacağının tahsilinin sağlanması gerekmektedir (md. 62). Şimdi bu aşamaları ayrıntılı bir şekilde inceleyelim.

2.1.2.1. Kamu Alacağının Tahakkuku ve Vade Tarihinin Oluşması

Kamu alacağının cebren tahsil işlemlerinin başlatılabilmesi için, usulüne uygun olarak tarh ve tahakkuk eden kamu alacağının vadesinin dolması ve tahsil aşamasına gelmiş olması gerekmektedir. Tahakkuk, verginin tarh ve tebliğ edildikten sonra kamu alacağının olduğu vade tarihinin belirlendiği aşamadır. Beyan üzerinden alınan vergilerde beyannamenin elden veya elektronik ortamda vergi dairesine ibraz edildiği anda tahakkuk fişi düzenlenerek vergi tahakkuk etmiş olur. İkmalen, re’sen ve idarece yapılan tarhiyatlarda, tarhiyat ihbarnamesi ile mükellefe tebliğ edilir. Mükellef 30 gün içinde bu tarhiyata karşı itiraz etme, dava açma, uzlaşmaya başvurma veya indirim hakkından yararlanmazsa tahakkuk işlemi yapılır. Belirtilen süre içinde herhangi bir yola başvurulması halinde verilecek

mahkeme kararı ya da uzlaşma komisyonu kararına göre tahakkuk yapılır. Tahakkuku tahsile bağlı vergilerde ise tahsilin gerçekleşmesiyle tahakkuku da gerçekleşmiş olur (Tosuner ve Arıkan, 2011: 121). İhtirazı kayıtlı yapılan beyanlarda dava açılması ödemeyi durdurmaz, bundan dolayı borcun vadesinin dolması üzerine ödeme yapılması gerekmektedir (Yılmaz, 2006: 653).

2.1.2.2. Ödeme Emri Tebliği

Ödeme emri 6183 sayılı Kanuna göre; *“Kamu alacağını vadesinde ödemeyenlere on beş gün içinde borçlarını ödemeleri veya mal bildiriminde bulunmaları lüzumu bir ödeme emri ile tebliğ olunur.”* şeklinde hüküm altına alınmıştır (md.55). Kamu borçlusuna tebliğ edilen ödeme emrinde; borcun asıl ve ferilerinin içeriği ve miktarı, borcun nereye ödeneceği, borcun belirtilen süre içinde ödenmemesi veya mal bildiriminde bulunulmaması halinde cebren tahsil edileceği, mal bildiriminde bulunuluncaya kadar üç ayı geçmemek üzere hapis cezasına çarptırılacağı, ödeme emrine karşı 15 gün içinde dava açılabileceği gibi bilgiler bulunmaktadır.

İlgili konu bu çalışmanın 1.3.1.2. Ödeme Emrinin Borçluya Tebliğ Edilmesi ve E-Tebliğat başlığı altında ayrıntılı bir şekilde işlenmiştir.

2.1.2.3. Mal Bildiriminde Bulunulması

6183 sayılı Kanununun amir hükmü gereği mal bildirimini; *“Borçlunun gerek kendisinde, gerekse üçüncü kişiler elinde bulunan mal, alacak ve haklarından borcuna yetecek miktarın, nevini, mahiyetini, vasfını, değerini ve her türlü gelirlerini veya haczi kabil mal veya geliri bulunmadığını ve yaşayış tarzına göre geçim kaynaklarını ve buna nazaran borcunu ne suretle ödeyebileceğini yazı veya sözlü olarak tahsil dairesine bildirmesidir.”* olarak ifade edilmiştir (md. 59).

Kendisine ödeme emri tebliğ edilen borçlu, tebliğ tarihinden itibaren 15 gün içinde ödeme emrinde yazılı kamu alacağını ödemek, ödeme emrine karşı kısmen veya tamamen dava açmak, son olarak da mal bildiriminde bulunmak durumundadır. Ödeme emrine rağmen borcunu ödemeyen ve dava yoluna da gitmeyen kamu borçlusunun mal bildiriminde bulunması zorunludur. Ödeme emrine karşı dava açılması ilke olarak mal bildiriminde bulunma zorunluluğunu kaldırır. Ancak açtığı

dava kısmen veya tamamen reddedilen borçlu, red kararının kendisine tebliği tarihinden itibaren 15 gün içinde mal bildiriminde bulunmak zorundadır. Kısmi dava açılması halinde dava edilmeyen kısım için mal bildiriminde bulunulması gerekir (Dönmez, 2005: 136).

6183 sayılı Kanuna göre; *“Kendisine ödeme emri tebliğ edilen borçlu, on beş günlük müddet içinde borcunu ödemediği ve mal bildiriminde de bulunmadığı takdirde mal bildiriminde bulununcaya kadar bir defaya mahsus olmak ve üç ayı geçmemek üzere hapisle tazyik olunur. Hapisle tazyik kararı, ödeme emrinin tebliğini ve on beş günlük müddetin bitmesini müteakip tahsil dairesinin yazılı talebi üzerine icra tetkik mercii hâkimi (icra mahkemesi) tarafından verilir. Bu kararlar Cumhuriyet Savcılığınca derhal infaz olunur.”* denilmektedir (md. 60). 2004 sayılı Kanuna göre, *“Şikâyet hakkı, fiilin öğrenildiği tarihten itibaren üç ay ve her halde fiilin işlendiği tarihten itibaren bir yıl geçmekle düşer”* (md. 347) hükmü yer almaktadır. Kanun metninde de belirtildiği üzere borçlu hakkında hapisle tazyik kararı verilebilmesi için tahsil dairesince icra mahkemesine yapılacak başvurular için öncelikle suçun işlendiği tarihin ve idarenin suçu öğrendiği tarihin tespiti önem arz etmektedir. Buna göre ödeme emrinin borçluya tebliğ edildiğini gösteren tebliğ alındısının, tahsil dairesine intikal ettiği tarihin suçu öğrenme günü olarak kabul edilmesi gerekmekte, her halükarda suçun işlendiği tarihten itibaren bir yılı geçmemek kaydıyla suçu öğrenme tarihinden itibaren üç ay içerisinde icra mahkemesine şikâyet yoluna gidilmesi icap etmektedir.

Çağdaş hukuk sistemi kamu borcunu ödeyemeyen kişinin bu yüzden hapis cezasına çarptırılmasını kabul etmemekte ve alacak sebebiyle borçlunun hapsedilmesini bir tahsil yöntemi olarak benimsememektedir. 6183 sayılı Kanunda da borç için hapis uygulaması prensip olarak kabul edilmemiş, ancak istisnai olarak mal bildiriminde bulunulmadığında hapisle tazyik uygulamasının yerine getirilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Kamu borçlusunun mal bildiriminde bulunması yükümlülüğüne aykırı hareket etmesi kamu alacağının tahsilini zorlaştırmaya yönelik hukuka aykırı bir davranış olarak kabul edilmiş ve mal bildiriminde bulununcaya kadar bir defaya mahsus olmak ve üç ayı geçmemek üzere hapisle tazyiki öngörülmüştür. Bu ceza bu kişilerin tahsil dairesine borçlarını ödememeleri sebebine

değil, mal bildiriminde bulunmamaları nedenine dayanmakta ve bu yolla kamu borçlusu mal bildiriminde bulunmaya zorlanmaktadır (Balcı, 2009: 251-142).

Kamu borçlusunun, üçüncü şahıslara ait malları kendi malı olarak bildirmesi veya bildirdiği mallar üzerinde üçüncü şahısların haklarının bildirilmemesi, malı olduğu halde yanlış ya da eksik beyanda bulunması gibi hallerde borçlunun gerçeğe aykırı beyanda bulunduğu hükmüne varılır. 6183 sayılı Kanuna göre, istenen mal bildirimini gerçeğe aykırı surette yapanlarla, yaşayış tarzları mal bildirimine uymayanlar üç aydan bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır (md. 111). Ayrıca söz konusu Kanuna göre, malı olmadığını veya borcu karşılayacak miktarda malı olmadığını beyan eden kamu borçlusu, daha sonra edindiği mallar ile gelirlerindeki artışları, bu tarihten itibaren 15 gün içinde tahsil dairesine bildirmekle yükümlüdür (md. 61). Bu yükümlülüğü yerine getirmeyen borçlular hakkında Kanunun 112'nci maddesine göre bir seneye kadar hapis cezası uygulanır.

2.1.2.4. Mal Varlığı Araştırması

6183 sayılı Kanuna göre, kamu borçlusunun mal bildiriminde gösterilen veya tahsil dairesince tespit edilen borçlu veya üçüncü kişiler elindeki menkul malları ile gayrimenkullerinden, alacak ve haklarından, kamu alacağına yetecek miktarının tahsil dairesince haczedileceği belirtilmiştir (md. 62/1). Bu bağlamda Maliye Bakanlığı'na haczedilecek malların tespiti amacıyla yapılacak mal varlığı araştırmasının şeklini, alanını ve kapsamını belirleme yetkisi verilmiştir (md. 62/2). Maliye Bakanlığı söz konusu yetkiye istinaden, tahsil dairelerinin işgücü ve zaman kaybını önlemek, kırtasiye ve posta masraflarını azaltmak amacıyla mal varlığı araştırmasının aşağıda belirlenen usul ve esaslar çerçevesinde yürütülmesine karar vermiştir (Seri: A, Sıra No: 1 Tahsilât Genel Tebliği):

- Kamu borçlusunun menkul ve gayrimenkul malları ile her türlü hak ve alacaklarından borcuna yetecek tutarda olan kısmının tespiti ve haczi için yurt çapında yapılacak mal varlığı araştırmasının, fer'ileri ile birlikte toplam tutarı 5.000-TL ve üzerindeki kamu alacakları için yapılması uygun görülmüştür. Takip konusu kamu alacağı belirlenen tutarın altında kaldığı sürece yurt çapında mal varlığı araştırması yapılmayacaktır. Ancak, mal varlığı araştırmasının elektronik ortamda yapılabilmesi durumunda takip konusu tüm

kamu alacakları için tutar sınırı olmaksızın yurt çapında mal varlığı araştırması elektronik ortamda yapılacaktır.

- Alacaklı tahsil daireleri, haciz bildirisi düzenlenmek suretiyle haczedilebilecek mallardan elektronik ortamda araştırması yapılabilecek olanları elektronik ortamda araştırarak, yetki alanlarına bağlı kalmaksızın doğrudan haciz bildirisi tebliğ etmek suretiyle haczedebileceklerdir. Bu mallar için ayrıca yazılı ortamda malvarlığı araştırması yapılmayacaktır.
- Yurt çapında mal varlığı araştırması yapılmayacak tutardaki (5.000-TL) kamu alacakları için kamu borçlusunun; bağlı olduğu tahsil dairesinin bulunduğu, birden fazla tahsil dairesinde kayıtlı olması halinde (mükellefiyetini terk ettiği iller dâhil) bu dairelerin bulunduğu, tahsil dairesince bilinen ikametgâh ve iş yeri adreslerinin bulunduğu ve gerçek kişilerin nüfusa kayıtlı olduğu, mal varlığının bulunduğu yönünde bilgi edinilen il veya illerde mal varlığının araştırılması, yurt çapında mal varlığı araştırmasındaki belirtilen usullerle yapılacaktır.

2.1.2.5. Haciz Varakası

6183 sayılı Kanuna göre, haciz işlemleri, tahsil idaresince düzenlenen ve alacaklı kamu idaresinin, mahalli en büyük memuru veya yetkilendireceği memur tarafından tasdik edilen haciz varakalarına dayanılarak yapılır (md. 64).

Haciz varakası, haciz işlemine başlanabilmesi için tahsil dairesinin yetkili kişilerinin imzasını taşıyan, borçlunun kimlik bilgileri, gönderilen ödeme emri bilgileri ile haciz uygulamasına neden olan kamu alacağının türü, yılı, taksitleri, vade günü ve miktarını tespit eden ve mahalli en büyük memur veya yetkili kıldığı kişi tarafından onaylanan belgedir (Bayraklı, 2017: 35).

Haciz işleminde yapılacak olan haciz, gerek mal bildiriminde gösterilen mallar üzerinden gerekse kamu borçlusu tarafından gösterilen teminatlar ile tahsil idaresi tarafından tespit edilen mallar haciz varakasına dayanılarak yapılır. 6183 sayılı Kanunun amir hükmü gereği, haciz varakalarının alacaklı kamu idaresinin mahalli en büyük memuru veya yetki verdiği memur tarafından tasdik edileceği düzenlenmiştir. Bu bağlamda, haciz varakalarının bizzat ve mutlaka alacaklı kamu idaresinin mahalli en büyük memuru tarafından imzalanması gerekmez. Yetkili

makamın tasdik yetkisini devretmiş olması halinde, devrolunan makam tarafından haciz varakalarının tasdiki de mümkündür. Haciz varakalarının, yetki devrolunan makamın mührü bulunması halinde bu makamın mührüyle, aksi takdirde devreden makamın mührüyle mühürlenmesi gerekmektedir. Ayrıca Haciz Varakalarının 15.01.2004 tarihli ve 5070 sayılı Elektronik İmza Kanunu'na göre alınmış elektronik imza kullanılmak suretiyle imzalanması da mümkündür. Elektronik imza ile onaylanmış haciz varakaları alacaklı tahsil dairelerinin mührü ile mühürlenecektir (Seri: A, Sıra No: 1 Tahsilât Genel Tebliği).

2.2. HACİZ UYGULAMASI

6183 sayılı Kanun hükümlerine göre haciz uygulamalarının kapsamı esas itibariyle menkul mallar, gayrimenkul mallar, hak ve alacaklardır. Bu kısımda menkul malların haczi, gayrimenkul mallar ve gemilerin haczi, yetişmemiş ürünlerin haczi, haczedilemeyen mallar ve haklar hakkında açıklamalar yapılacaktır.

2.2.1. Menkul Malların Haczi

Menkul malların hangi esaslara göre haczedileceği 6183 sayılı Kanunun 77'nci ve 87'nci maddeleri arasında düzenlenmiştir.

6183 sayılı Kanunda; *“Her türlü menkul mallar cins ve nevileri, vasıfları, alametleri, sayı ve miktarları ve tahmin edilen değerleri haciz zaptında tespit edilmek suretiyle haciz edilir. Resmi sicile kayıtlı olan menkul malların haczi, sicillerine işlenmek üzere sicilin tutulduğu daireye tebliğ edilmek suretiyle de yapılır.”* denilmektedir (md. 77). Madde metninden de anlaşılacağı üzere, menkul malların; cinsi, türleri, sayı ve miktarları ayrıca tahmin edilen değerleri haciz tutanağında belirtilerek haciz edilmesi gerekmektedir. Menkul mallardan resmi sicile kayıtlı olanların haczi, siciline işlenmek üzere sicilin bulunduğu daireye tebliğ edilmek suretiyle yapılır.

Menkul malların haczi, borçlu elinde veya zilyette olarak kabul edilecek genel hükümler çerçevesinde ve üçüncü kişilerin elinde olmak üzere iki şekilde incelenecektir.

2.2.1.1. Borçluda Bulanan Menkul Malların Haczi

6183 sayılı Kanunda: “Haciz sırasında borçlu veya zilyet veya bunların; vekilleri, işçi, müstahdem veya aileleri efradından birisi kendilerini temsilen bulunur. Bunlar haciz yerinde bulunmaz veya o sırada bulundurulmaları sağlanamazsa gıyapta haciz yapılır. Gıyapta yapılan hacizlerde zabıta memuru veya muhtar veya ihtiyar kurulu üyelerinden biri veya borçlunun veya zilyedin komşularından iki kişi hazır bulundurulur. Tanzim edilen haciz zaptında, hacze esas olan haciz varakasının tarih ve numarası, haczin yapıldığı yer, gün ve saat, haczedilen malların neler olduğu, tahmin edilen değerleri, haciz sırasında bulunan kimseler, varsa üçüncü kişiler iddiaları ve sair lüzumlu hususlar belirtilir, hazır bulunanlarca imzalanarak haciz işi tamamlanır. Gıyapta yapılan hacizlerde zaptın bir örneği borçlu veya zilyede derhal tebliği olunur. Güneş battıktan doğuncaya kadar ve tatil günlerinde haciz yapılamaz. Tatil günlerinde veya geceleri çalışılan yerlerde yapılacak hâsılat haczi ile borçlunun mal kaçırdığının anlaşıldığı haller bu hükümden müstesnadır.” denilmektedir (md. 78).

Borçlu ya da zilyede ya da bunların temsilcilerine borcun niteliği ve miktarı bildirilerek ödenmesi istenir. Talep üzerine borç ödenirse haciz yapılmaz, ancak ödenmezse öncelikle haczedilecek mallar ayırt edildikten sonra tutanağa yazılır. Varsa mal bildiriminde gösterilen mallar da göz önünde bulundurulur en kolay ve en masrafsız şekilde haciz ve satış olanağı bulunan mallar saptanır. İstihkak iddiasında bulunulan mallar en sonraya bırakılır. Kural olarak haczedilen menkul mallara değer biçilmesini haciz memuru yapar. Ancak, teknik bilgi gerektiren durumlarda borçlunun isteği veya tahsil dairesinin talebi üzerine bilirkişi aracılığıyla yeniden değer biçtirilebilir (Gerçek, 2010: 239). Yapılacak değerlendirme bir tahmine dayanır, borçlunun ve haciz sırasında hazır bulunanların da görüşleri alınarak tahmin yapılır. Haciz tutanağında gösterilen malların değer tespitinde mütemmim cüzleri ile teferruatlarının da göz önünde tutulması gerekir. Mütemmim cüz ayrılmaz parça olup, ana malın esaslı unsurunu oluşturur. Mal bozulmadan ana maddeden ayrılması mümkün değildir. Teferruat ise, mahalli örf veya malikin açık isteğine göre bir şeyin işletilmesi veya muhafazası veya ondan yararlanılması için sürekli olarak ona tahsis edilen taşınır maldır. Mütemmim cüzler esas mal ile birlikte hacze tabi tutulur ancak

teferruat ana maddeden ayrılmış ise ayrıca hacze konu olabilecektir (Bayraklı, 2017: 195-200).

Haciz tutanağında hacze konu haciz varakasının tarih ve numarası, haczin yapıldığı yer, gün ve saat, haczedilen menkul malların neler olduğu, tahmin edilen değerleri, haciz sırasında bulunan kimseler, varsa üçüncü kişiler iddiaları (borcun ödendiği ve zamanaşımına uğradığı) gibi lüzumlu hususlar ile hazır bulunanların imzaları mutlaka yer almak zorundadır. Tutanak imzalandıktan sonra haciz işlemi tamamlanır (Altun, 2011: 227). Haciz sırasında borçlunun haczedilebilecek malı bulunmamış ise bu da tutanağa yazılır. Ayrıca haciz tutanağına, haczedilen taşınır malların nereye ve kimin emanetine bırakıldığı, malların değiştirilmesine karşı ne gibi tedbirler alındığı, tahsil dairesinin izni olmadan malların kullanılmaması gerektiği borçluya ve hazır bulunanlara bildirildiği yazılır. Hazır bulunanların ad-soyad ve adresleri yazılarak imzalatılır (Bayraklı, 2017: 195-200).

2.2.1.2. Üçüncü Kişilerdeki Menkul Malların, Alacak ve Hakların Haczi

Üçüncü kişinin elindeki alacakların ve hakların haczi 6183 sayılı Kanunun 79'uncu maddesinde düzenlenmiştir. Madde uyarınca, üçüncü kişinin kamu borçlusu ile maddede belirtilen haklar ve menkul mallar için alacaklı ve borçlu ilişkisi bulunması ve kamu borçlusuna ödeme yapacak olan üçüncü kişiye alacak haczi uygulanması söz konusu olabilecektir. 5479 sayılı Kanun ile maddede önemli değişiklikler yapılmış olup, hamiline yazılı olmayan veya cirosu kabil bir senede dayanmayan, yani devir ve temlik edilmedikçe üçüncü kişilerden başkasına intikali mümkün olmayan alacaklar ile maaş, ücret, kira vesaire gibi (intifa hakkı, şirket hissesi, tereke hissesi gibi) her türlü hakların ve haciz memurları tarafından fiilen tutanak düzenlenmesi suretiyle haczi kabil olmayan üçüncü kişilerdeki menkul malların haczi, borçlu veya zilyet olan veya alacak ve hakları ödemesi gereken gerçek ve tüzel kişilere, kurumlara haciz keyfiyetinin tebliği suretiyle (haciz bildirisi) yapılır (Baran, 2014: 64). Eğer alacak hamiline yazılı bir senede dayanmakta ise haczi ancak senedin tahsil dairesince ele geçirilmesiyle olanaklıdır. Senet kimin elindeyse senede dayanan hak da ona ait sayılmaktadır (Candan, 2007: 438). Ayrıca bu madde hükmünün gayrimenkul mallar hakkında uygulanmasına olanak olmamasının yanı sıra hükmün uygulanacağı malların mülkiyetinin üçüncü kişiye geçmemiş olması ve borçlu hakkında haciz kararının alınmış, yani haciz varakasının

düzenlenmiş olması gerekir. Kamu borçlusunun üçüncü kişiden olan alacağı haciz keyfiyetinin tebliğ tarihi itibarıyla doğmuş bir alacak olmalıdır, ancak ileride doğan alacaklar için uygulama yapılamayacaktır (Candan, 2007: 437).

Tahsil dairesi tarafından tebliğ edilen haciz bildirisinde (Seri: A, Sıra No: 1 Tahsilât Genel Tebliği):

- Üçüncü kişilerin bundan sonra borç ödemelerini tahsil dairesine yapacağı ve kamu borçlusuna yapılan ödemelerin geçerli olmayacağı ya da elinde bulundurduğu menkul malı sadece tahsil dairesine teslim edeceği ve söz konusu malın kamu borçlusuna verilmemesi gerektiği, aksi takdirde kamu borçlusuna yapmış olduğu ödemeler ile malın bedelini tahsil dairesine ödemekle yükümlü olacağı,
- Üçüncü kişilerin haciz bildirisinde belirtilen hususlara karşı yargı yollarına başvurabileceğini açıklayan 79'uncu maddenin üç, dört ve beşinci fıkra hükümlerini içeren bilgiler yer almaktadır.

Haciz bildirisini alan üçüncü kişiler tarafından, kamu borçlusuna borcu olmadığı veya malın elinde bulunmadığı veya haciz bildirisinin tebliğinden önce borcunu ödendiğini veya malın tüketildiği ya da kendi kusuru olmadan telef olduğu veya alacağın borçluya veya tayin ettiği yere ifa edilmiş olduğu gibi iddiaların haciz bildirisinin üçüncü kişilerin kendilerine tebliğ edilmesinden itibaren 7 gün içinde tahsil dairesine yazılı olarak yapılması gerekmektedir. Aksi halde mal ellerinde ve borç zimmetlerinde sayılacak ve haklarında 6183 sayılı Kanunun ilgili hükümleri uygulanacaktır. Ayrıca, 7 gün içerisinde alacaklı tahsil dairesine itirazda bulunmayan üçüncü kişiler, haciz bildirisinin kendilerine tebliğ edildiği tarihten itibaren bir yıl içinde menfi tespit davası açarak haciz bildirisinin tebliğ edildiği tarih itibarıyla borçlu olmadığını veya malın elinde bulunmadığını ispat etme hakkına sahiptir. Menfi tespit davası açılması halinde kamu alacağının takip işlemleri durmaz ancak, mahkeme tarafından 6183 sayılı Kanunun 10'uncu maddesinde sayılan türden teminat gösterilmesi karşılığında takip işlemlerinin durdurulmasına karar verilebilir. Menfi tespit davası sonucunda haksız çıkan üçüncü kişiler aleyhine, haksız çıktığı tutarın %10'u oranı üzerinden ayrıca inkâr tazminatına mahkemelerce hükmedilecektir. Hükmedilen bu tazminatın takibine, 6183 sayılı Kanunun 55'inci maddesi gereğince düzenlenecek olan ödeme emrinin tebliği ile başlanılacaktır. Söz

konusu tazminatın, süresi içerisinde ödenmemesi halinde gecikme zammı hesabı yapılmayacaktır. Takip konusu kamu alacağının kamu borçlusunun bizzat kendisinden tahsil edilmiş olması veya üçüncü şahsın açtığı menfi tespit davasının bu kişinin lehine sonuçlanması halinde, üçüncü kişi hakkında devam eden takip işlemlerine son verilecektir (Seri: A, Sıra No: 1 Tahsilat Genel Tebliği).

Kanunda düzenlenmemiş olmakla birlikte hakkında 79'uncu madde uygulanan ve haklı çıkan üçüncü kişinin gerek teminat olarak haciz nedeniyle, gerekse dava nedeniyle idarenin yapmış olduğu işlemlerden dolayı uğradığı zararın tazminini idareden isteme hakkı genel hükümler çerçevesinde mümkündür (Yılmaz, 2006: 872). Üçüncü şahsın bir şekilde itiraz etmek için 7 günlük süreyi kaçırmaması halinde menfi tespit davası ile alacağın olmadığını ispat edebilmesi için borcun büyüklüğüne göre yüklü miktarda mahkeme harcı yatırması gerekmekte olup söz konusu durum bu kişileri yıpratmaktadır (Bağ, 2016: 63).

Üçüncü şahsın, haciz bildirisinin tebliğinden itibaren 7 gün içinde alacaklı tahsil dairesine itiraz etmesi halinde, alacaklı kamu idaresi itirazın yapıldığı tarihten itibaren bir yıl içinde bu itirazın haklı olmadığını genel mahkemelerde ispat etmelidir. Bu konuda itiraz edilecek merci tahsil dairesi, dava açacak olan merci ise alacaklı kamu idaresi olup, bu iki birim davaları birlikte yürütmek amacıyla sürekli koordinasyon içindedir. İdare iddiaların aksini ispat ederse, üçüncü kişi istenen beyanı hakikate aykırı olarak yapmış olacak ve alacaklı kamu idaresinin şikâyeti üzerine İİK'nın 38'inci maddesi gereğince 3 aydan 1 yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılacaktır. Alacaklı kamu idaresinin şikâyeti yoksa hapisle taziyik söz konusu olmayacak, ancak borç tutarı mutlaka ödenecektir (Ak, 2007: 105). Üçüncü kişi tarafından menkul malların, aynen tahsil dairesine tesliminin olanaksızlığı halinde haciz konusu malın değerinin ödenmesi gerekir. Değerin nasıl tespit olunacağı hakkında maddede açıklama olmamakla beraber değerlendirme hesaplaması AATUHK'un 81'inci maddesinde düzenlenen hacizde değerlendirme hükümlerine göre yapılabilecektir. Tahsil dairesine ödeme yapan üçüncü kişi, genel hükümler dairesinde asıl borçluya rücu edebilecektir (Candan, 2007: 447).

6183 sayılı Kanununda tahsil dairelerince düzenlenen haciz bildirimlerinin, kamu borçlusunun hak ve alacaklarının bulunabileceği bankaların şubelerine doğrudan veya mahallindeki tahsil dairesi aracılığı ile tebliğ edileceği gibi Maliye

Bakanlığı tarafından belirlenecek tutarın üzerindeki alacaklar için doğrudan bankaların genel müdürlüklerine de tebliğ edilebileceği, haciz bildirisinin bankanın genel müdürlüğüne tebliğ edilmiş olması halinde tüm şubelerini kapsayacak şekilde beyanda bulunma yükümlülüğünün bankanın genel müdürlüğüne ait olduğu hükme bağlanmıştır (md. 79). Ayrıca Kanunun ilgili maddesinin Maliye Bakanlığı'na verdiği yetkiye istinaden; Maliye Bakanlığı'na bağlı tahsil daireleri (vergi daireleri) tarafından takip edilen kamu alacaklarında tutara bakılmaksızın, Gümrük ve Ticaret Bakanlığı'na bağlı tahsil daireleri tarafından takip edilen kamu alacaklarında 50.000-TL ve üzeri için, il özel idareleri ve belediyelere ait kamu alacaklarında ise 10.000-TL ve üzeri için tanzim edilen haciz bildirimlerinin bankaların genel müdürlüklerine tebliğ edilmesi uygun olduğu kararlaştırılmıştır (Seri: A, Sıra No: 1 Tahsilât Genel Tebliği). Belirlenen tutarın altındaki alacaklar için banka genel müdürlükleri nezdinde haciz uygulaması yapılamaması, her ilde şubelerle ayrı ayrı ve doğrudan yazışma yapması gerekmektedir (Beyazkılıç ve Kaplan, 2007: 110).

6183 sayılı Kanunda tahsil dairelerince düzenlenen haciz bildirimlerinin, alacaklı tahsil dairelerince ya da alacaklı kamu idaresi tarafından, posta yerine elektronik ortamda tebliğ edilebilmesine ve bu tebligatlara elektronik ortamda cevap verilebilmesine imkân verilmiştir. Elektronik ortamda yapılacak tebliğe ve cevapların elektronik ortamda verilebilmesine ilişkin usul ve esasları belirlemeye Maliye Bakanlığı yetkili kılınmıştır (md. 79). Bunun üzerine Maliye Bakanlığı'nın uygun görüşünü almak suretiyle PTT, banka genel müdürlükleri ve Merkezi Kayıt Kuruluşu A.Ş. ile yapacakları anlaşmalarla, elektronik imza ya da şifre kullanılmak suretiyle haciz bildirimlerinin elektronik ortamda tebliğ edilmesi ve elektronik ortamda cevaplarının alınması, elektronik ortamda tebliğ edilecek haciz bildirimlerinde yukarıda belirlenen tutar ile sınırlı kalınmaması, birden fazla kamu borçlusu için tebligat yapılması ve cevaplarının alınması imkânı getirilmiştir. Bu kapsamda kurulan elektronik ortamda haciz bildiri tebliğ sistemine dâhil olan PTT, banka genel müdürlükleri ile Merkezi Kayıt Kuruluşu A.Ş.'ne, haciz bildirimleri elektronik ortamda tebliğ edilecek olup sisteme dâhil olmayan banka genel müdürlüklerine bir haciz bildiri ekinde liste olarak posta yoluyla tebliğ edilecektir (Seri: A, Sıra No: 1 Tahsilât Genel Tebliği). Bu konu dördüncü bölümde bulunan "Elektronik Haciz Uygulaması" başlığı altında ayrıntılı bir şekilde ele alınacaktır.

2.2.1.3. Zor Kullanma

6183 sayılı Kanunda; *“Haciz tatbikinde istendiği takdirde, kilitli ve kapalı mahallerin açılması ve her türlü eşyanın gösterilmesi mecburidir. Gerekirse bu yerler zorla açtırılır, kilit ve her türlü tertipler kırılabilir. Haciz olunan malların zorla alınmasında hal ve durumun gerektirdiği her türlü zora başvurulabilir. Borçlunun üzerinde haczi kabil kıymetli mallar bulunduğu ve kendisi bunları rızasıyla teslim etmediği veya üzerinde sakladığı takdirde şahsına karşı da zor kullanılır.”* hükmü yer almaktadır (md. 80). Bu hüküm bir bakıma İİK'nın 80'inci maddesindeki hükmün kamu alacakları için getirilmiş olanı niteliğindedir. Zor kullanma kapsamında, haciz esnasında borçlu veya üçüncü kişi veya zilyet, kilitli veya kapalı yerleri açmaya ve her türlü eşyalarını göstermeye mecburdur. Aksi halde bu yerler zorla açtırılır, kilit veya her türlü tertipler kırılabilir. 6183 sayılı Kanunun 6'ncı maddesi uyarınca zabıta memurlarından yardım talep edilebilir. Yardım, tahsil daireleri tarafından Emniyet Müdürleri ile Jandarma Kumandanlıklarına yapılacak yazılı taleple yapılmalıdır. Ayrıca borçlunun üzerinde haczi kabil kıymetli mallar veya para bulunduğu ve kendisi bunları haczi yapan memur tarafından istenilmesine rağmen rızasıyla teslim etmediği veya üzerinde sakladığı takdirde, şahsına karşı da zor kullanmayı Kanun uygun görmektedir. Fakat üzerinde borçluya ait bir mal olduğu iddiası ile üçüncü kişiye karşı zor kullanma uygulanması mümkün değildir (Özbalcı, 2012: 767).

2.2.1.4. Hacedilen Menkul Malların Değerlemesi ve Korunması

6183 sayılı Kanunda; *“Hacedilen para, kıymetli maden, mücevher, ticari senet, hisse senedi ve tahvil gibi menkul mallar kaybolmalarını ve değiştirilmelerini önleyecek tedbirler alınarak tahsil dairelerince muhafaza olunur. Sair menkul mallar uygun bir yerde muhafaza altına alınır veya güvenilir bir şahsa veyahut güvenilir bir şahsın kefaleti altında borçlunun veya zilyedin kendisinde bırakılır.”* (md. 82) hükmü yer almakta olup kanun tahsil dairelerine hacedilen malların korunmasında bizzat gerekli tedbirleri almak suretiyle muhafaza görevi vermiştir.

Kanunda yer almamakla birlikte güvenilir şahıs hacizli malların korunması, saklanması ve idareye teslimi için bazı maddi imkânları elinde bulunduran (örneğin, malları saklayacak depo, ardiye, bozulma ve çürüme gibi tehlikeleri önleyecek

ekipmanlara sahip olan şahıslar) olmalıdır (Aslan, 2011: 284-285). Uygulamada bu kişiler genellikle yediemin deposu sahipleri olmaktadır.

Haczedilen menkul malların çeşitliliği, miktarı ve özellikleri göz önünde bulundurulduğunda, tahsil dairesinin sınırlı imkânları ile muhafaza edilemeyeceği söz konusudur. Özellikle büyük şehirlerde, hacizli malların muhafaza edilecek depo, mağaza gibi yerlerin temini sorunu dikkate alındığında durum daha da önem arz etmektedir. Özel yediemin depolarının ücretli muhafaza ettikleri mallar için uzun süreli beklemeden dolayı malların satışından, depo kirası, icra masrafları, tellaliye gibi giderler sonucu geriye tahsil idaresi için bir bedel kalmayabilmektedir (Sakal, 2006: 158).

6183 sayılı Kanunda; *“Borçlular, zilyetler, güvenilir şahıslar 82’nci madde gereğince kendilerine bırakılan malları, alacaklı amme idarelerince yapılacak ilk talep üzerine derhal ve kendilerine teslim edildiği zamandaki durumları ile geri vermek mecburiyetindedirler. Bu mecburiyeti yerine getirmeyenler, haklarında yapılacak ceza takibinden başka, bu malların kendilerine atfolunamayacak bir sebepten dolayı telef veya zayi olduğunu ispat edemedikleri takdirde, geri verilmeyen malların değerleri tutarınca borçlu sayılıp bu kanun hükümleri gereğince takip olunurlar.”* hükmü yer almaktadır (md. 83). Söz konusu maddede belirtilen ceza, 5237 sayılı TCK 289’uncu maddesinde yer almaktadır. Bu nedenle, böyle bir suç işlendiğini öğrenen kamu idaresi şüpheli hakkında yetkili birimleri aracılığı ile görevli Cumhuriyet Savcılığına gerekli suç duyurusunda bulunur. Alacaklı kamu idaresinin talebi üzerine, hacizli malları kendilerine teslim edildiği zamandaki durumlarıyla vermeyen ve bu malların kendileri dışında geçerli bir sebepten dolayı telef veya zayi olduğunu ispat edemeyenlerden, geri verilmeyen malların değeri takip ve tahsil edilerek ilgili kişilere verilecektir (Seri: A, Sıra No: 1 Tahsilât Genel Tebliği).

2.2.2. Gayrimenkul Malların ve Gemilerin Haczi

Medeni Kanuna göre; arazi, tapu kütüğünde ayrı sayfaya kaydedilen bağımsız ve sürekli haklar (mülkiyet hakkı, irtifak hakları ve taşınmaz yükleri, rehin hakları), kat mülkiyeti kütüğüne kayıtlı bağımsız bölümler gayrimenkul mülkiyetinin konusunu oluşturmaktadır (md. 704). Aynı kanuna göre, bu mal ve haklar tapu

siciline gayrimenkul (taşınmaz) olarak kaydedilirler. Bu sayılanlar dışında maden olarak tanımı yapılan yerler de gayrimenkul sayılmaktadır (Candan, 2007: 473).

Sicile kayıtlı olup olmadıklarına bakılmaksızın bütün gemiler Türk Ticaret Kanunu'nun ve diğer kanunların uygulanmasında taşınır eşyadandır (TTK: 936/1). Ancak, Türk Ticaret Kanunu'nda, İcra ve İflas Kanunu'nun taşınmazlara ilişkin hükümlerine tabi olacağı açıkça bildirilen gemiler hakkında 936'ncı madde hükmü uygulanmaz (TTK: 937/1). Türk Medenî Kanunu'nun 429/1, 444, 523 ve 635'inci maddelerinin uygulanmasında, "taşınmaz" terimine yapı hâlinde veya tamamlanmış olan bütün gemiler ve "tapu sicili" terimine "gemi sicilleri" de dâhildir (TTK: 937/2).

6183 sayılı Kanunda; *"Her türlü gayrimenkul malların, gemilerin haczi sicillerine işlenmek üzere haciz keyfiyetinin tapuya veya gemi sicillerinin tutulduğu daireye tebliğ edilmesi suretiyle yapılır. Tahsil dairelerince düzenlenen haciz bildirimleri, alacaklı tahsil dairelerince ya da alacaklı amme idaresi vasıtasıyla, posta yerine elektronik ortamda tebliğ edilebilir ve bu tebligatlara elektronik ortamda cevap verilebilir. Elektronik ortamda yapılacak tebliğe ve cevapların elektronik ortamda verilebilmesine ilişkin usul ve esasları belirlemeye Maliye Bakanlığı yetkilidir. Gayrimenkul haczi, bunların hasılat ve menfaatlerine de şamildir. Ancak borçlunun başkaca bir geliri yoksa kendisinin ve ailesinin geçimleri için کافی miktarda mahsulden veya satıldıkça bedelinden münasip miktarı borçluya bırakılır. Alacaklı tahsil dairesi, haczedilen gayrimenkul ve gemilerin idaresi ve işletilmesi, menfaat ve hasılatın toplanması için gereken tedbirleri alır."* hükmü yer almaktadır (md. 88). Buna göre gayrimenkul malların ve gemilerin haciz işlemlerine başlanabilmesi için, haciz bildirisinin tapuya veya gemi sicillerinin tutulduğu daireye tebliğ edilmesi gerekmektedir. Aynı maddede 5904 sayılı Kanunla yapılan değişiklikle alacaklı kamu idarelerine, Maliye Bakanlığı'nın (Gelir İdaresi Başkanlığı'nın) uygun görüşü alınmak suretiyle ilgili idarelerle yapılacak anlaşmalar çerçevesinde, haciz bildirimlerini elektronik ortamda söz konusu idarelere tebliğ edilmesi ve elektronik ortamda cevaplarının alınması imkânı getirilmiştir.

Tahsil dairesi hem alacaklı kamu idaresinin hem de borçlunun çıkarlarına uygun olacak şekilde, öncelikle borçlunun borcunu karşılayacak haczi mümkün olan taşınır/menkul malı bulunup bulunmadığını araştırmalıdır. Uygulamada vergi daireleri genel olarak, borca yetecek kadar taşınır mal ve sağlam alacak varsa

taşınmazlara haciz koymama yolunu seçmektedir (Yılmaz, 2006: 983). Gayrimenkul ve gemilerin, gerek teminat olarak alınmaları ve gerekse ihtiyati veya kat'i olarak haczedilmeleri durumlarında, tahsil dairelerince amme alacağı tutarının aslını ve fer'ilerini kapsayacak şekilde haciz bildirilerinde mutlaka belirtilmesi gerekir. Haciz konusu kamu alacağı miktarının haciz yapıldıktan sonra artması halinde re'sen; başka şekilde tahsilât yapılarak azalması halinde de ilgililerin talebi üzerine borcun kalan tutarı, ilgili tapu veya gemi siciline bildirilir.

6183 sayılı Kanuna göre; teminat olarak gösterilen gayrimenkullerin teminat olarak kabulü, ihtiyaten veya kat'i hacizleri sırasında göz önünde bulundurulması gereken bazı hususlar bulunmaktadır. 4721 sayılı Türk Medeni Kanununda; bir şeye malik olan kimsenin o şeyin bütünleyici parçasına da malik olacağı, bütünleyici parçanın (mütemmim cüz), asıl şeyin temel unsuru olan ve o şey yok edilmedikçe, zarara uğratılmadıkça veya yapısı değiştirilmedikçe ondan ayrılmasına imkan bulunmayan parça olduğu hükme bağlanmıştır (md. 684). Örneğin, bir binada bulunan kalorifer, su ve elektrik tesisatı gibi.

Özetle bir şeye malik olan kimse, o şeyin bütünleyici parçalarına da (mütemmim cüzlerine) malik olur. Eklenti (teferruat) ise; asıl şey malikinin anlaşılabilen arzusuna göre, işletilmesi, korunması veya yarar sağlaması için sürekli asıl şeyin kullanımında olan, takma veya başka bir biçimde asıl şeye bağlı kılınan taşınır maldır (md. 686). Bir şeye ilişkin tasarruflar da onun eklentisini sayılır. Eklenti yukarıda belirtildiği üzere bağımsız olan menkul bir maldır. Ancak, 4721 sayılı Kanununda; *“Bir şeye ilişkin tasarruflar, aksi belirtilmedikçe onun eklentisini de kapsar”* (md. 686) hükmü gereğince, yapılan bir ipotek işleminde eklentinin hariç bırakıldığı tapu siciline kayıt ettirilmiş ise eklenti ipoteğe dâhil olmayacaktır. Bundan dolayı, fabrika, otel gibi işletmelerin içinde bulunan menkul malların haczi sırasında bu malların eklenti olup olmadığına bakılacağı gibi tapu kütüğünde bir kayıt olmasa da borçluya ait bu malların rehinli olup olmadıklarının Ticaret Sicil Memurluklarından araştırılması gerekmektedir (Seri: A, Sıra No: 1 Tahsilât Genel Tebliği).

Gayrimenkulün ipotekli olması haczine engel değildir. Tapu dairesi, gayrimenkul kendilerine rehin edilmiş olan alacaklılara (ipotek alacaklılarına) haciz konusunda bilgi verir. Rehinli alacaklı, rüçhan hakkına sahip olduğu için

gayrimenkulün satış bedelinden rehinle garanti edilmiş alacağını öncelikle alma hakkına sahiptir (Dönmez, 2005: 154). Rehinli alacaklar, kamu alacakları da dâhil olmak üzere diğer tüm alacaklara göre önceliklidir, ancak gümrük vergisi, bina ve arazi vergisi gibi gayrimenkulün aynından kaynaklanan kamu alacakları için konulan hacizlerde, kamu idaresinin bu alacakları gayrimenkulün bedelinden tahsilinde rehinli alacaklardan önce gelmektedir (Ay ve Alparslan, 2011: 2924).

6183 sayılı Kanunda haczi olanaklı olmayan mallar arasında marka sayılmamıştır (md. 70). Ayrıca Markaların Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamede yer alan *“Tescilli bir marka işletmeden bağımsız olarak, haciz edilebilir. Haciz sicile kayıt edilir ve yayınlanır.”* (md. 19) şeklindeki hükümden de açık bir şekilde marka haczinin mümkün olduğu anlaşılmaktadır. İhtiyati haciz aşamasından kati haciz aşamasına geçildiğinde markanın kıymet takdiri yaptırılıp satışı istenir. Satışı yapılana kadar borçlu markayı kullanmaya devam edebilir fakat markanın satılması durumunda markayı satın alan kişi borçla beraber satın almış olur (Serim, 2008: 181). Markanın haciz işlemi Türk Patent Enstitüsüne yapılacak bir bildirim ile sicile şerh verilmek suretiyle yapılmaktadır (Dönmez, 2005: 378).

2.2.3. Yetişmemiş Malların Haczi

6183 sayılı Kanunda; *“Yetişmemiş her nevi toprak ve ağaç mahsulleri, yetişmeleri zamanından geriye doğru iki ay içinde haciz olunabilir. Bu suretle hacedilmiş olan mahsullerin borçlu tarafından başkasına devri, haczi yapan tahsil dairesine karşı hükümsüz olup takibatın devamına engel olmaz. Bu hüküm alacağı gayrimenkul rehni ile sağlanmış olan alacaklının, mütemmim cüz'ü olarak gayrimenkulün yetişmemiş mahsulleri üzerinde haiz olduğu hakkı kaldırmaz. Şu kadar ki, alacaklı rehnin paraya çevrilmesi için mahsullerin yetişmesinden önce takip isteğinde bulunmuş olmalıdır.”* (md. 72) denilmektedir. Buna göre, yetişmemiş mahsuller yetişmeleri zamanından geriye doğru iki ay içinde haciz edilebilir.

2.2.4. Hacedilemeyen Mal ve Haklar

6183 sayılı Kanununun 70'inci maddesinde hacedilemeyecek mallar sayılmıştır. Bunlar:

- 1- 233 sayılı Kamu İktisadi Teşebbüsleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname hükümlerine tabi iktisadi devlet teşekkülleri, kamu iktisadi kuruluşları, bunların müesseseleri, bağlı ortaklıkları, iştirakleri ve mahalli idarelerin malları hariç olmak üzere Devlet malları ile hususi kanunlarında haczi caiz olmadığı gösterilen mallar,
- 2- Borçlunun şahsı ve mesleği için gerekli elbise ve eşyası ile, borçlu ve ailesine gerekli olan yatak takımları ve ibadete mahsus kitap ve eşyası,
- 3- Vazgeçilmesi kabil olmayan mutfak takımı ve pek lüzumlu ev eşyası,
- 4- Borçlu çiftçi ise kendisinin ve ailesinin geçimleri için zaruri olan arazi ve çift hayvanları ve taşıtları ve diğer teferruat ve tarım aletleri; çiftçi değilse sanat ve mesleği için gerekli olan alet ve edevatı ve kitapları; arabacı, kayıkçı, hamal gibi küçük taşıt sahiplerinin ancak geçimlerini sağlayan taşıt vasıtaları,
- 5- Borçlu veya ailesinin geçimleri için gerekli ise, borçlunun tercih edeceği bir süt veren mandası veya ineği veyahut üç keçi veya koyunu ve bunların üç aylık yem ve yataklıkları,
- 6- Borçlu ve ailesinin iki aylık yiyecek ve yakacakları ile;
 - a) Borçlu çiftçi ise ayrıca gelecek mahsul için gerekli olan tohumluğu,
 - b) Borçlu bağ, bahçe veya meyve ve sebze yetiştiricisi ise kendisinin ve ailesinin geçimleri için zaruri olan bağ, bahçe ve bu işler için gerekli bulunan alet ve edevatı, malzemesi ve fide ve tohumluğu,
 - c) Geçimi hayvan yetiştirmeye münhasır olan borçlunun kendisinin ve ailesinin geçimleri için zaruri olan miktarda hayvan ile bu hayvanların üç aylık yem ve yataklıkları,
- 7- Memleketin ordu ve zabıta hizmetlerinde malul olanlara bağlanan emekli aylıkları ile, bu kabil kimselerin dul ve yetimlerine bağlanan aylıklar ve ordunun hava ve denizaltı mensuplarına verilen uçuş ve dalış ikramiyeleri,
- 8- Bir yardım sandığı veya derneği tarafından hastalık, zaruret ve ölüm gibi hallerde bağlanan aylıklar,
- 9- Vücut ve sağlık üzerine ika edilen zararlar için tazminat olarak zarar görenin kendisi veya ailesine toptan veya irat şeklinde verilen veya verilmesi gereken paralar,
- 10- Askerlik malullerine, şehit yetimlerine verilen harp malullüğü zammı ile, 1485 sayılı kanun gereğince verilen tekel beyiyeleri,

- 11- Borçlunun haline münasip evi (ancak evin değeri fazla ise bedelinden haline münasip bir yer alınabilecek miktarı borçluya bırakılmak üzere haczedilerek satılabilir),
- 12- Harcırah Kanununa göre yapılan ödemeler,
- 13- 2022 sayılı Kanun uyarınca bağlanan aylıklar (65 yaş üstündeki muhtaç, güçsüz, kimsesiz Türk vatandaşlarına bağlanan aylıklar).

2.2.5. Kısmi Haczedilebilen Gelirler

6183 sayılı Kanununa göre aylıklar, ödenekler, her çeşit ücretler, intifa hakları ve hasılatı, ilama bağlı olmayan nafakalar, emeklilik aylıkları, sigorta ve emeklilik sandıkları tarafından bağlanan gelirler üçte birinden çok dörtte birinden az olmayacak şekilde ve asgari ücreti aşmayan aylık gelirlerin onda birinden fazlası haczedilemez (md. 71).

4632 sayılı Bireysel Emeklilik ve Yatırım Sistemi Kanunu kapsamında olan bireysel emeklilik hesaplarında bulunan birikimlerin:

- Halen emeklilik hakkı elde etmemiş olanların sistemde oldukları ay sayısı ile haciz işleminin yapıldığı tarihte geçerli olan brüt asgari ücret tutarının çarpımına karşılık gelen birikim miktarı üzerindeki kısmına,
- Emeklilik hakkı elde ederek yıllık gelir sigortası kapsamında kendilerine maaş bağlanan veya hazırlanan bir program çerçevesinde düzenli ödeme yapılanların, bu şekilde yapılan ödemelerin aylık ödemeye karşılık gelen tutarının aylık brüt asgari ücret miktarının üzerinde kalan kısmına, nafaka alacaklılarının hakları saklı kalmak suretiyle haciz tatbik edilecektir. Ancak, yatırımcıların bireysel emeklilik sisteminden ayrılmaları durumunda, sistemden alacakları miktarın haczini engelleyen bir düzenleme olmadığından, kamu alacağını karşılayan kısmına haciz işlemi uygulanması mümkün bulunmaktadır. Diğer yandan, bireysel emeklilik sisteminden emeklilik hakkı elde edenler ile bu sistemden vefat veya malûliyet gibi nedenlerle ayrılanların devlet katkısı hesabındaki miktarın tamamına hak kazanacağı, devlet katkısı hesabındaki tutarlardan hak kazanılan miktarın sistemden ayrılma veya emeklilik durumunda yatırımcıya ödeneceği dikkate alındığında emekliliğe hak kazanılma tarihlerinden önce emeklilik hesabında

yer alan devlet katkısı miktarı haczedilemez (Seri: A, Sıra No: 1 Tahsilât Genel Tebliği).

2.2.6. Özel Kanunlarında Haciz Yasaklanan Mallar

Kamu düzenini bozmamak adına ve kamu hizmetlerinin aksamadan yerine getirilmesi amacıyla birçok özel kanunda belirli malların haciz edilmesine izin verilmemiştir. Bu şekilde çok fazla düzenleme bulunmakta olup önemli olanlar aşağıda maddeler halinde ele alınmıştır (Dönmez, 2005: 173):

- 1- KDV Mükelleflerinin Ödeme Kaydedici Cihazları Kullanmaları Hakkında Kanuna göre; gelir ve kurumlar vergisi mükellefiyetleri sona ermedikçe kullanılan ödeme kaydedici cihazlar haciz edilemez.
- 2- Tarım Kredi Kooperatifleri ve Birlikleri Kanunu'nun 13'üncü maddesine göre; tarım kredi kooperatifleri ortaklarının kredilerine dayanak olarak gösterdikleri ürünleri, hayvanları, üretimleriyle ilgili her türlü makine ve araçları üzerinde, ortağı buldukları tarım kredi kooperatiflerinin mutlak rehin hakları vardır.
- 3- T.C. Emekli Sandığı Kanunu'nun 20'nci maddesine göre; sandığın her çeşit menkul ve gayrimenkul malları, gelir ve alacakları devlet mallarının hak ve üstünlüğüne sahiptir. Dolayısıyla kuruma ait mal ve hakların da haczi mümkün değildir.
- 4- İskân Kanunu'nun 30'uncu maddesine göre; hükümet tarafından iskan edilenlere borçlu veya borçsuz olarak iskan yoluyla verilen gayrimenkuller 10 yıl süreyle hiçbir şekilde satılamaz, bağışlanamaz, rehin edilemez ve haciz edilmez.
- 5- Devlet Memurları Kanunu'na göre; Devlet memurlarına verilen aile yardımı ödenekleri, doğum yardımı ödenekleri ve ölüm yardımı ödenekleri haczedilemez.
- 6- Sendikalar Kanunu'nun 64'üncü maddesine göre; sendika ve konfederasyonların kütüphane, spor tesisleri ile mesleki eğitimleri ve toplantıları için gerekli taşınır ve taşınmaz malları, bu mallar ile ilgili alacaklar hariç, haczedilemez.
- 7- Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu'nun 29'uncu maddesine göre; korunmaya ve yardıma muhtaç aile ve kişilere yapılacak

ödemeler ve sağlanacak yardımlar başkasına devir, temlik edilemeyeceği gibi bunlara haciz uygulanamaz.

- 8- Finansal Kiralama Kanunu'nun 20'nci maddesine göre; finansal kiralama konusu mallar sözleşme süresi içinde haciz edilemez.
- 9- Devlet İhale Kanunu'nun 26'ncı maddesine göre; her ne surette olursa olsun idarece alınan teminatlar haczedilemez.

2.2.7. Haczin Sonuçları

6183 sayılı Kanuna göre; *“Borçlu, alacaklı amme idaresinin muvafakatini almaksızın hacizli mallarda tasarrufta bulunamaz. Haczi koyan tahsil dairesi buna aykırı hareketin cezayı mucip olduğunu borçluya ihtar eder. Haczedilmiş olan mal üzerinde üçüncü şahsın zilyetlik hükümlerine istinaden hüsnüniyetle elde ettiği haklar mahfuzdur. Hüsnüniyet kaidelerine aykırı olarak hacizli mal üzerinde üçüncü şahsın elde ettiği hakların, alacaklının haczi ile o mala taalluk eden hakların ihlal ettiği nispette butlanına mahkemece hükmolunur.”* (md. 73) hükmüne yer verilmiştir. Buna göre, borçlu alacaklı kamu idaresinin olurlarını almadan hacizli mallar üzerinde herhangi bir tasarrufta bulunamayacaktır. Bundan dolayı, haczi koyan kamu idaresinin bu duruma aykırı hareket edilmesi halinde ceza verileceğini borçluya bildirmesi gerekmektedir. Burada söz konusu edilen ceza, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 289'uncu maddesinde belirtilmektedir. Bu nedenle, suç öğrenen kamu idaresinin, suç işleyen kişinin yargılanmasını sağlamak üzere, Cumhuriyet Savcılığına gerekli suç duyurusunda bulunması gerekmektedir (Seri: A, Sıra No: 1 Tahsilât Genel Tebliği). Borçlu açısından haczin diğer sonucu da aciz halidir. Yapılan takip sonucunda, borçlunun haczedilmesi mümkün olan malının bulunmadığı veya haczedilen malların satışı sonucunda elde edilen miktarın borcu karşılamadığı takdirde borçlu aciz halinde sayılmaktadır. Bu konu hakkında ayrıntılı açıklama Aciz Hali başlığı altında yapılacaktır.

2.3. HACZEDİLEN MALLARIN SATIŞ USULLERİ

2.3.1. Haczedilen Menkul Malların Satışı

Menkul malların satışının nasıl yapılacağı 6183 sayılı Kanununun 84 ve 87'nci maddeleri arasında düzenlenmiştir.

6183 sayılı Kanuna göre; menkul malların satışının esas olarak tahsil dairelerince, köylerde ihtiyar kurullarınca yapılması, haczedildikleri tarihin üçüncü gününden itibaren üç ay içerisinde satışa çıkarılması gerekmektedir. Bozulma, çürüme ve benzeri sebeplerle muhafazasına imkan bulunmayan veya beklediği takdirde önemli bir değer kaybına uğraması ihtimali bulunan malların derhal satılarak paraya çevrilmesi gerekmektedir (md. 84).

6183 sayılı Kanun, hacizli malın üç aylık süre içerisinde satışa çıkarılmasını öngörmüş olsa da, bu süre düzenleyici süre hükmünde olup, herhangi bir yaptırımı bulunmamaktadır. Bu süre geçtikten sonra da haczedilen mal satışa çıkarılabilir ve haczin kalkma gibi bir durumu olmaz. Burada Kanununun 87'nci maddesindeki satışa çıkarıldığı halde satılamayan malların ikinci artırma tarihinden itibaren 15 gün içerisinde tekrar satışa çıkarılacağı, bu süre içerisinde de satılamazsa altı ay içinde pazarlıkla satılabileceği hükmünün belirtilmiş olması, üç aylık süre geçtikten sonra da satışın yapılabileceğine işaret etmektedir. Kanunda altı ay içerisinde satılamayan malların borçluya geri verilebileceği belirtilmiş olsa da bu süre sonunda haciz kendiliğinden kalkmayacak olup devam edecektir. İdarenin bu konuda takdir yetkisi olup malı geri verme yerine tekrar satmayı denemesi mümkündür (Dönmez, 2005: 183).

6183 sayılı Kanununun 85 ve 87'inci maddelerinde, haciz edilen menkul malların satış şekli, ihale usulü, satış ilanları, alıcının malı almaktan vazgeçmesi ve satılamayan menkul mallar hakkında ne tür bir işlem yapılacağı gibi konular düzenlenmiştir. Kanununun 85'inci maddesine göre, haczedilen menkul malların alacaklı kamu idaresinin satış mahallinde artırma usulü ile satılması esastır. Ancak, haciz edilen malın satış mahalline naklinin çok zor olması, nakliye işlemleri sırasında önemli bir değer kaybına uğraması ihtimalinin bulunması gibi nedenlerle alacaklı kamu idaresinin onayıyla, malın mahallinde satışı yapılabilecektir. Bozulma, çürüme gibi nedenlerle korunması mümkün olmayan ya da bekletildiği zaman değer kaybına uğrayacağı anlaşılan mallar ise artırma usulüne gidilmeden doğrudan pazarlık usulüne göre satılabilecektir. Diğer yandan, altın, zirai ürün ve hisse senedi gibi borsası bulunan malların satışının borsalarda yapılması mümkündür.

Satışın yapılacağı tarih ve zaman rehin, irtifa ve kira gibi haklara sahip ilgililer ve borçluya da bildirilmelidir. Maddede bu konu ile ilgili hüküm

bulunmamakta ise de duyurunun arttırma gününden önce bu kişilere bildirilmekle, hem hakları korunmuş olur hem de alıcıyı sağlamaya yöneltilirler. Duyurudan sonra satılacak malın özelliklerini belirleyen satış şartnamesinin hazırlanması ile de alıcıların malın özelliklerini, haklarını ve kısıtlarını öğrenmeleri sağlanır (Yılmaz, 2006: 915).

Menkul malların ihalesinde üç defa çağrı yapmaya mecbur olup, ilk ihalede teklif edilen en yüksek bedelin, menkul malın tespit edilen değerinin %75'inden az olmaması gerekmektedir. 6183 sayılı Kanuna göre (md. 87), ilk ihalede teklif edilen miktarın, menkul malın tespit edilen değerinin %75'inden az olması veya hiç alıcı çıkmaması halinde, satılamayan menkul mallar ilk ihale tarihinden itibaren 15 gün içinde uygun görülen bir zamanda tekrar satışa çıkarılacak olup bu ihalede, verilen miktar ne olursa olsun satış gerçekleştirilecektir. Satılan malın bedeli ödenmeden teslim edilmez. Tahsil dairesi mal bedelinin ihale gününü izleyen günden itibaren üç gün içinde ödenmesi için süre verir. Küçük yerleşim yerlerinde birinci ihalede alıcı çıkmaması nedeniyle satışın gerçekleşmemesi halinde, ihalede satılamayan malların ikinci ihalesinin başka il veya ilçede yapılması mümkündür. Ancak, menkul mallar her halükarda satılamaz veya taşıma giderlerinin çokluğu nedeniyle başka yere götürülmesi uygun görülmezse, ilk ihale tarihinden itibaren 15 günlük sürenin bitmesinden sonraki altı ay içinde pazarlıkla satılabilecektir. Pazarlık usulü ile de satılamayan menkul mallar borçluya geri verilebilir, uzun bir süre geçtiği halde satılamayan menkul mallar için yeniden değerlendirilerek tekrar Kanunun 85 ve müteakip maddelerine göre satışa çıkarılması da mümkündür (Seri: A, Sıra No: 1 Tahsilât Genel Tebliği).

Menkul malın yukarıda belirtilen şekilde satıldığı halde müşterinin malı almaktan vazgeçmesi veya verilen süre içerisinde bedelin tamamını ödememesi halinde, malın ikinci defa ihale edilmesi gerekmektedir. Ancak 6183 sayılı Kanunda artırmanın hangi sürede yapılacağına ilişkin bir hüküm bulunmamakta olup hacizli malların bir an evvel paraya çevrilerek kamu alacağının tahsil edilebilmesi için mümkün olan en kısa sürede ihaleye çıkarılması ve bunun için de Kanunun 87'nci maddesinde düzenlenen 15 günlük sürenin esas alınması uygun olacaktır. İkinci defa yapılan bu ihalede malın en çok tutarı veren kişiye verilmesi gerekmektedir. Mal birinci defa kendisine ihale edilip şartlara uymayan kişiden, iki ihale bedeli

arasındaki fark ve diğer zararlar ile birlikte %5 faiz tahsil edilir. Eğer ikinci ihalede malın satılamaması halinde ise ilk ihale bedeli ve diğer zararlar ile birlikte %5 faiz bu kişiden tahsil edilerek mal kendisine bırakılır (Seri: A, Sıra No: 1 Tahsilât Genel Tebliği).

Tahsil olunan birinci ve ikinci ihale bedelleri arasındaki fark, borçlunun borcuna mahsup edilir, ancak %5 faiz ve zarar karşılıkları ise hazineye irat kaydedilir (Dönmez, 2005:186). Ayrıca, 6183 sayılı Kanuna göre; *“Satıştan elde edilecek bedelin amme alacağından önce ödenmesi gereken borçlarla, takip giderlerini geçmeyeceği kesin olarak biliniyorsa, hacizli malın satışını tahsil dairesi tehir edebilir.”* (md. 74) hükmü çerçevesinde satış bedelinin amme alacağına rüçhanlı olan alacaklar ile takip giderlerini aşmaması halinde de tahsil dairesi satıştan vazgeçebilecektir. Haciz devam ederken mal satılmadan kamu alacağı zamanaşımına uğrayacak olursa, tahsil dairesinin haczi devam ettirmesi için neden kalmaz. Böyle bir durumda tahsil dairesinin haczi kaldırması ve haciz edilen menkul malı borçluya geri vermesi gerekir (Candan, 2007: 469).

2.3.2. Hacedilen Gayrimenkul Malların Satışı

Hacedilen gayrimenkul malların satış usulü 6183 sayılı Kanunun 90’ıncı ve 99’uncu maddeleri arasında düzenlenmiştir. Hacedilen gayrimenkuller satış komisyonu tarafından ve açık artırma usulüne göre satılmaktadır. Gayrimenkullerin pazarlık yoluyla satılması mümkün olmamakla birlikte, sadece iflas yolu ile takipte alacaklılar pazarlıkla satış usulünü kararlaştırabilirler (Dönmez, 2005: 187).

2.3.2.1. Satışa Yetkili Mercii ve Değer Tespiti

6183 sayılı Kanunda; *“Gayrimenkuller, satış komisyonlarınca açık artırma ile satılır. Satış komisyonu, il ve ilçelerde en büyük mal memurunun veya tevkil edeceği zatın reisliği altında belediye meclisi tarafından kendi azası arasından seçilmiş bir zat ile alacaklı amme idaresinin yetkili bir memurundan ve gayrimenkulün bulunduğu yer tapu sicil muhafızı veya tevkil edeceği zattan teşekkül eder.”* (md. 90) denilmektedir. Buna göre hacedilen gayrimenkul malların satışı konusunda özel bir satış komisyonu görevlendirilmiştir. Satış komisyonları il ve ilçelerde en büyük mal memuru olarak defterdar veya mal müdürünün veya bunların görevlendirileceği kişinin başkanlığında, belediye meclisi tarafından kendi üyeleri

arasından seçilmiş bir kişi ile alacaklı kamu idaresinin yetkili kılacağı bir memuru ile gayrimenkulün bulunduğu yer tapu sicil muhafızından veya görevlendireceği kişiden oluşur. İl özel idareleri ve belediyelere ait tahsil dairelerince haczedilen gayrimenkul mallarla gemiler de bu satış komisyonlarınca satılır. Ancak bu kurumlarca haczedilen gayrimenkul mal ve gemilerin satışında komisyonlara, Devlete ait kamu idaresinin yetkili memuru değil, alacaklı idarenin yetkili memuru katılır.

6183 sayılı Kanuna göre, satışa çıkarılacak gayrimenkuller için bilirkişi raporu alınmak suretiyle satış komisyonu tarafından rayiç değer biçilmesi gerekmektedir (md. 91). 213 Sayılı VUK'a göre rayiç bedel, bir iktisadi kıymetin değerlendirme günündeki normal alım satım değeridir (mük. md. 266).

2.3.2.2. Gayrimenkul Satış Şartnamesi ve Satış İlanı

6183 sayılı Kanuna göre tahsil dairesince ihale edilecek gayrimenkuller için her bir gayrimenkul mal için ayrı şartname düzenlenmesi gerekmekte olup, gayrimenkullerin satış şartnamesinde hangi kayıtların yer alması gerektiği aşağıda maddeler halinde belirtilmiştir (md. 92):

- 1- Gayrimenkul sahibinin adı, soyadı ve adresi,
- 2- Gayrimenkulün bulunduğu mahalle, sokak ve kapı numarası, durumu ve özel vasıfları,
- 3- Gayrimenkul için biçilen rayiç değer,
- 4- % 7,5 oranındaki teminat tutarı,
- 5- Gayrimenkul üzerindeki henüz vadesi gelmemiş rehinler hakkındaki bilgilerle, satışın, gayrimenkul üzerindeki irtifak hakları, gayrimenkul mükellefiyetleri, ipotekler, ipotekli borç senetleri, irat senetleriyle birlikte yapılacağı,
- 6- Gayrimenkulün rehni suretiyle sağlanmış muaccel borçlar varsa bunların alıcıya devredilmeyip satış bedelinden tercihan ödeneceği,
- 7- Hangi giderlerin alıcıya ait olacağı, hususları yer alacaktır.

6183 sayılı Kanuna göre (md. 93), gayrimenkul satış ilanlarının yer, süre ve şekillerine ait genel esasların Maliye Bakanlığı tarafından belirleneceği belirtilmiş olup verilen yetkiye istinaden çıkarılan Seri: A, Sıra No: 1 Tahsilât Genel Tebliği ile

gayrimenkul satışlarında verilecek ilanların aşağıda gösterilen esaslar çerçevesinde yapılması kararlaştırılmıştır:

Gayrimenkul satış ilanında;

- 1- Satışa konu olan gayrimenkulün bulunduğu mahalle, cadde, sokak, kapı ve daire numarası,
- 2- Satışa konu olan gayrimenkulün durumu, tapu kaydı, varsa kadaströ çapı, evsafı ile hususi vasıfları, müştemilat ve eklentileri,
- 3- Gayrimenkulün artırılmasında esas olmak üzere satış komisyonunca biçilen rayiç değer,
- 4- Artırmaya iştirak için alınacak teminatın tutarı ve nelerin teminat olarak gösterilebileceği,
- 5- Gayrimenkulün satışının yapılacağı yer, gün ve saat,
- 6- Gayrimenkul satış şartnamesinin nereden alınabileceği veya nerede görülebileceği,
- 7- Teminatın yatırıldığına ilişkin makbuzun nereye ve hangi tarihe kadar ibraz edileceği,
- 8- Gayrimenkul malın satışında verilen bedel, gayrimenkule biçilen rayiç değerinin %75'ini bulmadığı ve şayet artırılan bedel kamu alacağına rüçhanı olan alacakların tutarından fazla olmadığı ve yapılmış veya yapılacak masrafları karşılamadığı takdirde, en çok artıranın taahhüdü baki kalmak şartıyla artırmanın 7 gün daha uzatılarak, 7 gün sonraki tarihin de belirtilmesi şartıyla, gayrimenkulün aynı mahalde ve aynı saatte tekrar ihaleye çıkarılacağı,
- 9- Söz konusu ilanın tapu kaydında adresi bulunmayan ilgililer ile tapu kaydında ad ve adresleri bulunup da tebliğ edilemeyen ilgililere de tebliği yerine geçeceği, hususları yer alacaktır.

Seri: A, Sıra No: 1 Tahsilât Genel Tebliği'nde belirtilen esaslara göre:

- Gayrimenkul satışı, ihale tarihinden en az 15 gün önce olması şartıyla o mahalde çıkarılan günlük bir gazetede aralıklarla iki defa ilan edilecektir.
- Günlük gazete çıkarılmayan yerlerde yapılacak gayrimenkul satışları, o yerde 15 gün içinde iki defadan az gazete çıkıyorsa çıkan gazetede ilan edilmekle

suretiyle, halkın görebileceği yerlere ve tahsil dairesi kapısına ilan örneği yapıştırılacak ve belediye yayın araçları ile duyurulacaktır.

- Belde belediyelerinde ve köylerde bulunan gayrimenkullerin satışlarında, yukarıda açıklandığı şekilde ilan yapılmakla beraber keyfiyet gayrimenkulün bulunduğu belde belediyesi ve köy muhtarlığı aracılığı ile de halka duyurulacaktır.
- Biçilen rayiç değeri 500 bin lirayı aşan gayrimenkul mal satışlarında, yukarıda belirtilen esaslar çerçevesinde yapılan ilandan başka Ankara, İstanbul veya İzmir illerinden herhangi birinde çıkan bir gazete ile de aynı şartlar çerçevesinde ilan yapılacaktır.
- Gazetelerden başka vasıtalarla yapılan ilanlarda ilanın yapıldığı ayrıca tanzim edilecek tutanakla belgelendirilecektir.

2.3.2.3. İhale Süreci

Gayrimenkul mallar, satış komisyonunca satılacağından satışın yapılmasını istemek üzere gayrimenkul mallar satış talepnameşi düzenlenir. İki örnek düzenlenen bu talepteninin bir örneği borçlu satış dosyasına, diğeri haciz bildirisine eklenir. Satış dosyasına ayrıca satış şartnamesi ile ilanın yapıldığını gösterir gazete, belge ve tutanaklar konulur. Dosya satış işleminin yapılması için satış komisyonu başkanlığına verilmek üzere defterdarlık veya mal müdürlüğüne gönderilir (Özbalcı, 2012: 819).

6183 sayılı Kanuna göre; *“Alacaklı tahsil dairesi gayrimenkul satışını, artırma tarihinden en az 15 gün önce başlamak şartıyla ilan eder. İlanların yer, müddet ve şekillerine ait umumi esaslar Maliye Vekaletince tayin olunur. İlanda, satışın yapılacağı yer, gün, saat ve satılacak gayrimenkulün durumu ile vasıfları gösterilir. İlanın birer örneği, borçluya, vekil veya mümessiline ve gayrimenkulün tapu sicilinde hakkı kayıtlı bulunanlardan adresi belli olanlara tebliğ olunur.”* (md. 93) denilmektedir. Buna göre, gayrimenkul satış ilanının birer örneği; borçluya veya vekil ya da mümessiline ve gayrimenkulün tapu sicilinde hakkı kayıtlı bulunanlardan adresi belli olanlara tebliğ edilecektir. Bu hükme göre, borçluya veya vekil ya da mümessiline satış ilanının tebliği zorunludur. Gayrimenkul satış ilanı, gayrimenkulün tapu sicilinde hakkı kayıtlı bulunanların tapu sicilindeki adreslerine tebliğ edilecektir.

Haczedilen gayrimenkul mal ve gemilerin satışına iştirak edeceklerden, gayrimenkulün rayiç değerinin % 7,5'i oranında teminat alınır. Teminatın para, bankalar ve özel finans kurumları tarafından verilen süresiz teminat mektupları, Hazine Müsteşarlığı'nca ihraç edilen Devlet iç borçlanma senetleri veya bu senetler yerine düzenlenen belgeler hükümetçe belli edilecek milli esham ve tahvilat şeklinde olması şarttır. Bunların dışındaki teminatlar kabul edilemez (Gerçek, 2010: 227).

6183 sayılı Kanun, gayrimenkullerin ihale yöntemiyle satışını ve bu satışlarda artırma usulünü benimsemiş olup Kanununun 94 ve 98'inci maddelerinde, haczedilen gayrimenkul malların artırma ve ihalesi, artırmanın uzatılması, ihalenin yapılamaması hallerinde uygulanacak hükümler, gayrimenkul satış bedelinin tahsili, gayrimenkullerin teferruğu ve geri verilmesi hususları düzenlenmiştir. Şimdi söz konusu hususları kanun hükmündeki madde sırasına göre aşamalar halinde ele alalım:

- Kanununun 94'üncü maddesi ile, gayrimenkul satış ihalesinde üç defa bağırma mecburiyeti getirilmiş, ilk ihalede teklif edilen en yüksek tutarın gayrimenkulün rayiç değerinin % 75'inden az olmaması gerekir, şayet kamu alacağına rüçhanı olan diğer alacaklar bu gayrimenkul ile temin edilmiş ise, artırma bedelinin, bu suretle rüçhanı olan diğer alacakların tutarından fazlaya çıkması ve yapılmış olan masrafları da karşılaması gerekir. İlk artırmada Kanunda belirtilen tutara ulaşılabilmesi halinde satış gerçekleştirilmeyecektir.

- Kanununun 95'inci maddesi ile ilk ihalede %75'lik orandaki bir tutarın elde edilememesi halinde, ilk ihalede en çok artıranın taahhüdü saklı kalmak kaydıyla, ilk ihale tarihini takip eden 7'nci günün aynı saatinde ikinci ihale yapılır. Bu ihalede de teklif edilen tutarın rüçhanlı alacaklar ile takip masraflarını aşması şartıyla, ilk ihalede önerilen tutar da dikkate alınarak en yüksek tutarı verene satış yapılacak olup aksi halde satış yapılamaz.

- Kanununun 96'ncı maddesi ile yukarıdaki maddelerde belirtildiği şekilde yapılan ihalelerde talipli çıkmaması veya teklif edilen bedelin kanuni oranlarda ve şartlarda yazılı tutarda olmaması halinde, kamu idaresi tarafından teferruğ kararı alınıncaya kadar gayrimenkul üzerindeki haciz devam eder. Ayrıca maddede, gayrimenkul hakkında teferruğ kararı alınıncaya kadar bir istekli çıkmadığı takdirde

tahsil dairesinin hacizli malı uygun gördüğü bir zamanda satışa çıkarabileceği, bu takdirde satış ve ilan hakkında yukarıda belirtilen satış usulünün uygulanacağı hüküm altına alınmıştır.

6183 sayılı Kanun hükümlerine göre, rayiç değeri tespit edilerek satışa çıkarılan gayrimenkullerin satışında satış komisyonları, alacaklı kamu idaresi ile borçlunun menfaatlerini mümkün olduğu kadar gözetmelidir. Bu nedenle alacaklı kamu idareleri söz konusu gayrimenkulü teferruğ etmeleri halinde ödeyecekleri bedeli de göz önünde bulundurarak, teklif edilen bedelin gayrimenkulün değerinin çok altında olması halinde satışı yapmayabilecektir (md. 62). Ayrıca, ilk ihaleden sonra geçen zaman içerisinde gayrimenkulün özelliklerinde değişiklik olması veya değerinde önemli bir artış veya azalış olması halinde yeniden değerlendirilmesi ve takdir edilen bedel üzerinden yukarıda belirtildiği şekilde ihale yapılması gerekmektedir. Alacaklı kamu idarelerince teferruğ kararı alınabilmesi için yukarıda belirtilen şartların yanında bütçelerinde de ödeneğin bulunması gerekmektedir (Seri: A, Sıra No: 1 Tahsilât Genel Tebliği).

Gayrimenkuller ve gemilerin ihale bedelinin kural olarak hemen ödenmesi gerekmektedir. Yapılacak ödemenin para ile olması gerektiğinden ihale bedeli yerine çek, senet veya banka teminat mektubu verilemez. Ancak alıcı, ihale bedelini hemen ödeyemediği takdirde, tahsil dairesince bir süre verilebilir. 6183 sayılı Kanunda ödeme süresinin ne kadar olacağı hakkında bir hüküm bulunmadığından, tahsil dairesi bu süre için takdir yetkisini kullanacaktır. Ancak ilgili ve benzeri hükümlerinin yorumlanmasında İİK'nın hükümlerinden yararlanılmasının uygun olacağından ve amacın kamu alacağının kısa sürede tahsilinin gerçekleştirilmesi olacağından verilecek sürenin 10 günü geçmemesinin faydalı olacağı düşünülmektedir (Ünlü, 1995: 807).

6183 sayılı Kanunda göre; *“Gayrimenkul kendisine ihale olunan kimse derhal veya verilen mühlet içinde parayı vermezse ihale kararı feshedilir ve gayrimenkul, satış komisyonunca hemen 7 gün müddetle artırmaya çıkarılır. Bu artırmayı alakadarlara tebliğe hacet olmayıp yalnız ilanla iktifa olunur ve çok artırana ihale edilir. Birinci defa kendisine ihale yapılan kimse iki ihale arasındaki farktan ve diğer zararlardan mesuldür. İhale farkı ve geçen günlerin faizi ayrıca hükme hacet kalınsızın teminattan mahsubu yapıldıktan sonra bakiyesi tahsil dairesince tahsil*

olunur. Faiz % 5'ten hesap olunur. Aradaki farkın amme alacağını aşan miktarın bundan mesul olan şahıstan tahsil edebilmek üzere malı satılan amme borçlusuna dairece bir vesika verilir.” denilmektedir (md. 97).

Yukarıdaki madde hükmünden de anlaşılacağı üzere, gayrimenkul kendisine ihale olunan kimse verilen süre içerisinde ihale edilen miktarı ödemezse satış komisyonu tarafından ihale fesih edilir ve gayrimenkul hemen 7 gün içerisinde yeniden ihaleye çıkarılır. Bu ihalede ilgililere tebligat yapılması zorunlu olmamakta, sadece ilan yapılıp en çok artırana ihale olunmaktadır. Birinci defa kendisine ihale edilen ve şartları yerine getirmeyen kişi, iki ihale arasındaki farktan ve diğer zararlardan sorumludur. İhale farkı ve geçen sürede işleyen faiz %5 oranında hesaplanarak teminattan mahsup edilir. İki ihale arasındaki fark kamu alacağını aşmışsa, malı satılan kamu borçlusuna bu kalan fark tutarının ödenebilmesi için tahsil dairesince bir belge verilir (Çelik, 2002: 243).

2.3.2.4. Gayrimenkul Teferruğu

Teferruğun kelime anlamı, hazinenin tek taraflı olarak bir taşınmaz malı kendi mülkiyetine geçirmesidir. Fakat hazine teferruğ işlemi genellikle söz konusu mala ihtiyacı olmasının yanında daha çok kamu alacağının tahsili veya hazinenin hissedar bulunduğu taşınmaz malların ucuz bir bedelle satışını önlemek amacıyla yapmaktadır. İkinci artırma tarihinden başlayarak bir yıl içinde gayrimenkulün en az bir kere daha satışa çıkarıldığı halde satılmasının mümkün bulunmadığı takdirde, gayrimenkul alacaklı kamu idaresinin talebi üzerine ve satış komisyonunun kararıyla kamu idaresince teferruğ edilebilir. Teferruğ bedeli, gayrimenkulün biçilen rayiç bedelinin % 50'si kadardır (Aksoy, 2006: 168).

6183 sayılı Kanuna göre, teferruğ işleminin yapılmasından sonra, takip ve teferruğ masrafları düşülerek artan bedel borca mahsup edilir. Teferruğ edilen gayrimenkul teferruğ kararı tarihinden itibaren bir yıl süreyle satışa çıkarılamaz. Borçlu, satış komisyonunun teferruğ kararı tarihinden itibaren bir yıl içinde kamu alacağını, gecikme zamları ile birlikte ödediği takdirde gayrimenkul borçluya geri verilir. Ferağat masrafı borçluya aittir. Teferruğ kararı alınmadan önce biçilen rayiç bedelin % 75'i ve üstü bir tutarda hariçten bir talip çıkarsa alacaklı kamu idaresi teferruğdan vazgeçer (md. 98).

2.3.2.5. İhale neticesi fesih ve tescil

6183 sayılı Kanunda; “Satış komisyonu tarafından gayrimenkul kendisine ihale edilen alıcı o gayrimenkulün mülkiyetini iktisap etmiş olur. İhale neticesi fesih gayrimenkulün bulunduğu yerin icra tetkik merciinden şikâyet yoluyla istenebilir. İhale neticesi fesih için muayyen olan 7 günlük müddete başlangıç sayılır. Tetkik merciinin vereceği karar 10 gün içinde temyiz olunabilir. Temyiz talebini Temyiz İcra ve İflas Dairesi tetkik eder. İhale edilen malın değeri 50.000 Türk Lirasını aştığı takdirde murafaa istenebilir. İhale neticesi fesih veya kaydın tashihi hakkında başkaca mahkemeye veya idari kaza mercilerine müracaat olunamaz. Tescil için tapu dairesine yapılacak tebligat şikâyet için muayyen müddetin geçmesinden ve eğer şikâyet edilmişse şikâyetin intacından sonra yapılır.” denilmektedir (md. 99). Buna göre, İhale neticesi fesih gayrimenkulün bulunduğu yerin icra mahkemesinden şikâyet yoluyla istenebilmektedir. Şikâyet, ihale neticesi fesih için muayyen olan 7 gün içinde yapılmalıdır. İcra mahkemesi yapılan şikâyeti inceler ve karara bağlar. Mahkemenin vereceği karar 10 gün içinde temyiz edilebilecektir. Temyiz talebini, Temyiz İcra ve İflas Dairesi (istinaf mahkemesi) incelemekte olup, ihale edilen malın değeri belli bir tutarı (50.000 TL) geçerse taraflar duruşma talep edebilirler.

2.4. HACZE İŞTİRAK VE RÜÇHAN HAKKI

Hacze iştirak, birden fazla alacaklısı bulunan ve malvarlığı tüm borcunu karşılamaya yetmeyeceği anlaşılan borçlunun malları üzerine konulmuş olan hacze, söz konusu malların paraya çevrilmesine kadar diğer alacaklıların da haciz kararı aldırmasıdır (Postacıoğlu, 1973: 395).

Haciz takibi neticesinde hacedilen malın paraya çevrilmesinde, alacaklı tahsil dairesi paraya çevirme işlemlerini 6183 sayılı Kanun çerçevesinde uygulayıp kamu alacağını tahsil edecektir. Üçüncü kişinin icra dairesi aracılığı ile haczetmiş olduğu bir malın haciz takibine kamu idaresinin de katılması söz konusu olduğunda hacze iştirak müessesesi meydana gelecektir. Bu durumda kamu alacağı, özel alacakların uygulandığı genel hacze iştirak edecek ve işlemlerin uygulanış boyutu kamu alacağının korunmasının ve tahsilinin sağlanmasını gerektirecek şekilde değişecektir. Bunun yanı sıra kamu idarelerinin de kendi aralarında belli şartları

taşımaları koşuluyla hacze iştirak müessesesinin işletilmesi sağlanacaktır (Baran, 2014: 98). Kamu alacağı için hacze iştirakin koşulları; üçüncü kişiler tarafından haczedilen malların paraya çevrilmemiş olması ve kamu alacağı için aynı mala haciz konulmuş olmasıdır. Bu koşulların varlığı durumunda kamu alacağı hacze iştirak edebilecektir. Ayrıca haciz kararının alınmış olması yeterli olmayıp, haczin uygulanmış olması gerekmektedir. İştirak halinde uygulanacak garameten paylaşma, herkese alacağına eşit oranda ödeme yapılmasıdır. Satıştan tahsil edilecek para toplam alacak tutarına bölünür ve bütün alacaklılara bu orana göre ödeme yapılır (Ay ve Alparslan, 2011: 2923).

Diğer bir konu olan rüçhan hakkına gelince; Arapça kökenli olan “rüçhan” sözcüğü, “üstünlük, öncelik, yeğlik (bir şeyin başkalarından üstün sayılması)” gibi anlamları bulunmaktadır. 6183 sayılı Kanunda yer alan rüçhan hakkı, üçüncü kişilerin alacaklarının karşısında kamu alacaklarının tahsiline öncelik hakkı tanıyan ve kamu alacaklarını güvence altına almayı amaçlayan bir koruma tedbiridir (Özsoy, 2015: 90). Kamu hukukunda bir alacağın diğerine göre öncelikli olmasına rüçhan hakkı adı verilir (Bayraklı, 2017: 61).

Rüçhan hakkı 6183 sayılı Kanunda (md. 21) düzenlenmiş olup bu bölümde söz konusu düzenleme ile ilgili bilgiler verildikten sonra kamu idarelerinin kendi aralarındaki hacze iştiraklerinin uygulanmasından bahsedilecektir.

2.4.1. Üçüncü Kişiler Tarafından Yapılan Hacze Kamu Alacağının İştiraki

Üçüncü kişinin haciz istemiyle borçlu hakkında haciz takibini başlatması üzerine, tahsil dairesinin de bu hacze kamu alacağından dolayı rüçhan hakkını ileri sürerek iştirak etmesi mümkündür. 6183 sayılı Kanunda; “*Üçüncü kişiler tarafından haczedilen mallar paraya çevrilmeden önce o mal üzerine kamu alacağı için de haciz konulursa, bu alacak da hacze iştirak eder ve satış bedeli aralarında garameten taksim olunur. Genel bütçeye gelir kaydedilen vergi, resim, harç ile vergi cezaları ve bunlara bağlı zam ve faizler için tatbik edilen hacizlerde İİK'nun 268'inci maddesinin birinci bendinin son cümlesi hükmü uygulanmaz.*” (md. 21) denilmektedir.

Buna göre, İİK'nun, "Rehinden önce ihtiyati veya icrai haciz bulunması halinde amme alacağı dâhil hiçbir haciz rehinden önceki hacze iştirak edemez." (md. 268/1) hükmü uyarınca üçüncü kişiler tarafından haczedilmiş mallara, kamu alacağından önce rehin konulması halinde, kamu alacağının iştirak hakkı ortadan kaldırılmıştır. 6183 sayılı Kanununun 21'nci maddesine eklenen yukarıdaki metinle birlikte, belirtilen kamu alacakları için, rehinden sonra haciz konulması halinde, rehinden önce üçüncü kişiler tarafından tatbik edilmiş olan hacizlere iştirak edilmesi imkânı sağlanmıştır. Üçüncü kişiler tarafından haczedilen mallar paraya çevrilmeden önce o mal üzerine amme alacağı için de haciz konulduğunda, satış bedelinden öncelikle haciz ve satış masrafları daha sonra haczedilip satışı yapılan menkul ve gayrimenkulün aynından doğan (MTV, Emlak Vergisi, Gümrük Vergisi vb.) kamu alacakları ödenir. Konuyla alakalı 2007/4 Seri No.lu Tahsilât İç Genelgesi ışığında aşağıda verilen örnek uygulamaları inceleyelim.

❖ **Eğer ilk sıradaki alacaklı amme idaresi ise alacağın tamamı ilgili idareye ödenir ve kalan tutar sıralamaya göre taksim olunur.**

Örnek: Amme borçlusunu (A) adına kayıtlı gayrimenkul üzerindeki hacizler tatbik edildikleri tarih itibariyle ferî'i alacaklar dâhil olmak üzere aşağıdaki gibidir;

1. **Sıra:** Uşak Vergi Dairesi'nin Gelir Vergisi Haczi – 47.000
2. **Sıra:** (B) şahsının haczi – 60.000
3. **Sıra:**(C) şahsının haczi – 45.000
4. **Sıra:** Eşme Vergi Dairesi'nin KDV haczi – 70.000
5. **Sıra:**(D) şahsının haczi – 30.000

➤ Söz konusu gayrimenkul Uşak 1.İcra Müdürlüğü tarafından satılmış olup masraflar düşünüldükten sonra dağıtılacak tutar 150.000 TL'dir. Buna göre:

- Satış bedelinden gayrimenkulün aynından doğan 3.000-TL tutarındaki emlak vergisi ve gecikme zammı ayrılacaktır.
- Kalan 147.000-TL'den birinci sırada yer alan Uşak Vergi Dairesi'nin alacağının tamamı olan 47.000-TL ayrılacaktır.
- Kalan 100.000-TL ikinci sıradaki haciz alacaklısı (B) ile dördüncü sıradaki Eşme Vergi Dairesi alacağı arasında garameten taksim edilecektir.

$$\frac{\text{Satış bedelinden kalan tutar X Amme alacağı tutarı}}{\text{Üçüncü şahsın haciz tutarı + Amme alacağı tutarı}}$$

- Yukarıdaki formül ile amme alacağına karşılık ayrılacak tutar tespit edilecektir. Buna göre:

Eşme Vergi Dairesinin alacağına karşılık ayrılacak tutar;

$$\frac{100.000 \times 70.000}{60.000 + 70.000} = 53.846,15 - \text{TL}$$

(B) şahsının alacağına karşılık ayrılacak tutar ise; 46.153,85-TL

2.4.2. Rehinli Alacaklar Yanında Kamu Alacağının Önceliği

Rehinli alacaklar kamu alacakları da dâhil olmak üzere tüm diğer alacaklara göre önceliklidir. Bu hükmün istisnası olarak, kamu alacağı rehinin aynından doğan gümrük vergisi, gümrük resmi, bina ve arazi vergisi, emlak vergisi, veraset ve intikal vergisi, motorlu taşıtlar vergisi ve bu vergilerin cezaları ile gecikme faizi, gecikme zammı ve tecil faizleri gibi taşınmazın veya eşyanın kökeninden kaynaklanan vergiler ve kamu alacakları o eşya ve gayrimenkulün bedelinden tahsilinde rehinli alacaklardan önce gelmekteydi. Ancak, 15 Mart 2018 tarihli ve 30361 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 7101 sayılı İcra ve İflâs Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanunla muhtelif düzenlemelerde değişiklik yapılmıştır. Bu düzenlemeler kapsamında 2004 sayılı Kanunun 206'ncı maddesi ile 21.07.1953 tarihli ve 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanunun 21'inci maddelerinde paralel bir değişiklik yapılarak gümrük resmi, bina ve arazi vergisi gibi eşya ve gayrimenkulün aynından doğan amme alacaklarının o eşya ve gayrimenkul bedelinden tahsilinde rehinli alacaklardan sonra geleceği hüküm altına alınmıştır.

6183 sayılı Kanunun 29'uncü maddesinde, rehinli alacağın kamu alacağından öncelikli olabilmesi için borç ilişkisinin kurulduğu sırada rehin hakkının kurulmuş olması gerekir. Kamu alacağını tehlikeye sokmak adına, mevcut bir borcu temin etmek amacıyla rehin tesis edilmesi halinde, bu işlemler hükümsüz kabul edilecektir (Bayraklı, 2017: 65). Konuyla alakalı 2007/4 Seri No.lu Tahsilât İç Genelgesi ışığında örnek vermek gerekirse;

- ❖ **İlk sıradaki alacaklı rehinli alacaklı ise, alacağın tamamı rehinli alacaklıya ödenir ve kalan tutar olursa rehinden sonraki sıralamaya göre taksimat yapılır.**

Örnek: Amme borçlusu (F) adına kayıtlı 64 ABC 01 plakalı araç üzerindeki hacizler tatbik edildikleri tarih itibariyle fer'i alacaklar dâhil olmak üzere aşağıdaki gibidir;

1. **Sıra:** (K) şahsının rehni – 20.000
2. **Sıra:** (L) şahsının haczi – 15.000
3. **Sıra:** (M) şahsının haczi – 12.000
4. **Sıra:** Uşak Vergi Dairesi'nin KDV haczi – 25.000

➤ Söz konusu gayrimenkul Uşak 1. İcra Müdürlüğü tarafından satılmış olup masraflar düşünüldükten sonra dağıtılacak tutar 50.000-TL'dir. Buna göre:

- Kalan 50.000-TL'den birinci sırada yer alan (K) şahsının rehin alacağının tamamı olan 20.000-TL ayrılacaktır.
- Kalan 30.000-TL ikinci sıradaki haciz alacaklısı (L) ile dördüncü sıradaki Uşak Vergi Dairesi alacağı arasında garameten taksim edilecektir.

$$\frac{\text{Satış bedelinden kalan tutar} \times \text{Amme alacağı tutarı}}{\text{Üçüncü şahsın haciz tutarı} + \text{Amme alacağı tutarı}}$$

- Yukarıdaki formül ile amme alacağına karşılık ayrılacak tutar tespit edilecektir. Buna göre:

Uşak Vergi Dairesinin alacağına karşılık ayrılacak tutar;

$$\frac{30.000 \times 25.000}{15.000 + 25.000} = 18.750,00 - \text{TL}$$

(L) şahsının alacağına karşılık ayrılacak tutar ise; 11.250,00-TL

- ❖ **İlk sıradaki alacaklı özel hukuk hükümlerine göre adi alacaklı ise ve hacze iştirak eden herhangi bir rehinli alacaklı yoksa, genel bütçeye gelir kaydedilip kaydedilmediğine bakılmaksızın tüm amme idarelerinin hacizleri, ilk sıradaki adi alacaklının koymuş olduğu hacze iştirak eder ve satış bedeli aralarında garameten taksim olunur.**

Örnek: Amme borçlusu (E) adına kayıtlı gayrimenkul üzerindeki hacizler tatbik edildikleri tarih itibariyle ferî alacaklar dâhil olmak üzere aşağıdaki gibidir;

1. **Sıra:** (H) şahsının haczi – 60.000
2. **Sıra:** Uşak Vergi Dairesi'nin ÖTV haczi – 70.000
3. **Sıra:** (K) şahsının haczi – 5.000
4. **Sıra:** Uşak SGK İl Müdürlüğünün pirim alacağı haczi – 50.000
5. **Sıra:** Banaz Vergi Dairesinin ecrimisil haczi – 20.000
6. **Sıra:** (S) şahsının haczi – 10.000

➤ Söz konusu gayrimenkul Uşak 1. İcra Müdürlüğü tarafından satılmış olup masraflar düşünüldükten sonra dağıtılacak tutar 182.000-TL'dir. Buna göre:

➤ Satış bedelinden gayrimenkulün aynından doğan 2.000-TL tutarındaki emlak vergisi ve gecikme zammı ayrılacaktır.

➤ Kalan 180.000-TL, sıra cetvelinde rehin alacaklısı bulunmadığından tüm amme alacakları birinci sıradaki haciz alacaklısı (H)'nin haczine iştirak edebilecek ve tutar aralarında garameten taksim edilecektir.

$$\frac{\text{Satış bedelinden kalan tutar X Amme alacağı tutarı}}{\text{Üçüncüşahsın haciz tutarı + Amme alacağı tutarı}}$$

➤ Yukarıdaki formül ile garameten taksim tutarları tespit edilecektir.
Buna göre;

➤ (H) şahsının alacağına karşılık ayrılacak tutar;

$$\frac{180.000 \times 60.000}{60.000 + 140.000} = 54.000,00 - \text{TL}$$

➤ Uşak Vergi Dairesinin ÖTV alacağına ayrılacak tutar;

$$\frac{180.000 \times 70.000}{60.000 + 140.000} = 63.000,00 - \text{TL}$$

- Uşak SGK İl Müdürlüğünün pirim alacağına ayrılacak tutar;

$$\frac{180.000 \times 50.000}{60.000 + 140.000} = 45.000,00 - \text{TL}$$

- Banaz Vergi Dairesinin ecrimisil alacağına ayrılacak tutar;

$$\frac{180.000 \times 20.000}{60.000 + 140.000} = 18.000,00 - \text{TL}$$

2.4.3. Borçlunun İflası, Mirasın Reddi ve Terekenin Resmi Tasfiyeye Tabi Tutulması Halinde Kamu Alacağının Önceliği

6183 sayılı Kanunda, mirasın reddi ve terekenin resmi tasfiyeye tabi tutulması hallerinde kamu alacakları imtiyazlı alacak olarak tanımlanmış ve bu alacakların 2004 sayılı Kanunun 206'ncı maddesinin üçüncü sırasında, bu sıranın önceliğini alan alacaklar da dâhil olmak üzere tüm imtiyazlı alacaklar ile birlikte işleme tabi tutulacağı hüküm altına alınmıştır (md. 21). Seri: A, Sıra No: 1 Tahsilât Genel Tebliği'nde konu ile alakalı şöyle denilmektedir:

- Borçlunun iflası, mirasın reddi ve terekenin resmi tasfiyeye tabi tutulması hallerinde kamu alacakları imtiyazlı alacak olarak üçüncü sırada yer alacaktır. Üçüncü sırada, bu sıranın önceliğini alan bir alacağın bulunması halinde, kamu alacakları da öncelikli alacakla aynı sırada yer alacak ve bu alacaklar tamamen tahsil edilinceye kadar diğer imtiyazlı alacaklara bir pay ayrılmayacaktır. Öncelik hakkı bulunan alacak ile kamu alacağı toplamının, bu sıraya tahsis edilen tutardan fazla olması halinde ise tahsis edilen tutarın garameten taksim edilmesi gerekir.
- 2004 sayılı Kanunun 206'ncı maddesine göre üçüncü sırada yer alan alacaklar arasında önceliğe sahip bir alacağın bulunmaması halinde, kamu alacağı ile bu sırada yer alan alacaklar birlikte işleme tabi tutularak garameten taksim suretiyle paylarını alacaklardır. Ayrıca, kamu alacağının, özel kanunlarında 2004 sayılı Kanunun 206'ncı maddesinin üçüncü sırasında imtiyazlı alacak olarak tanımlanan alacaklardan da önceliğinin bulunduğuna ilişkin özel hükümlerin yer alması halinde bu hükümlere göre işlem yapılması gerekmektedir.

- 6183 sayılı Kanun bir usul kanunu olduğundan, 5479 sayılı Kanunla, 21'inci maddesinde yapılan değişikliğin, değişikliğin yürürlüğe girdiği tarih itibarıyla tahsil edilmemiş olan kamu alacakları ile ilgili olarak tatbik edilmiş ancak paraya çevrilmemiş veya satış bedeli ilgili dairenin veznesine yatırılmamış hacizlerde, anılan maddenin üçüncü fıkrasındaki değişikliğin ise kesinleşmemiş sıra cetvellerinde dikkate alınması gerekmektedir.

2.5. HACİZ UYGULAMASINDA İSTİHKAK İDDİASI

İstihkak, bir şahsın bir şeyin mülkiyetini iddia etmesi, davasını ispat etmesi, hâkimin bu malın mülkiyetinin ona ait olduğuna karar vermesi ve maldan başkasının elini çektiği anlamında olan bir İslam Hukuku terimidir (Özdemir, 2006: 70). Haciz sırasında istihkak iddiasında bulunulan mallar ihtilafın önlenmesi için en sona bırakılmaktadır. Yani öncelikle üzerinde çekişme olmayan, borçluya ait olduğu kesin olan mallar haczedilmekte ve bu malların alacağı karşılamaya yetmemesi durumunda da istihkak iddia edilen mallar haczedilmektedir. İstihkak iddiasında bulunulmasının ön koşulu, kesin veya ihtiyati olmak üzere geçerli bir haciz işleminin mevcut olmasıdır. İstihkak iddiası borçlu veya üçüncü kişi tarafından haciz sırasında hazır bulunup bulunmamaya istinaden yazılı veya sözlü olarak ileri sürülebilir (Gerçek, 2003: 139). Malın borçlu veya üçüncü kişi açısından kimin elinde bulunduğunun da haciz tutanağında açıkça belirtilmesi gerekmektedir. Çünkü sonraki aşamalarda davanın tarafları, süreler, davanın tehiri gibi konularda uygulanacak prosedür, malın borçlu veya üçüncü kişi elinde bulunmasına göre değişmektedir (Bozdoğan, 2002: 108). Hacze karşı istihkak iddiaları; 6183 sayılı Kanunun “Borçlu elinde haczedilen mallara karşı istihkak iddiaları” başlıklı 66'ncı ve “Üçüncü kişi elinde haczedilen mallara karşı istihkak iddiaları” başlıklı 67'nci maddesinde, istihkak iddiaları ile ilgili diğer hükümler ise 68'nci maddesinde düzenlenmiştir. Şimdi başlıklar halinde bu konuları ele alalım.

2.5.1. Borçlu Elinde Haczedilen Mallara Karşı İstihkak İddiaları

6183 sayılı Kanunda; “*Borçlu, elinde bulunan bir malı üçüncü şahsın mülkü veya rehni olarak gösterdiği yahut üçüncü bir şahıs tarafından o mal üzerinde mülkiyet veya rehin hakkı iddia edildiği takdirde, haczi yapan memur bunu haciz*

zaptına geçirir. Keyfiyet, iddia borçlu tarafından yapılmışsa üçüncü şahsa, üçüncü kişi tarafından yapılmışsa borçluya bildirilir. Tahsil dairesi, haciz zaptını aldığı tarihten itibaren 7 gün içinde iddiayı reddetmediği takdirde istihkak iddiasını kabul etmiş sayılır. Üçüncü kişi, tebliğ tarihinden itibaren 7 gün içinde itiraz etmediği takdirde istihkak iddiası dinlenmez. İstihkak iddiası tahsil dairesince kabul edilmez veya borçlu tarafından istihkak iddiasına itiraz edilirse, 7 gün içinde mahkemeye müracaat etmesi lüzumu tahsil dairesince üçüncü şahsa bildirilir. Müddetinde dava açılmadığı takdirde istihkak iddiasından vazgeçilmiş sayılır.” (md. 66) denilmektedir.

İstihkak iddiasının borçlu tarafından, haczedilen malın üçüncü kişinin mülkü olduğunun ileri sürülmesinde; keyfiyet tahsil dairesi tarafından üçüncü kişiye bildirilir. Haciz tutanağı kendisine gelen tahsil dairesi, tutanağı aldığı tarihten itibaren 7 gün içinde iddia üzerine olumlu veya olumsuz bir karar vermek zorundadır. Sessiz kalırsa iddiayı kabul etmiş sayılır ve bunun hukuki sonucu olarak da haczi yapılacak olan mal haczedilemeyecek veya haczi yapılmışsa haciz kaldırılacaktır. Buna karşılık, kendisine keyfiyet bildirilen üçüncü kişi de bunu onaylamak için tebliğ tarihinden itibaren 7 gün içinde istihkak iddiasını tahsil dairesine bildirip, yapılan hacze itiraz etmesi gerekir. Eğer ki bildirmezse istihkak iddiası hakkını bir daha kullanamaz. Dolayısıyla malın haczine hukuki bir engel kalmayacaktır. Ancak bu durum hacizden haberi olan üçüncü kişi için geçerlidir. Hacizden haberi olmayan üçüncü kişi ise haberdar olduğu tarihten itibaren istihkak iddiasında bulunabilecektir (Bozdoğan, 2002: 108).

İstihkak iddiasının üçüncü kişi tarafından ileri sürülmesi; ya haciz esnasında ya da daha sonra tahsil dairesinde gerçekleşir. İddianın yapılması üzerine keyfiyet borçluya bildirilecektir. Üçüncü kişinin istihkak iddiası haciz tutanağına geçirilmesi halinde, tutanağın tahsil dairesince alındığı tarihten itibaren 7 gün içinde, tahsil dairesi istihkak iddiasına cevap vermek zorundadır. Ancak üçüncü kişi hacizden sonra tahsil dairesine başvurmuşsa, Kanunda bu sürenin hangi tarihten itibaren işleyeceği hakkında bir açıklık yoktur. Bu halde süre, üçüncü kişinin sözlü olarak yaptığı istihkak iddiasını tespit eden tutanağın alındığı veya bu iddiayı içeren dilekçenin tahsil dairesinin kayıtlarına intikal ettiği tarihten itibaren başlayacaktır. Tahsil dairesi sessiz kalırsa yine iddiayı kabul etmiş sayılacak fakat sessiz kalmasına

rağmen borçlu tarafından iddia reddedilirse, tahsil dairesi üçüncü kişiye 7 gün içinde mahkemeye müracaat etmesi gerektiğini bildirecektir. Kanunda belirtilmemesine rağmen, kamu borçlusu iddianın reddi için keyfiyetin kendisine bildirilmesinden itibaren 7 gün içinde bu hakkını kullanması gerekmektedir. Üçüncü kişi tahsil dairesinin çağrısına uymazsa istihkak iddiasından vazgeçmiş sayılacak ve bir daha istihkak iddiasında bulunamayacaktır. Dolayısıyla bu durumda mal kamu borçlusuna ait sayılacak ve haciz yapılacaktır (Karakoç, 2010: 1632).

2.5.2. Üçüncü Kişi Elinde Hacedilen Mallara Karşı İstihkak İddiaları

6183 sayılı Kanunda; *“Hacedilen mal borçlunun elinde olmayıp da; mal üzerinde mülkiyet veya rehin hakkı iddia eden üçüncü bir şahıs elinde ise keyfiyet, haczi yapan memur tarafından haciz zaptına geçirilir. Malın borçluya ait olduğu iddiasında bulunan tahsil dairesi keyfiyeti alacaklı amme idaresine bildirir. Alacaklı amme idaresi bildirme tarihinden itibaren 15 gün içinde dava açmadığı takdirde istihkak iddiası kabul edilmiş sayılır. Borçlu ile birlikte ikamet etmekte olan şahıslar tarafından istihkak iddiasında bulunulduğu takdirde mal borçlunun elinde sayılır.”* (md. 67) denilmektedir.

Alacaklı kamu idaresinin açacağı davanın niteliği için doktrinde, iptal davası veya menfi tespit davası olarak kabul edilmesi gerektiği şeklinde farklı yaklaşımlar mevcuttur. Hacedilen mal üzerinde üçüncü kişinin mülkiyet ya da rehin hakkı olduğu iddiasının aksinin ileri sürülmesi açılan davanın menfi tespit davası niteliğinde olabileceğini düşündürmektedir. Ancak, dava sonucu verilecek olan kararın menfi tespit niteliği taşıması, bu davanın teknik anlamda bir menfi tespit davası olarak nitelendirilmesini gerektirmemelidir. Diğer yandan istihkak iddiasına dayanılarak açılan dava ile tasarrufun iptali davasının aynı dava olduğu kabul edilemez. Çünkü her iki davanın konusu, nedenleri, dava açma süre ve süreçleri farklıdır. Ancak alacaklı kamu idaresi, şartları var ise üçüncü kişinin istihkak iddiasına karşı tasarrufun iptali davası açmak ve üçüncü kişi lehine var olduğu iddia edilen tasarrufun iptalini sağlamak suretiyle kamu alacağının tahsil edilmesi yoluna gidebilecektir (Karakoç, 2010: 1637).

2.5.3. İstihkak iddiaları ile ilgili diğer hükümler

Borçlu, üçüncü kişi ya da alacaklı kamu idareleri tarafından açılacak davalara bakmaya, haczi yapan tahsil dairesinin bulunduğu yer sulh hukuk ve asliye hukuk mahkemeleri görevlidir. İstihkak davalarının açılması icra takibini durdurmamaktadır. Davacı takibin ertelenmesini mahkemeden talep edebilir. Davaya bakan mahkeme tarafından mevcut delillerin durumuna göre ve olası zararlara karşı yeterli teminat alınmak suretiyle takibin ertelenmesine karar verebilir. İstihkak davası üzerine, takibin ertelenmesine karar verilir ve neticede dava ret olunursa, davanın konusunu oluşturan hacizli malın değerinin %10'u tutarında tazminata hükümlenir. Mahkeme kararlarında gerekli şartlar olduğu halde, %10 tazminata hükmedilmemiş olması halinde alacaklı kamu idarelerinin yetkili birimlerince temyiz yoluna başvurulabilecektir (Seri: A, Sıra No: 1 Tahsilât Genel Tebliği). Bu durumda davanın niteliği itibariyle temyiz süresinin belirlenmesi hakkında belirsizlik mevcuttur. Temyiz süresinin İİK'nın 363'üncü maddesinin 16'ncı fıkrasında belirtilen 10 günlük süre olarak kabul edilmemesi gerekir. Çünkü uyuşmazlık, burada sayılan dava türlerinden hiçbirine girmemekle beraber İİK'nın değil AATUHK'un uygulanmasından dolayı meydana gelmiştir. Dolayısıyla HUMK'un 432'nci maddesinde yer alan 15 günlük sürenin uygulanması gerekir (Karakoç, 2010: 1648-1650).

2.6. ACİZ HALİ

6183 sayılı Kanunun 75'inci maddesi gereğince yapılan takip sonucunda, kamu borçlarını ödeyemeyenlerin haczi mümkün malı olmadığı veya bulunan malların satış bedeli borcunu karşılamadığı takdirde, söz konusu borçlunun aciz halinde olduğu kabul edilir (Seviğ, 2007: 13). Ödeme emrinde yer alan kamu alacakları için borçlu, mal bildiriminde malı olmadığını beyan ederse veya saptanan malları borcu karşılayamadığı anlaşılırsa bunun üzerine icra servisi mal varlığı araştırması başlatır. Borçlunun adına kayıtlı gayrimenkul malların olup olmadığı, belediyelerin emlak birimlerinden ve tapu dairelerinden taşınmazlarının olup olmadığı ilgili vergi dairesi ve bu araçların sicilinin tutulduğu kuruluşlardan üçüncü kişiler elinde mal, alacak ve haklarının bulunup bulunmadığı araştırılır. Yapılan yazışmalar ve araştırmalar neticesinde, borçlunun malı bulunmaz veya saptanan malların satışı

yapılmasına rağmen borcu karşılayamayacağı anlaşılırsa borçlunun aciz halinde olduğu kabul edilerek aciz fişi düzenlenir (Özdemir, 2005: 431-432).

Borçlunun aciz hali, yapılan takip sonucunda kalan borç tutarı bir aciz fişinde gösterilerek tespit olunur. Aciz hali tespit edilmiş borçlunun borçları talebi üzerine faiz ve teminat aranmadan ertelenebilir. Aciz halindeki borçlunun mal edindiğinin tespit edilmesi halinde aciz hali ortadan kalkar ve takibat işlemlerine yeniden başlanır. Alacaklı kamu idaresi aciz halindeki borçlunun mali durumunu zamanaşımı süresi içinde devamlı olarak takip eder. Borçlunun diğer alacaklıları tarafından genel icra dairelerinde yapılan takipler sonucunda söz konusu icra dairelerince düzenlenen aciz vesikaları, 6183 sayılı Kanununun 75'inci maddesine göre borçlunun aciz halini göstermediğinden, bu vesikaların alınması üzerine borçlunun aciz hali tespit edilmeyecek ve bu alacaklara gecikme zammı uygulaması da durdurulmayacaktır. Ancak, yine aynı maddeye göre yapılacak araştırma sonucunda aciz hali bulunup bulunmadığı tespit edilecektir. Borçlunun mal edindiğinin tespit edilmesi halinde haciz varakalarına istinaden gerekli haciz işlemi yapılır. Haczedilen malların değerinin takipli alacağı karşıladığının tespit edilmesi halinde aciz hali kaldırılır (Seri: A, Sıra No: 1 Tahsilât Genel Tebliği).

Aciz halindeki borçlu sonradan edindiği malları ve gelirindeki artmaları, edinme ve artma tarihinden başlayarak 15 gün içinde tahsil dairesine bildirmeye mecbur olup aksi durumlarda cezai müeyyideler uygulanacaktır. Bu durumda aciz halindeki borçlu tecil süresi içinde ve tecil şartlarına uygun olarak ödemede bulunduğu takdirde sonradan bildirdiği mallara haciz uygulanmaması Kanununun ruh ve maksadına daha uygun düşecektir (Özbalcı, 2012: 748).

2.7. KAMU ALACAKLARININ TAHSİLİNDE BAZI ÜLKELERDEKİ HACİZ UYGULAMALARI

2.7.1. GENEL BİLGİ

Vergisel yükümlülüklerin vadesinde yerine getirilmemesi nedeniyle mükelleflere ve bunların mal varlığına uygulanabilecek yaptırımlar ile cebri icra yöntemlerinin de her bir ülke için farklılık göstermesi, yani vergi gibi kamu alacakları ile özel alacakların niteliğinde bir fark gözetilmeden tahsil yöntemlerinin aynı usul Kanununa tabii olması o ülkelerin toplumsal yapıları ile ilişkilendirilebilmektedir. Bu nedenle Dünya ülkelerinde kamu alacakları için tek tip bir takip yönteminden söz etmemiz mümkün değildir. Her ülkenin kendi ekonomik, sosyal ve hatta kültürel yapılarına göre hukuk kuralları ve dolayısıyla kamusal nitelikli alacakların takip ve tahsil usulleri bulunmaktadır (Arslaner, 2010: 121).

Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD - Organisation for Co-operation and Development), vergi gelirlerinin normal veya cebri icra yöntemleriyle tahsilatının sağlanmasında üye ülkelerin birbirleri ile işbirliği içinde olabileceklerini gözeterek; ülkelerarası kavram karmaşasına son vermek amacıyla, vergilendirme işlemlerinde yer alan her bir sürecin kavramsal olarak ne anlama geldiğini ortaya koymak istemiştir. Bunun için, aynı kavram farklı iki ülkede farklı anlamlara gelse de OECD'nin tanımlamaları doğrultusunda bu kavramlar anlam karmaşasından kurtulacaktır. Böylece üye ülkeler bu kavramları ortak anlamda kullanacaklardır.

Kavram karmaşasını önlemek için OECD tarafından yayımlanan; “*Manual On The Implementation Of Assistance In Tax Collection: Module On A Glossary Of Tax Collection Terms Used In The Manual*” yayında verginin zorla tahsil sürecinde kullanılan kavramlar da düzenlenmiştir. Örneğin; “Lien”, ihtiyati haciz – rehin hakkı, vergi borcunun vadesinden önce, borçlunun mal varlığına uygulanan bir tasarruf kısıtlaması, vergi borcunun vadesinde tahsil edilmesine yönelik bir anlamda tedbir olarak uygulanan durumu ifade etmektedir. “Distraint”, haciz süreci, genel olarak, haciz sırasında yapılan tüm işlemlere karşılık gelmektedir. “Seizure ve Distrain”, fiili haciz, haczin icrai hareketlerle yerine getirilmesini, borçlunun mallarının fiilen haczedilmesini ve tasarruf yetkisinin kısıtlanmasını, borç yine de ödenmez ise malların satılmasını ifade etmektedir. “Attachment”, borçlunun ücretleri üzerine

konulan hacze karşılık gelmektedir. “Garnishment”, ücretlerin haczini de kapsar şekilde, borçlunun üçüncü şahıslar nezdindeki tüm alacak, mal ve haklarının haczini ifade etmektedir. Bunun yanında, «Levy», cebri icra, verginin zorla tahsilinde uygulanan tüm işlemleri içine alan bir genel kavram olarak kullanıldığı görülmekte olup konumuzla alakalı en genel kavramı ifade etmektedir (OECD, 2018).

2.7.2. AVRUPA BİRLİĞİ ÜLKELERİ

2.7.2.1. Avrupa Birliği Ülkelerinde Vergilendirme Sistemi

Avrupa Birliği, ikili ve çok taraflı anlaşmaları dikkate alarak kurulan, bunun yanında kendi hukukuna da oluşturma yeteneğine sahip uluslararası bir entegrasyondur (Alptürk, 2005: 39). Avrupa Birliği'nin şu an 28 üyesi bulunmakta olup Türkiye ile tam üyelik müzakereleri halen devam etmektedir.

Avrupa Birliği Vergi Sistemi, başta ayrımcı vergilendirmeyi yasaklayarak önce yakınlaşmayı, sonrasında ise uyumlaşmayı amaçlayan dinamik bir yapıdır. AB'de dolaylı vergi politikalarında uyumlaştırma ve dolaysız vergilerde ise yakınlaşmaya yönelik bir süreç yaşanmaktadır. Dolaysız vergilerde yakınlaşmaya gidilmesinin sebebi, dolaysız vergilere ilişkin vergileme yetkisinin devletlerin egemenlik yetkileri ile doğrudan ilişkili olmasıdır. Avrupa Birliğinin Kurucu Anlaşmasının 90'ıncı maddesinde “hiçbir üye devlet diğer üye devletlerin ürünlerine, yerli ürünlere uygulanandan daha yüksek doğrudan veya dolaylı vergi koyamaz” denilmekte yine aynı maddenin ikinci fıkrasında, bir üye devletin kendi ürününü dolaylı olarak koruyacak şekilde diğer üye devletlerin ürünlerine yönelik bir vergilendirme uygulaması getirmesini de yasaklamaktadır. Yine Avrupa Birliği Kurucu anlaşmasının 93'ncü maddesinde ise iç pazarın kurulması ve işleyişi için gerekli olması durumunda Konseyin, özel tüketim vergisi, işlem vergisi ve diğer dolaylı vergilerle ilgili mevzuat uyumlaştırmasına ilişkin düzenlemeleri hayata geçirebileceği belirtilmektedir. Bu hükümden de anlaşılacağı üzere AB'nin üye ülkelerin egemenlik alanına giren vergi alımında, yukarıda belirtilen kuralların ihlali halinde, iç pazarın uyumlu bir şekilde işlemesi için müdahale edilebileceği anlaşılmaktadır (Pehlivan ve Öz, 2015: 38).

2.7.2.2. Avrupa Birliği Ülkelerinde Haciz Uygulaması

Avrupa Birliği Konseyi, 1976 yılında ilk direktifini çıkarmış (Eur-Text, 2018a), kamu alacaklarının özellikle de vergi alacaklarının tahsil sürecinde ye ülkeler arası karşılıklı yardımların ne şekilde yapılacağına dair hükümler getirmiştir. Daha sonra 2001 yılında çıkarılan bir direktifle (Eur-Text, 2018b), 1976 tarihli Konsey direktifinde önemli değişiklikler ve yeni hükümler getirilmiştir. Bu iki direktif değerlendirildiğinde, Avrupa Birliği'ne ye bir ülkede doğmuş olan vergi alacağının zorla tahsili yoluna gidilirken, eğer varsa, borçlunun Avrupa Birliği'ne ye başka bir devlette alacak, mal ve hakları olduğunda, o ülkede de zorla alıma başvurulabilecektir. Bu zor alım borçlunun mal varlığının olduğu ülkenin yetkili birimleri tarafından, Konseyin bu konudaki direktifleri dikkate alınarak, yerine getirilecektir. Buna göre borçlu hakkında düzenlenmiş olan alacağın zor alımına izin veren belge karşı ülkede de yani borçlunun alacak, mal ve haklarının bulunduğu ülkede de aynı hukuki niteliğe sahip olacak, kamu alacağını tahsil etmekle yetkili kurum, bu belge ile haciz işlemi başlatabilecektir.

Avrupa Birliği Komisyonu ise 13.12.2002 tarihinde, "76/308 /AET sayılı Konsey Direktifinin, Bazı Vergi ve Harçlarla İlgili Hacizli Alacakların Tahsil Edilebilmesi için Karşılıklı Yardım Konusundaki Bazı Hükümlerin Uygulanmasına Yönelik Kurallar" (Eur-Lex, 2018c) isimli bir düzenlemeye gitmiştir. Söz konusu bu düzenleme de "Her ye devlet, diğer ye devletler ile elektronik yollarla iletişim için ana sorumluluğu olan bir merkez ofisi tayin edecektir. Bu ofis CCN/CSI ağına bağlanacaktır. Bir ye devlette bu direktifin uygulanması amacıyla tayin edilecek merkezi makam, tüm iletişimin elektronik araçlarla diğer ye devletlerin merkezi ofisleri arasında iletilmesinden sorumlu" (md. 22) olacaktır. Buna göre söz konusu düzenleme, kamu alacaklarının karşılıklı yardımlaşma ile tahsili konusunda yeni uygulamalara yer vermiş, ayrıca her ye devletin, diğer ye devletler ile elektronik ortamda iletişimin sağlanması için bir merkez kurmasını ve bu merkezin CCN/CSI internet ağına bağlanmasını kararlaştırmıştır. Bu sistem ülkemizde uygulanmakta olan E-Haciz sistemine benzerlik göstermekle birlikte ülkeler arası kamu alacaklarının takibi noktasında çok büyük bir elektronik sistem ağıdır.

Sonuç olarak Avrupa Birliği yesi devletlerde kamu alacaklarının tahsilatına yönelik tam bir mevzuat uyumu olmamakla birlikte Avrupa Birliği Konsey

direktifleri ve Komisyon kararları ile kamu alacaklarının tahsilinde en azından üye ülkeler arasındaki iş birliğini geliştirmeyi amaçladıkları anlaşılmaktadır. Şimdi bazı AB ülkelerindeki kamu alacaklarının takibi ve haczi işlemlerini inceleyelim.

➤ İngiltere

Birleşik Krallık veya İngiltere olarak bilinen Büyük Britanya ve Kuzey İrlanda Birleşik Krallığı, 243.610 kilometre kare ve tahmini 62.262.000 nüfuslu egemen bir devlettir. Ülke, Büyük Britanya adasını, İrlanda adasının kuzeydoğu bölümünü ve daha küçük adaları içerir. Birleşik Krallık, anayasal bir monarşiyle parlamenter demokrasidir. İngiltere, AB, NATO ve OECD gibi çeşitli uluslararası kuruluşların üyesidir. HM Gelir ve Gümrükler, Birleşik Krallık vergilerini idare etme ve toplama görevi ile görevlendirilmiş hükümet organıdır (Living in United Kingdom, 2018).

HM Revenue & Customs (HMRC), İngiltere'nin vergi, ödeme ve gümrük idaresidir. Amacı İngiltere'nin vergi ve gümrük gelirlerinin toplanmasında ve kamu hizmetlerine dağıtılmasında ayrıca kayıt dışı ekonomi ile mücadele edilmesi için, 2005 yılında Gelir ve Gümrükler Kanunu (CRCA) ile kurulan Maliye Bakanlığından özerk bir kurumdur. HMRC, hazine, stratejik vergi politikası ve politika geliştirmeye öncülük etmekte ve harcamalarının denetimini bakanlık kanalıyla meclise rapor etmektedir (HMRC, 2018a).

İngiltere'de vergiler merkezi hükümet ve yerel yönetimler tarafından toplanmaktadır. Merkezi hükümet tarafından toplanan vergiler: gelir vergisi, sigorta vergisi, katma değer vergisi, kurumlar vergisi ve yakıt (petrol) vergisidir. Belediyelerin gelirlerinin büyük bir kısmı ise merkezi yönetim tarafından sağlanan fonlar oluşturmaktadır. Bunun yanında belediyeler için önemli bir vergi olan (counciltax) emlak vergisi de belediyeler tarafından toplanmaktadır. Ayrıca belediyelerin merkezi hükümet tarafından sağlanan gelirler ve topladığı vergiler dışında otopark gelirleri de bütçelerinde önemli bir yer tutmaktadır (Arslaner, 2010: 127). İngiltere'de icra takibinin taraflarından olan sertifikalı icra memurları bulunmaktadır. Sertifikalı icra memurları yerel idarelerin borçları, trafik cezaları, kira ve belediye vergileri tahsil etmekle görevlidirler. İngiltere'de değeri bir milyar

sterlini aşan yaklaşık olarak dört milyon davada sertifikalı icra memurları yetkilendirilmiştir (Buran, 2013: 62).

İngiltere’de herhangi bir nedenle vergi borcu ödenmezse, vergi dairesi (HMRC) borçluya bir ödeme emri gönderir ve borcunu neden ödemediği konusunda izahat ister. Vergi dairesi borçludan, borcu neden ödeyemediğini, borcun bir kısmını hemen ödeyip ödeyemeyeceği veya taksitlendirme talebinin olup olmadığı ve mal bildirim beyanı ister. Vergi dairesi, taksitlendirme talebini alır ve mal bildirim gibi duruları inceler ve talebi uygun görmezse vergi borcunun hemen ödenmesini talep eder. Borcun ödenmemesi durumunda vergi dairesi icra işlemlerini başlatır. Bu icra işlemleri; kazanç veya emekli aylığı üzerine haciz konulması, borç tahsilat kurumlarından tahsil işleminin yapılması istemi işlemi, sahip olunan malları haciz etmek ve satmak (İngiltere, Galler veya Kuzey İrlanda’da yaşayanlar), doğrudan banka hesabından tahsilat işlemi (İngiltere, Galler veya Kuzey İrlanda’da yaşayanlar), yetkili mahkemelerde dava açmak ve iflas talebinde bulunmak gibi işlemlerdir. İcra işleminden kurtulabilmek için hemen vergi dairesi (HMRC)’ye başvurulması, borcun ödenmesi veya taksitlendirilmesi gerekmektedir (HMRC, 2018b).

İngiltere, Galler veya Kuzey İrlanda’da yaşayanların vergi borçları olduğunda, vergi dairesi (HMRC), vergi borcunu kişilerin banka hesaplarından doğrudan alabilir. Buna “borçların doğrudan geri kazanılması” denir. Vergi dairesi (HMRC), vergi borcunu tahsil etmek için vergi mükellefi ile gerekli görüşmeleri yaptıktan sonra herhangi bir sonuç alamazsa, borçlu mükellefin bankalarda bulunan 5000 sterlin üstü varlıklarının borca yeten miktarını, mükellefe bilgi verdikten sonra haczeder (Bank Or Building Society Account: 2018).

Öte yandan ilk derece mahkemesinde dava açmak, (ABD’den farklı, Almanya’ya benzer bir şekilde) vergi tahsilatının yürütmesini durdurmamaktadır. Bunun için de İngiliz Gelir İdaresine (HMRC) aciz durumda olduğuna dair başvuruda bulunulması ve idarenin bu başvuruyu yerinde görmesi gerekmektedir. Vergi cezalarında ise tahsilat otomatikman durmaktadır. Vergi uyuşmazlıklarında dava açma süresi genellikle 30 gün olup, aksi durum tebligatla mükelleflere bildirilmektedir (Kılıç ve Kaya, 2017: 51).

➤ **Almanya**

Almanya’da vergi tahsilatı yapan kurum, Federal Vergi Dairesi (BZSt)’dir. Bonn merkezli olup Maliye (BMF) Federal Bakanlığının federal otoritesidir. Diğer ofisler Berlin, Schwedt ve Saarlouis'tedir. BZSt, Alman Mali Hizmetler Yasası kapsamında ulusal ve uluslararası geçerliliği olan merkezi vergi görevlerini yerine getirmektedir. BZSt, federal devletler arasında tekdüze vergilendirmenin çıkarına yönelik görevleri yerine getirir.

BZSt'nin görevleri aşağıdaki gibidir (BZSt, 2018):

- Organizasyon, personel, bütçe, iç hizmet, yargı, düzenleyici etki değerlendirmesi, risk yönetimi, raporlama, otomasyon.
- Vergiler I (Uluslararası Karşılıklı Yardım, KDV Kontrol Prosedürü).
- Vergiler II (Ulusal alan, örneğin vergi kimlik numarasının gerçek kişilere tahsisi).
- Vergiler III (uluslararası geçerlilik konuları, örneğin çifte vergilendirme anlaşmaları çerçevesinde karşılıklı anlaşma prosedürlerinin uygulanması, yurtdışındaki şirketlere girdi vergisi indirimi).
- Federal denetim I (üretim endüstrileri).
- Federal denetim II (hizmet endüstrileri).
- Bundesbetriebsprüfung III (şirket emeklilik ve bordro vergilerinin sektörler arası incelenmesi).

Almanya’da vergi tahsilat işlemleri Alman Federal Vergi Dairesi (BZSt)’ye bağlı icra memurları tarafından yapılmaktadır (AO, md. 285). İcra takip işlemi Alman Vergi Usul Kanunu (Abgabenordnung-AO) 249’uncu ve takip eden maddelerinde ele alınmaktadır ve mükellefin tahsil aşamasında vergiyi ödememesi durumunda uygulanmak üzere düzenlenmiştir. Ödenmemiş, vergi ve benzeri alacakların icra takibi AO’nun 259’uncu ila 327’nci maddelerine göre yapılır (Abgabenordnung-AO: 1976).

AO’nun 249’uncu maddesi, icraya yetkili makamlar olarak vergi idaresi ve gümrük idarelerini belirlemiştir. İcranın ön şartları olarak verginin tahsil aşamasına

gelmiş olması ve borçludan yükümlülüğünü yerine getirmesinin istenmiş olması gerekmektedir. Beyana dayanan vergilerde yükümlülüğün yerine getirilmesinin istenmesine gerek görülmemektedir. AO'nun 254'üncü maddesine göre icraya başlayabilmek için vadenin dolması üzerine borçluya sorumluluklarını yerine getirmesi için bir hafta süre verilir ve bu sürede borçlu sorumluluklarını yerine getirmezse icra işlemlerine başlanır. AO'nun 257'nci maddesine göre ise hangi durumlarda icra işlemlerinin durdurulacağı ele alınmıştır. Buna göre eğer icraya konu alacak ödeme gibi nedenlerle ortadan kalkarsa, mahkeme kararıyla yürütmesi durdurulur veya iptal edilirse, alacak konusunda erteleme kararı verilirse icra işlemleri ya sona erdirilir ya da durdurulur. 258'inci madde de ise kamu kurumunun kanunda yer alan nedenlerle icra işlemini re'sen durdurabileceği, erteleyebileceği veya iptal edebileceği belirtilmektedir.

İcra işlemlerine başlanabilmesi için öncelikle AO'nun 259'uncu maddesine göre, borçluya uyarı niteliğinde ödeme emri gönderilmesi ve ödeme emri üzerinden bir haftanın geçmiş olması gerekmektedir. 260'nci maddeye göre borcun nedeni ödeme emrinde belirtilmelidir. 262'nci madde üçüncü kişilerin haklarını içermekte olup, eğer haciz işlemi yapıldığı sırada üçüncü kişilerin hakları haciz edilirse bu durumda icranın yapıldığı yerin mahkemesine Alman Hukuk Usulü Kanununun (Zivilprozessordnung) 769 ve 770'inci maddeleri gereğince işlemin iptali için başvurulmalıdır. AO'nun 263'üncü maddesine göre kişinin borcundan dolayı eşlerin mallarına da haciz işlemi uygulanabilecektir. 265'inci maddeye göre mirasçılara da aynı şekilde haciz işlemi uygulanabilecektir. AO'nun 281'inci maddesine göre vergi borcu ve icra masraflarını karşılayacak kadar varlık haczedilmelidir. Aynı Kanunun 286'nci maddesinde icra memuru gerekli görürse haczedilen malları borçluya yediemin bırakabilir. 287'nci maddede fiilî haciz sırasında icra memurları gerekli görüldüğünde mahkeme kararıyla borçlunun evini, işyerini aramaya yetkilidir. Aramanın yapılması için acele edilmesi gerekiyorsa, bu gibi durumlarda mahkeme kararı olmadan da arama yapılabilir. İcra memurları kapalı olan kapıları açtırabilir ve direnişle karşılaştığında zor kullanabilir ve polisin yardımına başvurabilir. 288'inci maddeye göre haciz sırasında direnme olursa veya evde kimse bulunmazsa iki yetişkin ve bir polisin şahit olarak icra yapılan mahalde bulunması gerekir. 289'uncu maddeye göre geceleri ve Pazar günleri ve ulusal olarak tanınan resmi tatillerde, icra yetkisi sadece yürütme organının yazılı veya elektronik izni ile yapılabilir. AO'nun

296 ve 298'inci maddelerine göre haczedilen mallar açık arttırmayla satılır ancak açık arttırma haciz gününden bir hafta sonrasında itibaren yapılabilir.

Almanya'da da cebren tahsil sürecinde, haciz edilmesi yasak olan mallar bulunmaktadır. Bu haciz edilemeyen mallar Alman Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun (ZPO) 811 ve 812'nci maddelerinde düzenlenmiştir. Söz konusu kanuna göre, ev içinde kullanılan kişisel eşyalar (elbise, çamaşır, mutfak eşyası gibi), borçlunun ve evinde kalanların dört haftalık yiyecek, yakacak ve aydınlanma ihtiyaçları (bunlar yoksa bunları karşılayacak parasal tutarı), beslenme için gerekliyse, belirli bir sayıda küçük hayvan ve bir süt ineği veya onun yerine borçlunun seçimine bağlı olarak iki tane keçi ya da koyun ve bunların dört haftalık yemi (yem yoksa ve temin etme imkanı görülüyorsa, parasal karşılığı), çiftçilerin üretimde kullandıkları aletler ve üretimin devamı için gerekli diğer malzemeler (gübre gibi), kişinin işiyle ilgili kıyafet ve gereçleri, kilisede veya eğitim faaliyetlerinde kullandıkları kitaplar ve evlilik yüzüğü gibi şeyler, evin içinde bakılan ve ticari amaç taşımayan evcil hayvanlar, ev içinde bulunan ve borçlunun kullandığı eşyalardan, satılması halinde çok az bir gelir getirecek eşyalar haczedilemez. Ayrıca kısmen haczedilebilen ücret, emeklilik maaşı gibi gelirlere de belirli şartlarda ve miktarda haciz konulabilmektedir.

Almanya'da Federal Vergi Dairesi (BZSt), Alman Vergi Usul Kanunu (Abgabenordnung-AO) 93'üncü maddesinin 7 ve 10'uncu fıkrası ile 93b maddeleri uyarınca, vergi uyumunu teşvik etmek ve tahsilatını kolaylaştırmak amacıyla bankalar ve finans kuruluşlarında vergi mükelleflerine ait banka ve mevduat hesapları bilgilerine ulaşabilmekte ve bu sayede vergi kaçakçılığını önleme ve vergi tahsilatını arttırma noktasında etkili olmaktadır (BZSt, 2018b). Söz konusu durum Almanya'da Federal Anayasa Mahkemesinde anayasaya aykırılık iddiasıyla dava edilmiş ancak mahkeme kararında, hesaplara erişim sisteminin anayasaya uygun olduğuna karar vermiştir⁹

Bu sistemde, banka ve kredi kurumları ana verileri ayrı bir veri tabanında tutar, böylece ana veriler vergi dairesi tarafından (BZSt) kredi kuruluşu bilgilendirilmeden alınabilir. Bu durum, bankaların aramanın ve araştırmanın farkında olmamasını sağlamakta olup bu sayede bankanın ilgili müşterisine karşı

⁹ 13 Haziran 2007 - 1 BvR 1550/03; 1 BvR 2357/04; 1 BvR 603/05.

herhangi bir tedbir almasına ve ayrıca müşteri kredibilitesinin de zarar görmesine engel olmaktadır.

Almanya'daki P-Konto yasasına göre banka hesabı icra korumalı hesaba çevrilebilmektedir. Bu durumda önceki uygulamaların aksine bir haciz durumunda hesabın tamamı dondurulamamaktadır. Mevduatlar için, takvim ayı başına otomatik olarak 1,133,80 € sabit oranlı bir temel koruma vardır. Kişinin özel durumuna göre daha fazla miktar serbest bırakılabilir. Bazı durumlarda yargı kararı veya kamu alacaklıları için icra makamının kararı gereklidir. Bu şekilde, kazanılmış gelir, emekli maaşları ve sosyal yardımlar, örneğin üçüncü kişilerden sağlanan mali destekler korunmaktadır. Söz konusu hesap sayesinde korunan miktar üzerinde istenildiği gibi tasarruf yapılabilir örneğin, fatura ve ev kirası ödenebilir, başka hesaba transfer yapılabilir. Hesabı P-Konto adlı icra korumalı hesaba çevirtebilmek için bankaya giderek bunun beyan edilmesi gerekmektedir. P- Konto hesabında daha fazla miktar korunabilir. Çocuk giderleri, bakım yükümlülükleri, örneğin eşler ve çocuklar için yapılan sosyal yardımlar, ihtiyaç duyulan bir toplumda alınan yardımlar gibi nedenlerle korunan hesap miktarı artırılabilir (Verbraucherzentrale: 2018).

➤ **Fransa**

Fransa'da vergi tahsilini Maliye ve Ekonomi Bakanlığı'nın bünyesinde yer alan üç ayrı kurum üstlenmiştir. Bunlar Muhasebat Genel Müdürlüğü, Vergiler Genel Müdürlüğü ile Gümrükler ve Dolaylı Yükümlülükler Genel Müdürlüğü'dür. Vergi alacaklarının tahsilini bu üç kurum bünyesinde bulunan saymanlar yapmaktadır. 2008 yılında çıkartılan bir Kararname¹⁰ ile Vergiler Genel Müdürlüğü ve Muhasebat Genel Müdürlüğü birleştirilerek Kamu Maliyesi Genel Müdürlüğü kurulmuştur. Bu yeni organizasyonla birlikte vergilerin tarh ve tahsili tek bir çatı altında toplanmıştır. Dolayısıyla artık mükelleflerin de vergilendirme işlemlerinde muhatap olacakları kurum sadece Kamu Maliyesi Genel Müdürlüğü olacaktır.

Verginin zamanında ödenmemesi, bu alacağın temini için icra takip ve tahsil sürecinin başlamasına neden olmaktadır. Bu bağlamda, verginin tahsilinden sorumlu olan saymanlık, vergi borçlusuna, vergisini ödemesi gerektiğini ifade eden iadeli

¹⁰ Decret no 2008-310 du 3 avril 2008 relatif à la direction général des finances publiques, JO, 4 avril 2008, no 80.

taahhütlü tebligat gönderir.¹¹ Verilen sürede vergi borcu ödenmez ise, 20 günlük süre içerisinde (hatırlatma mektubunun gönderilmesini müteakip) kamu saymanı alacağın takibi için gerekli işlemleri başlatır. Bu işlemlerin yürütülmesi, genel hükümlerde belirtilen alacakların tahsilinde uygulanan süreç çerçevesinde icra memuru ya da sayman adına icra takibini yapmakla görevlendirilen memur tarafından gerçekleştirilir.¹²

Fransız hukukunda ücretlerin belli kademelere göre haczedilebilmesi esası kabul edilmiştir. Fransız hukuku, haczedilebilecek maaş ve ücret miktarını belli kademelere ayırarak çok daha objektif bir haczin yapılması ve en önemlisi tarafların yapılan bu hacze daha az muhalefet etmesi sonucunu doğurması bakımından yararlıdır. Fransız hukukunda her bir gelir dilimine yönelik olarak ne oranda haciz yapılacağı ve ne kadarlık bir kısmın haczedilemeyeceği net bir biçimde gösterilmiş olduğundan, anılan hukuk sisteminde ilgililerin hacze muhalefeti ile sık karşılaşmamaktadır (Yavaş, 2009: 107).

Fransa'da kamu alacakları için ayrı bir takip prosedürü düzenlenmiş değildir. Kamu alacaklısı, borçluya, sadece borcunu hatırlatan bir belge tebliğ etmektedir. Bu ödemeye davet niteliğinde olan belgenin gönderilmesi sonrasında borçlu, borcunu ödemeye yanaşmaz ise, artık, Fransız Vergi Usul Kanunu'nun yapmış olduğu atıf gereği, genel hükümler dahilinde vergi alacağı takip ve tahsil edilecektir.

➤ İtalya

İtalya'da vergi tahsilatı yapmak amacıyla 22.10.2016 tarihinde Gelir Tahsilat Kurumu adında özerk bir kurum kurulmuştur. Gelir Tahsilat Kurumunun amacı; yönetimin maliyet etkinliğini, vergi mükelleflerinin verilen hizmetlerden memnuniyetini ve kayıt dışı ekonomi ile mücadele sayesinde tahsilat hacmini genişleterek, kamu gelirlerindeki artışı sağlamaktır (Agenzia Entrate Riscossione: 2018a).

Posta ile gönderilen ödeme emri, ödemelere uymak için bir davetle borçluya gönderilen bir tür "hatırlatma" niteliğindedir. 1000 Euro'ya kadar olan borçlar için, 120 gün geçmeden ihtiyati tedbir ve icra işlemleri yapılmaz. Borçlu bu süre zarfında

¹¹ Jean Lamarque, *Code de Procédure Fiscale*, 15e édition, Dalloz: 2008. Code L. 255-256.

¹² Lamarque, *Code de Procédure Fiscal*, Code L. 258.

borcunu ödemezse, borçlu idareye davet edilir ve borcu ödememesi durumunda 30 içinde önce motorlu aracı üzerine haciz konulacağı, eğer yine ödenmezse sonraki 30 gün içinde aracın haczedileceği borçluya bildirilir. Gayrimenkullerde de süreç bu şekilde uygulanır. Ödeme emrinin gönderilmesinden itibaren bir yıl geçmişse, icra işlemlerine başlanmadan önce borçluya bildirim gönderilir. İhbarın bildirildiği tarihten itibaren borçluya 5 (beş) gün süre verilir. Borçlu bu süre içerisinde borcunu öderse icra işlemin kaldırılır. Aksi halde satış işlemlerine geçilir (Avvisi E Solleciti 2018).

Eğer bir ödeme emri tebliğ edilmiş ve borç taksitle ödenmek isteniyorsa, 60.000 € 'ya kadar olan borçlar için, kuruma gelerek veya internet üzerinden 72 aya kadar (6 yıl) taksitlendirme yapılabilir. 60,000 Euro'yu aşan borçlar için konkordato ve kanunda istenen şartlar yerine getirilerek en fazla 72 aya kadar (6 yıl) taksitlendirme yapılabilir. Borç, 72 aylık taksitlerle olağan bir plana göre ödenemiyorsa, 120 taksite kadar sabit taksitle ödeme yapılabilir. Bu tür ödemelere olağanüstü planda taksitlendirme denilmekte ve bu hakkı elde etmek için borçlunun ekonomik duruma göre 6 Kasım 2013 tarihli Ekonomi ve Maliye Bakanlığı kararnamesindeki kurallara riayet edilmesi gerekmektedir. Ekonomik durumun kötüleşmesi durumunda taksit planının bozulmaması halinde taksitlerin ödeme sürelerini uzatılabilir. Taksit ödemeleri düzenli yapıldığı takdirde, Gelir Tahsilat Kurumu borçluya haciz işlemi uygulamaz. Ayrıca, taksitli planın ilk taksitinin ödenmesi üzerine, hacizli ve yakalamalı olan mallar üzerindeki tedbirler kaldırılabilir (Rateizzazione: 2018).

2.7.3. AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ

ABD vergi hukukunda haciz, 26 numaralı ABD vergi kanununun 6331'inci maddesinde tanımlanmıştır. Buna göre haciz borçlunun mallarına el konulmasını ve satılarak vergi borcunun tahsil edilmesini ifade etmektedir (Yıldız, 2010: 30). Amerika Birleşik Devletleri, özel alacaklar ile kamu alacaklarının zorla tahsil usullerine ayrı Kanunlarda yer vermiştir. Federal vergiler ve bu vergilerin mükellefleri tarafından yerine getirmek zorunda olduğu şekli yükümlülükler tek bir Kanun altında toplanmış; vadesinde ödenmemiş olan vergilerin zorla tahsil sürecine

de, yine bu Kanun içerisinde ayrı bir bölüm açılarak, yer verilmiştir (Arslaner, 2010: 126)

ABD’de federal hükümet adına vergi toplayan Amerikan Gelir İdaresi (IRS), vadesinde ödenmemiş bir vergi borcu için haciz yoluna başvurarak; vergi aslı, cezası ve varsa faizi de dâhil olmak üzere, borçluya haciz ihbarnamesi “Notice of Levy” göndermektedir. Süresi dâhilinde haciz ihbarnamesinin şartlarına uyulmaması, cebren tahsil sürecinin başlamasını da beraberinde getirmektedir (Nowark, 1970: 99).

Haciz ihbarnamesini tebliğ alan borçlu, borcunu ödeyebilmekte ya da 30 gün içerisinde uzlaşma veya yargı yoluna başvurarak itiraz edebilmektedir. Bu 30 günlük süre içerisinde haciz uygulanmamaktadır. Ancak burada, özellikli bir durum bulunmaktadır. Eğer borçlunun kaçma ya da borcunu ödememe ihtimalinin yüksek olduğu tespit edilir ve bu durumda vergi alacağının tahsilinin güç olacağı kanaatine varılır ise; ayrıca ödenmemiş olan borç, gereksiz ya da hata ile ödenmiş olan bir vergi iadesi ise, 30 gün beklenmeden de haciz uygulamasına geçilebilmektedir. Bu durumda borçlu ancak haciz uygulandıktan sonra mahkemeye başvurabilmektedir (IRS, 2014).

Vergi haczi, emlak vergisi, gelir vergisi, eyalet veya federal vergilere ilişkin vergi borçlarının zamanında ödenmemesi nedeniyle kamu kurumları tarafından yapılan hukuki bir yaptırımdır. Amerikan Gelir İdaresi (IRS), ödenmeyen vergi borçlarıyla ilgili olarak, yapılan yasal masrafları da ekleyerek ödenmemiş vergi borcunu mükellefe tebliğ yoluyla bildirmektedir. Bu tebligatın bir diğer anlamı da vergi borcunun ödenmemesi halinde, IRS’nin mükellefin sahip olduğu malların haciz edileceği ve açık arttırma yoluyla satılabileceğine ilişkin yasal uyarı niteliğindedir. IRS, vergi borcunu ödemeyen mükelleflerin kişisel tüm malvarlığını haczetme konusunda tam yetkilidir. Vergi borcunun ödenmesi amacıyla, IRS tarafından gönderilen tebligatta borçlu kişi tarafından vergi borcunun 10 gün içinde ödenmesi gerektiği bildirilmektedir (Realty Trac, 2018).

Haciz, kişinin borçlarından dolayı, şimdiki ve gelecekteki mevcut olan/olabilecek tüm mal varlığına karşı uygulanabilen yasal bir el koyma işlemidir. Kişi vergi borçlarının ilk taksitini ödemediği zaman, yasalar tarafından haciz oluşturulmakta ve kişinin mal varlığına yansıtılmaktadır. Bu haciz kişinin ev, araba

gibi mevcut olan mal varlığı ile gelecekte mal varlığına sahip olma hakkını da kapsamaktadır. Federal vergi haczi ilanı, mal varlığına haciz konmuş olan alacaklılara genel bir duyuru olmak üzere tasarlanmıştır. Bu ilan alacaklıların iddialarına karşı, borçlu tarafın hak iddialarını belirlemek için oluşturulmaktadır. Federal vergi haczi ilanı, Bakanlık sekreterliği ya da yerel yahut bölgesel işlemlerden sorumlu olan devlet yetkilileri tarafından hazırlanmaktadır. Eğer kişiye karşı federal vergi haczi ilanı oluşturulmuş ise, bu genellikle tüketici kredi raporlama kuruluşları tarafından bildirilmektedir. Bu durumun, o kişinin kredi veya kredi kartı almak gibi başvurularında yapılacak olan kredi derecelendirilmesi üzerinde olumsuz etkisi olabilir ve kişinin kredi çekmesini zorlaştırabilir. İşverenler, ev sahipleri vb. kişiler de bu Federal vergi haczi ilanı sebebiyle ortaya çıkan olumsuz durumu kişiye karşı kullanabilir (The IRS Collection Process: 2017).

Amerika'da özellikle gayrimenkul haczi ve banka hesaplarına yapılan hacizler yoğunluk kazanmakla birlikte, maaş ve ücretler, menkul mallar üzerinde de hacizlerin uygulandığı görülmektedir. Hatta haciz uygulamalarına kişilerin hayat sigortaları bile dâhil olmaktadır. Çalışan kişilerin maaşları üzerine haciz, işverene IRS tarafından posta yolu ile gönderilen haciz bildirimini ile yapılabilmektedir. Ancak maaşın 25.000 \$ olduğu durumlarda haciz uygulaması, işyerine bir IRS görevlisinin (haciz memuru) gitmesi ile mümkün olmaktadır (Arslaner 2010: 126)

Vergi alacaklarının cebren tahsilini internet ortamında gerçekleştirmeye imkan sağlayan elektronik haciz projesi ABD'de BEL (Bulk Electronic Levy) adıyla uygulanmaktadır (Yıldız, 2010: 72).

ABD'nin doğu eyaletlerinden biri olan Pensilvanya'da, Ulaştırma Pensilvanya Departmanında (PennDOT) elektronik haciz ve başlık programı (Pennsylvania Electronic Lien and Title (ELT) Program) adı altında bir uygulama bulunmaktadır (Pennsylvania Government 2018).

Ayrıca ABD'nin batı yakasında yer alan ve ülkenin en kalabalık eyaleti olan Kaliforniya'da ise 3 Temmuz 2013 tarihinden itibaren “yeni elektronik haciz programı” uygulanmaktadır. Programın faydaları arasında daha az kağıt kullanımı, posta giderlerinin azalması sayılabilmektedir (California Franchise Tax Board, 2018).

Tablo 4: ABD’de Vergi Tahsil Yöntemi

Hizmet Şekli	Tarihi Yöntem	Mevcut Yöntem	Gelecek Jenerasyon
Borçluya Ödeme Emri Gönderme	Posta - Kağıt Ödeme Emri	*Posta-Kağıt Fatura *Elektronik Posta *Kağıtsız / Online	*Kağıtsız /Online * Metin Mesajı(İletisi)
Ödeme Emri ile İlgili Sorulara Cevap Verme	*Yazılı Evrak İletisi (Kağıt Posta) *Kamu Servis Dağıtım Hizmeti (Ofis Hizmeti) *Gelen Çağrı Servisi	* Gelen Çağrı Servisi *Sıkça Sorulan Sorulara Yönelik Etkileşimli (Ön Demeli) Yanıt Sistemi (IVR- FAQ) * Hesap Bilgi Toplama ve Sıkça Sorulan Sorulara Yönelik Sanal Paylaşım Formu	* Etkileşimli Web Tabanlı Görüşme (İnteraktif Online Sohbet) *Akıllı Telefon Uygulamaları *Sosyal Medya
Borçluya Etkileşim Kurma ve Ödeme Planı Belirleme	*Yazılı Evrak İletisi (Kağıt Posta) *Gelen Çağrı / Giden Çağrı Servisi *Kamu Servis Dağıtım Hizmeti	* Gelen Çağrı / Giden Çağrı Servisi *Katılımsız Mesajlaşma *Etkileşimli Yanıt Sistemi Ödeme Uygulaması *Sanal Paylaşım Formu Uygulaması	* Ödemeler İçin Akıllı Telefon Uygulamaları *Üçüncü Taraf İnternet Uygulamaları
Borçlu Ödeme İşlemi	Manuel Kağıt Kontrol İşlemi	*Kasa Kontrol İşlemi *Yinelenen Ödemeleri De Kapsayan Elektronik Fon Sistemi (EFT) ve Otomatik Takas (ACH) Ödeme İşlemleri * Daha Önceki Ödemeleri Kapsayan Kredi ve Bankamatik Kartları Ödeme İşlemleri	* Google Checkout (Kullanıma Alma) , Paypal (Kredi Kartı İle ya da Kredi Kartı Olmadan İnternet Üzerinden Alışveriş) vb. gibi Geleneksel Olmayan Ödeme Yöntemleri *Western Union ve Money Gram gibi Para Transfer Sistemlerini Kullanma *Elektronik Cüzdan (Para Borsası)
Tahsil Edilemeyen Vergi Alacaklarının Tahsil Edilmesi	Manuel Olarak Haciz Belgesi Oluşturma veya Mahkeme Aracılığıyla Bir Davayı (Kararı) Takip Etme	*Yüksek Hacimli (Kapsamlı) Kararların Güvenliğini Sağlamak İçin Yasal Belgeleri Otomatik Olarak İşleme *Haciz İşlemlerini, Otomatik Olarak İşlemeyi Sağlayan Banka Bilgilerine Ulaşmak (Elde Etmek) Amacıyla Verileri Temizleme ve Elde Etme *Hükümetler Arası Off-Setler (Dengeleme Anlaşmaları)	*Elektronik Haczin Otomatik Olarak İşlenmesi İçin Gerekli Olan Bankacılık Standartları *Hükümet Ve Endüstri Arasındaki Sivil Toplum Örgütleri Off-Set (Dengeleme Anlaşmaları) Programları; Merkezleştirilmiş Alıcı Toplu Komitesi *Bankalara Gönderilen Elektronik Hacizler *İşverenlere Gönderilen Elektronik Hacizler *Eyaletlere Gönderilen Elektronik Hacizler
Kuruluş Yapısı	*Manuel Toplama Çabaları İle Saha Ofisleri *Yerel Olarak Geliştirilen ve Yönetilen Toplama Politikaları ve Uygulamaları	*Gelen Borçlu Yazışmasını Ele Alan (İnceleyen) Özel Ajans Çağrı Merkezleri *Ajanslar Dahilinde Standartlaştırılmış Toplama Uygulamaları *Azaltılmış Personelle Daha Karmaşık(Kompleks) Davaları (Durumları) Ele Alan Saha Ofisleri	*Birden Fazla Kuruma Hizmet Eden Merkezleştirilmiş Toplama (Hizmet) Birimleri ve Borç Tipleri *Birden Fazla Ajansa Karşı Analitiklerden ve Araçlardan Faydalanma ve Veri Paylaşımı *Tüm Acentelikler İçin Toplama(Hizmet) Aktivitelerini Kullanan Karar Analitikleri

Kaynak: “The Next Generation Of Government Debt Collection Practices ”,
<http://www.cgi.com/sites/default/files/white-papers/cgi-next-generation-government-debt-collection-practices-issue-paper.pdf>, (Aktaran: Buran: 2013: 56).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

E – DEVLET VE E- MALİYE UYGULAMALARI

3.1. E-DEVLET UYGULAMALARI HAKKINDA LİTERATÜR

Literatürde, E-Devlet alanında Türkiye’de, değişik yer ve zamanlarda yapılmış ve özellikle son zamanlarda önemli sayıda çalışma karşımıza çıkmaktadır. Türkiye Cumhuriyeti kamu idaresi özelinde özellikle kurumların kendi sistemleri özelinde yapılmış olan çalışma ve araştırmalar göze çarpmaktadır. Bu araştırmaların bir kısmı, aşağıda gerçekleşme tarihlerinin kronolojik sıralarına göre ve sonuçları özetlenerek başlıklar altında kısaca açıklanmıştır.

Şahin ve Örselli (2003), çalışmalarında E-Devlet’in bir sanal devlet veya bir proje olmadığını, başlı başına yeni bir yaşam biçimi olduğunu ifade ederken, E-Devlet anlayışının çok daha hızlı, etkin ve denetlenebilir hizmetler sunmanın ve çok daha şeffaf ve katılımcı bir kamu idaresinin anahtarı olduğunu belirtmektedir. Bu anlayışın en temel özelliklerinden birisinin devlet-vatandaş ilişkilerinin kesintisiz ve güvenli şekilde yürütülmesi olduğunu ve E-Devlet’in siber demokrasiye giden yolun taşlarını döşediğini belirtmektedir.

Çarıkçı (2010), yaptığı çalışmada E-Devlet kavramı ve Türkiye’deki gelişim süreci incelenmiş, Isparta ilindeki vergi mükelleflerinin çeşitli E-Devlet uygulamalarını kullanım oranları ve tutumları, anket yapılarak meslekler bazında analiz edilmiştir. Çarıkçı, çağımızda bireyin hızla yükselen gücü ve kamu kurumlarından hizmet beklentileri nedeniyle, kamu hizmetlerinde bürokratik ve kırtasiyeci hizmet anlayışının yerini kalite ve verimlilik odaklı anlayışın almakta olduğunu belirtmektedir. Bu anlayış çerçevesinde bireyin devlet için var olması yerine devletin birey için var olması öngörülmektedir.

Çütçü (2010), çalışmasında bilgi toplumu ve E-Devlet kavramları, dünyada ve Türkiye’de E-Devlet örnekleri genel olarak anlatıldıktan sonra Türkiye’deki en büyük E-Devlet projeleri olan VEDOP, MERNİS ve TAKBİS projeleri incelenmiştir. Bu üç projenin kamu harcamalarındaki tasarruf boyutu, kayıt dışı ekonomi ile mücadeleye ve bürokrasinin azaltılmasına olan katkıları ayrıntılı bir şekilde

aktarılmıştır. Çalışmadaki temel hipotez olan E-Devlet projeleri öncesi ve sonrası kamu harcamalarındaki değişim ve tasarruf boyutu incelenmiş ve E-Devlet uygulamalarının olumlu sonuçlar yarattığı tespit edilmiştir. Üç projenin de kullanım alanının genişlemesi ile vatandaşlarla kamu çalışanları arasındaki uyumlu çalışmanın arttırılmasıyla tasarruf rakamlarının boyutunun gelişeceği ve verimli çalışma koşullarının elde edileceği sonucuna varılmıştır.

Delibaş ve Akgün (2010), çalışmalarında E-Devlet alanındaki literatür çalışmaları ele alınmıştır. Bu çalışma ile Dünya’da ve Türkiye’deki E-Devlet uygulamaları karşılaştırılmış, dünyadaki iyi örneklerden alınabilecek dersler çıkarılmıştır. Aynı zamanda ülkemizde E-demokrasi, E-katılım alanlarındaki mevcut durum değerlendirilerek bu alanlardaki potansiyellerin gerçekleştirme yol ve yöntemleri tartışılmıştır. Ülkemizdeki E-Devlet, E-demokrasi alanlarındaki mevcut siyasal ve sosyolojik literatürün de incelendiğinde bu çalışmada E-demokrasi ve E-katılım konularının çoğunlukla ihmal edildiği sonucuna ulaşılmıştır.

Erkul (2014), çalışmasında Türkiye’de E-Devlet uygulamalarının gelişim sürecini, yani oluşumu, uygulanması ve uygulamanın sonuçları noktasında sürece dâhil olan aktörlerin algılarının ne olduğu incelenmiştir. Bu bağlamda algının E-Devlet uygulamalarının gelişim sürecini önemli ölçüde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Çalışma aynı zamanda, aktörlerin algılarının süreçte yarattığı sorunların çözümüne yönelik de öneriler sunmaktadır. Sonuç olarak E-Devlet uygulamalarının aktörlerinin algıları doğru hale gelirse E-Devlet uygulamalarından beklenen yararların sağlanacağı, ayrıca E-Devlet’in ne olduğunun tam anlaşılmadığı, tartışmalı alanların fazla olduğu, bu alanda gerçekçi değerlendirmelerin yapılabilmesi için bu konuda çok sayıda araştırma yapılması gerektiği belirtilmiştir.

Özçim (2014), çalışmasında 21. yüzyılda ekonomik ve sosyal parametreleri değiştiren teknolojik ilerlemelerin literatürdeki yansımalarını ve ekonomik, sosyal dinamiklerin E-Devlet kavramı ile nasıl etkileştiğini ortaya koymaya yöneliktir. Çalışmada önce bilgi, bilgi ekonomisi ve E-Devlet kavramları tartışılmış, daha sonra E-Devlet sisteminin Türkiye’deki ve dünyadaki gelişimi istatistiksel veriler ışığında incelenmiştir. Birleşmiş Milletler örgütünün 2012 yılında yayımladığı verilerde, Türkiye’nin E-Devlet açısından dünya sıralamasında 80. sırada olduğu ve bu veriler ışığında, Türkiye’nin E-Devlet alanında dünya ortalamasının biraz gerisinde olduğu

söylenbilir. Ancak kamu yönetimindeki düzenlemeler, şeffaf ve etkin devlet anlayışının yerleşmesi ile birlikte, zamanla Türkiye'nin E-Devlet gelişmişlik düzeyini, dünya ortalamasının üst sıralarında görmenin mümkün olabileceği ve böylece Türkiye E-Devlet altyapısını iyileştirdikçe, kamu hizmetlerine erişimin kolaylaşacağı, hizmet kalitesinin yükseleceği, vatandaş memnuniyetinin artacağı belirtilmiştir.

Karaaslan'da (2011), çalışmasında kamuda sunulan E-Devlet projelerinin etkinliğini sağlamaya dönük olarak kamu hizmetlerinin tek kapıdan sunumunun sağlanması, E-hizmetlerin sunumu sayesinde vatandaşların bürokrasiden kurtarılması, kurumlar arasında işbirliği ve koordinasyon sağlanması, vatandaşların günlük yaşamda en sık kullandıkları kartların önemli bir kısmını ortadan kaldırılarak akıllı kartların yaygınlaştırılıp tüm bu bilgileri bünyesinde barındıracak çipli kartlara geçiş için adımlar atılması gerektiğini belirtmiştir. Ayrıca mali uygulamalar açısından da vatandaşlar için daha makul yöntemler bulunması ve internet üzerinden vergi tahsilâtını daha kolay hale getirecek yeni sistemlerin oluşturulması ve bu sayede kayıt dışı ekonominin azaltılması ve vergi tahsilâtının artırılmasının sağlanabileceği belirtilmiş olup geleneksel devletten E-Devlet'e geçiş sayesinde vatandaşlarını hizmetkar değil müşterisi olarak gören onların hizmetkarı olan ve memnuniyetleri için tüm yeni projeleri hayata geçiren ve ihtiyaç duyulduğu her an ulaşılabilen bir devlet modeline geçilmesi gerektiği belirtilmiştir.

Nacak (2012), Sakarya Defterdarlığı'ndaki E-devlet uygulamaları üzerine yaptığı çalışmasında, defterdarlıkta tüm kamu hizmetlerinin çevrimiçi gerçekleştirilmesinin mümkün olabileceğini ve bununla hizmetlerin kalitesinin ve hızının arttırılabileceğini göstererek, etkin ve başarılı E-Devlet uygulamaları olan Say2000i, KBS, MEOP, HBS gibi sistemlerin etkin kullanımı sayesinde şeffaf ve hesap verilebilir bir Defterdarlık yapısının oluşturulabileceğini belirtmiştir.

Sancaktutar (2013), çalışmasında E-Devlet hizmetlerin benimsenme ve yayılım süreçlerinin bürokratik, toplumsal ve bireysel boyutlarına nüfuz edecek somut saha bulgularına ulaşılmasını amaçlamıştır. Yapılan araştırmada, İletişim, Kültür, Erk (İktidar), Yetkinlik, Altyapı, Politika ve Kalite faktörleriyle ilişkilendirilmiş olarak, Türkiye Cumhuriyeti merkezi ve yerel bürokrasisinin üç hiyerarşik kademesindeki idareci ve memurlardan, nicel ve nitel yöntemlerle veri

toplanmıştır. Çalışmanın bir yanında T.C. Adalet Bakanlığı'nın 4060 SMS Bilgi Sistemi ve T.C. Maliye Bakanlığı'nın Önceden Hazırlanmış Kira Beyannamesi Sistemi yenilikleri vaka olarak incelenirken, diğer yanında ise veri kaynaklarının Türk E-Devlet bağlamına dair genel kapsamlı görüş ve tecrübeleri kaydedilmiştir. Özel ve genel bağlamlı veriler, ayrı başlıklar altında analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda özetle; Türkiye E-Devlet bağlamında, büyük oranda vatandaşın e-hizmetler hakkında ilgisiz veya bilgisiz oldukları veya kullanım için gerekli yetkinlik ve imkânlardan mahrum buldukları görülmüştür. Bu vatandaşlar E-hizmetleri kullanmamakta ve E-Devlet yeniliklerinin faydalarından mahrum kalmaktadır. E-Devlet yeniliklerinin vatandaşlarca benimsenmesini ve yayınımlarını olumlu ve olumsuz etkileyen nedenlere ve bunların işleyiş mekanizmalarına dair, 7 ana faktörle ilişkili 18 ana sonuca ve farklı araştırma ve analizlerin anlamlı bulgularına dayanarak olabilecek 800 maddeden fazla saha bilgisine ulaşılmıştır.

Demir (2017), kamu kurumlarındaki çalışanların E-Devlet uygulamalarına ilişkin benimseme düzeylerini ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır. Gaziantep Vergi Dairesinde çalışan kamu personeli üzerinde yapılan anket çalışması sonucu elde edilen verilerle çalışanların benimseme düzeyleri ortaya çıkarılmıştır. Çalışmaya dâhil olan 101 katılımcının yaş aralığı çoğunlukla 26-35, cinsiyet olarak karmadır ve eğitim durumu lisans mezunudur. Katılımcıların çoğunluğu E-Devlet uygulamasını kullanmaktadır. Katılımcılar %27 oranla en fazla gelir idaresi hizmetini kullanmaktadır. Katılımcıların %51'i E-Devlet uygulamasını kullanırken bir sorunla karşılaştıklarını bildirmişlerdir. Çalışmaya katılım gösteren çalışanların karşılaştıkları sorunlara bakıldığında en yoğun olarak kurumsal altyapı eksikliği ile ilgili sorunların yaşandığı görülmektedir. Bunun yanı sıra internetle ve bilgi iletişim teknolojileri ile ilgili sorunların da çalışanlar tarafından sıklıkla karşılaşıldığı görülmektedir. Sonuç olarak bazı sorunlarla karşılaşmalarına rağmen kamu kurumlarının E-Devlet uygulamalarını benimsedikleri söylenebilir. Bu doğrultuda kamu kurumlarında çalışan kişilerin E-Devlet uygulamalarını benimsemeleri üzerinde hizmet geri dönüşleri, verimliliği artırma gibi durumların etkili olduğu görülmektedir.

Yürük (2017), kamu hizmetlerinin üretilmesi ve vatandaşlara sunulmasında bilgi ve iletişim alanındaki teknolojik olanakların kullanılması olarak tanımlayabileceğimiz E-Devlet, gelişim sürecinden başlayarak ele alınmış, örnek

projeler üzerinden Türkiye uygulamaları değerlendirilmiştir. Yalnızca Türkiye’de değil dünyada da dikkat çeken, küresel bir olgu haline alan E-Devlet, önde gelen ülkelerin projeleri, süreçleri ve E-Devlet ana kapıları dikkate alınarak incelenmiştir. Yapılan incelemeler sonucu Türkiye için faydalı olabileceği düşünülen öneriler oluşturulmuştur. Çalışma kapsamında seçilen ülkelerin (ABD, Birleşik Krallık, Finlandiya, Yeni Zelanda, Singapur, Hollanda) E-Devlet ana kapıları incelenmiş ve Türkiye ile karşılaştırılmıştır. Seçilen ülkelerin E-Devlet web portalları; şeffaflık ve hesap verebilirlik, teknoloji, E-devlet aracılığıyla şikâyet ve memnuniyet, erişim kolaylığı başta olmak üzere Türkiye’de var olmayan uygulamalar, bilgilendirmeler ve sekmeler açısından incelemeye tabi tutulmuştur.

3.2. E-DEVLET UYGULAMASI HAKKINDA GENEL BİLGİ

3.2.1. E-Devlet Tanımı

E-devlet kavramı olarak ilk olarak 1993 yılında Amerika Birleşik Devletleri’nde (ABD) gerçekleştirilen ve federal hizmetlerin sunumunda E-devletin rolüne güçlü bir vurgu yapan Ulusal Performans Değerlendirmesi (National Performance Review) başlıklı reform girişiminin raporlarında yer alarak ün kazanmıştır (Sobacı, 2012: 6). E-Devlet sistemi zamanla gelişmiş ve çeşitli kaynaklarda tanımlanmıştır. Bunlardan bazıları şunlardır:

Howard kaynaklarına göre E-Devlet: “Devlet işlerinde gerek vatandaş gerekse işletmeler bazında hizmetlerin üretilmesi amacıyla elektronik ticaret araç ve tekniklerinin uygulanmasına dayalı devlet yapısıdır (Erdal, 2002: 165-180).

Bhatnagar kaynaklarına göre E-Devlet: “Devletin günlük idari işlerinin kolaylaştırılmasında iletişim ve enformasyon teknolojilerinin kullanılmasına dayalı devlet yapısıdır (Erdal, 2002: 165-180).

Dünya Bankası kaynaklarına göre E-Devlet: “Kamu idari ünitelerinin enformasyon teknolojilerini (örneğin geniş alan ağları, internet, mobil iletişim vb.) kullanarak vatandaşlar, işletmeler ve diğer devlet birimleri arasındaki ilişkilerini dönüştürmesi” yoluyla şekillenen devlet yapısıdır (Erdal, 2002: 165-180).

Geleceğin devleti olarak da tanımlanan E-Devlet, teknik anlamda yurttaşların "müşteri" kamu yönetimi faaliyetlerinin de "hizmet" olarak görüldüğü "kalite/fiyat

performansı” ölçütlerinin uygulandığı, en az maliyet ve emekle en kaliteli hizmetin üretilmesini hedefleyen verimlilik yönetim sistemidir (Demirel, 2006: 85).

Yukarıda çeşitli kaynaklardan açıklandığı üzere “E-Devlet en basit biçimiyle; vatandaşlara devlet tarafından verilen hizmetlerin elektronik ortamda sunulması” şeklinde tanımlanabilir. Daha detaylı açıklamak gerekirse; genel olarak çağdaş toplumlardaki devlet ve birey ilişkilerinde, devletin vatandaşa karşı getirmekle yükümlü olduğu görev ve hizmetler ile vatandaşların devlete karşı olan görev ve hizmetlerinin karşılıklı olarak elektronik iletişim ve işlem ortamlarında kesintisiz ve güvenli olarak yürütülmesine E-Devlet denilmektedir (Çarıkçı, 2010: 98).

3.2.2. E-Devlet Sisteminin Amacı

E-Devlet’in temel amacı kurum içi ve kurum dışı hizmetlerin iyileştirilmesi olup, bu sistem kamu yönetimi ile başlatılan değişiklikleri kullanmakta ve yurttaşla etkileşimli bir şekilde vatandaşa hizmet sunumuna çalışmaktadır. E-Devletten beklenenin karşılanması, devletin elindeki kaynakların etkin olarak yönetilebilmesi için politik destek ve politik güncellik önemli görülmektedir. Bilgi teknolojisi ile ilgili tüm projelerde olduğu gibi E-Devlet için de teknik altyapı ön koşullardan birisidir. Teknoloji ile yönetimin iş birliği halinde olması kendiliğinden başarılacak bir durum değildir. Bilgi çağının kaçırılmaması, ülkelerin teknolojik alt yapı potansiyellerinin farkında olmaları gerekmektedir. Hem bireyin hem kamu kurum ve kuruluşlarının birbiriyle uyum içerisinde olması gerekmektedir. Aksi takdirde sunulan bilgi teknolojisi birey nezdinde karşılık bulamayabilir veya sunulan teknoloji bireylerin taleplerinin altında kalabilir. Bunun yanı sıra kurumların kullandıkları teknik standartların farklı olması, etkileşimde koordinasyonun yetersiz kalması, verilerin güvenilirliğinin sağlanamaması gibi nedenler sistemde karmaşıklığa neden olabilir. Ancak teknolojik altyapıların, donanım ve yazılımların rasyonel bir şekilde hazırlanması ve hukuksal düzenlemelerin yapılmasıyla bu çekincelerin önüne geçilebilecektir (Yürük, 2017: 19-20).

E-devlet uygulamalarının kamusal hizmetlerde kullanımında beklentiler ve faydalarından bazıları aşağıdaki gibidir (Şahin ve Örselli, 2003: 5):

- Her yerde ve her zaman devletten hizmet alabilmenin sağlanması,

- Devlet-birey etkileşiminin sağlanması,
- Kamusal hizmetlerin yaygınlaştırılması,
- Kamu kuruluşlarının çalışmalarında verimliliğin artırılması,
- Devletin hızlı ve etkin bir şekilde işleyişinin sağlanması, yani hizmet kalitesini artırılması,
- Bürokrasinin azaltılmasının sağlanması,
- Vatandaşların saat ve gün sınırlaması olmaksızın kamusal hizmetlere ulaşımının sağlanmış olması,
- Hata oranının azaltılması,
- Teknolojik gelişmelere daha hızlı adaptasyon ortamının getirilmesi, işlemlerin hızlanması,
- Denetim faaliyetlerinin geliştirilmesi ve işlemleri kontrol altında tutulması, aynı zamanda hataların azalması,
- Şeffaflık ve güven ortamının sağlanması (Demirel, 2006: 84-86).

3.2.3. Geleneksel Devlet ve E-Devlet Sistemi Arasındaki Farklılıklar

Kamu yönetimindeki yeniden yapılanma ve modernleşme çabalarını besleyerek E-dönüşüm noktasında önemli bir rol oynayan bilgi ve iletişim teknolojileri, devletin dijitalleşmesinde gerçek anlamda birer araç niteliğindedir. Bu dönüşümde hedeflenen ise bilgi işleme kapasitesi artırılmış, acil kararlar alabilen ve ihtiyaçlara hızla cevap verebilen bir devlet yönetim yapısının oluşturulmasıdır. Bu bağlamda E-Devlet çalışmaları, basitçe tedbirli bir otomasyona değil stratejik yeniliğe yoğunlaşmıştır (Şahin, 2008: 53-54). E-Devlet modeli, düşük maliyet/kaliteli hizmet performansı üzerinde temellenen ve toplam kalite yönetimi ile müşteri memnuniyeti ölçütlerine göre yapılandırılmış verimlilik yönetimi sistemiyle ve somut ifadesini elektronik ticarete bulan E-iş modelleriyle ilişkilendirilmekte ve merkeziyetçi bir yatay koordinasyon yapısı sunmaktadır (Demirel, 2005: 61). Geleneksel bir devlet anlayışından E-Devlet anlayışına geçiş, devlet kurumları ve vatandaşlar açısından farklılıklar oluşturmuştur. Bu farklılıklar Tablo: 5'te yer almaktadır.

Tablo 5: Geleneksel Devlet ile E-Devlet Anlayışı Arasındaki Farklılıklar

GELENEKSEL DEVLET ANLAYIŞI	E-DEVLET ANLAYIŞI
Bürokratik Kontroller	Bireye Hizmet ve Toplumun Güçlendirilmesi
İzole Edilmiş İdari Fonksiyonlar	Entegre Kaynak Hizmetleri, Açık ve Şeffaf Devlet
Kağıt İşi ve Dosyalama	Elektronik Hizmet Teslimatı
Zaman Tüketen Süreçler	Hızlı Seri İş Süreçleri
Elle Düzenlenen Finansal Sözleşmeler	Elektronik Fon Transferi (EFT)
Sistemik Olmayan Raporlama Sistemleri	Bilgiye Esnek Erişim
Bağlantısız, Birbirinden Kopuk Bilgi Teknolojileri	Bütünleşmiş Ağ Çözümü
Her Dönem İdareci Seçimi	Gerçek, Katılımcı ve Sürekli Demokrasi

Kaynak: Şahin ve Örselli, Devlet Anlayışı Sürecinde Türkiye. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2013, s. 347.

Tablo-5'ten de anlaşılacağı üzere geleneksel devlet anlayışından farklı olarak E-devlet anlayışında, teknoloji ve kitle iletişim araçlarının daha çok kullanıldığı, kamu kurumlarında koordinasyon ve tasarrufun sağlandığı, vatandaşlara katılımcı demokrasi, bilgiye kolay erişim gibi imkânların oluşturulduğu söylenebilir.

3.3. TÜRKİYE'DE ELEKTRONİK DEVLET UYGULAMALARI

Dünyada hızlı gelişimin etkisi ile birlikte her anlamda ülkeler ve dolayısıyla devletler arasında çok ciddi bir rekabet olgusu da ortaya çıkmaktadır. Bizim ülkemizin de diğer ülkeler ile arasında olan bu yarıştan kötü etkilenmemesi adına çağın gereklerini yerine getirmesi gerekmektedir. Aksi takdirde bilgi toplumunun gereği olan stratejiler yeterince üretilip uygulanmadığında gelişmiş ülkelerin ekonomileri ile gelişmekte olan ülkelerin ekonomileri arasındaki makas da hızla açılmaktadır. Bilgi toplumunun gereği olan önemli stratejilerden birisi de E-Devlet uygulamalarıdır. Dolayısıyla, yarışta geri kalmamak için ülkemizin de gelişmiş teknolojiyi ve çağdaş yönetim tekniklerini bir bütün halinde kullanması, vatandaşlara hizmeti ön plana çıkaran bir yapılanmaya gitmesi gerekmektedir (Çarıkçı, 2010: 101-102).

3.3.1. Türkiye'de E-Devlet Sisteminin Doğuşu ve Gelişim Süreci

Türkiye'de E-Devlet'e geçiş süreci başlangıcı yanı E-dönüşüm 1980'li yıllar ile birlikte yaşanmaya başlamış olup bu dönemde ekonomik politikalar daha liberal

bir yön kazanırken devlet yapısında değişim yapılmasına ilişkin olarak ilk çalışmalar başlamıştır. 1990 ve 2000 yılları arasında teknoloji ve bilim politikaları yeniden biçimlenmeye başlamış ve E-Devlet uygulamalarına geçiş süreci gerçekleştirilmiştir (Törenli, 2004: 207).

Bu dönemde dünyada yaşanmaya başlayan bilgi ve teknoloji eksenli büyük dönüşüm Türkiye’yi de çok yoğun biçimde etkilemiştir. Bu çerçevede önemsenmesi gereken ilk büyük projelerden birisi Dünya Bankasının desteği ile 1993 yılında geliştirilen “Türkiye Bilişim ve Ekonomik Modernizasyon” projesidir. Aynı yıl Türkiye ilk defa internet ile tanışmıştır. 12 Nisan 1993 tarihinde ODTÜ’den Ankara – Washington arasında kiralık hat kurularak bağlantı sağlanmıştır. Sonrasında ise çok hızlı bir yaygınlaşma sürecine girilmiştir.

Türkiye’de bilim ve teknoloji politikalarının oluşturulduğu en üst düzeydeki karar alma mekanizması olan “Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu” (BTYK) tarafından 1997 yılında alınan bazı kararlar; Türkiye açısından aslında çok kısa sayılabilecek bir sürede düşünce dönüşümünün yaşandığını ve E – Devlet vizyonuna uygun bazı hamlelerin planlandığını göstermektedir. Kurulun 1997 yılında ülkede bilgi alt yapısının kurulmasına ilişkin aldığı kararlar şöyledir (Çarıkcı, 2010: 102):

- Ulusal Enformasyon Altyapısı ana planının (TUENA) hazırlanması;
- Ulusal akademik ağ ve bilgi merkezinin (ULAKBİM) kurulması;
- Elektronik Ticaret ağının kurulması.

BTYK kararları çerçevesinde Kamu-Net Üst Kurulu kurulmuştur. Kamu-Net projesi ile Başbakanlık ve merkez teşkilatı binaları arasında bir ağ oluşturularak bu ağ üzerinden kamu kurumlarının veri tabanlarına erişim ve veri tabanlarının ortak kullanımlarını sağlanarak, Başbakanlığın etkili ve verimli yönetilmesi, kamu hizmetlerinde kalite ve hızın artırılması amaçlanmıştır (Bensghir, 2000: 33-62).

Kamu-Net Üst Kurulu tarafından 2001 yılında “E-Avrupa + Eylem Planı” Türkiye’ye uyarlanarak uygulanmasına yönelik olarak “E-Türkiye Girişimi” başlatılmıştır. Bu kapsamda 2002 yılında “E-Türkiye Girişimi Eylem Planı” taslağı yayımlanmıştır. 2003 yılından önce hazırlanan eylem planlarının uygulamaya alınamadığı, kısmi olarak uygulanabildiği veya beklenen katkıyı sağlamadığı görülmüştür. 2003 yılında 2003/12 sayılı Başbakanlık Genelgesi ile o güne kadar

farklı kurum ve kuruluşlar tarafından yürütülen bilgi ve iletişim teknolojileri ile ilgili çalışmaların (Mülga) Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) sorumluluğunda “E-Dönüşüm Türkiye Projesi” adı altında birleştirilmesi kararlaştırılmıştır. Bu kapsamda öncelikle “E-Dönüşüm Türkiye Projesi Kısa Dönem Eylem Planı (2003-2004)” hazırlanmış ve hayata geçirilmiştir. 2005 yılında “E-Dönüşüm Türkiye Projesi Kısa Dönem Eylem Planı (2003-2004)” sonrasında hayata geçirilmek üzere bir yıllık “E-Dönüşüm Türkiye Projesi (2005) Eylem Planı” hazırlanmış ve yürürlüğe alınmıştır. 2006 yılında “E-Dönüşüm Türkiye Projesi” kapsamında bilgi toplumuna yönelik “2006-2010 Bilgi Toplumu Stratejisi ve Eylem Planı” hazırlanmış ve uygulamaya konulmuştur. Bu eylem planında “Vatandaş Odaklı Hizmet Dönüşümü” ve “Kamu Yönetiminde Modernizasyon” eksenleri altında E-Devlet uygulamalarına yönelik eylemlere yer verilmiştir. “2006-2010 Bilgi Toplumu Stratejisi ve Eylem Planı Nihai Değerlendirme Raporu”na göre 2012 Haziran ayı itibari ile “Vatandaş Odaklı Hizmet Dönüşümü” eksenindeki eylemlerde başarı oranı %65,6, “Kamu Yönetiminde Modernizasyon” eksenindeki eylemlerde başarı oranı ise %50 olarak gerçekleşmiştir. 2011 yılında yürürlüğe giren 655 sayılı Kanun Hükmünde Kararname (KHK) ile E-Devlet politikalarına yönelik görev ve sorumluluk Ulaştırma Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı’na (UDHB) verilmiştir. Bakanlık bünyesinde Haberleşme Genel Müdürlüğü çatısı altında E-Devlet çalışmalarının yapılması için E-Devlet Hizmetleri Dairesi Başkanlığı kurulmuştur. Ulaştırma Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı, bilgi toplumu politikası çerçevesinde Türkiye’nin E-Devlet politikasının bütüncül bir bakış açısı ile şekillendirilmesi için “2016-2019 Ulusal E-Devlet Stratejisi ve Eylem Planı”nı hazırlamıştır (UDHB, 2018).

Türkiye’de öne çıkan başlıca E-devlet uygulamaları;

- Merkezi Nüfus İdaresi Sistemi (MERNİS),
- Kimlik Paylaşım Sistemi (KPS),
- Araç ve Sürücü Bilgi Sistemi (ASBİS),
- Polis Bilgi Ağı (POLNET),
- Vergi Daireleri Otomasyonu Projesi (VEDOP),
- Ulusal Yargı Ağı Projesi (UYAP),
- Ses ve Görüntü Bilişim Sistemi (SEGBİS)
- Gümrük İdaresinin Modernizasyonu Projesi (GİMOP),

- Devlet Teşkilatı Merkezi Kayıt Sistemi (DETSİS)
- Saymanlık Otomasyon Sistemi (Say2000i),
- Cumhurbaşkanlığı İletişim Merkezi (CİMER),
- Başbakanlık İletişim Merkezi (BİMER),
- Milli Eğitim Bakanlığı Bilişim Sistemleri (MEBBİS),
- Merkez Hekim Randevu Sistemi (MHRS)

3.4. MALİYE BAKANLIĞI BÜNYESİNDEKİ E-DEVLET (E-MALİYE) ÇALIŞMALARI

3.4.1. Vergi Daireleri Otomasyon Projesi (VEDOP)

Vergi dairesi işlemlerinin tümünün bilişim teknolojileri ile otomasyona geçirilerek iş yükünün azaltılması, vergi dairesi çalışmalarında etkinlik ve verimliliğin artırılması ve bilgisayar ortamında toplanan bilgilerden sağlıklı bir karar destek ve yönetim bilgi sisteminin oluşturulmasının hedeflendiği Vergi Dairesi Tam Otomasyon Projesi (VEDOP) 1998 yılında hayata geçirilmiştir. VEDOP Projesi sayesinde gelir idaresi, E-Devlet uygulamalarının gerçekleştirilebilmesi için gereken kurum içi otomasyonunu büyük ölçüde tamamlayarak “E-kurum” olma sürecinde önemli bir aşama kaydetmiştir. VEDOP ile birlikte, gelir idaresinin altyapısı modern teknolojilerle yenilenmiş, kullanıcıya, yöneticiye ve mükellefe hizmet kolaylığı sağlayan uygulamalar devreye alınmıştır. VEDOP Projesi’nin temel amaçları şu şekilde belirlenmiştir (UDHB: 2018):

- Vergi dairelerinde tam otomasyon,
- Etkin ve hızlı bir gelir idaresi,
- Mükellef odaklı hizmet sunumu,
- Bilgi ve iletişim teknolojileri ile destekli iş süreçleri,
- Mükelleflere ait gönüllü uyum derecelerinin yükseltilmesi,
- Kayıt dışı ekonomi ile mücadele,
- Diğer kurum ve kuruluşlar ile etkin bir veri paylaşımı.

VEDOP, 1995 yılında, vergi dairelerinin otomasyona geçirilmesi amacıyla pilot proje olarak başlatılmıştır. Pilot projenin başarılı olması neticesinde 25 Kasım 1998’de, VEDOP-1 projesi başlamış ve iki yıl içerisinde 22 ildeki 155 vergi dairesi ve 5 defterdarlığın otomasyonu gerçekleştirilerek proje tamamlanmıştır. 2004 yılında

projenin ikinci aşaması olan VEDOP-2 projesi başlatılmış ve tamamlanmıştır. Projenin üçüncü aşaması olan VEDOP-3 ise Temmuz 2007'de başlamıştır (Uğur, Çütçü, 2009: 11).

3.4.1.1. VEDOP-1

VEDOP ilk olarak 1995 yılında vergi daireleri otomasyonu amacıyla bir pilot proje uygulaması olarak faaliyete geçirilmiştir. Projenin temel amaçları içerisinde, vergi gelirlerinin artırılması, mükelleflere sunulan hizmet kalitesinin artırılması, Maliye Bakanlığı ile sürekli iletişim içerisinde olan bankalar ve Gümrük Müsteşarlığı gibi kurumlarla bilgi sistemleri bağlamında koordinasyon sağlanması ve vergi politikalarının ve denetim stratejilerinin belirlenmesinde karar vericilerin ihtiyacı olan bilginin sağlanması sayılabilir (Öz ve Bozdoğan, 2012: 17).

VEDOP-1 Projesi Maliye Bakanlığı Gelirler Genel Müdürlüğü (yeni adıyla Gelir İdaresi Başkanlığı) tarafından kurum çalışanlarına yönelik olarak 1998 yılında başlatılan ve 2 yıl süren bir projedir. Proje çerçevesinde Türkiye genelinde, vergi gelirlerinin yaklaşık %80'inin toplandığı 22 il, 153 vergi dairesi, 5 defterdarlık, 4 bölge ve 1 ana merkezin altyapısı kurularak otomasyonu sağlanmıştır. Proje sayesinde tahakkuk ve tahsilata bağlı gelirlerin %80-85'i izlenebilir bir duruma getirilmiştir (Uğur ve Çütçü, 2009: 12).

VEDOP I Projesi sayesinde iş yükünün azaltılması, etkinlik ve verimliliğin artırılması amaçlanmıştır. Bunun için evrak girişinden başlayarak, tahakkuk, tahsilat, borç sorgulaması, muhasebe ve haciz işlemleri gibi vergi dairesinin yapması gereken işlemlerin bilgisayar ortamında gerçekleştirilmesi sağlanmış, GİB bünyesinde kurum içi otomasyon büyük ölçüde tamamlanarak, e-kurum olma sürecinde önemli bir mesafe kaydedilmiştir (Ay, 2006: 69).

3.4.1.2. VEDOP-2

VEDOP-2 ile vergi daireleri, internetten beyanname alınması ve vergi ödemelerinin bankacılık sistemi ile yapılması sonucunda günlük iş yükünün dışında beyannamesini vermeyen ve vergisini ödemeyen mükelleflerle daha yoğun ilgilenecek, merkezde kurulan sistemler ile bilgisayarlı denetim gerçekleştirilerek VEDOP, MOTOP ve Vergi İstihbarat Merkezi (VİM) ile bankalardan ve diğer

üçüncü kişilerden gelen bilgilerle mükellef beyanları VERİA'da karşılaştırılıp kayıt dışı ekonominin kayıt altına alınması sağlanacaktır (Alptürk, 2005: 80).

VEDOP-2 ile GİB tarafından VEDOP-1 aşaması çerçevesinde otomasyona geçirilen 22 ildeki 155 Vergi Dairesi ve 5 Defterdarlığa ilaveten, otomasyona geçmemiş bulunan 81 ildeki 125 Vergi Dairesi, küçük illerde Defterdarlık binaları içinde, büyük illerde ise ayrı binalarda bulunan Takdir Komisyonu Başkanlıkları, Defterdarlığa bağlı Vergi Denetmenleri Büro Başkanlıkları ve Gelir Müdürlükleriyle, Ankara VİM, 6 ildeki Bölge Müdürlükleri ve Bölge Müdürlüklerine bağlı illerdeki Vergi Denetmenleri Birim Başkanlıkları dâhil olmak üzere 579 gelir idaresi birimi otomasyon kapsamına alınmıştır (Uğur ve Çütçü, 2009: 13).

2004 yılında başlanmış olan VEDOP-II projesi, Otomasyonlu Vergi Dairesi sayısının artırılması, beyannamelerin internet üzerinden alınması, denetim otomasyonu, veri ambarı oluşturulması diğer kurum ve kuruluşlarla veri alışverişine imkân tanıyan altyapının oluşturulması uygulamalarını içermektedir. VEDOP-II kapsamında (Öz ve Bozdoğan, 2012: 78):

- Her yıl 14 000 çalışan boyutunda iş yükü kazanılacak (54,2 Milyon\$/yıl),
- Her yıl 6000 ton kâğıt kullanımından tasarruf edilecek (117 000 ağaç, 3 milyon \$/yıl),
- Yıllık 75 000 beyannamenin internet ortamında alınması,
- Her yıl banka ödenişlerine ait 40 milyon senedin vergi ödeyicilerin hesaplarına otomatik olarak işlenmesi ile 4000 çalışan iş gücü kazancı,
- İnternet üzerinden beyanname, ekleri ve bildirimlerin kabulünü sağlayacak e-beyanname uygulaması,
- Vergi tabanını yaygınlaştırmak, beyan dışı kalmış vergisel olayları tespit etmek ve vergi politikaları ve denetim stratejilerini oluşturmaya yönelik bilgi desteği için GİB veri ambarının gerçekleştirilmesi,
- Mükellefi müşteri olarak değerlendirme kapsamında Müşteri ilişkileri Yönetimi hizmeti de verecek,
- Çağrı Merkezi uygulaması,
- Defterdarlık ve Gelir Müdürlükleri otomasyonu,

- Bakanlıkça belirlenen mükelleflere ait defter ve belgelerin elektronik ortamda alınarak arşivlenmesi ve analizlerinin gerçekleştirildiği Elektronik Muhasebe Kayıt Sistemi (EMKAS) çalışmalarına hız verilmiştir.

3.4.1.3. VEDOP-3

Mevcut projelerin geliştirilmesi ve yeni uygulamaların hayata geçirilmesi amacıyla 17 Temmuz 2007 tarihinde VEDOP-3 Projesi uygulamaya koyulmuştur. Bu projenin amaçları arasında E-VDO uygulamasının bütün Türkiye'ye yaygınlaştırılması, merkezi sistemlerde iş sürekliliği ve felaketten kurtarma yapısının kurulması, VEDOP-1 donanımlarının yenilenmesi, VEDOP-2 işletim sistemlerinin yükseltilmesi, 61 Takdir Komisyonunun otomasyona dâhil edilmesi sayılabilir. Ayrıca VEDOP-3 Projesi ile 2007 yılı itibariyle Gelir Vergisi ve Kurumlar Vergisi e-beyanname oranları sırasıyla %99,46 ve %99,99 gibi bir orana ulaşmıştır (Yavuz ve Çarıkçı, 2009: 16).

Türkiye'nin en kapsamlı E-Devlet projelerinden biri olan VEDOP-3 çerçevesinde, Türkiye genelindeki 448 vergi dairesi ile 585 mal müdürlüğü gelir servisinin de yeniden yapılandırılması, vergi dairesi otomasyon uygulamalarının tamamen web tabanlı yapıya dönüştürülmesi sağlanmıştır. Projeye birlikte "E-imza" uygulamasının da devreye girmesiyle bütün işlemler internet üzerinden gerçekleştirilebilmektedir. Tam otomasyonun hedeflendiği VEDOP-3 projesi web tabanlı ve online sistem üzerinden çalışmaktadır. Yeni sistem ile oluşturulan "Türkiye Vergi Dairesi" yaklaşımının tamamlanmasıyla mükelleflerin kayıtlı olduğu vergi daireleri dışındaki vergi dairelerinden de hizmet alabilmeleri sağlanmaktadır. Gelir İdaresi Başkanlığı, arttırılacak donanım kapasiteleri ve yeni geliştirilecek uygulamalar ile mükelleflere vergi daireleri ve internet üzerinden vermekte olduğu hızlı ve kaliteli hizmetleri de arttırarak devam ettirecektir (Uğur ve Çütçü, 2009:13). VEDOP-3 Projesiyle birlikte çevrimiçi olarak hizmet verecek olan vergi dairelerinin E-Tahsilat ile vergi, ceza ve gecikme zamlarını elektronik ortamda tahsil edebilmeleri, Mükellef Cari Hesap Uygulaması ile mükelleflerin vergi, borç ve alacaklarının banka hesaplarında görülebilmesi, E-Haciz uygulaması ile de devletin vadesi geçen vergi alacaklarının tahsili için elektronik ortamda haciz işlemi gerçekleştirilebilmesi amaçlanmıştır (Bektaş, 2010: 48-49).

Sonuç itibariyle; uygulamaya konulan VEDOP ve E-Projelerle birlikte, denetim kapasitesinin artırılması ve mobilize hale gelmesini temin edecek bir yapıda örgütlenme sağlamak gerekecektir. Başbakanlıkça yayımlanan Kayıt Dışı Ekonomiyle Mücadele Stratejisi Eylem Planı ile de bu vurgu üzerinde durulmuştur. Plan ile güçlü bir toplumsal ve siyasi iradeyle tüm kesimlerin katıldığı kapsamlı bir mücadele stratejisi oluşturulması, kayıt dışı ekonominin zararlarına yönelik olarak toplumun bilinçlendirilmesi, kayıt altına girmenin teşvik edilmesi, mevzuat ve işlemlerin basitleştirilmesi, etkin bir denetim ve ceza sisteminin geliştirilmesi, kuruluşlar arasında veri paylaşımının güçlendirilmesi ve etkin bir koordinasyon sağlanması amaçlanmaktadır (Çolak, 2009: 42).

3.4.2. Elektronik Beyanname (E-Beyanname) Sistemi

213 sayılı Vergi Usul Kanununun mükerrer 257'nci maddesi ile Maliye Bakanlığı, vergi beyannameleri ve bildirimlerinin Internet ve diğer elektronik bilgi iletişim araç ve ortamında doğrudan mükellefler tarafından gönderilmesine izin vermeye veya zorunluluk getirmeye yetkili kılınmıştır. Bunun üzerine Gelir İdaresi Başkanlığı, 340 sıra numaralı Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği ile 01 Ekim 2004 tarihi itibariyle uygulamayı başlatmıştır.

340 Sıra No.lu VUK genel tebliğine göre E-Beyanname uygulaması, mükelleflerin vergi beyannameleri ile bildirim ve eklerinin kolay, hızlı, ekonomik ve güvenilir bir şekilde idareye intikalini sağlamak, vergi beyannamelerinin doldurulmasındaki hataları en aza indirerek mükellef mağduriyetini önlemek, vergi dairelerinin beyanname kabul, tarih ve tahakkuk işlemlerini azaltarak iş ve işlemlerini kolaylaştırmak ve diğer alanlarda mükellefe daha iyi hizmet vermelerine imkân sağlamaktır.

E-Beyanname uygulaması, tam otomasyona geçmiş vergi dairelerine verilecek beyannameleri kapsamaktadır. Elektronik ortamda beyannameleri aşağıda maddeler halinde yazılmış gerçek ve tüzel kişiler gönderebilmektedir (GİB, 2018a):

- 3568 sayılı Serbest Muhasebeci Mali Müşavir ve Yeminli Mali Müşavirlik Kanunu uyarınca çıkarılan tebliğlere göre aktif büyüklükleri veya net satış hâsılatlarının belli bir tutarın üzerinde olması nedeniyle beyannamelerini meslek mensubuna imzalatmak zorunluluğu bulunmayan mükellefler,

- 3568 sayılı Kanun uyarınca yetki almış olup bağımsız çalışan Serbest Muhasebeci, Serbest Muhasebeci Mali Müşavir ve Yeminli Mali Müşavirler (meslek mensupları),
- Katma Bütçeli İdareler,
- İl Özel İdareleri,
- Belediyeler ve bunlara bağlı iktisadi işletmeler,
- Kamu İktisadi Teşebbüsleri,
- Devlet ve Kamu İktisadi Teşebbüsleri İştirakleri,
- Döner Sermayeli İşletmeler,
- Özerk Kuruluşlar,
- Diğer Kamu Kurumları,
- Noterler,
- Muhasebeye ilişkin işlemleri, işletmede bağımlı olarak çalışan ve 3568 sayılı Kanuna göre ruhsat almış bulunan meslek mensupları tarafından yerine getirilen mükellefler,
- Herhangi bir hadde ve sınırlamaya tabi olmaksızın, Yeminli Mali Müşavirlerle tam tasdik sözleşmesi imzalamış olan mükellefler,
- Gayrimenkul sermaye iradı mükellefleri,
- 1581 sayılı Kanuna göre kurulan Tarım Kredi Kooperatifleri ve Birlikleri,
- 1136 sayılı Avukatlık Kanununa göre ruhsat almış Avukatlar,
- 3568 sayılı Kanun uyarınca yetki almış olan Serbest Muhasebeci, Serbest Muhasebeci Mali Müşavir ve Yeminli Mali Müşavirlerden, mesleki faaliyetini icra etmeyen ancak gelir getirici faaliyette bulunanlar, talep etmeleri halinde beyannamelerini elektronik ortamda doğrudan kendileri gönderebileceklerdir.

E-Beyanname uygulamasında bağlı bulunduğunuz vergi dairesine aşağıda belirtilen beyannameler gönderilebilir (GİB, 2018a):

- Katma Değer Vergisi 1 (KDV1),
- Katma Değer Vergisi 2 (KDV2),
- Katma Değer Vergisi Tevkifatı (9015) (KDV9015),
- Özel Tüketim Vergisi (I Sayılı Liste: Petrol Ürünleri Doğalgaz İle Diğer Malların Teslimleri İçin) (OTV1),

- Özel Tüketim Vergisi (II Sayılı Liste: Kayıt ve Tescile Tabi Olmayan Motorlu Taşıtlar İçin) (OTV2B),
- Özel Tüketim Vergisi (III Sayılı Liste: Alkollü İçkiler İçin) (OTV3A),
- Özel Tüketim Vergisi (III Sayılı Liste: Tütün Mamulleri İçin) (OTV3B),
- Özel Tüketim Vergisi (III Sayılı Liste: Kolalı Gazozlar İçin) (OTV3C),
- Özel Tüketim Vergisi (IV Sayılı Liste: Dayanıklı Tüketim ve Diğer Malların Teslimi İçin) (OTV4),
- Muhtasar Beyanname (MUH),
- Muhtasar Beyanname (G.V.K. Geçici 67. Maddesine Göre Yapılan Tevkifatlar İçin) (MUH67),
- Muhtasar Beyanname (K.V.K. 15. ve 30. Maddesine Göre Yapılan Tevkifatlar İçin) (MUH30),
- Muhtasar Beyanname (K.V.K. 24. Maddesine Göre Yapılan Tevkifatlar İçin) (MUH24),
- Muhtasar Beyanname (G.V.K. Geçici 67. Maddesine Göre Yapılan Tevkifatlar İçin Ek 2 ve Ek 3) (MUH67EK),
- Muhtasar Beyanname (G.V.K. Geçici 70. Madde Kapsamı İçin) (MUH70),
- Noter Harçları Vergisi (NOTER),
- MEP İştirakçileri Kurumlar Vergisi (MEPKURUM),
- Banka Muameleleri Vergisi (BANKA),
- Sigorta Muameleleri Vergisi (SIGORTA),
- Damga Vergisi (DAMGA),
- Özel İletişim Vergisi (OIV),
- Şans Oyunları Vergisi (SANS),
- Yıllık Gelir Vergisi (GELİR),
- Kurumlar Vergisi Mükellefleri İçin Geçici Vergi (KGECICI),
- Gelir Vergisi Mükellefleri İçin Geçici Vergi (GGECICI),
- Kurumlar Vergisi (KURUM),
- BA Formu (FORMBA),
- BS Formu (FORMBS),
- Kaynak Kullanımını Destekleme Fonu Kesintisi (KKDF),
- Araçları Muayene Yetkisi Verilen Gerçek ve Tüzel Kişilerce Ödenmesi Gereken Hazine Payına İlişkin bildirim gibi beyanname ve bildirimlerini elektronik olarak gönderebilirsiniz.

Kanuni verilme süresi geçmiş bulunan beyannameler ile düzeltme ve pişmanlık talebi içeren beyannameler de elektronik ortamda gönderilebilmektedir. Bunun yanında Gayrimenkul Sermaye İradı ve Basit Usulde Ticari Kazanç beyannameleri de elektronik ortamda gönderilebilmekte olup sıralamada Yıllık Gelir Vergisi beyannameleri içerisinde yer almaktadır.

Tablo 6: Yıllar İtibariyle Elektronik Ortamda Alınan E-Beyanname Sayıları (Adet)

	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Alınan E-Beyanname Sayısı	28.738.243	35.671.909	39.955.453	45.064.607	46.078.755	***
	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Alınan E-Beyanname Sayısı	55.658.452	***	75.160.223	80.152.256	85.456.856	89.563.2356

*** Bu yıllara ait faaliyet raporlarında ya da diğer kaynaklarda herhangi bir veriye rastlanılmamıştır.

Kaynak: Gelir İdaresi Başkanlığı yıllık faaliyet raporlarından derlenmiştir.

Tablo 6'ya bakıldığında 2017 yılı sonu itibariyle, elektronik ortamda yaklaşık 90 milyon adet beyanname alınmıştır. 2006 yılından günümüze kadar E-beyanname sayısında sürekli artış meydana gelmiştir. İlk yıllarda zorunlu olmamasına rağmen artış göstermesi, istenilen amaçların gerçekleştirilmesi noktasında önemli gelişme olarak değerlendirilebilir. 2018 yılından itibaren bütün beyannamelerin elektronik ortamda verilmesi kararıyla bu sayının daha da fazla artış göstermesi beklenmektedir.

3.4.3. Elektronik Haciz (E-Haciz) Sistemi

Kamu alacaklarının süratle tahsili, takip masraflarının (posta, kırtasiye v.b.) ve idare ile ilgili kurumların iş yükünün azaltılması, zaman tasarrufu sağlanması ve haciz uygulamalarının elektronik ortamda yapılması amacıyla elektronik haciz (E-haciz) projesi geliştirilmiştir. Bu sistem çalışmanın dördüncü bölümünde Elektronik Haciz Sistemi Uygulaması başlığı altında ayrıntılı olarak işlenecektir.

3.4.4. Elektronik Fatura (E-Fatura) Sistemi

213 Sayılı VUK'nun 229'uncu maddesinde faturanın tanımı yapılmış, izleyen maddede faturanın şekli ile ihtiva edeceği hususlara yer verilmiştir. 231'nci maddede fatura düzenlenmesinde uyulacak esaslar, 232'nci maddede fatura kullanma

mecburiyeti konusunda düzenlemeler ortaya konulmuştur. Kanunun mükerrer 242'nci maddesi ile düzenlenmesi istenilen ise faturanın elektronik ortamda düzenlenmesidir. Yani E-fatura yeni bir belge olmayıp, düzenleme mecburiyeti getirilenler ile düzenlemesine izin verilen mükellefler tarafından kâğıt ortamında düzenlenmesi gereken faturanın birebir aynısının elektronik ortamda düzenlenmiş şeklidir. Bu ortamda düzenlenen E-faturanın müşterisine de yine bu ortamda aktarımı yapılacak, bu ortamda muhafaza ve (İstenilmesi halinde) ibraz edilmesi gerekmektedir (Süzer, 2014: 77).

Türkiye'de 397 sıra no.lu VUK tebliğine ile hayata geçirilen ve 5 Mart 2010 tarihinden itibaren uygulamada olan E-fatura, veri format ve standardı Gelir İdaresi Başkanlığı tarafından belirlenen, VUK gereği bir faturada yer alması gereken bilgilerin içerisinde yer aldığı, satıcı ve alıcı arasındaki iletiminin merkezi bir platform (GİB) üzerinden gerçekleştirildiği elektronik bir belgedir. E-fatura yeni bir belge türü olmayıp, kâğıt fatura ile aynı hukuki niteliklere sahiptir. Gelir İdaresi Başkanlığı tarafından yönetilen E-fatura uygulamasında amaç tek format ve standarda göre satıcı ve alıcı arasında güvenli, zaman ve maliyet tasarrufu sağlayan bir sistem oluşturmaktır. 397 sıra no.lu VUK ile tüzel kişiler sistemden faydalanabilirken 416 sıra no.lu VUK tebliği ile gerçek kişilere de E-fatura uygulamasına dâhil edilmiştir (GİB, 2018b).

421 Sıra Numaralı Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği kapsamında:

- 04.12.2003 tarihli ve 5015 sayılı Petrol Piyasası Kanunu kapsamında madeni yağ lisansına sahip olanlar ile bunlardan 2011 takvim yılında mal alan mükelleflerden 31.12.2011 tarihi itibarıyla asgari 25 Milyon TL brüt satış hâsılatına (ciro) sahip olanlar,
- 06.06.2002 tarihli ve 4760 sayılı Özel Tüketim Vergisi Kanunu'na ekli (III) sayılı listedeki malları imal, inşa veya ithal edenler ile bunlardan 2011 takvim yılında mal alan mükelleflerden 31.12.2011 tarihi itibarıyla asgari 10 Milyon TL brüt satış hâsılatına (ciro) sahip olanlar,

01.09.2013 tarihine kadar Gelir İdaresi Başkanlığı'na başvurmak ve 31.12.2013 tarihine kadar E-Fatura uygulamasına geçmek zorundadır. Tebliğ kapsamındaki mükelleflerden mal veya hizmet alan ve belirlenen hadlerin altında kalan mükelleflerin de istemeleri halinde elektronik defter ve elektronik fatura

uygulamalarından yararlanabilecekleri tabiidir. Konu hakkında örnek verecek olursak:

ÖRNEK 1: Madeni Yağ İthalatı ile uğraşan Bay (A) 2012 yılında Bay (B)'ye 90 ton madeni yağ teslim etmiştir. Bay (B) aynı yıl içinde 27 milyon lira hâsılat elde etmiştir. Bay (B) 2013 yılından itibaren E-fatura uygulaması kapsamına girecektir.

ÖRNEK 2: Kolalı içecek üreten Bay (C) 2012 yılında bu işten 14 milyon lira hâsılat elde etmiştir. Bay (C) 2013 yılından itibaren E-fatura düzenleme ile ilgili mükellefiyetlerini yerine getirmek üzere GİB'e müracaat ederek gerekli işlemlerin yapılmasına başlanılmasını sağlayacaktır.

421 Sıra Numaralı Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği kapsamında elektronik fatura uygulamasından yararlanan mükelleflerin birbirlerine yapmış oldukları mal teslimi veya hizmet ifaları için elektronik fatura düzenlemeleri zorunludur. Elektronik Fatura Uygulamasından yararlanan mükellefler fatura düzenlemeden önce muhatabın www.efatura.gov.tr internet adresinde yer alan kayıtlı kullanıcı listesine kayıtlı olup olmadığını kontrol edecekler, kayıtlı kullanıcı ise elektronik fatura, kayıtlı kullanıcı değilse kâğıt fatura düzenleyeceklerdir. Elektronik fatura uygulamasına dâhil olma zorunluluğu getirilen mükellefler elektronik fatura uygulamasına kayıtlı olan diğer mükelleflere kâğıt ortamında fatura düzenleyemezler; düzenlemeleri halinde kâğıt ortamında düzenlenen bu faturalar hiç düzenlenmemiş sayılır.

Tablo 7: Yıllar İtibariyle Elektronik Fatura Uygulamasına İlişkin Bilgiler

Yıl	E-Fatura Uygulamasından Yararlanan Mükellef Sayısı	Düzenlenen E-Fatura Sayısı (Adet)	Fatura Tutarı (TL)
2010	114	8.275	146.108.422
2011	3.024	312.532	5.406.011.606
2012	3.182	874.710	15.218.034.821
2013	16.270	2.118.001	48.654.104.462
2014	19.375	72.463.951	1.127.236.091.091
2015	46.800	113.713.039	1.180.957.808.191
2016	61.013	163.456.644	1.974.549.748.742*
2017	72.036	177.485.032	2.657.574.673.267

* 2016 yılında düzenlenen e-fatura sayısı, uygulamanın gelişiminin sağlıklı izlenebilmesi açısından faturalar üzerinde yapılan analizler neticesinde güncellenmiştir.

Kaynak: Gelir İdaresi Başkanlığı yıllık faaliyet raporlarından derlenmiştir.

Tablo 7'ye bakıldığında, E-Fatura uygulamasına ilk zamanlar ihtiyari olarak uygulamaya başlanılmış olmasına rağmen, mükellefler tarafından beklentinin üzerinde bir uyum sağlanmış olduğu görülmektedir. Daha sonraki yıllarda yapılan düzenlemeler ile E-Fatura uygulamasının bazı mükellef grupları üzerinde zorunlu hale getirilmesi ile birlikte hem E-Fatura düzenleme sayısında hem de fatura tutarı (TL) bazında olağanüstü bir artış meydana geldiği görülmektedir. Bu veriler ışığında Gelir İdaresi Başkanlığı tarafından E-Fatura ile arzulanan hedeflere kısa zamanda ulaşılabileceği sonucuna ulaşılabilecektir.

3.4.5. Elektronik Defter (E- Defter) Sistemi

Maliye Bakanlığı Gelir İdaresi Başkanlığı ile Gümrük ve Ticaret Bakanlığı İç Ticaret Genel Müdürlüğü tarafından 13.12.2011 tarihli ve 28141 sayılı Resmî Gazetede ortak yayımlanan 1 sıra No.lu Elektronik Defter Genel Tebliği ile elektronik defter (e-defter) yürürlüğe girmiş bulunmaktadır. E-Defter, Vergi Usul Kanunu ve Türk Ticaret Kanunu hükümleri gereğince tutulması zorunlu olan defterlerden olan (yevmiye defteri ve büyük defter) belirlenen format ve standartlara uygun biçimde elektronik dosya biçiminde hazırlanması, bastırılmaksızın kaydedilmesi, değişmezliğinin, bütünlüğünün ve kaynağının doğruluğunun garanti altına alınması ve ilgililer nezdinde ispat aracı olarak kullanılabilmesine imkân tanımayı hedefleyen hukuki ve teknik düzenlemeler bütünüdür. Defterlerin elektronik ortamda hazırlanması için xml formatında bir standart olan ve uluslararası kullanıma sahip XBRL (eXtensible Business Reporting Language) Genişletilebilir İşletme Raporlama Dili esas alınmıştır. Belirtilen standartlara uygun olarak hazırlanan elektronik defterlerin değişmezliğinin, kaynağının ve bütünlüğünün sağlanmasında gerçek kişiler için güvenli elektronik imza veya tüzel kişiler için mali mühür kullanılacaktır. Ayrıca imza veya mühür değerinin Elektronik Defter Uygulaması üzerinden bildirim suretiyle, söz konusu defterin ilgili tüm taraflar nezdinde ispat aracı olarak kullanılabilmesi sağlanacaktır. Başlangıç aşamasında yevmiye defteri ve büyük defterin elektronik defter kapsamında tutulması öngörülmüş olup, ilerleyen dönemlerde diğer yasal defterlerle ilgili çalışma yapılacaktır (GİB, 2018c).

421 Sıra Numaralı Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği kapsamında yukarıda yer verilen elektronik fatura uygulamasına dâhil olan aşağıda sayılan mükellef gruplarına aynı zamanda elektronik defter uygulamasına dâhil olma zorunluluğu getirilmiştir:

- 04.12.2003 tarihli ve 5015 sayılı Petrol Piyasası Kanunu kapsamında madeni yağ lisansına sahip olanlar ile bunlardan 2011 takvim yılında mal alan mükelleflerden 31.12.2011 tarihi itibarıyla asgari 25 Milyon TL brüt satış hâsılatına sahip olanlar,
- 06.06.2002 tarihli ve 4760 sayılı Özel Tüketim Vergisi Kanununa ekli (III) sayılı listedeki malları imal, inşa veya ithal edenler ile bunlardan 2011 takvim yılında mal alan mükelleflerden 31.12.2011 tarihi itibarıyla asgari 10 Milyon TL brüt satış hâsılatına sahip olanlar,

Elektronik defter uygulamasına ise 2014 takvim yılı içerisinde geçmeleri zorunludur. Yine söz konusu tebliğ kapsamında zorunluluk getirilen mükelleflerden mal alan 10.12.2003 tarihli ve 5018 sayılı Kamu Malî Yönetimi ve Kontrol Kanununa ekli cetvellerde yer alan idare, kurum ve kuruluşlar ile iktisadi kamu kuruluşlarının elektronik fatura uygulamasından yararlanma ve elektronik defter tutma zorunluluğu bulunmamaktadır.

Tablo 8: E-Defter Uygulamasından Yararlanan Mükellef Sayısı

Yıllar	E-Defter Uygulamasından Yararlanan Mükellef Sayısı
2012	28
2013	47
2014	18.500
2015	45.321
2016	59.451
2017	70.495
2018	90.000*

* 2018 yılı hedeflenen mükellef sayısını ifade etmektedir.

Kaynak: Gelir İdaresi Başkanlığı yıllık faaliyet raporlarından derlenmiştir.

Tablo 8'e baktığımızda 2014 yılından itibaren E-Defter uygulamasının zorunlu hale getirilmesiyle birlikte bu uygulamadan yararlanan mükellef sayılarında büyük oranda artış meydana geldiği görülmektedir. Gelir İdaresi Başkanlığı verilerine göre, E-Defter sistemine kayıtlı mükellef sayısı, 2016 yılında 59.451 kişi,

2017 yılında 70.495 kişi olarak gerçekleşmiş olup bu sayının 2018 yılında 90.000 kişi seviyesine çıkması hedeflenmektedir.

3.4.6. Elektronik Tebligat (E-Tebligat) Sistemi

Vergi dairelerince düzenlenen ve mükellef ile diğer muhataplarına tebliği gereken evrakın, Gelir İdaresi Başkanlığı aracılığıyla elektronik ortamda tebliğ edilmesi projesidir. Elektronik Tebligat, 213 sayılı Vergi Usul Kanunu ve 456 sıra no.lu Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği hükümlerine göre tebliği gereken belgelerin, E-Tebligat sistemi ile mükelleflerin elektronik adreslerine tebliğ edilmesidir. Bu tebliğ fiziki ortamda yapılan tebligat ile aynı sonucu doğurmaktadır. E-Tebligat uygulaması 01.04.2016 tarihinden itibaren başlamıştır. Gelir vergisi mükelleflerinden ticari, zirai ve mesleki yönden kazanç elde edenler, 01.04.2016 tarihine kadar bildirimde bulunarak elektronik tebligat sistemini kullanmaya başlamaları gerekmektedir. Fakat kazançları basit usulde tespit edilenler, gerçek usulde vergiye tabi olmayan çiftçiler ile diğer vergisel yükümlülükleri bulunan mükellefler ise sisteme gönüllü olarak başvurabilirler. Kurumlar vergisi mükelleflerinin ise Elektronik Tebligat sistemine 01.04.2016 tarihine kadar bildirimde bulunarak elektronik tebligat sistemini kullanmaya başlamaları gerekmektedir. Ancak kurumlar vergisi mükellefleri dışında kalan tüzel kişiler ile tüzel kişiliği olmayan teşekküller ise gönüllü olarak sisteme başvuru yaparak kullanabilirler (GİB, 2018d).

456 Sıra No.lu VUK Genel Tebliğine göre, E-Tebligat sistemi ile gönderilen belgeler, Elektronik Tebligat Talep Bildiriminde belirtilen telefon numarasına SMS yoluyla veya bildirilen elektronik posta adresine mail yolu ile bilgilendirme yapılır. Mükellefin elektronik ortamdaki adresine ulaştığı tarihi izleyen beşinci günün sonunda tebliğ edilmiş sayılır ve ayrıca posta yoluyla tebligat yapılmaz.

Elektronik ortama geçilmeden önce vergi dairesi tarafından hazırlanan tebligatlar memur tarafından, posta yolu gibi tebligat yöntemleri ile mükellefe gönderilmekte, bu da ulaşım ve posta yoluyla yapılan resmi tebligat masraflarının artması vb. gibi sorunları beraberinde getirmekteydi. Örneğin; vergi daireleri tarafından 2015 yılında düzenlenen ödeme emri sayısı 8.410.670 olup, buna ait posta masrafı 75.696.030 TL'dir. Aynı şekilde vergi daireleri tarafından 2015 yılında düzenlenen ihbarname sayısı 1.172.962 olup, buna ilişkin posta masrafı 10.556.658

TL'dir. Yaklaşık olarak sadece posta yolu ile ödenen toplam masraf 86.252.688 TL olmaktadır. Bu yönüyle E-Tebligat genel bütçede tasarruf sağlayacak olup ayrıca kâğıt, zaman, işgücü ve enerji tasarrufu da sağlayacaktır.

Tablo 9: E-Tebligat İle Gönderilen Tebligat Sayısı ve Sağlanan Tasarruf Tutarı

Belge Türü	2016		2017	
	Adet	Tasarruf (TL)*	Adet	Tasarruf (TL)**
Ödeme emri	3.223.931	35.463.241	12.806.290	160.078.625
İhbarname	470.146	5.171.606	706.824	8.835.300
İki no'lu ihbarname	679	7.469	27.352	341.900
KEYS ile gönderilen belge	-----		188.726	2.359.075
İade mahsup	-----		72.372	904.650
YMM bilgi isteme yazısı	-----		34.617	432.712,5
KDV belge talebi	-----		459	5.737,5
Tenzil bloke	-----		62	775
İade red	-----		48	600
Toplam	3.694.756	40.642.282	13.836.750	172.959.375

*2016 yılı için tebligat gönderim ücreti 11 TL'dir.

**2017 yılı için tebligat gönderim ücreti 12,5 TL'dir.

Kaynak: Gelir İdaresi Başkanlığı yıllık faaliyet raporlarından derlenmiştir.

Tablo 9'a baktığımızda E-Tebligat uygulamasının 2016 yılında başlamış olmasına rağmen 2017 yılı itibariyle 13.836.750 âdete ulaşmış olması büyük bir başarı olarak değerlendirilebilecektir. Söz konusu tabloya göre 2016 yılında, E-Tebligat sistemine kayıtlı mükelleflere gönderilen tebligat sayısı 3.694.756 adettir. Bunun karşılığında sağlanan tasarruf miktarı ise 40.642.828-TL olarak gerçekleşmiştir. 2017 yılında E-tebligat sistemi ile gönderilen tebligat sayıları ve sağlanan tasarruf tutarı ise, 172.959.375-TL olarak gerçekleşmiştir. Bu yönüyle E-Tebligat sistemi bütçeye katkı sağlamasının yanında ayrıca kâğıt, zaman, işgücü ve enerji tasarrufu da sağlayacaktır. Ayrıca, Gelir İdaresi Başkanlığı tarafından E-Tebligat sayısının 2018 yılında 20.000.000 kişi seviyesine çıkması hedeflenmektedir.

3.4.7. Elektronik Yoklama (E-Yoklama) Sistemi

Gelir İdaresi Başkanlığı'nca mükellef davranışları yönetimini, çağın gerekleri doğrultusunda modern, dinamik ve organize bir yapı haline getirmek üzere internet, web ve kablosuz teknolojiler ile E-Devlet uygulamaları çerçevesinde yoklama ve denetim faaliyetlerinin mobil teknolojilerden yararlanarak gerçekleştirilmesi amacıyla "Elektronik Yoklama" projesi hayata geçirilmiştir (GİB, 2017 Faaliyet Raporu).

E-Yoklama ile ilgili pilot uygulama 2013 yılında, test çalışmalarına ise 2014 yılında başlanılmış bu çalışmaların tamamlanmasını müteakip, 213 sayılı Vergi Usul Kanunu 132/A maddesinden alınan yetkiye istinaden yayımlanan 453 Sıra No.lu VUK Genel Tebliği ile tüm vergi dairesi başkanlıklarında ve defterdarlıklarda 01.09.2015 tarihinden itibaren uygulanmaya başlanılmıştır.

Tablo 10: E-Yoklama Sistemiyle Gerçekleştirilen Yoklama Sayıları

Görev Türleri	Yoklama Sayısı	
	01.01.2016-31.12.2016	01.01.2017-31.12.2017
İlk Defa İşe Başlama Yoklaması	518.781	450.613
Nakil İşe Başlama Yoklaması	89.587	97.636
Adres Değişikliği Yoklaması	149.640	157.908
Faal Mükellef Kontrol Yoklaması	222.027	161.625
İşi Bırakma Yoklaması	330.446	315.023
Nakil İşi Bırakma Yoklaması	30.812	31.150
Nakil Araç Yoklaması	18.297	17.276
Diğer Ücretli Çalışan Yoklaması	14.700	18.454
Kayıt Dışı Faaliyet Yoklaması	5.912	4.135
e-Tüzel Kişilik İşe Başlama Yoklaması	13.907	101.780
Ek İşi Bırakma Yoklaması	4.142	7.359
Serbest Yoklama	165.920	178.797
Şube Açılış Yoklaması	132.274	152.353
Ek İşe Başlama Yoklaması	48.499	57.369
Şube Kapanış Yoklaması	82.813	77.445
Nakil Vasıta Terk Yoklaması	6.856	6.160
KDV İade (İmalatçı) Yoklaması	1.681	3.697
KDV İade (İmalatçı Olmayan) Yoklaması	3.521	7.586
KDV İade (İmalatçıların İhraç Kaydıyla Mal Teslimi) Yoklaması	653	1.051
MTY-1 Yoklaması	9.154	1.403
Resen Terk Yoklaması (İşyeri Nezdinde)		102.267
Resen Terk Yoklaması (Şirket Yetkilisi Nezdinde/Mükellef İkametgâhında)	253.312	58.993
GMSİ Yoklaması (Mülk Sahibi Nezdinde)		71.854
GMSİ Yoklaması (Kiracı Nezdinde)	103.893	15.451
Diğer Ücretli Terk Yoklaması	9.808	10.494
Özel Esas Yoklaması	----	10.532
Anlaşmalı Matbaa Yoklaması	----	1.308
Atık Madeni Yağ Dönüşüm Tesisi Tespit Yoklaması	----	50
TOPLAM	2.216.635	2.119.769

Kaynak: Gelir İdaresi Başkanlığı yıllık faaliyet raporlarından derlenmiştir.

Tablo 10’da 2016 ve 2017 yıllarında görev türlerine göre gerçekleştirilen yoklama sayıları yer almaktadır. E-Yoklama sistemi yeni bir uygulama olmasına rağmen ilk yıllarında iki milyonun üzerinde bir yoklama yapılmış olması ilerisi için umut verici bir tablo olarak değerlendirilebilir.

453 Sıra No.lu VUK Genel Tebliğine göre; E-Yoklama sistemi ile yoklama talebinin oluşturulması, oluşturulan talebin yoklamaya yetkililere iletilmesi, yoklama fişinin oluşturulması, kayıt altına alınması ve onaylanması ile yoklama fişinin ilgisine iletilmesi işlemlerinin hepsi elektronik ortamda gerçekleştirilmektedir. E-Yoklama sistemi ile klasik yoklama anlayışının dışında, yoklama ve denetim faaliyetleri mobil cihazlar ile yerine getirilmekte ve 3G teknolojisinin sunduğu mobilite ile mükellefin her türlü uyumsuzluk durumlarına hızlı ve etkili bir şekilde müdahale imkânı sağlanabilmektedir. Bu sistem ile mükelleflere ilişkin istenilen bilgilere her noktadan anlık olarak ulaşılabilmenin yanı sıra, E-Yoklama talebinde bulunan birimlere de doğrudan yoklama sonuçlarına yönelik bilgi aktarımı yapılabilmektedir.

Yoklama fişlerinin elektronik ortamda oluşturularak kayıt altına alınması, bunların elektronik imza araçları ile onaylanması ya da formun ıslak olarak imzalanması, bu şekilde hazırlanacak olan bilgi ve belgelerin internet de dâhil olmak üzere her türlü elektronik bilgi iletişim araç ve ortamında ilgili kişilere gönderilmesi esastır. Ancak, yoklama faaliyetinin herhangi bir nedenle elektronik ortamda yürütülememesi halinde söz konusu işlemler, eskiden olduğu gibi, genel hükümler doğrultusunda yerine getirilecektir.

E-Yoklama fişleri, yoklamaya yetkililer tarafından yoklama faaliyetinin amaç ve içeriğine göre belirlenmiş iş kuralları çerçevesinde, mobil cihazlar aracılığıyla elektronik ortamda oluşturulacaktır. Yoklama sırasında tespit edilen hususlar, nezdinde yoklama yapılan veya yetkilisine mobil cihaz ekranında ön izleme yaptırılmak suretiyle okutulur ve doğruluğu noktasında karşılıklı olarak mutabık kalınması halinde;

- Nezdinde yoklama yapılanın elektronik imza aracı bulunması durumunda; nezdinde yoklama yapılan kişi veya yetkilisi tarafından elektronik imza aracı kullanılarak E-Yoklama fişi imzalanır,

- Nezdinde yoklama yapılanın elektronik imza aracı bulunmaması durumunda; yoklamaya ilişkin özet bilgilerle benzersiz kodun üzerine yazıldığı E-Yoklama imza formu, tarih yazılmak suretiyle yoklamaya yetkililer ve nezdinde yoklama yapılan kişi veya yetkilisi ile birlikte karşılıklı olarak ıslak imza ile imzalanır.

Yukarıda belirtildiği şekilde nezdinde yoklama yapılan veya yetkilisi tarafından imzalanan E-Yoklama fişi yoklamaya yetkililer tarafından elektronik ortamda onaylanarak imzalanma süreci tamamlanmış olur.

E-Yoklama ile ilgili tebliğle yapılan düzenleme ile “E-Yoklama fişinin tanzimi sırasında, nezdinde yoklama yapılan veya yetkilisi bulunmaz veya imzadan imtina ederlerse bu durum mobil cihaz üzerinde ve E-Yoklama imza formunda belirtilecek ve yoklama fişi yoklamaya yetkili memur/memurlar tarafından tek taraflı olarak onaylanacaktır.

Gelir İdaresi Başkanlığı teknolojiyi ve elektronik ortamı en iyi kullanan kamu kurumların başında gelmektedir. Ancak insan kaynağı vergi dairelerinin olmazsa olmazıdır dolayısı ile son yıllarda idarenin iş yükünün ve çeşitliliğinin artması nedeni ile kalifiye eleman ihtiyacı giderek artmış olup tahsilât çalışmalarında istenen hedeflere ulaşılmasındaki etkenlerden birisi de personel yetersizliğine dikkat çekmek gerekmektedir. Bu nedenle uzman personel alımına hız verilmesi ayrıca çalışan memnuniyeti açısından mevcut personelin de özlük haklarının daha da iyileştirilmesi gerekmektedir.

3.4.8. Defter Beyan Sistemi

486 sıra no.lu Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği hükümlerine göre oluşturulan ve çok yeni bir sistem olan Defter Beyan Sistemi, Serbest meslek erbabı, işletme hesabı esasına göre defter tutan mükellefler ile basit usule tabi olan mükelleflerin kayıtlarının elektronik ortamda tutulmasına, bu kayıtlardan serbest meslek erbabı ile işletme hesabı esasına göre defter tutanların defterlerinin elektronik olarak oluşturulması ve saklanmasına, vergi beyannameleri, bildirim ve dilekçelerin elektronik olarak verilebilmesine, elektronik ortamda belge düzenlenebilmesine imkan tanıyan ve kapsamda yer alan mükelleflerin Gelir İdaresi Başkanlığı veri tabanında yer alan diğer bilgilerini mükelleflerin bilgisine sunan sistemdir (Sisteme

giriş yapılarak gelir ve giderler elektronik ortamda kaydedilebilir, defterler bu kayıtlardan hareketle elektronik ortamda oluşturabilir, saklanabilir ve beyannameler hazırlanarak onaylanabilir. Diğer taraftan Sistem üzerinden fatura, serbest meslek makbuzu gibi belgeler elektronik ortamda düzenlenebilecektir).

Sistemin avantajları şöyledir (GİB, 2018e):

- Bir muhasebe programına ihtiyaç duyulmaksızın internetin olduğu her yerden vergisel ve ticari işlemlerin elektronik ortamda kayıt altına alınabilmesi.
- Kırtasiyeciliği azaltması.
- Defter tasdikine ihtiyaç duyulmaması.
- Defterleri muhafaza etmeye yönelik maliyetlerin söz konusu olmaması ile fatura ve makbuz gibi belgelerin elektronik olarak düzenlenebilmesi gibi imkânlar sayesinde yükümlülüklerle ilişkin bürokratik işlemlerin ve uyum maliyetlerinin azaltılması.
- Kayıt dışı ekonomi ile etkin bir şekilde mücadele edilmesi.
- Vergiye gönüllü uyum seviyelerinin artırılması.

486 sıra no.lu Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği gereğince Defter Beyan Sistemini, serbest meslek erbapları, işletme hesabı esasına göre defter tutan mükellefler ile basit usule tabi olan mükelleflerin kullanmaları zorunludur. Serbest meslek erbapları ile basit usule tabi mükellefler (noterler ile noterlik görevini ifa ile mükellef olanlar hariç) 01/01/2018, diğer mükellefler ise 01/01/2019 (serbest meslek kazanç defteri yanında işletme hesabı esasına göre defter tutanlar açısından 01/01/2018) tarihinden itibaren sistemi kullanmaya başlayacaklardır. Serbest meslek kazanç defteri yanında bilanço esasına göre defter tutan mükellefler de, 01/01/2018 tarihinden itibaren serbest meslek faaliyetine ilişkin kayıtlarını ve kazanç defterini sistem üzerinden tutacaktır. Bu sürelere sistemin çok yeni olması ve uyum problemleri nedeniyle Gelir İdaresi Başkanlığı tarafından değişiklik yapılmaktadır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ELEKTRONİK HACİZ UYGULAMASI

4.1. Genel Bilgiler

Elektronik Haciz projesi, 6183 sayılı Kanunun amir hükmü gereği (md. 79) düzenlenen haciz bildirimlerinin, GİB tarafından alacaklı vergi daireleri adına E-Haciz uygulamasına katılan bankalara elektronik ortamda tebliğ edilmesi ve bu tebligatlara elektronik ortamda bankalar tarafından cevap verilmesi, bu kapsamda hacedilen menkul mallar ile her türlü alacak ve hakların paraya çevrilmesi ve vergi dairesi hesaplarına aktarılması üzerine kurulmuş bir projedir. Bu proje 2008 yılında uygulanmaya başlanmıştır (GİB, 2017 Faaliyet Raporu: 104). E-Haciz uygulaması etkin bir tahsilât için devreye sokulmuş olup, klasik vergi tahsilâtı ve takibini bir kenara bırakarak, bilişim teknolojilerinin gelişmesiyle çağın gereklerine uygun olarak hazırlanan projelerden biridir. Bakanlık, vergi kaçışını önlemeye yönelik olarak geliştirdiği bu projeyle vergi borcunu ödemeyenlerin banka hesaplarına elektronik ortamda bloke koymakla birlikte sistemin ana gayesi, vergilerini zamanında ve tam olarak yatırmayan vergi mükelleflerinin hazineden sakladıkları parasal değerler üzerindeki kamu alacağının bir an önce tahsilini sağlamaktır (Alptürk, 2008: 187).

Önceleri kâğıt ortamında banka şubelerine veya genel merkezlerine tek tek gönderilen haciz bildirimleri hem banka hem de vergi daireleri açısından iş yükü oluşturmakta ve sonuçları etkisiz kılmaktaydı. Gelir İdaresi Başkanlığı bu sorunu çözmek için kanundan aldığı yetkiye dayanarak Türkiye’de kaim banka ve finans kurumları ile anlaşarak bahse konu haciz bildirimlerinin dijital ortamda iletimini ve sonuçlarının da yine dijital ortamda vergi dairelerine aktarılmasını sağlamıştır (Bağ, 2015: 99).

E-Haciz projesi ile ilgili olarak Maliye Bakanlığı’nın çalışmaları sadece 6183 sayılı Kanunun 79’uncu maddesi ile sınırlı kalmamış, bu kapsamda ilgili maddede 5904 sayılı Kanunla yapılan değişikliklerle gayrimenkul, gemiler ve taşıtların elektronik ortamda haczine imkân sağlanmıştır. Bu kapsamda Emniyet Genel

Müdürlüğü ve GİB arasında imzalanan protokol kapsamında GİB birimleri tarafından, araçların satış ve devrini engellemek ya da sınırlandırmak amacıyla araç tescil kayıtlarına elektronik ortamda “Takyidat Şerhi” eklenilmesi, kaldırılması veya muvafakat verilebilmektedir. Bunlara yönelik programların hazırlanması amacıyla analiz, tasarım, yazılım ve test çalışmaları yapılmış olup, program geliştirme çalışmalarına devam edilmektedir. Bunun yanında ayrıca gayrimenkul haczi için GİB ile Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü arasında protokol ve program yazılım çalışmalarına devam edilmektedir (GİB 2017 Faaliyet Raporu: 104).

Elektronik haciz uygulamalarından beklenen en önemli faydalar; kamu alacaklarının hızlı tahsil edilmesi, personel, zaman ve kaynak tasarrufu sağlanması ile kamunun iş yükünün azaltılmasıdır. Özellikle banka mevduatlarının haczi uygulaması yukarıda sayılan tüm işlevleri en üst seviyede sağlamaktadır. Eskiden günler bazen haftalar alan haciz işlemleri bu uygulama sayesinde saatler içerisinde tamamlanabilmektedir. Yine bu uygulama ile idarenin yazışma yapmasına ve emek yoğun çalışmasına gerek kalmamıştır. Günde yaklaşık 30.000 adet haciz işlemi elektronik ortamda yapılabilmektedir. Günümüzde ekonomik kesimlerin bankacılık sistemiyle yoğun çalışması ve bankacılık sektörü kullanılmadan işlem yapılmasının çok zor olduğu düşünüldüğünde, banka mevduatlarına uygulanan haciz işleminin ne denli öneme sahip olduğu daha kolay anlaşılacaktır. Özellikle vergiye gönüllü uyumda zorlanan mükellefler ekonomik hayatlarını devam ettirmek için vergisel işlemlerini daha dikkatle takip etmek zorunda kalmaktadırlar. Örneğin vergi borcu olan bir mükellef bankada bulunan mevduatına haciz işlemi uygulandığında hiçbir ödemesini yapamayacağı için ekonomik faaliyetlerine devam edememektedir. Ayrıca bu mükellefler, banka nezdinde “devlete borcunu ödemeyen” bir müşteri durumuna düşmekte ve bankalar tarafından “riskli müşteri” olarak algılanmaktadır. Bu nedenle sıradan bankacılık işlemlerinde dahi güçlük çekmekte ve ek teminatlarla karşılaşabilmektedirler (Ayfer, 2015: 59).

Bu bölümde, 6183 sayılı Kanununun 79’uncu maddesine istinaden uygulanan E-Haciz uygulaması incelenecektir. Burada E-Haciz uygulamasının kanuni dayanağı, E-haciz bildirisinin düzenlenmesi, bildirisinin tebliğ usulü, E-Haciz uygulamasının akışı, sonrasında ise E-Haciz uygulamasında yaşanan sorunlara değinilecek ve uygulamanın genel bir analizi yapılacaktır.

4.2. E-Haciz Uygulamaları Hakkında Yapılan Literatür Çalışmaları

Türkiye’de literatürde, E-Haciz alanında, değişik yer ve zamanlarda yapılmış, kısıtlı sayıda da olsa çalışmalar karşımıza çıkmaktadır. Sistemin 2008 yılında hayata geçmesi ve yapısını tam olarak sağlayamadığı düşünüldüğünde, bu alanda yeterli bir akademik konsantrasyon oluşmamış olduğu sonucuna varılabilir. Bu açıdan, bu başlık altında listelenmekte olan çalışmaların her biri ayrı ayrı önem ve değer kazanmaktadır. Bu araştırmaların bir kısmı, gerçekleşme tarihlerinin kronolojik sıralarına göre ve sonuçları özetlenerek başlıklar altında aşağıda listelenmektedir.

Üstün (2010), E-Haciz müessesesinin hukukî boyutu üzerinde durmuş, karşılaşılan sorunlar, hukuka aykırılık teşkil edebilecek nitelikteki uygulama sorunlarını ele alınıp değerlendirilmiştir. Daha sonra E-Haciz uygulamasının mülkiyet hakkının ihlali niteliğinde olup olmadığı, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi çerçevesinde incelenmiştir. Ayrıca çalışmada konuyu hukuk ve insan hakları bağlamında ele almıştır. Uygulamada görülen alacak miktarından daha fazla miktardaki tutara haciz konulması ve bu yüzden mükellefin ticari itibar kaybına uğraması gibi durumlarda adil bir dengenin bulunmadığından bahsetmektedir. Uygulamada karşılaşılan bu ve benzeri aksaklıkların önlenmesi, uygulamanın hukuka uygun yürütülmesi gerektiği, tahsil dairesi, alacaklı kamu idaresi ile borçlunun menfaatlerini mümkün olduğu kadar telif etmesi gerektiği belirtilmektedir. Dolayısıyla yapılacak E-Hacizlerde bu hususlara azami dikkat gösterilmesi, uygulamanın gerek hukuka uygunluğu gerekse de başarısı bakımından büyük önem arz edeceği vurgulanmıştır.

Yıldız (2010), gerek vergi borcunun doğuş şekli gerekse taraflar arasındaki ilişkinin özel statüsü nedeniyle vergi alacağının tahsili ve bu süreçte çıkan ihtilafların çözümünün özel hükümlere tabi tutulduğunu belirtmiştir. Türk hukukunda vergi alacakları 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun’a göre tahsil edilirken bu kanunun uygulanması sırasında çıkan ihtilafların vergi mahkemelerinde çözümlendiği, vergi alacaklarının cebri icra yoluyla tahsilâtında haciz uygulamaları ve bu uygulamalar sırasında çıkan ihtilaflara karşı yükümlünün başvuru yollarını ele almıştır.

Hepaksaz ve Hayrullohoğlu (2011), E-Devlet uygulamaları içerisinde yer alan ve E-Maliye uygulamaların bir parçası olan VEDOP projesini, gelişimi ve gelinen nokta açısından değerlendirmektedir. Bu projenin gerek devlet ve gerekse mükellefler açısından önem arz eden bir parçası olan E-Haciz uygulamasını hukuki dayanak, işlerlik ve uygulamada karşılaşılan sorunlar açısından incelemesi yapılmıştır.

Buran (2013) alışmasında, Türk Vergi Hukuku'nda haciz ve elektronik haciz uygulamasına yer vermiştir. Bu çalışmasında kamu alacağı kavramı ve kamu alacağını güvence altına almak için kullanılan yöntemler hakkında bilgiler verilmiş, cebren tahsil yolları açıklanmış, seçilmiş ülkelerdeki vergi sistemleri, vergi denetimleri ve kamu alacağının tahsil edilmesine yönelik olarak gerçekleştirilen haciz uygulamaları hakkında kısaca bilgiler verilmiştir.

Özvatan (2014) alışmasında, vergi icra hukukunda kamu alacaklarının takip ve tahsilinde haciz ve E-Haciz uygulamaları değerlendirilmiş, bu bağlamda haciz ve E-Haciz kavramı, menkul ve gayrimenkul malların haczi ve satışı, E-Haciz uygulamasının vergi dairesi ve mükellef açısından değerlendirilmesi yapılmıştır. Ayrıca haciz ve E-Haciz uygulamalarında karşılaşılan sorunlar ve bu sorunlara ilişkin çözüm nerileri de bu çalışma ile ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Baran (2014) ise çalışmasında, açıklanan haciz yöntemleri ile tahsilâtn yapılması ve tahsilâtta aktifliğin sağlanması konusu üzerinde durmuştur. Ayrıca haciz ve E-Haciz işlemlerinin gerçekleştirilme süreci, bu süreç içerisinde taraflar arasında yaşanan ve yaşanması muhtemel olan sorunlara değinilmiştir. Getirilen zm nerileri çerçevesinde haczin uygulanmasıyla ilgili etkinliği arttıracak düşünceler sunulmuştur.

4.3. Kanuni Dayanak

6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanunun ikinci kısmının birinci bölümünde kamu alacaklarının cebren tahsil ve takip esasları düzenlenmiştir. Bu blmde yer alan 79'uncu maddede üçüncü kişilerdeki menkul mallar ile alacak ve hakların haczine yer verilmiş olup söz konusu maddede yapılan düzenleme ile tahsil dairelerince düzenlenen haciz bildirimlerinin posta yerine elektronik ortamda tebliği ve cevaplanması mümkün hale getirilmiştir. Ayrıca söz

konusu kanunla Maliye Bakanlığı'na usul ve esasları belirleme yetkisi verilmiştir. Maliye Bakanlığı da kendisine verilen bu yetkiye istinaden Seri: A Sıra No: 1 Tahsilât Genel Tebliğinin “*Menkul Malların Haczi*” başlıklı bölümünün 2’nci kısmında yer alan “*Üçüncü Kişilerdeki Menkul Malların, Alacakların Ve Hakların Haczi*” başlığı altında elektronik haciz uygulamasına ilişkin usul ve esasları belirlemiştir (md. 15).

Söz konusu tebliğin ilgili hükümlerine göre; alacaklı amme idarelerine, GİB’in de uygun görüşünü almak suretiyle banka genel müdürlükleri ve Merkezi Kayıt Kuruluşu A.Ş. ile yapacakları anlaşmalar çerçevesinde, elektronik imza ya da şifre kullanılmak suretiyle haciz bildirimlerinin elektronik ortamda sadece bu kurumlara tebliğ edilmesi ve elektronik ortamda cevaplarının alınması, elektronik ortamda tebliğ edilecek haciz bildirimlerinde herhangi bir tutar ile sınırlı kalınmaksızın, birden fazla amme borçlusu için tebligat yapılması ve cevaplarının alınması imkânı sağlanmıştır. Bu kapsamda kurulan elektronik ortamda haciz bildirisi tebliğ sistemine dâhil olan banka genel müdürlükleri ile Merkezi Kayıt Kuruluşu A.Ş.’ye, elektronik ortamda tebliğ edilen haciz bildirimleri, sisteme dahil olmayan banka genel müdürlüklerine bir haciz bildirisi ekinde liste olarak posta yoluyla tebliğ edilecektir. Elektronik ortamda haciz bildirisi tebliğ sistemine dâhil olan banka genel müdürlükleri ve şubeleri ile Merkezi Kayıt Kuruluşu A.Ş.’ye zorunlu olmadıkça (çok ivedilik taşıyan durumlar ile sistemin işletilememesi hali) haciz bildirimleri posta yoluyla veya memur eliyle tebliğ edilmeyecektir.

4.4. Elektronik Haciz Kapsamı

Vergi daireleri tarafından takip ve tahsil edilen amme alacakları için tür ayırımı yapılmaksızın yurt çapında malvarlığı araştırılması yapılmaması gerekmektedir. Malvarlığı araştırmasının elektronik ortamda yapılması durumunda takip konusu tüm amme alacakları için tutar sınırı bulunmamaktadır. E-Haciz kapsamındaki mal ve haklar aşağıda iki başlık halinde açıklanmıştır.

4.4.1. Bankalar ve PTT Nezdinde E-Haciz Uygulaması

Maliye Bakanlığı ile protokol yapmış bankalar ve Merkezi Kayıt Kuruluşu A.Ş. nezdindeki hak ve alacakların haczi elektronik ortamda yapılmaktadır. PTT’ye bağlı birimler nezdindeki posta çeki hesaplarında yer alan varlıklara uygulanacak

haciz işlemi PTT Genel Müdürlüğü kanalıyla elektronik ortamda yapılmaktadır. Vergi dairesi tarafından düzenlenen haciz bildirisinde yer alan tutar için E-haciz girişi yapılarak onaylanır. Onaylanan haciz bildirisi Gelir İdaresi Başkanlığı Bilgi İşlem Merkezi tarafından Banka Genel Müdürlükleri, Merkezi Kayıt Kuruluşu A.Ş.'ye ve PTT Genel Müdürlüklerine gönderilir. Kurumlarla yapılan protokol kapsamında belirtilen sürelerde gelen cevaplar üzerine hesaplarda bulunan tutarlara ve bu tutarların üzerinde diğer hak ve alacak bulunup bulunmamasına göre işlemler yerine getirilir.

4.4.2. Trafik Şubelerinde Kayıtlı Araçlar Üzerine Uygulanacak E-Haciz

Karayolları Trafik Kanunu'na göre trafik şube veya bürolarına kayıtlı araçların haczi Emniyet Genel Müdürlüğü ile yapılan protokol kapsamında elektronik ortamda uygulanmaya başlamıştır. Uygulamada vergi daireleri tarafından elektronik ortamda araçların tescil kayıtlarına "takyidat şerhi" konulmaktadır. Borcun bitmesi, teminat değişikliği gibi durumlarda haciz kaldırma işlemi de yine elektronik ortamda yapılmaktadır. Ayrıca araçlara uygulanan yakalama haczi ve yakalama haczinin kaldırılması da yine elektronik ortamda yapılmaktadır (Şimşek, 2016: 75).

4.5. Elektronik Haciz Uygulanmayan Mal ve Haklar

E-Haciz işlemi yasal zeminine oturmuş olmakla birlikte uygulamada malvarlığı araştırması kapsamına giren tüm mal ve haklara henüz yapılamamaktadır. Ancak mal ve hakların kayıtlarının tutulduğu kurum veya kuruluşların web tabanlarının Gelir İdaresi Başkanlığı web tabanı ile uyumunun sağlanması ve yapılan protokollerle birlikte aşama aşama E-haciz uygulamalarına geçilmektedir. Şu an itibariyle E- Haciz uygulanamayan ve geliştirme aşamasında olan bazı mal ve haklar Gelir İdaresi Başkanlığı'nın faaliyet raporlarından tespit edilerek aşağıda başlıklar halinde ele alınmıştır (GİB Faaliyet Raporu, 2017);

➤ Gayrimenkuller

Borçlu adına kayıtlı gayrimenkullere yönelik malvarlığı araştırmaları tapu sicil müdürlüklerine haciz bildirisinin tebliği suretiyle yapılmaktadır. Maliye Bakanlığı ile Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü arasında yapılan protokol

çerçevesinde sicil kayıtları bilgilerine elektronik ortamda ulaşılabilirdiğinden, vergi daireleri tarafından amme borçlusuna ait gayrimenkullere yönelik malvarlığı araştırması elektronik ortamda yapılmakta ancak yazımız tarihi itibarıyla henüz E-haciz uygulanmamaktadır.

➤ **İş Makineleri**

2918 sayılı Kanununun 22'nci maddesinin birinci fıkrasının (c) bendinde iş makinesi türünden araçların tescillerinin ne şekilde yapılacağı belirtilmiştir. Madde hükmüne göre gerçek veya tüzel kişilere ait olan iş makinelerinin tescil kayıtları ilgisine göre ziraat odalarında, ticaret odasında, sanayi odasında veya ticaret ve sanayi odasında tutulmaktadır. Yazımız tarihi itibarıyla malvarlığı araştırması ve E-haciz işlemleri henüz elektronik ortamda yapılamamaktadır. Adına iş makinesi kayıtlı olan borçlular adına yapılacak olan haciz işlemleri araçların kayıtlı bulunduğu il veya illerdeki odalara haciz bildirisi tebliğ edilmek suretiyle yapılmaktadır.

➤ **Deniz ve Hava Araçları**

Hava araçlarının haczi için düzenlenen haciz bildirimleri Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı'na bağlı Sivil Havacılık Genel Müdürlüğü'ne deniz taşıtlarının haczi için düzenlenen haciz bildirimleri gönderilmektedir. Uluslararası Gemi Siciline ve Milli Gemi Siciline kayıtlı deniz taşıtları için de yine aynı Bakanlığa bağlı Deniz ve İç Sular Düzenleme Genel Müdürlüğüne, Bağlama Kütüğüne kayıtlı deniz taşıtları için belediyelerde ve liman başkanlıklarında ayrı ayrı kayıt tutulduğundan belediye veya liman başkanlıklarına haciz bildirimleri gönderilmektedir. Çalışmamızın yapıldığı tarih itibarıyla deniz ve hava taşıtlarının kayıtlı olduğu birimlerde E-haciz uygulanmasına geçilmemiştir.

➤ **Haklar ve Üçüncü Kişiler Nezdinde ki Alacaklar**

Amme borçlusunun menkul ve gayrimenkul dışında sahip olabileceği patent, marka, tasarım veya telif hakkı ya da maden işletme, radyo ve televizyon yayın hakkı gibi haklara yönelik malvarlığı araştırmaları faaliyetleri nedeniyle bu haklara sahip olabilecek amme borçluları ile bu haklara sahip oldukları yönünde bilgi edinilen amme borçluları için yapılmaktadır. Bu konuda yapılacak araştırma vergi

dairelerince doğrudan hakların kayıtlarının tutulduğu yerlere haciz bildirisinin tebliği suretiyle yapılmaktadır.

4.6. Elektronik Haciz Süreci

Başta 213 sayılı Vergi Usul Kanunu olmak üzere birçok kanun gereğince tahakkuk etmiş olan vergi, harç, gibi kamu alacakları süresinde ödenmediğinde, vergi daireleri tarafından 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun'un 55'inci maddesi gereğince ödeme emri gönderilerek takip işlemlerine başlanır. Ödeme emri ve diğer işlemler yapıp tamamlandığı halde borcunu ödememiş olan mükellefler vergi dairelerinde kullanılan E-VDO programı aracılığıyla tespit edilir. Vergi dairesi müdürleri/müdürler E-VDO programına, borçlu mükelleflerin mevduat hesaplarının bulunduğu bankalara haciz bildirisini göndermek istedikleri bilgisini girerler. Bunun üzerine tüm Türkiye'de vergi dairelerince düzenlenen haciz bildirisini banka genel merkezlerine GİB bilgi işlem merkezinden elektronik imza ile tek seferde gönderilir. Haciz bildirisini alan bankalar borçlu mükellefin mevduat hesabında para olup olmadığını GİB bilgi işlem merkezine bildirirler, bu aşamada henüz kesin haciz gerçekleşmiş olmaz ancak hesaplara bloke konulmuş olur. Gelen bilgiler yine E-VDO programı aracılığıyla haciz bildirisinde bulunan vergi dairelerine gösterilir ve kesin haciz işlemi için onaylama işlemini yapmaları istenilir. Haczi kesinleştirmek isteyen vergi dairesi müdürleri/müdürler haczi onaylar ve kesin haciz gerçekleşmiş olur. Vergi dairesi müdürlerine E-VDO programı aracılığıyla gösterilen mevduat bilgilerinde tutar bilgisine yer verilmemekte olup, "borca yetecek kadar mevduat vardır" şeklinde vb. bilgi verilmektedir. Haciz işlemi sonrasında haczedilen paranın vergi dairelerinin banka hesaplarına geçmesi sağlanmaktadır.

Taşıtların Elektronik Haczi Uygulamasına 2015 yılında başlanılmıştır. Bu uygulamanın da banka mevduatlarının haczi uygulaması kadar olmasa da önemli bir cebri tahsil yöntemi olduğu kabul edilmektedir. Borcunu ödememiş olan mükelleflerin araçları haczedileceği için noter aracılığıyla satış işlemi yapamazlar, borçları nedeniyle araçlarını muayene ettiremezler ve yakalama şerhi konulmuş olanlar emniyet mensuplarınca trafikten alıkonulma riskiyle karşı karşıya kalırlar. Taşıtların E-haciz süreci de bilindiği üzere borçlu ile ilgili olarak ödeme emri ve diğer işlemler yapıp tamamlandığı halde borcunu ödememiş olan mükelleflerin

vergi dairelerinde kullanılan E-VDO programı aracılığıyla tespit edilmesiyle başlar. Vergi dairesi müdürleri/müdürler, E-VDO programını kullanarak borçlu mükelleflerden taşıtı bulunanları tespit ederler ve bu araçlarla ilgili olarak yapmak istedikleri işlemi (haciz, ihtiyati haciz veya yakalama kararı gibi) seçerler. Emniyet Genel Müdürlüğü'ne haciz bildirisi göndermek istedikleri bilgisini sisteme girerler. Sistem aracılığıyla alınan bu talepler Emniyet Genel Müdürlüğü sistemlerine web servisler aracılığıyla anlık olarak bildirilir ve haciz işlemi tamamlanmış olur. Şu an banka mevduat haczi ve taşıt haczi elektronik ortamda yapılırken ilerleyen zamanlarda gayrimenkuller ile hava, deniz taşıtları ve oda sicillerine kayıtlı iş makinelerinin haczi uygulamalarına da geçilmesi planlanmaktadır (Ayfer, 2015: 58-60).

Tablo 11: Bankalara e-haciz bildirisi gönderilen mükellef sayısının hakkında haciz varakası düzenlenmiş olan toplam mükellef sayısına oranı (Yüzde)

YIL	HEDEF (%)	GERÇEKLEŞME (%)	GERÇEKLEŞME ORANI (%)
2010	90	50,87	56,52
2011	50	42,96	85,92
2012	50	73,51	147,02
2013	50	66,81	133,62
2014	50	70,60	141,20

Kaynak: Gelir İdaresi Başkanlığı Faaliyet Raporlarından derlenmiştir.

Tablo 11’de E-Haciz sisteminin yaygınlaşması, yıllar itibariyle tablo halinde gösterilmiştir. Buna göre, haciz işlemlerine başlanabilmesi için düzenlenen haciz varakalarından ne kadarına E-Haciz sistemi kullanılarak borçlu mükelleflerin bankalar nezdindeki haklarına haciz bildirisi gönderilme oranları ele alındığında, Maliye Bakanlığı’nın 2010 yılında sisteme geçişi hızlandırma için hedefini yüksek bir oranda (%90) tuttuğu, ancak %50,87 gerçekleştirme oranının elde edildiği gözlemlenmektedir. Sonraki yıllarda hedef %50’ye çekilmiş ve bu hedefler önemli ölçüde tutturulmuştur. 2014 yılında gerçekleştirme oranı %70,60’e kadar yükselmiş olup bu durum E-Haciz sisteminin vergi tahsilâtında önemli bir konuma geldiğini göstermektedir.

4.7. Elektronik Haciz Bildirisine İtiraz

Tahsil dairesi mükellefe ait mevduat için haciz bildirisini gönderdiğinde bankaların yaptığı itirazlar genellikle rehin hakkı¹³ ve hapis hakkı¹⁴ üzerine olmaktadır. Ancak bankaların bu hakları kanuna uygun olmadan kullandıkları gözlemlenmektedir. Alacaklı tahsil dairesinin, mükellefin bankalar nezdindeki mevduatları için gönderdikleri haciz bildirimlerinin, bankaların mükelleflere kullandırdıkları krediler gerekçe sürülerek hapis hakkı kullanılarak reddedilmesi; mükellefin borcunun muaccel olmadığı veya borçlunun ödemediği aciz durumuna düşmediği durumlarda hukuka uygun değildir (Acar ve Demircan, 2010: 46-47).

E-Haciz bildirisini alan üçüncü kişilerin hacze itiraz usulleri, çalışmanın “2.2.1.2. Üçüncü Kişilerdeki Menkul Malların, Alacak ve Hakların Haczi” başlıklı kısmında ayrıntılı olarak ele alınmıştır.

4.8. Elektronik Haciz Miktarının Tecili ve Kaldırılması

Banka hesaplarına ve/veya aracına E-Haciz uygulanan kişiler bu yaptırımın kaldırılması için alacaklı amme idaresine başvurması ve borcu ödemesi gerekmektedir. Ayrıca 6183 sayılı Kanuna göre; “*Amme borcunun vadesinde ödenmesi veya haczin tatbiki veyahut haciz edilmiş malların paraya çevrilmesi amme borçlusunu çok zor duruma düşürecekse, borçlu tarafından yazı ile istenmiş ve teminat gösterilmiş olmak şartıyla, alacaklı amme idaresince veya yetkili kılacağı makamlarca; amme alacağı 36 ayı geçmemek üzere ve faiz alınarak tecil olunabilir. Şu kadar ki, amme borçlusunun alacaklı tahsil daireleri itibarıyla tecil edilen borçlarının toplamı 50.000-TL (bu tutar dâhil) aşmadığı takdirde teminat şartı aranılmaz.*” (md. 48) hükmü gereğince kamu alacaklarına istinaden uygulanmış olan E-Haciz yaptırımı tecil müessesesi işletilerek hesaplardan veya araçtan kaldırılabilir.

¹³**Rehin Hakkı:** Rehin hakkı, alacak borç ilişkisinde borçlunun ödeme gücünü yeterli görmeyen alacaklının, alacağını güvence altına almak için borçlunun taşınır veya taşınmaz bir malı üzerinde elde ettiği sınırlı aynî bir haktır (KARAHACIOĞLU, A. Haydar/ALTIN, Mehmet/DOĞRUSÖZ, M. Edip, Türk Hukukunda Rehin, Ankara 1996, s. 9)

¹⁴**Hapis Hakkı:** Medeni Kanununun 950. maddesine göre borçluya ait taşınır mal veya kıymetli evraka onun rızasıyla zilyet olan alacaklı, vadesi gelmiş alacağına karşılık zilyetliğinde bulunan ve alacakla bağlantısı olan borçluya ait taşınır mal veya kıymetli evrakı alacağına karşılık olarak borç ödeninceye kadar alıkoyabilir. Hapis hakkı, sahibine borç ödenmediğinde hapis konusu taşınırı veya kıymetli evrakı paraya çevirme yetkisi veren aynı bir haktır (İMRE, Zahit Hapis Hakkı Üzerine Bir Tetkik, İHFM, C.18, S 3-4, 1953 s. 742, Ayrıca ayrıntılı bilgi için bkz. CANSAL, Erol Türk hususi Hukukunda Hapis Hakkı, Ankara 1961)

4.9. Elektronik Haciz Uygulamasında Yaşanan Bazı Problemler ve Hukuki Sorunlar

Elektronik haciz uygulamalarında zaman zaman problemler yaşanmaktadır. E-haciz uygulamasında çeşitli sorunlarla, hukuka aykırı durumlarla karşılaşmaktadır. Uygulamada dava konusu yapılan sorunlar elektronik yolla olsun ya da olmasın bankalara yapılan haciz tebliğlerinden kaynaklanmaktadır. Ancak E-hacizlerin yaygınlaşmasıyla söz konusu sorunlara daha sık rastlanmaktadır. Bu aykırılıkların başında, vergi dairelerinin borçlu hakkında alacak miktarı, malvarlığıyla ilgili herhangi bir tespit yapmadan haciz bildirimlerini elektronik ortamda tebliğ etmeleri gelmektedir. Bu şekilde araştırma yapılmadan uygulanan hacizlerin hukuka aykırılık teşkil edeceği açıktır. Danıştay kararlarında da bu durumun hukuka aykırılık teşkil ettiği vurgulanmaktadır: “750 sayfadan oluşan 22.700 adet mükellefin vergi borçlarının tahsili amacıyla davacı kuruma tebliğ edilen haciz bildirisinin iptali istemiyle dava açılmıştır. Olayda 750 sayfadan oluşan borçlu mükellef listesi eklenmek suretiyle, her bir borçlu mükellefe ait kamu alacağının türü ve miktarı belirtilmeden ve önceden malvarlığı araştırması yapılmadan, davacıya haciz bildirisi tebliğ edildiği, ancak 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun’un 62’nci ve 79’uncu maddeleri uyarınca üçüncü şahıslar nezdinde amme borçlusunun hak ve alacağının olup olmadığının tespit edilmesi, daha sonra her bir borçlu için ayrı ayrı ve borç tutarıyla sınırlı olarak haciz uygulamasına geçilmesinin gerektiği, davalı İdarece bütün bu hususlara uyulmadan, davacıdan binlerce yükümlüye ait hesap durumlarının araştırılarak borçlarına karşılık tüm hak ve alacaklarına haciz konulmasının istenilmesi yönünde davacı kuruma tebliğ edilen işlemde yasaya uygunluk görülmediği gerekçesiyle haciz bildirisinin iptali gerekir”¹⁵ şeklinde karar verilmiştir.

Başka bir olayda da Danıştay, benzer şekilde karar vermiştir. Olayda, dava konusu haciz bildirisine 67 sayfadan oluşan mükellef listesi eklenmek suretiyle, her bir borçluya ait kamu alacağının türü ve miktarı belirtilmeden ve borçluların davacı kurum nezdinde bir hak ve alacaklarının olup olmadığı araştırılmadan davacıya haciz bildirisi tebliğ edildiği anlaşılmıştır. Ancak 6183 sayılı Kanun’un 62’nci ve 79’uncu maddeleri uyarınca öncelikle “...*tahsil dairelerince üzerine haciz uygulanacak hak*

¹⁵ Danıştay 4. Dairesi, 25.05.2009 gün ve E. 2008/2205, K. 2009/2659, Danıştay Dergisi (DD), S. 122, 2009, s. 215.

ve alacakların tespit edilmesi, daha sonra her bir mükellef için ayrı ayrı ve borç tutarıyla sınırlı olarak haciz uygulamasına geçilmesinin gerektiği, davalı idarece bütün hususlara uyulmaksızın, dolayısıyla tespit yükümlülüğü yerine getirilmeksizin tesis edilen ve davacı kuruma tebliğ edilen işlemde yasaya uygunluk görülmemiştir.”¹⁶ şeklinde karar verilmiştir. Bunun dışında yaşanan bu problemlerden önemli olanlarını aşağıda başlıklar altında ele alacağız:

4.9.1. Borçtan Daha Fazla Tutarda Mevduata Bloke Uygulanması

Bu konu uygulamadan en çok karşılaşılan sorundur. Mesela mükellefin vergi dairesine 1.000 TL borcu olduğu halde banka mevduatında bulunan 100.000 TL’ye bloke konulmaktadır. Bu durumun bankalardan ve vergi dairelerinden kaynaklanan iki sebebi vardır.

Banka uygulamalarından kaynaklanan sebebi şu şekilde açıklanabilir; Vergi daireleri sadece borç tutarı kadar haciz bildirisinde bulunurlar, borç tutarının üzerinde bir tutara haciz bildirisinde yer verilmesi sistem gereğince mümkün değildir. Ancak bazı bankalar, haciz bildirisini aldıklarında kişinin tüm mevduatına bloke koymaktadırlar. Bunun nedeni, kişinin bankadan kullanmış olduğu kredi ve benzeri işlemler sebebiyle bankaya borçlu olmasıdır. Haciz bildirisini alan bankalar, kişinin riskli bir müşteri olduğunu düşünerek, vadesi henüz gelmemiş ve düzenli bir şekilde ödenen kredi ve diğer borçlarının tamamını rehinli borç olarak değerlendirmektedirler. Bu durumda bankaya olan borçların tamamının muaccel hale geldiğini kabul edilerek kişilerin tüm mevduatına bloke uygulamaktadırlar. Dolayısıyla, mükelleflerin ekonomik faaliyetleri önemli oranda sekteye

¹⁶D.4.d., 27.09.2007 gün ve E. 2007/2374, K.2007/2952, DD, S. 117, 2008, s.124; “Üçüncü Şahıslar nezdinde amme borçlusunun hak ve alacağının olup olmadığının tespit edilmesi, daha sonra her bir borçlu için ayrı ayrı ve borç tutarıyla sınırlı olarak haciz uygulamasına geçilmesi gerekmektedir.”, D.4.d., 25.05.2009 gün ve E. 2008/2205, K. 2009/2659, ÖZKAYA Niyazi, “Cebri Tahsilatta Üçüncü şahıslar Nezdinde Haciz”, E-Yaklaşım, S. 210, Haziran 2010, s. 4; “Öncelikle söz konusu borçluların davacı banka nezdinde hesaplarının bulunup bulunmadığı, varsa türü ve miktarı belirlendikten sonra 79’uncu madde uyarınca haciz işlemine başlanması gerektiği, olayda ise davacı bankanın şubesine gönderilen talimatlar nezdinde menkul kıymeti, herhangi bir hakkı veya alacağı bulunup bulunmadığı belirsiz binlerce mükellefin hesap durumları araştırılarak, isimlerinin karşısında yazılı borç miktarına yetecek kadar mal varlığının bloke edilmesinin istendiği görüldüğünden, bu istemin 6183 sayılı Kanunun 79’uncu maddesinde belirtilen yöntemle bağdaştırılmasının mümkün olmadığı, diğer taraftan binlerce mükellefin sadece ad ve soyadlarına yer verilerek suretiyle hesaplarına haciz uygulandığı ve 15 gün içinde bilgi verilmediği takdirde bankanın sorumlu tutulacağının kabulü Türk Medeni Kanunu’nun 2’nci maddesinde ifade edilen objektif iyi niyet kuralıyla bağdaşmayacağından, idarenin bu yetkisini kullanırken borçlu mükellefleri makul sayıda gruplara ayırdıktan sonra banka nezdinde takibata geçmesinin hukuk devleti ilkesinin de bir gereği(dir)”, D. 3.d., 05.06.2008 gün ve E.2007/696, K. 2008/1865, <http://www.danistay.gov.tr>.

uğramaktadır. Vergi dairesi uygulamalarından kaynaklanan sebebi ise, borçları nedeniyle bankalara haciz bildirisi gönderilen mükelleflerin birden fazla bankada borcuna yetecek kadar tutar bulunmasına karşılık, vergi dairesi müdürleri/müdürler E-VDO ekranlarını kullanarak banka cevap girişi yapmadığı, haczi kesinleştirmedeği veya diğer bankalardaki hacizlere gerek olmadığına karar vermemesi durumunda mükellefin bütün bankalardaki tutarlar blokeli kalacağından mağduriyet yaşayabileceklerdir.

4.9.2. Borç Ödendiği Halde Hacizlerin Kaldırılmaması

Mükellefler borçlarını ödediklerinde bu durum vergi dairesi kayıtlarına anlık olarak işlenir. Ancak haciz işlemini kaldırma yetkisi her halükarda vergi dairesi müdürü/müdürlerin yetkisinde bir işlemdir. Dolayısıyla ödeme işleminin sonrasında sistemden otomatik olarak haciz kaldırma işlemi yapılmamaktadır. Vergi dairesi müdürü/müdürleri, haciz uyguladıkları mükellefleri düzenli olarak sistemden kontrol ederek borcunu ödemiş olanların haciz işlemini kaldırılmaları gerekir. Bu işlemi tüm vergi dairesi mükellefleri için toplu olarak yapmalarına sistem izin vermektedir. Bu işlemlerin zamanında yapılmadığı vergi dairelerinde mükelleflerin mağduriyeti söz konusu olabilmektedir.

4.9.3. Vergi İadesi Olan ve Mahsup Talebinde Bulunan Mükellefe E-Haciz Uygulaması

Mükellefin devletten olan alacağı için mahsup talebi varsa, mahsup fişi çıkana kadar mükellef borçlu görülmekte ve haksız E-Haciz yapılmaktadır. Oysa yine E-Haciz yazılımı güncellenerek kolaylıkla mükellefin mahsup talebinin olup olmadığı sorgulanabilir. E-Haciz uygulamasına bu şekilde otomatik sorgulama imkânı getirilmesi halinde mahsup işlemi sistem tarafından otomatik olarak yapılacak, akabinde varsa iade veya ödemeler net olarak ortaya çıkabilecektir. Uygulama da böyle bir sorgulama manuel olarak yapıldığı için süreçlerdeki farklılık ve uzamalar nedeniyle mağduriyetler oluşmaktadır. Mükellef hem alacağını tahsil edememiş olmakta hem de aslında olmayan bir borcu için E-Haciz işlemine tabi tutulmaktadır.

4.9.4. Ücret ve Aylık Hacizlerinde Kanunda Belirtilen Oranlara Uyulmaması

6183 sayılı Kanuna göre (md. 71) aylıklar, ödenekler her çeşit ücretler, intifa hakları ve hâsılatı, ilama bağlı olmayan nafakalar, emekli aylıkları, sigorta ve emekli sandıkları tarafından bağlanan gelirler kısmen haciz edilebilir. Ancak haciz edilecek miktar bunların üçte birinden çok, dörtte birinden az olamaz. Ayrıca asgari ücreti aşmayan aylık gelirlerin onda birinden fazlası haczedilemez. Dolayısıyla emekli maaşlarının veya çalışan işçinin vergi borcunun büyüklüğüne göre ücretinin tamamına E-haciz konulması mükellefleri zor durumda bırakabilecektir. Bu yüzden E-haciz uygulanırken söz konusu bu oranların dikkate alınması gerekmektedir.

4.9.5. Hesaplara Konan E-Haciz Blokesinin Süreklilik Arz Etmesi

E-haciz uygulamasının başladığı ilk zamanlarda bankaların da yanlış algılamaları sonucunda ciddi sorunlar yaşanmıştır. Haciz işleminin sürekli bir uygulama şeklinde olmayıp tebliğ tarihindeki paranın bloke edilmesiyle sınırlı olması gerekirken aksi yönde uygulamalar gerçekleşince mükelleflerden itirazlar gelmiştir. A/1 TGT'de yapılacak E-haczin, işlemin yapıldığı gün hesapta bulunan para için geçerli olacağı düzenlenmektedir. Yani o gün banka hesabında parası olmayan borçlu için, haciz işlemi ertesi gün hesaba gelebilecek para için geçerli olmamaktadır. GİB'in ertesi gün yeniden aynı işlemi yapması için işlemin idari olarak yenilenmesi gerekmektedir. Ancak bu durum bankalar tarafından yanlış uygulanınca, borçlunun hesabının bulunduğu bankaya yapılan E-haciz işlemi sürekli şekilde algılanmıştır. Bu sebepten işlemlere çok sayıda itiraz gelmiş ve bazı mükellefler yargı yoluna gitmiştir.

4.9.6. Sosyal Güvenlik Kurumu emeklilerinin banka hesaplarına uygulanan E-Haciz işlemleri

Mükelleflerin vergi borçlarının tahsili amacıyla, vergi dairelerince 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanununa tabi emeklilik ve maaş ödeneklerinin hazine ilişkin Gelir İdaresi Başkanlığınca verilen 24.09.2009 tarih ve 89981 sayılı özelgede; "5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanununun, 93'üncü maddesinde; "Bu kanun gereğince sigortalılar ve hak sahiplerinin gelir, aylık ve ödenekleri, sağlık hizmeti sunucularının genel sağlık sigortası hükümlerinin uygulanması sonucu kurum nezdinde doğan alacakları, devir

ve temlik edilemez, Gelir, aylık ve ödenekler; 88'inci maddeye göre takip ve tahsili gereken alacaklar ile nafaka borçları dışında haczedilemez. Bu fıkraya göre haczi yasaklanan gelir, aylık ve ödeneklerin haczedilmesine ilişkin talepler, borçlunun muvafakati bulunmaması halinde, icra müdürü tarafından reddedilir." hükmü, Geçici 1'inci maddesinde; Bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihten önce 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu ile 2925 Sayılı Tarım İşçileri Sosyal Sigortalar Kanununa tabi olanlar, bu kanunun 4'üncü maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamında, 1479 sayılı Esnaf ve Sanatkarlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kanunu ve bu kanunla mülga 2926 sayılı Tarımda Kendi Adına ve Hesabına Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kanununa tabi olanlar, bu kanunun 4'üncü maddesinin birinci fıkrasının (b) bendi kapsamında, 5434 Sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanununa tabi olanlar, bu kanunun 4'üncü maddesinin birinci fıkrasının (c) bendi kapsamında kabil edilir" hükmü, Geçici 4'üncü maddesinde; "Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarih itibariyle 08.06.1949 tarihli ve 5434 Sayılı Kanuna göre; aylık, tazminat, harp mamüllüğü zammı, diğer ödemeler ve yardımlar ile 08.02.2006 tarihli ve 5454 Sayılı Kanunun 1'inci maddesine göre ek ödeme verilmekte olanlara, bu kanunla yürürlükten kaldırılan hükümleri de dahil 5434 Sayılı Kanunda kendileri için belirtilmiş olan şartları haiz oldukları müddetçe bunların ödenmelerine devam olunur.

Bu Kanun yürürlüğe girdiği tarihten önce iştirakçiliği sona erenlerden tahsis talebinde bulunacaklar ile bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten önce 5434 Sayılı Kanun hükümlerine göre tahsis talebinde bulunanlardan işlemleri devam edenler hakkında bu kanunla yürürlükten kaldırılan hükümleri de dahil 5434 Sayılı Kanun hükümlerine göre işlem yapılır. 5434 sayılı Kanuna göre iştirakçi olup bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten sonra kanunun 4'üncü maddesinin birinci fıkrasının (c) bendine tabi olarak çalışmaya başlayanlardan vazife malullüğü kapsamına girenler hakkında, bu kanunun 47'nci maddesinin birinci fıkrasına göre işlem yapılır.

Bu kanunda aksine bir hüküm bulunmadığı takdirde; iştirakçi iken bu kanunun yürürlüğe girdiği tarih itibariyle bu Kanunun 4'üncü maddesinin birinci fıkrasının (c) bendi kapsamına alınanlar, bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihten önce 5434 sayılı Kanun hükümlerine tabi olarak çalışmış olup bu kanunun 4'üncü maddesinin birinci fıkrasının (c) bendine tabi olarak yeniden çalışmaya başlayanlar

ile bunların dul ve yetimleri hakkında bu kanunla yürürlükten kaldırılan hükümleri de dahil 5434 sayılı kanun hükümlerine göre işlem yapılır.

Bu madde kapsamına girenlerin aylıklarının bağlanması, artırılması, azaltılması, kesilmesi, yeniden bağlanması, toptan ödemeleri, ilgi devamı, ihya ve borçlanmaları, diğer ödemeler ve yardımlar ile emeklilik ikramiyeleri hakkında bu kanunla yürürlükten kaldırılan hükümleri de dahil 5434 sayılı Kanun hükümlerine göre işlem yapılır ve bu maddenin uygulanmasında mülga 2829 sayılı Kanun hükümleri ayrıca dikkate alınır," hükmü yer almaktadır.

Söz konusu madde hükümlerinin birlikte değerlendirilmesinden, 5510 Sayılı Kanunun konu ile ilgili maddelerinin yürürlük tarihi olan 1 Ekim 2008 tarihi itibarıyla, kendisine 5434 Sayılı Emekli Sandığı Kanununa göre emekli aylığı bağlanmış olanlar ile bu tarihten önce devlet memuru olarak atanacaklara bağlanacak emekli aylıkları hakkında 5434 sayılı kanun hükümlerinin (5510 Sayılı Kanunla yürürlükten kaldırılanlar dahil) uygulanması gerektiği sonucuna varılmaktadır.

Buna göre 5510 sayılı Kanunun konu ile ilgili maddelerinin yürürlük tarihi olan 1 Ekim 2008 tarihinden sonra atanmış olanlara bağlanacak emekli aylıkları 5510 Sayılı Kanunun 93'üncü maddesi kapsamındayken, bu tarihten önce devlet memuru olarak atanmış olanlar ile kendilerine 5434 Sayılı Kanuna göre emekli aylığı bağlananlar hakkında 5510 sayılı Kanunun 93'üncü maddesi hükmünün tatbik edilmesi mümkün bulunmamaktadır.

Diğer taraftan 6183 Sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanunun 70'inci maddesinde; "Aşağıda gösterilen mallar haczedilemez:

233 Sayılı Kamu İktisadi Teşebbüsleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname hükümlerine tabi iktisadi devlet teşekkülleri, kamu iktisadi kuruluşları, bunların müesseseleri, bağlı ortaklıkları, iştirakleri ve mahalli idarelerin malları hariç olmak üzere Devlet malları ile hususi kanunlarında haczi caiz olmadığı gösterilen mallar" hükmü yer almaktadır.

Bu hükme göre özel kanunlarında haczedilemeyeceğine ilişkin hüküm bulunan mal, hak ve alacaklarının 6183 Sayılı Kanun kapsamında haczi de mümkün bulunmamaktadır.

Bu itibarla, özel kanun niteliğinde olan 5434 Sayılı Kanun kapsamında bağlanan aylıkların haczedilemeyeceğine ilişkin bu kanunda herhangi bir hüküm bulunmaması nedeniyle, 6183 Sayılı Kanun uygulamasında 1 Ekim 2008 tarihinden önce devlet memuru olarak atanarlara bağlanmış veya bağlanacak olan emekli aylıklarının haczedilmesi mümkün bulunmaktadır.

Öte yandan 6183 sayılı Kanunun "Kısmen Haczedilebilen Gelirler" başlıklı 71'inci maddesinde, "Aylıklar, ödenekler, her çeşit ücretler, intifa hakları ve hasılatı, ilama bağlı olmayan nafakalar, emeklilik aylıkları, sigorta ve emeklilik sandıkları tarafından bağlanan gelirler kısmen haciz olunabilir. Ancak haciz olunacak miktar bunların üçte birinden çok, dörtte birinden az olamaz" hükmü yer almaktadır.

Bu hükme göre, 1 Ekim 2008 tarihinden önce devlet memuru olarak atanarlara 5434 Sayılı Kanun hükümlerine göre bağlanmış veya bağlanacak olan emekli aylıklarına, (5510 S.K 4/c Emekli Sandığı mensupları) aylık sahibinin amme borçları nedeniyle 6183 Sayılı Kanunun 71'inci maddesi göz önünde bulundurularak haciz tatbik edilmesi mümkün bulunmaktadır. Ancak 5510 sayılı Kanuna göre 4/a (SSK) ve 4/b (Bağ-Kur) mensuplarına ise e-haczin tatbik edilmesi mümkün değildir.

Diğer taraftan Türk bankacılık sisteminde hesapların işleyişi ile ilgili olarak "maaş hesabı" adı altında bir hesap düzeni yer almamaktadır. 6183 sayılı Kanunun 71'inci maddesinde yer alan hüküm, emekli maaşlarına tatbik edilecek hacizlere ilişkin bir kısıtlama olup, emekli maaşlarının yattığı banka hesaplarında bulunan tutarların haczine yönelik bir kısıtlama getirmemektedir. Dolayısıyla haciz bildirisi gönderildiği anda, emekli maaşlarının yatırıldığı hesaplarda, hesap sahibinin o ayki maaş tutarından daha yüksek bir tutar bulunması halinde, bu tutarın mevduat olarak değerlendirilmesi ve tamamının haczedilmesi mümkündür.

Bu itibarla haciz tatbik edilen hesapların emekli maaşı hesabı olduğunun tespit edilmesi durumunda, öncelikle alınan emekli maaşının 506, 1479, 5434 veya 5510 sayılı Kanunlardan hangisi kapsamında bağlandığının belirlenmesi, mükellefin hesabında o ayki emekli maaşından daha yüksek bir tutarın bulunması halinde o ayki maaş tutarını aşan kısmın mevduat olarak kabul edilerek haczedilmesi ve söz konusu maaşın 5434 Sayılı Kanuna göre bağlanmış olması durumunda bu maaş tutarına

ayrıca 6183 Sayılı Kanununun 71'inci maddesine göre haciz tatbik edilmesi gerekmektedir." denilmektedir.

4.9.7. Ödeme Emrinin Yanlış Usulde Tebliğinden Kaynaklanan E-Haciz

Kesinleşen ve ödenebilir safhaya gelen bir kamu borcu hakkında ödeme emri tebliğ edilmeden bu konuda mükellefin banka hesaplarına E-haciz uygulanamayacaktır. Uygulamada pek çok vergi dairesi yanlış ve hukuka aykırı işlem yaparak mükellefin bilgisi dışında vergi borcu bulunduğu iddiasıyla banka hesaplarına E-Hacizler koymaktadır. Kredi çekmek, çek veya senet ödemek veya nakit ihtiyacını gidermek için bankaya para çekmeye giden mükellefler E-Hacizle karşı karşıya kalmaktadırlar. İlgili tahsil dairesine bu konuda müracaat edildiğinde konulan bu E-Hacizin yersiz olduğu iddia edilmesine rağmen tahsil daireleri bu hacizlerin otorizasyon tarafından koyulduğunu ve bunların kaldırılabilmesi için de mutlak surette bu borcun ödenmesi gerektiğini ifade etmektedir. Bu durumu önlemek için mükelleflerin tarh dosyasındaki mevcut adreslerine veya mükelleflerin MERNİS'teki adreslerine ödeme emri tebliğ edilmesi gerekmektedir. Ayrıca E-Tebliğat sisteminin gelişmesiyle bu konudaki sorun en aza indirilecektir.

4.10. AVRUPA İNSAN HAKLARI SÖZLEŞMESİ KAPSAMINDA MÜLKİYET HAKKININ E-HACİZ UYGULAMASI KAPSAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

4.10.1. Genel Bilgiler

Mülkiyet hakkı temel insan hakkı olarak kabul edilmektedir. Anayasamızın temel haklar ve ödevlere ilişkin ikinci bölümde 35'inci maddesi ile düzenlenmiştir. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesine (AİHS) eklenen ve mülkiyet hakkını da kapsayan 1 numaralı protokol; Paris'te 20 Mart 1952'de imzalanarak, 18 Mart 1954'te yürürlüğe girmiştir. Bu protokol ile sözleşmeye, mülkiyet, eğitim ve öğrenim, serbest seçim yapma hakları eklenmiştir. Türkiye tarafından da 1954'de onaylanmıştır. (Üstün, 2010: 22).

AİHS Ek 1 numaralı protokolde mülkiyet hakkıyla ilgili olarak şu hükme yer verilmektedir; "Her gerçek ve tüzel kişinin mal ve mülk dokunulmazlığına saygı gösterilmesini isteme hakkı vardır. Herhangi bir kimse, ancak kamu yararı sebebiyle

ve yasada öngörülen koşullara ve uluslararası hukukun genel ilkelerine uygun olarak mal ve mülkünden yoksun bırakılabilir. Yukarıdaki hükümler, devletlerin, mülkiyetin kamu yararına uygun olarak kullanılmasını düzenlemek veya vergilerin ya da başka katkıların veya para cezalarının ödenmesini sağlamak için gerekli gördükleri yasaları uygulama konusunda sahip oldukları hakka halel getirmez.”¹⁷

Kamu alacağını tahsil amacıyla yapılan haciz ve E-Haciz uygulamalarının mülkiyet hakkını ihlal edip etmediği konusunu ortaya koyabilmek için öncelikle mülkiyet kavramını açıklamak gerekir. Mülkiyet, kendisinin olan bir şeyi yasa çerçevesinde istediği gibi kullanabilme hakkı¹⁸ olarak tanımlanır.

Burada mülkiyet hakkının konusu olan mal kavramının irdelenmesi gerekmektedir. Mal ve mülk kavramı iç hukuktaki resmi tanımdan bağımsız olarak özerk bir anlama sahiptir. Mal ve mülk kavramının Mahkeme kararlarında çok geniş yorumlandığı iddia edilmektedir. Zira bu hak sadece mülkiyet hakkını içine almamakta ayrıca hisseler, patentler, tahkim kararları, emeklilik maaşı hakkı, kira hakları gibi bütün maddi hakları kapsamakta ve hatta bu haklar bir mesleği icra etmekten de kaynaklanıyor olabilmektedir (Çınar ve Kaya, 2007: 5).

Mülkiyet hakkı, bir insan hakkı olması itibarıyla pek çok devletin anayasasında ve uluslararası sözleşmelerde yer almış bulunmaktadır. Her ne kadar Ek Protokol m.1/1’de “mal dokunulmazlığı”ndan söz edilmekte ise de, söz konusu ifade “mülkiyet dokunulmazlığı olarak geniş anlamda kabul edilmektedir. Bu anlamda mülkiyet özerk bir kavram olup, fiziki bir varlığa sahip her türlü taşınır ve taşınmaz mal yanında, malvarlığı dâhil her türlü ekonomik değeri de içeren bir anlam taşımaktadır. Mesela, kamulaştırma bedelinin geç ödenmesi sonucu ilgilinin enflasyon nedeniyle uğramış oldukları zarar, mülkiyet dokunulmazlığına girer ve devletin sorumluluğunu gerektirir (Tezcan, vd., 2011: 407-408).

¹⁷ Bilgi için bkz: TC. Adalet Bakanlığı, İnsan Hakları Dairesi Başkanlığı, http://www.inhak.adalet.gov.tr/inhak_bilgi_bankasi/bilgi_bankasi.html (Erişim: 17.04.2018)

¹⁸ Türk Dil Kurumu, Bilim ve Sanat Terimleri Ana Sözlüğü, http://tdk.gov.tr/index.php?option=com_content&view=frontpage&Itemid=1 (17.04.2018)

4.10.2. Mülkiyet Hakkına Müdahalenin Sınırları ve E-Haciz Uygulamasının Bu Sınırlar Çerçevesinde İncelenmesi

Mevzuatta yapılan düzenlemeler ile öncelikle mülkiyet hakkına getirilen koruma ile ilgili genel ilkeler konulmakta yani, tanınan hak belirtilmekte sonra da genel kurala getirilmesi muhtemel istisnalar, bunların meşruluk şartları ile birlikte belirtilmektedir (Gölcüklü ve Gözübüyük, 2002: 419). Buna göre 1 numaralı protokolün 1. maddesi üç farklı kuralı kapsayacak şekilde düzenlenmiştir. Bu kurallar AİHM tarafından ilk defa 23.09.1982 tarihli Sporrong ve Lönnroth/İsveç kararında ortaya konmuştur. Karara göre ek protokol m.1/1 yer alan üç kural şöyledir (Tezcan vd., 2011: 408):

a) Maddenin ilk fıkrasının ilk cümlesinde belirtilen kural, genel nitelik taşımaktadır ve mülkiyet dokunulmazlığına saygı gösterilmesi ilkesini ortaya koymaktadır. Mal ve mülkün dokunulmazlığı ilkesi olarak adlandırılabilir.

b) İlk fıkranın ikinci cümlesinde vurgulanan ikinci kural ise, belirli şartlara bağlı olarak mal ve mülkten yoksun bırakılmayı ifade eder.

c) Üçüncü kural ise, maddenin ikinci fıkrasında belirtildiği üzere, devletlerin kamu yararına uygun olmak ve kanuna dayanmak şartıyla mülkiyetin kullanımını kontrol etme hakkına sahip olduğunu kabul eder.

Vergilendirme, bireyin mülkiyet hakkına devletin müdahalesi olup, içeriğini toplum yararı oluşturmaktadır (Yaltı, 2006: 43). Devletlerin egemenlik yetkileri arasında vergilendirme konusu önemli bir yetki olup söz konusu yetkinin sınırı ve mülkiyet haklarına etkisi meselesi tartışmalıdır. Buna göre;

Mülkiyet haklarına müdahale için söz konusu protokolde üç koşul bulunmaktadır; Birinci şart, müdahalenin kamu yararını gerçekleştirmeye yönelik olmalıdır. İkinci şart, müdahalenin kanun ile öngörülen şartlara ve uluslararası hukukun genel ilkelerine uygun olmasıdır. Üçüncü şart ise, amaca ulaşmak için başvuru araç ile güdülen amaç arasında makul bir oran ve adil denge olmasıdır (Tezcan vd., 2011: 409). Şimdi bu koşulları başlıklar altında ayrıntılı bir şekilde ele alalım.

➤ **Müdahalenin Kamu Yararını Gerçekleştirmeye Yönelik Olması**

Kamu yararı, toplum refahı, ortak iyilik, genel yarar gibi birçok kavramla ilişkili olup; bu kavramların ortak noktası, tümünün bireysel çikardan farklı, onun üstünde veya dışında bir yarar/çikarı ifade etmesidir. Dolayısıyla gerçek ayırım, kamu yararı ile toplum yararı arasında değil kamu yararı ile bireysel çikar arasındadır (Akıllıoğlu, 1988: 13-14). Mücadele alanı devlet ve birey arasında görünse de aslında bu mücadele daha çok genel yarar ve özel yarar arasındaki bir mücadeledir (Nazalı ve Demirci, 2009: 83). Mülkiyetten yoksun bırakma kuralındaki kamu yararı kriteri, mülkiyetin sadece genel olarak toplumun yararı için, kamusal bir amaçla elden alınması halinde yerine getirilmiş olur. Sözleşme organları kamu yararı kavramına geniş bir anlam vermekte ve bunun değerlendirilmesinde ulusal mercilere geniş bir takdir hakkı tanımaktadır (Tezcan vd., 2011: 409).

Komisyon özellikle vergi kanunları nedeniyle yapılan şikâyetlerde ekonomik ve mali reformlar çerçevesinde ülkenin sağlam bir ekonomik temele ulaşma amacı nedeniyle yapılan vergi uygulamalarını kamu yararını gerçekleştirmeye yönelik bulmuştur (Ünal, 2001: 320). Sonuç olarak kanun koyucu kamu yararına uygun olarak, vergilendirmenin mümkün olduğu kadar verimli olmasını vergi alacaklarının en kısa ve verimli bir şekilde tahsil edilmesini garanti altına almak için mülkiyet hakkına müdahalede bulunabilecektir (Yaltı Soydan, 2000: 106).

E-Haciz uygulamasının, özellikle ülkenin içinde bulunduğu sosyal ve ekonomik durum düşünüldüğünde, vergi borçlarının tahsilini kolaylaştıracak olması, bu uygulamada kamu yararının varlığının önemli bir göstergesidir. Bununla birlikte E-Devlet'in tamamen devreye girmesiyle birçok kırtasiye ve bürokratik işlem ortadan kalkacak, kamu kurumlarının işleri büyük ölçüde kolaylaşacaktır. Ayrıca devletin diğer birimleri ile online bağlantıya geçilmesi denetim mekanizmalarının daha etkin hale gelmesini sağlayacaktır. Tüm bunlar göz önünde bulundurulduğunda uygulamanın kamu yararını gerçekleştirmeye yönelik olduğunu rahatlıkla söylenebilir. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin de kamu yararının neleri kapsadığı konusunda yorumdan kaçınıp devletlere bu konuda geniş takdir yetkisi tanınmış olması, kanun koyucunun kamu yararı nitelendirmesine bağlı kalınması gerektiğini göstermektedir. Kanun koyucu kamu yararı doğrultusunda gerekli kanunî

düzenlemeleri yapabilecektir. Dolayısıyla E-haciz uygulamasında kamu yararının varlığını doğrudan kabul etmek gerekecektir (Üstün, 2010: 29).

➤ **Kanuna ve Uluslararası Hukukun Genel İlkelerine Uygunluk**

Mülkiyet hakkına müdahale, uluslararası hukukun genel ilkelerine uygun olacak ve ancak kanun ile yapılacaktır. Kanun deyimi, sözleşme organlarınca özerk bir biçimde yorumlanıp bu kavrama geniş bir anlam yüklenmekte ve her türlü düzenleyici işlem kanun olarak kabul görmektedir (Tezcan vd., 2011: 409). Kanun çerçevesinin çok geniş tutulması, vergi idaresinin düzenleyici işlemleriyle de mülkiyet hakkına müdahale edilebileceğini göstermektedir. Bu çerçevede vergi dairesi müdürü, kendisine genel tebliğle dahi verilecek bir yetki ile mükelleflerin banka ve ilerde tapu, trafik sicil ve borsa kayıtlarına sanal ortamda ulaşabilecek; borcunu ödemeyenlerin hesabına da elektronik ortamda el koyabilecektir. Kanun, bireye keyfi müdahalelere karşı uygun bir korunma imkânı vermek üzere, kamu otoritesine verilen yetkinin kapsam ve kullanma koşullarını yeterli açıklıkta belirlemelidir. Takdir yetkisi veren bir kanunun o yetkinin sınırlarını da belirlemesi gereklidir. Vergi idaresi de kendisine tanınan takdir yetkisini kullanırken, yetki veren kanunun çizdiği sınırlara uygun davranmak zorundadır (Üstün, 2010: 30).

E-Haciz uygulamasında vergi dairesi müdürüne verilen yetkinin sınırlarını çok iyi belirlenmesi gerekmektedir. Çünkü borç miktarı ile sınırlı olmaksızın mükelleflerin tüm mal varlığı bilgilerine girilecek, haciz uygulaması sırasında da mükelleflerin menfaat ihlali söz konusu olabilecektir ve daha da önemlisi bu süreçte özel hayatın gizliliğinin ihlali gündeme gelebilecektir. Bununla birlikte E-haciz de mükelleflere vergi dairesinin E-imzasını taşıyan maillerle bildirimde bulunulması, mükellefler açısından öngörülebilirlik şartının yerine getirilmesini sağlayacaktır (Üstün, 2010: 31).

➤ **Makul Oran ve Adil Denge İlkesi**

Mülkiyete yönelik müdahalede amaca ulaşmak için başvuru araç ile güdülen amaç arasında makul bir oran ve adil bir denge olmalıdır. Güdülen meşru amacın belirlenmesinde mülkiyetten yoksun bırakma; “kamu yararı” ve malların kullanımının düzenlenmesi konusunda da “genel çıkar” kavramları ile ifade edilmiş olup aralarındaki anlam farkının tespiti kolay değildir. Sözleşme organlarına göre

mülkiyete müdahalede bulunulduğunda, birey olağandışı ve aşırı bir yük altına sokulduğundan bu denge bozulmuş olacaktır (Tezcan vd., 2011: 410). Vergilerin tahsilini sağlamak ya da bunları güvence altına almak için kullanılacak ihtiyati haciz, haciz gibi tedbirlerin mükellefin mali durumunu esaslı şekilde etkilemesi durumunda da orantısallık ilkesinin ihlali söz konusu olacaktır (Gümüşkaya, 2010: 165 - 166). Örneğin Komisyon Lemoine/Fransa davasında verdiği kararda 80 bin frank tutarındaki vergi alacağını güvence altına almak için 1 milyon frank tutarındaki mülke haciz konulmasını orantısız bulmuş ve mülkiyet hakkının ihlali olarak değerlendirmiştir (Şimşek, 2011: 853). Bir başka kararında ise AİHM Gasus Dossier-Und Fördertechnik GmbH/Hollanda davasında mülkiyeti muhafaza kaydıyla satılan sanayi makinesinin, makineyi satın almış olan şirketin vergi borcu nedeniyle haczedilmesini ve borcun tasfiyesi için satılmasını mülkiyet hakkına aykırı bulmamıştır. Üstelik haczedilen malların, vergi borcu olmayan bir başka şahsın mülkiyetinde olması da Mahkemenin kararında değişmeye neden olmamıştır. AİHM, vergi mükellefine ait mekânda bulunan fakat vergi mükellefine değil, üçüncü bir kişiye ait olan malların haczedilmesini "keyfi el koyma" olarak nitelendirmemiştir (Şimşek, 2011: 854-855).

4.10.3. E-Haciz 'in Mülkiyet Hakkı Kapsamında Genel Değerlendirmesi

E-haciz uygulamasını Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesine eklenen 1 numaralı protokol kapsamında da değerlendirmek mümkündür. E-haciz uygulaması nihayetinde mülkiyet hakkını etkilemektedir. Protokolde herkesin mal ve mülk dokunulmazlığına saygı gösterilmesini isteme hakkının bulunduğu hükme bağlanmıştır. Ancak vergilerin tahsilini sağlamak amacıyla devletlerin kanunî düzenleme yapma hakkına sahip olduğu da protokolde vurgulanmıştır. Protokolde mülkiyet hakkına yapılacak müdahalenin haklı sayılabilmesi için üç şartın varlığı aranmaktadır. Müdahale kamu yararı amacıyla yapılmalı, kanuna ve uluslararası hukukun genel ilkelerine uygun olmalı ve kamu yararı ile bireyin hakları arasında adil bir denge, orantılılık olmalıdır. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi de önüne gelen davalarda bu şartların bulunup bulunmadığını değerlendirmektedir. E-haciz uygulaması bu kapsamda değerlendirildiğinde ilk olarak devletin, vergilerin tahsilini sağlamak amacıyla böyle bir kanunî düzenleme yapmasında takdir yetkisi bulunduğu görülmektedir. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi de kararlarında devletlerin bu

konuda düzenleme yapma yetkisine sahip olduğunu vurgulamakta ve bu yetkiye saygı göstermektedir. Vergilerin tahsilinin güvence altına alınması amacının güdülmesi de bu konuda kamu yararının varlığının göstergesi olmaktadır (Üstün, 2010: 35).

SONUÇ VE ÖNERİLER

Kamu alacaklarının cebren tahsilinde amaç kamu alacağının en hızlı şekilde tahsil edilmesini sağlamaktır. Cebren tahsil işlemlerinin dayanağı ödeme emrinin tebliğidir. Ödeme emrinin usulüne uygun düzenlenmesi ve tebliğ edilmesi gerekmektedir. Bu aşamada herhangi bir hukuka aykırılık olması halinde sonraki süreçte gerçekleşen cebren tahsil işlemleri geçersiz olacaktır. Dolayısıyla alacaklı kamu idareleri, ödeme emri düzenlenmesi ve tebliğ aşamasında son derece dikkatli olmalıdır. Ödeme emri tebliğinin usulüne uygun yapılmaması dahi süreci sekteye uğratacaktır. Ödeme emri ile borçludan 15 gün için borcunu ödemesi veya mal bildiriminde bulunması istenir. Herhangi bir ödemede bulunmayan borçluya karşı cebren tahsil süreci başlatılır. Yukarıdaki bölümlerde bahsedildiği gibi amme borçlusu tahsil dairesine teminat göstermişse, teminatın paraya çevrilmesi yahut kefilin takibi, kamu borçlusunun borcuna yetecek miktardaki mallarının haczedilerek paraya çevrilmesi, gerekli şartlar bulunduğu takdirde borçlunun iflasının istenmesi cebren tahsil yöntemlerindedir. Borçlunun, daha önce teminat vermesi durumunda, borçluya gönderilen ödeme emrinde borcunu ödemesi, ödenmemesi halinde teminatın paraya çevrileceği bildirilir. Buna rağmen borç ödenmezse hızlı bir şekilde kamu alacağının tahsili için teminatın paraya çevrilmesi sürecine başlanır. Borçlu borç için teminat değil de kefil göstermişse borçluya herhangi bir bildirim yapılmadan kefilin takibine başlanabilir. Bir diğer cebren tahsil yöntemi ise borca yetecek miktarda haczedilen malın paraya çevrilmesidir. Burada ise borçlunun sadece borca yetecek miktardaki malvarlığı haczedilir. Alacaklı tahsil dairesi haciz işlemini uygularken mal bildiriminde beyan edilen mallarla bağlı değildir. İdarece resen tespit edilen mallarda haczedilebilir. Haciz işlemi uygulanırken mümkün olduğu kadar borçlunun menfaati korunmalıdır. Son olarak kamu alacağının tahsili için borçlunun iflası istenebilir. Bunun için borçlunun iflasa tabi olması gerekmektedir. Bu yöntem borçluya karşı başvurulacak son çare olmalıdır. Çünkü borçlunun ticari hayatını en fazla etkileyen cebren tahsil yolu iflas talebidir.

2577 sayılı İdari Yargılama Usul Kanununda yapılan düzenlemeyle 6183 sayılı Kanunun 58'inci Maddesinde sözü geçen vergi itiraz komisyonları kaldırılmış olup, bunların görevleri vergi mahkemelerine devredilmiştir. Dolayısıyla 6183 sayılı Kanunun 58'inci maddesinde buna uygun düzenlemeler yapılmalıdır. Aksi takdirde

bu kanun hükümleri ile diğer kanun hükümleri birbirine ters düşmektedir. Örneğin; 6183 sayılı Kanunda vergi itiraz komisyonlarının 7 gün içinde karar alacağı ve kararlarının kesin olduğu ifade edilmiştir. Bunun yanı sıra 2577 sayılı Kanunda ise vergi mahkemeleri kararına karşı istinaf yolu açık olup, 7 gün içinde mahkemeden karar çıkması mümkün değildir. Bu sebeple 6183 sayılı Kanunda yeni düzenlemelere ihtiyaç vardır. Sonuç olarak kamu alacağı tahsil süreci yapılan kanuni düzenlemelerle belli bir usule bağlanmıştır. Buna bağlı olarak tahsil idaresi çalışanlarının keyfi olarak süreci uzatmalarının önüne geçilmiştir. Kamu hizmetlerinin finansmanı için kamu alacaklarının en kısa sürede tahsili büyük önem arz etmektedir. Cebren tahsil işlemleri ise bu süreçte en önemli noktadır. Çünkü borçlular borcu ödemediğinde fazla zarar görmeyeceği düşüncesine kapılmamalıdır. Borçlularda, böyle bir düşüncenin hâkim olması kamu alacağının tahsilini güçleştireceği gibi kamu hizmetlerinin finansmanını da engelleyecektir. Dolayısıyla cebren tahsil işlemleri, alacaklı amme idaresi tarafından zamanında ve kanuni düzenlemelere uygun olarak yerine getirilmelidir. Ayrıca sık sık çıkarılan vergi afları da kamu alacaklarının tahsilini güçlendirmektedir. Borçlu mükellef vergi affı çıkacağı beklentisi içerisinde girmekte ve mecbur kalmadıkça borcunu ödemeyi ertelemektedir. Vergi af kanunu çıkınca da borcunu yapılandırmakta, birkaç taksit ödeyip diğer taksitleri aksatmak suretiyle yapılandırması iptal olmakta ve tekrar vergi affı beklentisi içerisinde girmektedir. Nitekim, 2016 ve 2018 yıllarında sık aralıklarla çıkarılan vergi affı kanunları borçlu mükelleflerin bu davranışını desteklemektedir.

Gelişen teknolojiye ve çağa ayak uydurması gereken devletlerin, hantal yapılarından, ağır işleyen bürokrasi ve kırtasiyecilikten kurtulup hızlı, az maliyetli ve etkin bir kamu yönetimine ulaşabilmesi için çağ atlama olarak nitelendirilebilecek bir yapı olan “E-Devlet” sisteminin varlığını gelişme göstererek sürdürmesi gerekmektedir. E-Devlet tanımının altında, kamu yönetiminin teknolojik yeniliklere ayak uydurması ve bu sayede kamu hizmetlerinin sunumunda etkinlikle beraber katılımcılığın arttırılması yatmaktadır. E-Devlet bünyesinde ülkemizde kurumlar çeşitli sistemler üzerinde çalışmalar yapılmaktadır. Bu çalışmaların en önemlileri arasında Maliye Bakanlığı tarafından başlatılan E-Maliye uygulamaları bulunmaktadır. E-Maliye uygulamalarının ilk ayağında Vergi Dairesi Otomasyon Projesi (VEDOP) yer almaktadır. Üç aşamadan oluşan bu projenin, mali işlemlerin arşivi ve koordinasyonu, bilgi paylaşımı vb. gibi hizmetlerin yanında konumuz olan

vergi alacaklarının tahsilinde etkinliğin sağlanması açısından da önemli bir projedir. VEDOP'un üçüncü aşaması olan VEDOP-3 bünyesinde bulunan elektronik haciz (E-Haciz) uygulamasıyla amaçlanan, kamu borçlularından kamu alacağının kısa süre içerisinde tahsili ve idarenin iş yükünün azaltılması olmuştur. Gerçekten de teknolojik gelişmelerden pay alınarak oluşturulan E-Haciz sayesinde zaman kaybı azaltılarak idare rahatlatılmış ve tahsilatta pasiflikten aktifliğe doğru bir adım atılmıştır. E-Haciz, etkin bir şekilde hatta daha da farklı alanlara yayılarak uygulanmaya devam etmektedir. Projenin etkinlik ve üstünlüğünün söz konusu olmasının yanı sıra bazı sıkıntılı durumlar ortaya çıkmakta ve mali süreç açısından uygulamada yapılan hatalardan dolayı zarar gören mükellefler bulunmaktadır. Mükellefler paralarını bankalara yatırma konusunda tereddüde düşürecek ve kayıt dışına itilmesine yola açabilecek sorunlara sebep olması nedeni ile E-Haciz uygulamasının hassas bir şekilde yürütülmesi ve oluşabilecek sorunların minimize edilmesi gerekmektedir. Bu nedenle idare, E-Haciz uygulamasını çok dikkatli bir şekilde uygulamalı, bu uygulama ile alacaklarını tahsil ederken diğer taraftan da mükellefleri kayıt dışılığına sevk etmemelidir.

❖ E- HACİZ SİSTEMİ İLE İLGİLİ SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Çalışmamızda 6183 sayılı Kanunun 79'uncu maddesi kapsamında ele alınan E-Haciz, vergi daireleri tarafından düzenlenen haciz bildirimlerinin Gelir İdaresi Başkanlığı tarafından vergi daireleri adına E-Haciz uygulamasına katılan bankalara veya bu bankaların genel müdürlüklerine elektronik ortamda tebliğ edilmesi ile başlamaktadır. Yapılan bildirimlere karşı bankalar tarafından yine elektronik ortamda hesabın durumu hakkında cevap verilmektedir. Banka hacze itiraz ederse ispat yükü idareye geçmektedir. Haciz kamu alacağı tutarı kadar ve sadece tebliğ tarihi itibarıyla mevcut bulunan değerler üzerine yapılmaktadır. Hesabın uygunluğu tespit edildikten sonra bankada bulunan değer yine elektronik ortamda vergi dairesi müdürleri tarafından talep edilmekte olup haczedilen değerler banka tarafından vergi dairesi hesaplarına elektronik fon transferi (EFT) ile aktarılmaktadır. Diğer taraftan tecil müessesesinin işletilmesi bakımından kanunun ön gördüğü bir alacak hakkında uygulanan E-Hacizin tecili de mümkün olabilmektedir.

E-Haciz projesi çerçevesinde ana kuruluşlardan biri olan bankaların bu projeye ne kadar uyum sağlayabilecekleri çok önemlidir. Özellikle banka ve vergi idaresi arasındaki iletişimin E-Haciz gibi operasyon el bir işlemde seri ve güçlü olması gerekir. Bankalar bazı durumlarda ticari ve mali ilişkileri gereği kendilerine her zaman ihtiyacı olabilecek müşterilerini devletten bile üstün tutabilmekte ve açıkça devletin elinin boş kalmasına neden olabilmektedir. 2018 yılı Gelir İdaresi Başkanlığı Performans Programında önemli bir ayrıntı göze çarpmaktadır. Buna göre bir devlet bankası olan Vakıflar Bankasının 2018 yılı itibariyle halen E-Haciz sistemine kayıtlı bankalar arasında bulunmadığı ve söz konusu banka ile bu konuda müzakere ve çalışmaların sürdüğü belirtilmektedir. Hal böyle iken özel bankaların E-Haciz kapsamına girmekten çekinmelerini normal karşılamak gerekmektedir.

➤ **Borçtan Daha Fazla Tutarda Mevduata Bloke Uygulanması Sorunu ve Çözüm Önerileri**

Bu konu uygulamadan en çok karşılaşılan sorunların başında gelmekte olup mükellefleri olumsuz olarak etkilemektedir. Uygulamadan bir örnek vermek gerekirse; İş adamı olan bir A kişisi, mahkeme tarafından verilen ve kendisine bir şekilde tebliğ edilmiş (ilan yoluyla) ancak kendisinin haberi olmadığı bir yargı harcı ve adli para cezası borcu nedeniyle, bankalara gönderilen E-Haciz bildirisine istinaden ticari hesaplarındaki milyonlarca liraya bloke konması sonucunda A kişinin, ticari hesapları ve çek hesabının bloke edilmesi neticesinde ticari faaliyetlerinde yaşadığı aksama, kişinin ticari faaliyetlerine ve itibarına zarar vermiştir. Oysa ki A kişinin bu miktarı ödemeye gücü fazlasıyla bulunmaktadır ve vergi dairesince yapılacak kısa bir araştırma neticesinde bu durum anlaşılabilir. Ancak vergi dairelerindeki iş yoğunluğu ve personel sıkıntısı nedeniyle, e-vdo sistemi üzerinden otomatik olarak çıkan listeleri tetkik etme imkanı bulunmamaktadır. Bu gibi durumlarda banka uygulamalarından kaynaklanan sebepler şu şekilde açıklanabilir; Vergi daireleri sadece borç tutarı kadar haciz bildirisinde bulunurlar, borç tutarının üzerinde bir tutara haciz bildirisinde yer verilmesi sistem gereğince mümkün değildir. Ancak bazı bankalar, haciz bildirisini aldıklarında kişinin tüm mevduatına bloke koymaktadırlar. Bunun nedeni, kişinin bankadan kullanmış olduğu kredi ve benzeri işlemler sebebiyle bankaya borçlu olmasıdır. Haciz bildirisini alan bankalar, kişinin riskli bir müşteri olduğunu

düşünerek, vadesi henüz gelmemiş ve düzenli bir şekilde ödenen kredi ve diğer borçlarının tamamını rehinli borç olarak değerlendirmektedirler. Bu durumda bankaya olan borçların tamamının muaccel hale geldiğini kabul edilerek kişilerin tüm mevduatına bloke uygulamaktadırlar. Vergi dairesi uygulamalarından kaynaklanan sebebi ise, yukarıda belirttiğimiz sorunların yanında borçları nedeniyle bankalara haciz bildirisi gönderilen mükelleflerin birden fazla bankada borcuna yetecek kadar tutar bulunması durumlarında, vergi dairesi müdürleri/müdürler e-vdo ekranlarını kullanarak banka cevap girişi yapmadığı ve haczi kesinleştirmedeği ve diğer bankalardaki hacizlere gerek olmadığına karar vermediği durumlarda bütün bankalardaki tutarlar blokeli kalacağından mükellef mağduriyet yaşamaktadır.

Yukarıda yaşanan sorunun çözümü noktasında, vergi daireleri açısından bakıldığında, e-vdo sisteminden otomatik bir şekilde dökülen borcunu ödemeyen mükellef listelerinin iyi bir şekilde tetkik edilmesi, bunun için de yeterli personelin vergi dairelerine sağlanması, vergi dairesi müdürleri üzerindeki e-haciz yetkisinin vergi dairesi müdür yardımcılara da verilerek E-Haciz işlemlerinin takibinin daha hızlı yapılması, E-Haciz uygulamasının yapılmasında görevlendirilecek personelin mevzuata ve konuya hakim personel arasından seçilmesi gerekmektedir.

Bankalardan kaynaklı yukarıda yaşanan sorunun çözümünde ise Alman P-Kont hesabı usulü uygulanabilir. Almanya'da yeni çıkan P-Konto yasasına göre banka hesabı icra korumalı hesaba çevirtebilmektedir. Böylece bir haciz durumunda hesabın tamamı dondurulamamaktadır. Borç miktarı ne kadar olursa olsun bekarlarda aylık 985 Euro, evli ve çocuksuz bir çift için 1.355 Euro, iki çocuklu bir aile için 1.769 Euro'luk miktara hiç bir şekilde haciz konulamamaktadır. Haciz dışında kalan bu miktarlarla ev kirası, faturalar gibi zorunlu ödemeler otomatik talimatla ödenmeye devam edebiliyor. Hesabın P-Konto isimli icra korumalı hesaba çevirtilmesi için bankaya giderek bunu beyan etmek yeterli olmaktadır. Ülkemizde bu sistem, kamu alacaklarını olumsuz etkilemeyecek şekilde biraz daha geliştirilerek uygulanabilir.

➤ **Ödeme Emrinin Yanlış Tebliğ Usullerinden Kaynaklanan Sorunlar ve Çözüm Önerileri**

Kesinleşen ve ödenebilir safhaya gelen bir kamu borcu hakkında ödeme emri tebliğ edilmeden bu konuda mükellefin banka hesaplarına E-Haciz

uygulanamayacaktır. Uygulamada pek çok vergi dairesi yanlış ve hukuka aykırı işlem yaparak mükellefin bilgisi dışında vergi borcu bulunduğu iddiasıyla banka hesaplarına E-Hacizler koymaktadır. 6183 sayılı ve 213 sayılı Kanunlara göre, önce mükellefin bilinen adresine veya MERNİS adresine tebligat yapılmalı eğer tebliğ işlemi gerçekleştirilemezse, mükelleflerin tarh dosyasındaki adreslerine ve ayrıca yoklama memurları tarafından tespit edilen adreslerine ödeme emri gönderilmesi gerekmekte olup bu işlemler sonucunda da mükellefe tebliğ işleminin yapılamaması halinde ilan tebliğ yoluna gidilmelidir. Ancak uygulamada yaşanan sorunlardan bazılarında örnek vermek gerekirse, mükellefe sadece bir kez tebligat yapılmakta eğer bu tebligat sonucunda mükellefe ulaşılamaz ve tebliğ işlemi gerçekleştirilemezse diğer araştırma aşaması atlanarak mükellefe ilan tebliğ yoluna gidilmektedir. Böyle bir durumda da mükellef borcundan haberdar olmamaktadır.

Yukarıda yaşanan sorunun çözümü noktasında, vergi dairelerinin mükellefe tebliğ noktasında 6183 ve 213 sayılı kanunların ilgili hükümlerini eksiksiz uygulamaları gerekmektedir. Bu işlemlerin uygulanabilmesi için vergi dairelerine yeterli personel (yoklama memuru vb.) desteğinin sağlanması ve adres tespitlerinde arşiv sisteminin geliştirilmesi gerekmektedir. Ayrıca E-Tebligat sisteminin daha da geliştirilmesi gerekmektedir. 2016 yılı itibariyle hemen hemen bütün vergi mükellefleri E-Tebligat kapsamına alınmıştır. Vergi mükellefi olmayan potansiyel mükelleflerde E-Tebligata geçme mecburiyeti şu an itibariyle zorunlu değil, ihtiyaridir. E-Tebligat sisteminin yaygınlaşmasıyla ödeme emri gibi mükelleflere gönderilecek çeşitli evrakların tebliğ sorunu ortadan kalkacaktır.

➤ **Borç Ödendiği Halde Hacizlerin Kaldırılmaması Sorunu ve Çözüm Önerileri**

Mükellefler borçlarını ödediklerinde bu durum vergi dairesi kayıtlarına anlık olarak işlenir. Ancak haciz işlemini kaldırma yetkisi vergi dairesi müdürlerinin yetkisinde bir işlemdir. Dolayısıyla ödeme işleminin sonrasında sistemden otomatik olarak haciz kaldırma işlemi yapılmamaktadır. Vergi dairesi müdürlerinin, haciz uyguladıkları mükellefleri düzenli olarak sistemden kontrol ederek borcunu ödemiş olanların haciz işlemini kaldırılmaları gerekir. Bu işlemi tüm vergi dairesi mükellefleri için toplu olarak yapmalarına sistem izin vermektedir. Bu işlemlerin

zamanında yapılmadığı vergi dairelerinde mükelleflerin mağduriyeti söz konusu olabilmektedir.

Yukarda yaşanan sorunun çözümü noktasında, e-vdo sisteminin daha da geliştirilerek, işlemi vergi dairesi müdürünün onayına bırakmadan E-Haciz tedbirinin otomatik bir şekilde kaldırılması sağlanabilir. Hali hazırda şu an uygulanan Vedop-3 sistemi 2008 yılında hayata geçmiş olup aradan geçen süre ve teknolojik gelişmeler baz alındığında geliştirilmesi gerekmektedir. Diğer yandan kamuda en fazla iş yükü olan idarecilerin başında vergi dairesi müdürleri gelmektedir. Vergi dairesi müdürleri; protokol işlemleri, personel sorunları, mevzuat sorunları, vatandaş sorunları ile ilgilenmesinin yanında, vergi iade işlemleri gibi vergi dairesinin birçok işleminde imza yetkisi olan bir idareci konumundadır. Hal böyle iken, bunca iş yoğunluğu arasında müdürlerin E-Haciz işlemlerini takip etmesi veya takip etmekle görevlendirdiği memuru denetlemesinde sorunlar çıkabilmektedir. Bunun için E-Haciz yetkisinin vergi dairesi müdür yardımcılara verilmesi gibi yollara gidilebilir. Ayrıca E-Haciz yetkisinin vergi dairesi müdürlerine verilmesi konusu da irdelenmektedir. Söz gelimi ihtiyati haciz yetkisinin valilerde olduğu göz önüne alındığında, E-Haciz gibi önemli bir yetkinin vergi dairesi müdürlerine verilmesinin tezatlık oluşturduğu düşünülse de ihtiyati haciz durumu olağanüstü bir durum olup kesinleşmeyen vergi alacaklarına genellikle inceleme aşamasında başvurulmaktadır. Yani o an itibariyle mükellefin herhangi bir vergi borcu yoktur ve yapılan vergi incelemesi neticesinde ileride vergi borcu doğabilme ihtimali yüksek görülerek kamu alacağını korumaya almak için getirilen olağanüstü bir müessesedir. Bu nedenle bu yetkinin valide olması gayet doğaldır. Ancak E-Haciz yetkisi, araştırması yapılmış ve kesinleşmiş vergi alacaklarına yönelik alacakların takibinde kullanılan bir yetkidir ve bu yetki sayesinde kamu alacaklarının tahsili hızlandırılmakta, kırtasiyecilik ve bürokrasi en aza indirilmektedir. Bu nedenle bu yetkinin vergi dairesi müdürlerinde olması normal olup hatta yukarıda da belirttiğimiz gibi uygulamada yaşanan bazı sorunları giderebilmek adına vergi dairesi müdür yardımcılara da verilmesi düşünülebilir.

➤ **Hesaplara Konan E-Haciz Blokesinin Süreklilik Arz Etmesi Sorunu ve Çözüm Önerileri**

E-Haciz uygulamasının başladığı ilk zamanlarda bankaların da yanlış algılamaları sonucunda ciddi sorunlar yaşanmıştır. Haciz işleminin sürekli bir uygulama şeklinde olmayıp tebliğ tarihindeki paranın bloke edilmesiyle sınırlı olması gerekirken aksi yönde uygulamalar gerçekleştirince mükelleflerden itirazlar gelmiştir. A/1 Tahsilat Genel Tebliğinde, yapılacak E-Haczin işlemin yapıldığı gün hesapta bulunan para için geçerli olacağı düzenlenmektedir. Haczin sürekli olması halinde ise, mükellefin hesabında haciz tarihinde para olmasa dahi, sonradan hesaba para yatması halinde, bu yatan miktarlar da haczedilmektedir. Vergi dairesinin bu gibi durumlarda yeniden aynı işlemi yapması için işlemin idari olarak yenilenmesi gerekmektedir. Ancak bu durum bankalar tarafından yanlış uygulanınca, borçlunun hesabının bulunduğu bankaya yapılan E-Haciz işlemi sürekli şekilde algılanmıştır.

Yukarıdaki sorun daha çok bankaların mesuliyet almak istememesi nedeniyle ortaya çıkmaktadır. Ayrıca vergi dairelerinden gelen listede mükellefin sadece ana para borcu yer almakta olup gecikme zammı ve faizi buna dahil olmamaktadır. Bu nedenle tam borç miktarı bilinemediğinden mükellefin mevcut ve ileride elde edeceği gelirleri üzerine tedbir konulmaktadır. Bu sorunun çözümünde bankaların güncel borç miktarını görebilmelerinin sağlanması ve bankalara gönderilecek haciz bildirimlerinde mevcut hesap miktarlarına haciz işlemi uygulanması, ileriye yönelik haciz uygulanmaması hususlarına yer verilerek bankalara bir rahatlama sağlanmalıdır. Borç miktarı kadar haciz yapıldıktan sonra hesaplardaki bloke derhal kaldırılmalıdır.

➤ **Vergi İadesi Olan ve Mahsup Talebinde Bulunan Mükellefe E-Haciz Sorunu ve Çözüm Önerileri**

Mükellefin devletten olan alacağı için mahsup talebi varsa, mahsup fişi çıkana kadar mükellef borçlu görülmekte ve haksız E-Haciz yapılabilmektedir. Oysa yine E-Haciz yazılımı güncellenerek kolaylıkla mükellefin mahsup talebinin olup olmadığı sorgulanabilir. Otomatik sorgulama imkanı olması halinde, mahsup talebi varsa görülebilecek, akabinde varsa iade veya ödeme net olarak ortaya çıkacaktır. Uygulama da böyle bir sorgulama manuel olarak yapıldığı için süreçlerdeki farklılık ve uzamalar nedeniyle mağduriyetler oluşmaktadır. Mükellef hem alacağını tahsil edememiş olmakta hem de aslında olmayan bir borcu için E-Haciz işlemine tabi tutulmaktadır.

Yukarıdaki sorunun çözümü için, ödeme emrinin kesinleşmesinden sonra haciz bildirisini düzenleyen vergi dairesi, mükellefin hesaplarıyla ilgili özel durumları incelemeli, mükellefin dosyasına ilişkin borçlunun durumu, hakkında KDV iadesi gibi vergi iade dosyasının olup olmadığı gibi önemli durumların dikkate alınması gerekmektedir. Söz konusu sorun son zamanlarda önemli ölçüde çözüme kavuşmuştur.

➤ **Pos Cihazlarına İlişkin Açılan Hesaplarda E-Haciz Uygulaması Sorunu Ve Çözüm Önerileri**

Bankacılık sisteminde, POS cihazı kullanan müşteri ile banka arasında yapılan sözleşmelere dayanan bankalar nezdindeki hesaplar banka ile müşteri arasında devamlılık arz etmektedir. Dolayısıyla bu hesaplar her zaman için banka nezdinde alacak doğmasına (muhtemel alacak) müsait hesaplar olarak değerlendirildiğinden bu hesaplara ileriye matuf olmak üzere haciz konulmaması gerektiği düşünülmektedir. Söz konusu sorun yukarıda belirtildiği gibi bankaların mükellef hakkında haciz bildirisini almaları üzerine kendi alacaklarını güvence altına almak için hapis haklarını kullanmalarından kaynaklanan bir sorun olup vergi dairelerinden kaynaklanmamaktadır.

Uygulamada yer alan bu sıkıntıların yaşanmaması veya ortadan kaldırılması için E-Haciz sistemini uygulayanların sisteme yeteri kadar önem göstermesi ve E-Haciz için daha güçlü ve daha seri nitelikte bir altyapı sisteminin kurulması gerekmektedir. Mükelleflerin ticari itibarının zedelenmemesi ve idare-mükellef ilişkilerinin bozulmamasını sağlamak idarenin bir görevi olmalıdır. Aynı şekilde mükelleflerin de yükümlülüklerini gerektiği gibi yerine getirmesi mali düzen içerisinde mutlak bir gerekliliktir. Bu nedenle sistemde yaşanan sorunlar giderilmeden E-Haciz uygulamalarının kapsamının genişletilmesi mevcut sorunların üzerine daha çok sorunun eklenmesine neden olacaktır. Bunun neticesinde vergi mükelleflerinin sisteme olan güveni sarsılacağından mevcut sorunlar giderilmeden E-Haciz uygulamasının genişletilmemesi gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Abgabenordnung-AO (1976). Alman Vergi Usul Kanunu, Resim Gazete Tarihi: 16.03.1976
- Acar, M. G. ve Demircan, Y. (2010), “Mevduat Hacizlerine Bankaların Rehin/ Hapis/ Takas/ Mahsup Hakkından Bahsederek Yaptıkları İtirazlar Ve Kamu Alacağıın Önceliği”, Vergi Dünyası Dergisi, S:341, 2010, Ss.45-47.
- Agenzia Entrate Riscossione, (2018a). (İtalya Gelir Tahsilat Kurumu)
<https://www.agenziaentraterriscossione.gov.it/it/il-gruppo/chi-siamo/>
(Erişim Tarihi: 04.07.2018)
- Ak, M. (2007), “Haciz Bildirisinin Tebliği Suretiyle Haciz Uygulaması Ve Özellik Arzeden Hususlar”, Vergi Sorunları Dergisi, S:227, 2007, Ss.101-114.
- Akıllıoğlu, T. (1988). “İnsan Hakları Kavramı Üzerine Düşünceler”, İhid, Lütfi Duran’a Armağan, S. 1-3, 1988.
- Aksoy, M. (2006), “6183 Sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun Hükümlerine Göre Teferruğ”, Yaklaşım Dergisi, S:168, ss.231-234.
- Alptürk, E. (2005), “Dünden Bugüne AB Ve Türkiye İlişkileri ve Uyum Çalışmalarının Değerlendirilmesi”, Vergi Sorunları Dergisi, S: 196, ss: 39.
- Alptürk, E. (2005), “Elektronik Vergi Sistemi ve E-Dönüşüm Türkiye Projesi”, Lebib Yalkın Mevzuat Dergisi, S:15, 2005, Ss.79-87.
- Alptürk, E. (2008), “Hukuksal Ve Vergisel Boyutlarıyla Elektronik Haciz Uygulaması”, E-Yaklaşım Dergisi, S: 60, 2008.
- Alptürk, E. (2008), “Hukuksal Ve Vergisel Boyutlarıyla Elektronik Haciz Uygulaması”, E-Yaklaşım Dergisi, S: 60, 2008.
<http://uye.yaklasim.com/magazindetail.aspx?magazinid=187>, (04.04.2018).
- Altun, B. (2011), “Vergi Mevzuatında Menkul Malların Haczi Ve Satışı”, Mali Çözüm Dergisi, S:104, 2011, ss. 225-233.
- Arslan, M. (2012). “Vergi Hukuku”, 8. Baskı, Star Ajans Reklam Grafik Matbaa Hizmetleri Tic.San.Tic.Ltd.Şti. MKM Yayıncılık, Osmangazi/Bursa.

- Arslaner, H. (2010). “Kamu Alacaklarının Haciz Yolu İle Takibi”, Marmara Üniversitesi S.B.E. Mali Hukuk A.B.D. Yayınlanmış Doktora Tezi.
- Aslan, F. (2011), “Haczedilen Menkul Malların Korunmasında Güvenilir Şahsın Seçimi ve Tahsil Dairesinin Sorumluluğu”, Yaklaşım Dergisi, S: 221, 2011, ss. 283-286.
- Avvisi E Solleciti, (2018). <https://www.agenziaentrateriscossione.gov.it/it/per-saperne-di-piu/documenti-della-riscossione/avvisi-e-solleciti/> (Erişim Tarihi: 04.07.2018).
- Ay, H. (2013). “Kamu Maliyesi”, İzmir: Kanyılmaz Matbaacılık.
- Ay, H. ve Alpaslan M. (2011), “Kamu Alacaklarının Takibinde Rüçhan Hakkı Uygulaması”, Legal Mali Hukuk Dergisi, S:84, 2011, ss. 2921-2929.
- Ay, H. Alparslan, M. Kaya, E. (2011), “Vergi Tahsilatında Yeni Bir Enstrüman: E-Vergi Haczi”, Vergi Dünyası Dergisi, S:358, ss.152-161.
- Ay, H. M. (2006), “Türkiye’de Kayıt Dışı Ekonomiyi Önlemede Bilgi Ekonomisinin Etkinliği ve Gelir İdaresinin Rolü”, Selçuk Üniversitesi Karaman İ.İ.B.F. Dergisi. Sayı:11, 2006, 67.
- Ayfer, Ü. (2015), “Elektronik Haciz Uygulamaları Ve Yaşanan Bazı Problemler”, Vergi Sorunları Dergisi, Sayı: 322, ss: 57-60, Temmuz/2015.
- Bağ, B. (2015). “Elektronik Haciz”, Maliye Ve Sigorta Yorumları Dergisi, S:601, Ss:97-99.
- Bağ, B. (2016). “6183 Sayılı AATUHK’nun 79. Maddesi Kapsamında Haciz Bildirisi Alan Mükellefin Dikkat Edeceği Hususlar”, Maliye Ve Sigorta Yorumları Dergisi, S: 618, ss: 61-64.
- Balcı, T. (2009), “6183 Sayılı AATUHK Uygulamasında Mal Bildiriminde Bulunmama Fiili ve Hapsen Tazyik Yaptırımı”, Vergi Sorunları Dergisi, S: 251, 2009, ss. 141-144.
- Bank Or Building Society Account (2018). “From Your Bank Or Building Society Account”, <https://www.gov.uk/if-you-dont-pay-your-tax-bill/direct-recovery> (Erişim Tarihi: 04.07.2018).

- Baran, T. (2014). "Türk Vergi Sisteminde Cebri İcra Yollarından Haciz Yolu İle Tahsil – Elektronik Haciz Uygulaması", Dokuz Eylül Üniversitesi S.B.E. Maliye A.B.D. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi.
- Batun, M. (2010), "Kamu Alacağıının Güvence Altına Alınmasında İhtiyati Tahakkuk", Vergi Dünyası Dergisi, S: 341, 2010, S. 92.
- Bayraklı, H. H. (2017). "Vergi İcra Hukuku" Afyonkarahisar: Celepler Matbaacılık.
- Bensghir, T. K. (2000). "Bilgi Toplumu Bakanlığı Kuruluşu Üzerine: Mekanik Bir Örgüt Mü?" Amme İdaresi Dergisi, 33(3), 33-62.
- Beyazkılıç, Recep Ve Kaplan, Mesut (2007), "Mal Varlığı Araştırmalarında Usul Ve Sorunlar", Vergi Sorunları Dergisi, S: 226, 2007, ss. 108-118.
- Bilici, N. (2013). "Vergi Hukuku", 31. Baskı, Sözkese Matbaacılık, Seçkin Yayıncılık San. Tic. A.Ş. Sıhhiye/Ankara.
- Bilici, N. ve Bilici, A. (2014). "Kamu Maliyesi", 4. Baskı, Özbaran Ofset, Savaş Yayınevi, Kızılay/Ankara.
- Bozdoğan, M. N. (2002). "6183 Sayılı Kanun Açısından Haciz Uygulamasında İstihkak İddiasının İncelenmesi Ve Değerlendirilmesi", Vergi Sorunları Dergisi, S: 168, 2002, ss. 104-122.
- Bozdoğan, M. N. (2007), "Kamu Alacaklarının Korunmasında İptal Davası", Legal Mali Hukuk Dergisi, S: 25, 2007, (İptal Davası), ss. 98,107.
- Bozdoğan, M. N. (2010), "Kamu Borçlusunun İflasının İstenmesi", Legal Mali Hukuk Dergisi, S: 61, 2010, ss. 141-150.
- Budak, T. Ve Benk, S. (2011). "Kamu Alacağı: Hukuki Bir Değerlendirme", Business Andeconomicsresearchjournal Volume 2. Number 2, ss. 61-76
- Buran, B. (2013). "Türk Vergi Hukukunda Haciz ve Elektronik Haciz Uygulaması", Celal Bayar Üniversitesi S.B.E. Maliye A.B.D. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi.
- BZST, (2018a) https://www.bzst.de/de/ueber_uns/ueber_uns_node.html (Erişim Tarihi: 03.07.2018).

BZST, (2018b)

https://www.bzst.de/de/steuern_national/kontenabrufverfahren/kontenabrufverfahren_node.html (Erişim Tarihi: 03.07.2018).

California Franchise Tax Board (2018). State Of California Franchise

Tax Board, “New Electronic Levy Program”,

https://www.ftb.ca.gov/professionals/taxnews/2013/september/article_3.shtml, (Erişim Tarihi: 30.06.2018).

Candan, T. (2007). “Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun” Maliye ve Hukuk Yayınları, Ankara.

Çarıkçı, O. (2010). “Türkiye’de E-Devlet Uygulamaları Üzerine Bir Araştırma”, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Sayı: 12, ss: 95-122.

Çelik, B. (2000). “Kamu Alacaklarının Takip ve Tahsil Hukuku”, İmaj Yayınevi, Ankara,

Çelik, B. (2002). “Kamu Alacaklarının Takip ve Tahsil Hukuku”, Birinci Baskı, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.

Çetin, R. (2012), “Limited Şirketin Kamu Borçlarından Kanuni Temsilcilerin Ve Ortakların Sorumlulukları”, Legal Mali Hukuk Dergisi, S: 89, 2012, ss. 199,202.

Çınar, Ö. ve Kaya, A. (2007). Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Kapsamında Mülkiyet Hakkı, Avrupa Konseyi İnsan Hakları El Kitapları Dizisi No: 10 (Çeviri) Belçika 2007.

Çitil, B. (2013). “Kamu Alacaklarının Takip ve Tahsilinde Menkul Malların Hazine ve Satış Usulüne İlişkin Hükümlerin Uygulama Alanları”, Maliye ve Sigorta Yorumları Dergisi, S: 575-Ocak/2013, ss: 66-70.

Çolak, M. (2009), “E-Devlet Uygulamalarında Önemli Bir Adım: Vergi Tahsilatında E-Haciz”, Yaklaşım Dergisi, S: 198, 2009, Ss. 37-42.

Çütcü, İ. (2010). “E-Devlet ve Kamu Harcamaları Tasarruf Etkisi: Vedop-Mernis-Takbis Uygulamaları”, Gaziantep Üniversitesi S.B.E. İktisat A.B.D. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi.

- Delibaş, K. ve Akgül, A. E. (2010). “Dünyada ve Türkiye’de E-Devlet Uygulamaları: Türkiye’de E-Demokrasi ve E-Katılım Potansiyellerinin Harekete Geçirilmesi”, Sosyoloji Araştırmaları Dergisi, Cilt: 13, Sayı: 1, ss: 101-144.
- Demir, O. (2017). “E-Devlet Uygulamasının Kamu Kurumları Tarafından Benimsenmesi: Gaziantep Vergi Dairesi Örneği”, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi S.B.E. Kamu Yönetimi A.B.D. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi.
- Demirel, D. (2005). “Etkin Devletin Bir Aracı Olarak E-Devlet Ve Türk Kamu Yönetimi”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli.
- Demirel, D. (2006). “E-Devlet Ve Dünya Örnekleri”, Sayıştay Dergisi, S:61, ss: 83-118.
- Demirhan, Y. ve Türkoğlu, İ. (2014). “Türkiye’de E-Devlet Uygulamalarının Bazı Yönetim Süreçlerine Etkisinin Örnek Projeler Bağlamında Değerlendirilmesi”. Uluslararası Yönetim İktisat Ve İşletme Dergisi, 10 (22), 235-256.
- Doğan, E. (2015). “Banka Hesaplarına Elektronik Haciz”, Maliye ve Sigorta Yorumları Dergisi, S: 605-Temmuz/2015, ss: 76-79.
- Doğan, E. (2015). “Vergi İcra Hukukuna Ödeme Emrine İtiraz”, Maliye Ve Sigorta Yorumları Dergisi, S: 602, ss: 82-84.
- Doğrusöz, B. Doğrusöz, M. E. “Vergi İcra Hukuku”, T.C. Anadolu Üniversitesi, Yayın No: 2726, Eskişehir.
- Dönmez, R. (2005). “Vergi İcra Hukukunda Haciz Yolu İle Takip”, Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- Duru, C. (1992), “Çeşitli Kamu Alacaklarının Tahsili İçin Tahsil-İ Emval Kanun’a ve 6183 Sayılı Kanuna Atıfta Bulunan Kanunlar, Kanun Hükmünde Kararnameler ve Bakanlar Kurulu Kararları”, Vergi Sorunları Dergisi, S: 63, 1992, S. 5.
- Erdal, M. (2002). E-Belediye Kavramı Ve İstanbul Büyükşehir Belediyesi Uygulaması. 1. Bilgi Ve Ekonomi Kongresi, Bildiriler Kitabı, 165-180.

- Erkul, R. E. (2014). “Türkiye’de E-Devlet Sürecinde Aktörlerin Algıları: Sorunlar ve Çözüm Önerileri”, Ankara Üniversitesi, S.B.E. Siyaset Bilimi Ve Kamu Yönetimi A.B.D. Yayınlanmış Doktora Tezi.
- Erol, A. (2010). “Taşınmaz Mal Haczi Ve Satışı”, Yaklaşım Yayıncılık, Ankara.
- Erol, A. (2011). “6183 Sayılı AATUHK Özellik Arz Eden Durumlar” Lebib Yalkın Mevzuat Dergisi, S: 94, 2011, S. 21.
- Eser, Ş. (2016). “Vergi İnceleme Elemanlarının Talebi Olmadığı Hallerde İhtiyati Tahakkuk/İhtiyati Haciz Uygulaması”, Maliye Ve Sigorta Yorumları Dergisi, S: 619-Eylül/2016, Ss: 40-44.
- Eur-Lex (2018a). 76/308/EEC Sayılı Bazı Yükler, Yükümlülükler, Vergiler ve Diğer Önlemlere İlişkin Alacakların Tahsilinde Karşılıklı Yardıma Dair 15 Mart 1976 Tarihli Konsey Direktifi, <http://eur-lex.europa.eu/lexuriserv/lexuriserv.do?uri=celex:3197610308:en> (Erişim Tarihi: 30.06.2018).
- Eur-Lex (2018b). 76/308/EEC Sayılı Direktifi Değiştiren 15 Haziran 2001 Tarih ve 2001/44/EC Sayılı Konsey Direktifi, <https://eur-lex.europa.eu/lexuriserv/lexuriserv.do?uri=celex:3200110044:en:html> (Erişim Tarihi: 30.06.2018).
- Eur-Lex (2018c). 76/308 /AET Sayılı Konsey Direktifinin, Bazı Vergi Ve Harçlarla İlgili Hacizli Alacakların Tahsil Edilebilmesi İçin Karşılıklı Yardım Konusundaki Bazı Hükümlerin Uygulanmasına Yönelik Kurallar, <https://eur-lex.europa.eu/lexuriserv/lexuriserv.do?uri=celex:3200210094:en:html> (Erişim Tarihi: 30.06.2018).
- Gelir İdaresi Başkanlığı 2010 Faaliyet Raporu (GİB), Strateji Geliştirme Daire Başkanlığı
- Gelir İdaresi Başkanlığı 2011 Faaliyet Raporu (GİB), Strateji Geliştirme Daire Başkanlığı
- Gelir İdaresi Başkanlığı 2012 Faaliyet Raporu (GİB), Strateji Geliştirme Daire Başkanlığı
- Gelir İdaresi Başkanlığı 2013 Faaliyet Raporu (GİB), Strateji Geliştirme Daire Başkanlığı

Gelir İdaresi Başkanlığı 2014 Faaliyet Raporu (GİB), Strateji Geliştirme Daire Başkanlığı

Gelir İdaresi Başkanlığı 2015 Faaliyet Raporu (GİB), Strateji Geliştirme Daire Başkanlığı

Gelir İdaresi Başkanlığı 2016 Faaliyet Raporu (GİB), Strateji Geliştirme Daire Başkanlığı

Gelir İdaresi Başkanlığı 2017 Faaliyet Raporu (GİB), Strateji Geliştirme Daire Başkanlığı Yayın No: 276, Yayın Tarihi: Şubat/2018.

Gelir İdaresi Başkanlığı 2018 Performans Programı (GPP), Strateji Geliştirme Daire Başkanlığı Yayın No: 254, Yayın Tarihi: Ocak/2018.

Gerçek, A. (2003). "Türk Vergi Hukukunda Tahsilat İşlemi ve Etkinliği", Bursa, Ekin Kitabevi.

Gerçek, A. (2006). "Türk Vergi Hukukunda İdarenin Takdir Yetkisi", Yaklaşım Yayıncılık, Ankara.

Gerçek, A. (2010). "Kamu Alacaklarının Takip Ve Tahsil Hukuku", Bursa, Ekin Basım Yayın Dağıtım.

GİB (2018a). Türkiye Cumhuriyeti Maliye Bakanlığı Gelir İdaresi Başkanlığı <https://ebeyanname.gib.gov.tr/sss.html> (Erişim: 04.04.2018).

GİB (2018b). Türkiye Cumhuriyeti Maliye Bakanlığı Gelir İdaresi Başkanlığı <http://www.efatura.gov.tr/> (Erişim: 04.04.2018).

GİB (2018c). Türkiye Cumhuriyeti Maliye Bakanlığı Gelir İdaresi Başkanlığı <http://www.edefter.gov.tr/anasayfa.html> (Erişim: 04.04.2018).

GİB (2018d). Türkiye Cumhuriyeti Maliye Bakanlığı Gelir İdaresi Başkanlığı <http://www.gib.gov.tr/e-tebligat> (Erişim: 04.04.2018).

GİB (2018e). Türkiye Cumhuriyeti Maliye Bakanlığı Gelir İdaresi Başkanlığı <https://defterbeyan.gov.tr/> (Erişim: 04.04.2018).

Gölcüklü, F. ve Gözübüyük, Ş. (2002). Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Uygulaması Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İnceleme ve Yargılama Yöntemi, Ankara 2002.

- Gümüşkaya, G. (2010). “Mülkiyet Hakkına Vergisel Müdahaleler Bakımından İnsan Hakları Avrupa Mahkemesine Kişisel Başvuru”, XII Levha Yayınları, İstanbul.
- Güzel, A. (2007), “Amme Alacakları Bakımından şahsi Kefalet Uygulaması”, Vergi Raporu Dergisi, S: 98, 2007, ss. 47-50.
- Hepaksaz, E. ve Hayrulloğlu, B. (2011), “E-Devlet Kapsamında VEDOP Uygulamaları ve E-Haciz”, Sosyal Ve Beşeri Bilimler Dergisi, S: 2, 2011, ss. 109-120.
- HMRC, (2018a). “About Us”, <https://www.gov.uk/government/organisations/hm-revenue-customs/about> (Erişim Tarihi: 04.07.2018).
- HMRC, (2018b). “If You Don't Pay Your Tax Bill”, <https://www.gov.uk/if-you-dont-pay-your-tax-bill> (Erişim Tarihi: 04.07.2018).
- Kaman, N. (2015). “Vergi Kanunları Ve Mevzuatı” 2. Cilt, 3. Baskı, Kalkan Matbaacılık San.Tic.Ltd.şti. Yargı Yayınevi. Ankara.
- Karaaslan, Y. (2011). “Kurumsal Çerçeve E-Devlet: Dünya Uygulamaları Işığında Türkiye Örneği”, Dokuz Eylül Üniversitesi S.B.E. Maliye A.B.D. Yayınlanmış Doktora Tezi.
- Karadağ, N. C. (2012). “Vergi Alacağının Güvence Altına Alınmasında Teminat, İhtiyati Haciz ve İhtiyati Tahakkuka İlişkin Özellikli Durumlar”, Maliye Dergisi, Sayı: 162, Ocak-Haziran, 2012.
- Karakoç, Y. (2010). “Kamu İcra Hukukunda İstihkak Davası”, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt:11, 2010, Ss.1621-1656.
- Karakoç, Y. (2012). “Genel Vergi Hukuku”, Gözden Geçirilmiş Ve Genişletilmiş 6. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara.
- Kılıç, S. ve Kaya, M. G. (2017). “ABD, Almanya, İngiltere ve Türkiye Vergi Yargısı Sistemleri”, Sayıştay Dergisi, S: 107, ss: 37-64.
- Living In United Kingdom, (2018). <http://www.nomoretax.eu/living/relocation-to-united-kingdom-uk/> (Erişim Tarihi: 30.06.2018).

- Nacak, S. (2012). “Kamu Yönetiminde E-Devlet Anlayışı: Sakarya Defterdarlığı Örneği”, Sakarya Üniversitesi S.B.E. Kamu Yönetimi A.B.D. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi.
- Nazalı, E. ve Demirci, M. (2009). “Mülkiyet Hakkı ve Vergilendirme”, Vergi Dünyası, Yıl: 28, S: 334- Haziran/2009.
- Netek, O. (2012), “Amme Alacağının Korunmasında Bir Yöntem: İhtiyati Haciz”, Yaklaşım Dergisi, S: 230, 2012, (İhtiyati Haciz), S. 128.
- Nowak Norman D., Tax Administration İn Theory And Practice, USA: Praeger Publishers, 1970.
- OECD (2018). Manual On The Implementation Of Assistance İn Tax Collection, <http://www.oecd.org/dataoecd/14/11/41343333.pdf> (Erişim: 30.06.2018).
- Oktar, S. A. (2016). “Vergi Kuralı” İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Maliye Araştırma Merkezi Dergisi Yayın No: 103, 60. Seri, ss: 1-14, İstanbul.
- Oy, O. (2009). “Konkordato”, Beta Basım –Yayım, İstanbul.
- Öncel, M. ve Kumrulu, A. ve Çağan, N. (2005). “Vergi Hukuku”, 12. Baskı, Turan Kitabevi: Ankara.
- Öz, E. (2017), “Elektronik Haciz Uygulaması Sağlıklı Çalışıyor Mu?”, Dünya Gazetesi, 30.09.2017. (<https://www.dunya.com/kose-yazisi/elektronik-haciz-uygulamasi-saglikli-calisiyor-mu/383863>), (Erişim Tarihi: 04.04.2018).
- Öz, E. ve Bozdoğan, D. (2012). “Türk Vergi Sisteminde E-Maliye Uygulamaları”, Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt: 17, S: 2, 2012, ss. 68-92.
- Özbalcı, Y. (1988). “Vergi Davaları”, Feryal Matbaacılık, Ankara.
- Özbalcı, Y. (2003). “Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun Yorum ve Açıklamaları”, Oluş Yayıncılık, Ankara.
- Özbalcı, Y. (2012). “Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun”, Oluş Yayıncılık, Ankara.
- Özcan, H. (1975). “Ansiklopedik Hukuk Sözlüğü”, Yeni Desen Matbaası, Ankara.

- Özçim, H. (2014). “Türkiye’de Bilgi Ekonomisi Kavramı ve E- Devlet Uygulamaları”, Kırıkkale Üniversitesi S.B.E. İktisat A.B.D. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi.
- Özdemir, M. (2005). “Aciz Hali”, Maliye ve Sigorta Yorumları Dergisi, S: 431-432, 2005, ss. 88-90.
- Özdemir, M. (2006). “Haciz Ve İstihkak İddiası”, Maliye ve Sigorta Yorumları Dergisi, S: 460, 2006, ss. 68-71.
- Özsoy, Ş. (2015). “Amme Alacaklarında Rüçhan Hakkı”, Maliye ve Sigorta Yorumları Dergisi, Sayı: 600-Şubat 2015, ss: 90-95.
- Özvatan, S. A. (2014). “Vergi İcra Hukuku’nda Kamu Alacaklarının Takip Ve Tahsilinde Haciz Uygulamasının Değerlendirilmesi” Celal Bayar Üniversitesi S.B.E. Maliye A.B.D. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi.
- Pehlivan, O. ve Öz, E. (2015). “Uluslararası Vergilendirme”, Celepler Matbaacılık, Trabzon.
- Pennsylvania Government (2018). Pennsylvania Department Of Transportation, “Fact Sheet Pennsylvania’s Electronic Lien And Title Program”, June, 2012, S. 1, <http://www.dmv.state.pa.us/pdotforms/misc/elt-summary.pdf> , (Erişim Tarihi: 30.06.2018).
- Postacıoğlu, İ. E. (1974). “İcra Hukuku Esasları”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları No: 412, Sulhi Garan Matbaası, İstanbul.
- Rateizzazione (2018).
<https://www.agenziaentrateriscossione.gov.it/it/cittadini/rateizzazione/>
- Realty Trac, (2018). Tax Foreclosures, <http://www.realtytrac.com/real-estate-guides/foreclosure/tax-foreclosures/> , (Erişim Tarihi: 25.06.2018).
- Sakal, M. ve Alpaslan, M. (2006), “Ödeme Emri Düzenlenmeden, Pay Devri Yaparak Şirketten Ayrılan Ortak Hakkında Şahsi Mal Varlığına Haciz Uygulanamaz”, Lebib Yalkın Mevzuat Dergisi, S: 36, 2006, ss. 154-158.
- Sancaktutar, M. (2013). “E-Devlet Yeniliklerinin Benimsenme ve Yayınımını Etkileyen Faktörler: Türk E-Devlet Bağlamından Bazı Kanıtlar İstanbul,

Ankara / 2012-2013” Maltepe Üniversitesi S.B.E. Sosyoloji A.B.D.
Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi.

Serim, N. (2007). “6183 Sayılı Kanunda Amme Alacaklarının Korunması”, Türkmen Kitabevi, İstanbul.

Serim, N. (2008). “Marka Ve İsim Hakkı Haczi”, E-Yaklaşım Dergisi, Sayı: 181.

Seviğ, V. (2007). “Vergi Hukukunda Aciz Hali”, Yaklaşım Dergisi, S: 179, 2007, ss. 13-14.

Seviğ, V. (2009), “İhtiyati Haciz ve Başvuru Yolları”, Yaklaşım Dergisi, S: 204, 2009, S. 21.

Sobacı, M. Z. (2012). “E-Devlet: Kuramsal Bir Bakış”. M. Z. Sobacı ve M. Yıldız (Editörler), E-Devlet: Kamu Yönetimi Ve Teknoloji İlişkisinde Güncel Gelişmeler. Ankara: Nobel Yayınları, S. 3-38.

Süzer, S. (2014). “E-Fatura Uygulaması”, Maliye ve Sigorta Yorumları Dergisi, Sayı: 588 – Şubat 2014, ss: 77-81.

Şahin, A. (2008). Türk Kamu Yönetiminde Yapısal Dönüşüm Ve E-Devlet. Konya: Çizgi Kitabevi.

Şahin, A. Ve Örselli, E. (2003). E-Devlet Anlayışı Sürecinde Türkiye. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, S: 9, ss: 343-356.

Şakar, A. Y. (2011), “Türkiye’de E-Devlet Uygulamalarının Vergi Hukuku Alanına Yansımaları: E-Haciz Uygulaması ve Karşılaşılan Sorunlar”, Mali Çözüm Dergisi, S: 106, 2011, ss. 69-87.

Şarlak, J. C. (2007). “Türk Vergi Hukukunda İhtiyati Haciz ve İhtiyati Tahakkuk”, Ankara Üniversitesi S.B.E. Kamu Hukuku (Vergi Hukuku) A.B.D. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi.

Şimşek, M. (2016). “Vergi Borcunun Tahsilinde Elektronik Haczin Kapsamı”, Maliye ve Sigorta Yorumları Dergisi, S: 617-Temmuz-2016, ss: 74-76.

Şimşek, S. (2011). “Türk Hukukunda ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde Mülkiyet Hakkı”, Maliye Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı, Yayın No: 2011: 413, Hermes Matbaacılık Ankara.

- Tanrıkulu, C. (2009). "Türk Avusturya Hukukunda Elektronik Tebligat" TBB Dergisi, Sayı: 85, ss: 315-331.
- Taytak, M. (2013). "Kamu Giderlerinde Yargı Denetiminin Etkinliği", Celal Bayar Üniversitesi S.B.E. Maliye Anabilim Dalı Doktora Tezi.
- TDK (2018). Türk Dil Kurumu, Büyük Türkçe Sözlük. <http://www.tdk.gov.tr/>
- Tezcan, D. Erdem, M. R. Sancaktar, O. Önok, R. M. (2011). "İnsan Hakları El Kitabı", Sözkese Matbaacılık 4. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- Toktaş, M. (2009). "Kamu Alacağıının Korunmasında Tasarrufun İptali Davaları: Peçeleme ve Muvazaalı İşlemler", 1. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara.
- Tosuner, M. ve Arıkan, Z. (2011). "Vergi Usul Hukuku", Kanyılmaz Matbaacılık, İzmir.
- Törenli, N. (2004). "Enformasyon Toplumu Ve Küreselleşme Sürecinde Türkiye", Bilim ve Sanat Dergisi, Ankara, 2004, S. 207.
- UDHB (2018). T.C. Ulaştırma Denizcilik Ve Haberleşme Bakanlığı E-Devlet Portalı <http://www.edevlet.gov.tr/> (Erişim: 03.04.2018).
- Uğur, A. A. ve Çütcü, İ. (2009), "E-Devlet Ve Tasarruf Etkisi Kapsamında VEDOP Projesi", Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi. Sayı: 2, 2009, 11-12.
- Ünal, Ş. (2001). "Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi İnsan Haklarının Uluslararası İlkeleri", TBMM Kültür Sanat Ve Yayın Kurulu Yayınları No: 89 Ankara 2001.
- Ünlü, M. C. (1995). Açıklamalı, İçtihatlı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun, Seçkin Yayınevi, Ankara.
- Üstün, Ü. S. (2010). "Elektronik Haciz Uygulamasının Değerlendirilmesi", Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 18, Sayı: 2, ss: 9-37.
- Verbraucherzentrale, (2018). <https://www.verbraucherzentrale.de/wissen/geld-versicherungen/kredit-schulden-insolvenz/das-pkonto-als-schutz-vor-kontopfaendung-5944> (Erişim Tarihi: 03.07.2018).
- Yaltı B. (2006). "Vergi Yükümlüsünün Hakları", Beta Basım Yayım 1. Baskı İstanbul, 2006.

- Yaltı Soydan B. (2000). “Mülkiyet Hakkı Versus Vergilendirme Yetkisi: İnsan Hakları Avrupa Mahkemesine Göre Mülkiyet Hakkına Müdahalenin Sınırı”, Vergi Dünyası, S. 227, Temmuz 2000.
- Yavaş, M. (2009). “Maaş ve Ücret Haczi”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Sayı: 84, ss: 107.
- Yavuz, A. ve Çarıkçı, O. (2009), “Bir E-Devlet Hizmeti Olarak E-Maliye Uygulamalarının Algılanması: Isparta İli Örneği”, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt: 1, S: 9, 2009, ss. 1-28.
- Yerlikaya, G. K. (2006), “Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun’a Göre “Üçüncü Şahıslardaki Menkul Malların, Alacak ve Hakların Haczi”, Mali Pusula Dergisi, Yıl: 2, Sayı: 21, Eylül, 2006.
- Yerlikaya, G. K. ve Barlas, E. (2007), “İhtiyati Tahakkuka Dava Açılması”, Kazancı Hukuk Dergisi, S: 33-34, 2007, S. 160.
- Yıldız, S. (2010). “Vergi İcra Hukukunda Haciz”, İstanbul Üniversitesi S.B.E. Mali Hukuk A.B.D. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi.
- Yıldız, Y. (2013). “6183 Sayılı Amme Alacakları Tahsil Usulü Hakkında Kanununun 9. Maddesi Uyarınca Teminat İsteme”, Maliye ve Sigorta Yorumları Dergisi, S: 582-Ağustos/2013, ss: 101-105.
- Yılmaz, K. (2006). Kamu (Amme) Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Yasa, Ceka Yayınları, Ankara.
- Yürük, E. (2017). “E-Devlet Ana Kapılarında Sunulan Hizmetler Üzerine Bir İnceleme: Türkiye ve Seçilmiş Ülke Örnekleri”, Gazi Üniversitesi S.B.E. Kamu Yönetimi A.B.D. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi.
- 2004 Sayılı İcra ve İflas Kanunu (19.06.1932), Resmi Gazete Sayısı: 2128.
- 213 Sayılı Vergi Usul Kanunu (10.01.1961), Resmi Gazete Sayısı: 10705.
- 2577 Sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu (20.01.1982), R.G. Sayısı: 17580.
- Türkiye Cumhuriyeti Anayasası. (07.11.1982), Resmi Gazete Sayısı: 1982/17863
- 340 Sıra Numaralı Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği (30.09.2004). Resmi Gazete Sayısı: 25599
- 2007/4 Seri No.lu Tahsilat İç Genelgesi (13.06.2007).

Seri: A, Sıra No: 1 Tahsilat Genel Tebliği (30.06.2007). Resmi Gazete Sayısı: 26568
6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu (14.02.2011). Resmi Gazete Sayısı: 27846
1 Sıra No.lu Elektronik Defter Genel Tebliği (13/12/2011). Resmi Gazete Sayısı:
28141
421 Sıra Numaralı Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği (14.12.2012). Resmi Gazete
Sayısı: 28497
456 Sıra Numaralı Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği (27.08.2015). Resmi Gazete
Sayısı: 29458
486 Sıra Numaralı Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği (17.12.2017). Resmi Gazete
Sayısı: 30273
IRS, (2014). Collection Appeal Rights, Publication 1660 (Rev. 2-2014) Catalog
Number 14376z Department Of The Treasury Internal Revenue Service.
www.irs.gov
The Irs Collection Process (2017), Publication 594/1-8 (Rev. 3-2017) Catalog
Number 46596b Department Of The Treasury Internal Revenue Service.
www.irs.gov
6183 Sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun (28.07.1953). Resmi
Gazete Sayısı: 8469.

EKLER

ÖDEME EMRİ

T.C.

VERGİ DAİRESİ BAŞKANLIĞI / DEFTERDARLIĞI
VERGİ DAİRESİ MÜDÜRLÜĞÜ / MALMÜDÜRLÜĞÜ

BORÇLUNUN

Vergi Kimlik No. :

Ana Takip Dosya Numarası :

(T.C. vatandaşı olan gerçek kişilerde T.C. kimlik numarası yazılmıştır.)

Soyadı / Unvanı :

Düzenleme Tarihi :

Adı :

Faaliyeti :

TAKİBE ALINAN BORCUN

Sıra No.	Takip Dosya Numarası	Türü	Dönemi	Taksidi	Vadesi	Ait Olduğu Plaka/Tutanak No.	Tutarı	Kesinleşen Gecikme Zammı
TOPLAM								
AYRICA GECİKME ZAMMI DA ALINACAKTIR.								

Yukarıda mahiyeti ve tutarı gösterilen borçlarınız vadesi geçtiği halde ödenmemiştir. Bu ödeme emrinin tebliğ tarihinden itibaren 7 gün içinde borcunuzu yukarıda adı geçen Vergi Dairesine / Malmüdürlüğüne veya bunlar adına tahsile yetkili olanlara ödemeniz veya borcunuzu karşılayacak değerle mal bildiriminde bulunmanız, haczi kabil malınız yoksa bildirmeniz gerektiği,

Bu ödeme emrine ilişkin olarak dairemizin servisinden veya / numaralı telefonlarımızdan bilgi alabileceğiniz,

Ödeme emrinin tebliğ tarihinden itibaren 7 gün içinde Vergi/İdare Mahkemesinde dava konusu yapma hakkınız bulunduğu, ancak yargılama sonucunda iddianızda tamamen veya kısmen haksız çıkmanız halinde haksız çıkarılan tutarın yüzde 10'u oranında ayrıca zam tahsil edileceği,

Önemle tebliğ olunur.

Vergi Dairesi Müdürü

ek s.1

T.C. MİLLÎ GİRİŞİMLER BAKANLIĞI		T.C. MİLLÎ GİRİŞİMLER BAKANLIĞI	
Maliye Bakanlığı		Maliye Bakanlığı	
Mal Bildirimi Kağıdı (Amme borçluları için)			
		Takip No. <input type="text"/>	
		Vergi Kimlik No. (T.C. Mükdekkat Çıkar Geçerli Kimlik No. T.C. Kimlik Numarası Yansıtmaz.) <input type="text"/>	
AMME BORÇLUSUNUN :			
Soyadı :			
Adı veya unvanı :			
İşi :			
İş adresi :			
İkametgah adresi :			

Ö D E M E E M R İ N İ N

Tarihi	Numarası	İçerdiği Borç Tutarı	
		(YTL)	(YKr)
...../...../20.....			

Vergi Dairesi	HACİZ TUTANAĞI	Seri :
---------------	----------------	--------

gün ve _____ sayılı
haciz varakasında adı ve borç miktarı yanlış _____ 'e ait
_____ de bulunan _____ 'e
terhinde saat _____ da gidildi. Aşağıdaki tabloda gösterilen:

Sıra No.	HACZEDİLEN MALLARIN			TAHMİN EDİLEN	
	T A R H	Özellikleri	Miktarı	Birim Değeri	Toplam Değeri

_____ kalem menkul mal Soylana İmarata haczedildi, malların değiştirilmesine engel
olunacak önlemler alındı ve Vergi Dairesinin elinde olduğu durumda bu mallar üzerinde tasarrufun cesayı
gerektireceği konusunda borçlu/haciz bulunanlar uyarıldı. Soylana iddialarının
uygulandığı bilgileri

_____ İdaratı asptandı. _____ / _____ / 19____
den ibaret olduğu

Haciz sırasında hazır bulunan :

Borçlu

İcra Memuru

İcra Memurluğunuz _____ tarihinde haczedilen
_____ kalem menkul malı tamamen teslim aldım.
Eğil Vergi Dairesine yapılacak fik istem üzerine derhal ve teslim
alındığı zamanki duruma ile geri vermeyi kabul ederim.

_____ Vergi Dairesi
adına _____ tarihinde
haczedilen ve yukarıda gös-
terilen _____ kalem
malı tamamen teslim alınmış-
tır.

_____ / _____ / 19____
Satış Ekibi İcra Memuru

Güvenilir Şahın	Adres	Adı, Soyadı

Borçluya Kefil
Güvenilir Şahıs

Güvenilir Şahıs

İCRALU

HACİZ BİLDİRİSİ
(GAYRİMENKUL VE BENZERLERİ İÇİN)
T.C. MALİYE BAKANLIĞI
VERGİ DAİRESİ BAŞKANLIĞI / DEFTERBAŞLIĞI
VERGİ DAİRESİ

HB-2

Sayı: _____

Sıra No : _____

Tarih : ____/____/____

Aşağıda adı, soyadı ve adresi ile borcunun türü ve miktarı gösterilen amme borçlusunun dairenizde kayıtlı bulunduğu anlaşmalar ve aşağıda özellikleri gösterilen mallarına 6183 Sayılı Kanun hükümleri uyarınca ^{haciz} ~~ibrazı haciz~~ konulmuştur.

Olayın kayıtlarınıza işlenmesini ve sonuçları bilgi verilmesini rica ederim.

_____/_____/_____
Vergi Dairesi Müdürü

BORÇLUNUN	
T.C. Kimlik Numarası /	_____
Vergi Kimlik Numarası	_____
Soyadı (Unvanı)	_____
Adı	_____
İşi	_____

HACİZ KONUSU OLAN AMME ALACAGININ				
Takip No,	Türü	Yılı ve Takvimi	Tutarı (YTL)	NOT
TOPLAM				

HACİZ EDİLEN GAYRİMENKUL, GEMİ VEYA TAŞITIN					
Sıra No,	Türü	Ada No,	Parsel No,	Plaka No,	NOT

GAYRİMENKUL MAL SATIŞ ŞARTNAMESİ ÖRNEĞİ

T.C.

Gayrimenkul Mal Satış Şartnamesi

1. Gayrimenkul malikinin adı, soyadı ve adresi
2. Gayrimenkulün bulunduğu mahalle, sokak ve kapı numarası
3. Gayrimenkulün durumu ve hususi vasıfları
4. İhale için yapılacak yer, gün ve saat
5. Gayrimenkulün artırmaya esas olan biçilmiş rayiç değeri
6. Artırmaya iştirak için alınacak teminatın nev'i ve tutarı
7. Gayrimenkul üzerindeki müellefiyetler ve henüz vadesi gelmemiş rehimler hakkında gerekli bilgiler
8. Satışın gayrimenkul üzerindeki hangi haklarla birlikte yapılacağı
9. Hangi masrafların alıcıya ait olacağı

10. Pey, ipotekli borç dikkate alınmadan sürülür. Ancak, gayrimenkul rehni suretiyle sağlanmış müaccel borçlar alıcıya devredilmez, satış bedelinden tercihan ödenir, müaccel olup alıcıya intikal eden rehimli borçlar ihale bedelinden tenzil edilerek alıcı uhdesinde bırakılır, bakiyesi kendisinden tahsil olunur.

11. Gayrimenkul artırma sonunda üç defa bağırıldıktan sonra en çok artırana ihale olunur. Şu kadar ki, artırma bedelinin gayrimenkul için biçilmiş olan değer in %75'i olan lirayı bulması lazımdır. Bundan başka artırma alacağına rüçhanı olan diğer alacaklar mezkur gayrimenkul ile temin edilmiş ise artırma bedelinin bu suretle rüçhanı olan alacakları tutarı olan lirayı geçmesi ve yapılması yapılacak masrafları da karşılaması icabeder.

12. Artırmada 11 inci maddede yazılı tutar elde edilemediği takdirde, en çok artıranın tahhüdü baki kalmak şartıyla artırma 7 gün daha uzatılır. Yedinci günü aynı saatte gayrimenkul en çok artırana ihale edilir.

Ancak ihale bedelinin rüçhanlı lira alacakla birlikte masrafları da aşması lazımdır; aşmazsa satış yapılmaz.

13. Gayrimenkul kendisine ihale olunan kimse ihale bedelini derhal veya mühlet verilirse verilen mühlet içinde ödemekte mükelleftir. Aksi takdirde ihale kararı feshedilir ve gayrimenkul satış komisyonunca hemen 7 gün müddetle artırıma çıkarılır. Bu artırmada alacaklıları her hangi bir tebliğ yapılmaz. Yalnız ilarla iktifa olunur.

Gayrimenkul en çok artırmaya ihale edilir. Birinci defa kendisine ihale yapılan kimse iki ihale arasındaki fiaktan ve diğer zararlardan sorumlu olup ihale farkı ve geçen günlerin faizi ayrıca hükme hâcet kalmaksızın teminatın mahsubu yapıldıktan sonra, bakiyesi 6183 sayılı Arme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanuna göre tahsil dairesine tahsil olunur. Faiz %5'den hesap edilir.

Yukarıda yazılı hususlar dışında başka bir bilgi almak isteyenler dosya numarası ile tahsil dairesine müracaat edebilirler.

Adı-Soyadı/Unvanı
İmza
Mühür